UR

ONKEL ADAMS PORTFÖLJ

EFTERLEMNADE SKRIFTER

I URVAL

AF

C. A. WETTERBERGH

UR ONKEL ADAMS PORTFÖLJ

Efterlemnade skrifter i urval
af
C. A. Wetterbergh

Stockholm
Wilhelm Bille
Gernandts Boktryckeri-Aktiebolag, 1889.

Förord till den digitala utgåvan

Carl Anton Wetterbergh, alias Onkel Adam, dog 1889 och samma år utgavs den volym av efterlämnade skrifter, som här presenteras i Projekt Runebergs digitala faksimilutgåva. Den omtänksamme författaren har själv författat förordet. Detta gjorde han dock redan 1873, när han 69 år gammal pensionerade sig och slutade skriva. Boken digitaliserades i juni 2004.

FÖRFATTARENS FÖRORD.

Jag har gått in i mitt sjuttionde år. Den tiden kommer snart, då jag sjelf och mitt namn liksom ett barn, som lekt sig trött, slumrar in i glömskans knä — sofver godt från sina lekar, sina löjen och sina barnsliga sorger. Som ett barn har jag känt och tänkt, som ett barn slumrar jag in; ty jag har aldrig fruktat Guds vrede — jag har ej annat att ångra, än att jag ej alltid förstått Hans kärlek, att jag liksom ett yrvaket barn icke alltid känt igen Den, som vårdat, hulpit, upplyst och skonat min svaghet. Jag har intet minne af hela mitt långa lif annat än en innerlig och helig tacksamhet för hvarje stund, för hvarje fröjd, inbillad eller sann, och för hvarje varning, äfven när den för mig syntes under formen af ett straff. Jag har intet oafgjordt med verlden, och jag säger den farväl.

Men ännu ett ord! I mina gömmor ligga en mängd små lappar, dels förut tryckta, dels outgifna. Det är möjligt,

att de kunna gagna de mina — hvarför icke! De må då utgifvas med den gynnande anmärkningen, att författaren, ej mera finnes till. Det är den bästa rekommendation man kan gifva ett litterärt arbete eller en samling af dylika. Jag öfverlemnar urvalet till mina efterlefvande. Och nu, när detta utgifves, är också min litterära bana till hela sin längd kartlagd, i händelse »efterverlden» någon gång vill veta, huru den slingrat sig mellan berg och backar, öfver gärden och genom skogar och ängar, innan den tog slut, der alla andra tagit slut förut.

Det har under hela mitt lif icke funnits något, som mera besvärat mig än »uppmärksamhet» — och ändå har jag fått en sådan,fastän jag hunnit beträda sjélfva början af glömskans rike. Ännu må några ögonblick gå, än en gång skall min signatur fram. Sedan är, Gudi lof, det bekymret slut, och »jag lefver», (som det heter), »i mina verk». Jag föreställer mig dessa böcker, höljda i dam, stående i biblioteketkerna, hela sekler fredade för både beröm och tadel.

Då år min önskan uppfyld — Onkel Adam är glömd. Så skulle det vara. Men jag gläder mig blott åt en tanke. Kanske, tänker jag, kunna mina kära ha någon nytta och glädje af, om min signatur ännu några ögonblick väckes till lif — det är ett blott skenlif, det är sant, men äfven ett sådant kan gagna. Hvarför icke! Det händer ibland, att man gerna lyssnar till ett eko, som allt mera aflägset och otydligt dör bort bland berg och skogar. Nu är det tyst. Nej, ännu ett svagt der borta, fjärran, fjärran från. Sista stafvelsen! Farväl!

Den 1 december 1873.

O. A.

Skolminnen från Jönköping.

Det gamla skolhuset i Jönköping står då öde! Scenen, der många af vår tids gubbar först uppträdde för att sedan blifva »män i staten», är tillsluten och förvandlas väl till en tändsticks- eller korderojfabrik; ty kunskapsfabriken, det nya stöperiet för framtidens snilleljus, är invigd med stora högtidligheter. Det gamla, med Brahe-ättens vapen, de två änglavingarne, öfver dörren, är öfvergifvet och glömdt och blickar förgäfves med sina mörka fönster efter pojkarne. Så är det med allt på vår jord; den ena tiden uttränger den andra, det ena huset aflöser det andra — den ena stjärnan öfvergår den andra i klarhet.

Man var så der sina femton, sexton år gammal; man brottades, man slog boll, man sprang och hoppade, men man gymnastiserade icke, och ändå var man frisk och rask, och kinderna förrådde allt annat än bleksot. Hvarken stads- eller provinsialläkaren ansåg sig behöfva terminligen redogöra för huru många som *nu* hade bleksot och hos huru många man funnit för stora hjärtan; ty ungdomen får dem vanligen lika mycket för stora, som de med tiden blifva för små och hoptorkade hos de gamla. Blodet flöt, icke annat än vi kunde begripa, ganska ledigt och utan att haka sig fast i något hjärta med »svaga väggar». Ja, man var vid den tiden så der femton eller sexton år och tänkte ej på att bli gubbe förr än vid de femtio. Litet hvar tyckte den tiden, att det ej var så alldeles brådtom med den saken.Det var just då Napoleons namn, än afgudadt, än smädadt, upprörde verlden; men ungdomen, som hade sin utkik i förstugan för att se efter, när magistern kom, under det att de sjelfva sprungo öfver bord och bänkar, visste ganska litet om verldshändelserna. Stadens gubbar talade dock så mycket än om »Bonapart» än om Napoleon, att man fick liksom en art respekt för mannen och satte honom bredvid Karl XII, och denna rang fick han behålla, fastän Jönköpingsbladet försäkrade, att han var en »feg kruka»; ty *vi* läste icke Jönköpingsbladet.

Någon penalism fans icke, fastän det alldeles icke var omöjligt, att man fick sig en örfil, men det var då af en kamrat, och man högg igen, så godt man kunde, och fick duktigt medhåll, om man led orätt; ty då framträdde vanligen någon axelbred bondson med breda näfvar och lofvade att göra dem till »snus» allihop, om de ej slutade. Man fick på så sätt en djup aktning för naturkrafterna och ett begrepp om deras användande till menniskans nytta.

Det är alldeles omöjligt att i minnet återgå till denna tid, så rik och så fattig på en gång, utan att i ett nu få flera taflor, än man har tid eller lust att måla.

Jönköpingsboarnes vaknade konstsinne gjorde dock den studerande ungdomen ett spratt, just vid den tiden. Längst ner på Maden, liksom förvisadt till stadens mest glömda del, stod ett gammalt brädskjul, som utgjorde stadens teater. Der såg man Lönnbomska truppen uppträda på tiljan, som det heter, och det hördes också, ty tiljorna knarrade. Argandska lampor med »dubbelt drag» voro ej i bruk, gas ej upptäckt, och teatern upplystes således med talgljus i lampetter, krona och ramp.

I en låda nedanför scenen satt stadsmusiken, fyra man, och spelade kadriljen och »finska åttan» mellan akterna. Man har sedan många gånger suttit på kungliga teatern vid gasskenet och sett våra största sceniska artister; men må de förlåta mig och oss alla andra — så präktigt var det ändå aldrig, som då man fått sig en biljett och stående i en vrå af parterren fick skåda salig Lönnbom och hans gällskap. Vid samma tid var Jönköpings torg annorlunda än sedan. Kungliga hofrätten stod, der den står, rådstugan likaledes, och en qvarnsten midt på torget, som utmärkte den plats der Kristian Tyrannlät halshugga de unga Ribbingarne, låg der äfven; men midt emot rådhuset stod en hel rad marknadsbodar år ut och år in, gråa och rödmålade i en rad. I dessa bodar sutto kakgummor, hos hvilka man hade sin handel. Kringlor var den mest eftersökta rariteten. Så drog man i hvar sin ögla, och den, som fick minsta biten, måste betala. Stället är märkvärdigt, emedan man der råkade att komma i skuld på 18 skilling hos en lång gumma med rödfnasig näsa och hade mera bekymmer för denna skuld än nutidens ungdom för femtio riksdaler. I minnets tafvelgalleri går hon i teten för den ganska aktningsbjudande serie af skomakare- och skräddaregenerationer, öfver hvilkas igenfyllda grafvar man lustvandrar på ålderdomen. Men, som sagdt är, jönköpingsboarne fingo i hast den idén att bygga en ny teater, och den fick sin plats vid stora torget. Detta skedde på de beskedliga gummornas bekostnad -- kringlorna försvunno, och konsten segrade. Detta gjorde en hel omhvälfning i pojkarnes ekonomi, hvilket är att nämna i en tid, då man predikar mot kreditsystemet, under det att man alltigenom lefver på kredit.

Man var ej synnerligen grann i kläder den tiden, men starka voro de med sina skinnbeslag och varma också för folk, som hade blod och ej ölostvassla i ådrorna. Pelsverk, amier, hjärtvärmare, pulsvärmare, pottforer, paraplyer och handskar voro okända och på det hela onödiga ting, *den tiden* möjligen derför, att klimatet var mildare eller att pojkarne tålde klimatet sådant det var. Ingen enda, äfven af de »bättre lottades» barn, kom på den idén att åka till och från skolan, och rådligt hade det ej heller varit, ty det rådde hos alla en republikansk anda, som ej böjde sig ens för förmögenheten, och en dylik åkande ung gubbe hade ganska säkert blifvit »inmyllad» i snö eller blifvit utsatt för sådan drift af kamraterna, att han gråtande måst bedja sina hulda föräldrar att, oaktadt *deras* förmögenhet, få begagna sina egna ben; ty i det fallet fans det verkligen en art penalism eller att man ej tålde »lipsillar» och »morsgrisar».

På lofstunderna slog man boll på kyrkogården. Det var ett hjälteprof att få bollen ända upp till klocktaflan, men denna lek hade sina olägenheter. Bollarne voro ej några elastiska kautschukblåsor, utan dugtiga ullgarnsnystan eller skinnbollar, som köptes hos Smedbergs snedt emot skolan. Gubben Smedberg, handskmakaren,hade dock haft den olyckan att på sin dörr sätta: »Den, som vill köpa *handskar*, han ringer». Denna inskrift undgick omöjligen pojkarnes skrattlusta, och således hände ofta, att en eller annan, nyss ankommen, manades dit att *bulta* på dörren. »Hvad står på?» röt gubben, som kom ut, prydd med sitt blåa förkläde. »Hvad är det för bultande? Det står ju, att du skall 'ringa'!» Då stucko några .andra pojkar fram sina trubbnäsor och skreko: »Nej, han vill inga ^handskar ha, utan köpa en *boll*.» Slutet blef, att köparen inom ett ögonblick såg boddörren slås igen midt för näsan. Bland varianter på detta nöje, som fortfor under flera generationer af skolpojkar, var, att man knöt ett snöre omkring lifvet på en katt och fastade den andra ändan vid ringklockan, som lyckligtvis hade sin plats utanföre. Huset var blott en våning och lågt, katten kastades upp på taket och började promenera, snöret sträcktes, och det ringde; gubben Smedberg kom ut och öppnade boden, men ingen annan sågs till än en hög skolpojkar, som skrattade.

»Jaså -- jag skall väl hitta på råd», mumlade gubben, beväpnade sig med en käpp och ställde sig på post innanför.

Det ringde åter, och nu var dörren i blinken på glänt, och käppen slog hvirflar i luften. Man kan ej neka, att något löjligt låg i situationen för dem, som visste förhållandet mellan orsak och verkan. Gubben Smedberg var en ärans man, en borgare af gamla sorten, som själf var med om arbetet och som åt vid samma bord som »munsjörerna» och som blott om söndagarne var från sitt hus och hem. Han gick då i kyrkan för att sedan äta fläsk och kål der hemma. Det låg någonting patriarkaliskt och hemtrefligt i ett dylikt gammaldags borgarhus med sina perlfärgade möbler och den blårutiga väfven till alla stolöfverdrag, hvartill kom, att köket glittrade af blankskurade koppar- och tennkärl.

Det är lätt att komma från sitt ämne; men vi började med en boll och måste således återknyta vår historia med samma lilla boll.

Bollkastningen var rätt rolig, men åtföljdes af små olyckor, bland hvilka den, att bollen gick rasande och for *in* i kyrkan, var en bland de svåraste. Som bollen var ett materielt ting, så hade han »utsträckning», och följden deraf blef den, att alltid en ruta följde med på resan.Nu blef det nödvändigt att göra en penitensresa till klockar Lindqvist och bedja honom vackert att få igen bollen och låta sätta in ny ruta. Lindqvist tog ej alltid saken med lugn, utan lofvade att gå till rektorn eller magistern, ja, till och med tala om hela passagen för »*hans* far», men lät ändå slutligen tala vid sig, helst som det »riktigt vore synd om 'far hans' att ha en pojke, som *förstörde* kyrkan». De behöfliga penningarne sammanskötos af deltagarne i nöjet, ty det var rättvist.

Många år derefter satt den, som berättar detta, vid den gamle Lindqvists säng, just då denne höll på att dö i kolera. Pulsarne höllo på att stanna, han var sanslös, så att han ej visste, att der var nära honom en, som tackade honom i sitt sinne, att han ej klagat för »far hans».

Till höger i skolan var dess största rum, som begagnades vid bönen.

Det var något, som påminde om de första kristnes gudstjenst i katakomberna, då man någon ruskig vintermorgon inträdde i det stora rummet, som blott upplystes af ett par ljus från katedern. Bönen lästes, och psalmen sjöngs; men derefter föreläste läraren någon gång ett kapitel ur »Sturms betraktelser öfver naturen» eller »Bastholms bref». Dessa gamla böcker finnas ej mer att få, men de voro mera populära än de flesta af våra populära böcker i »populär naturkunnighet», som ofta äro mycket konstiga och ännu oftare mycket tråkiga.

I rektorns klass tronade den gamle rektor Bengt Norlin, som i dagligt tal af jönköpingsboarne kallades »skomakaren i Barnarp», ty han var pastor der och, äfven för denna tid, skattade allt för litet åt den »Utvärtes ståten och fåfänglighet i kläder». Han var en typ af en »lärd man» från sjuttonhundratalets klassiska skola och sysselsatte sig blott med sina »auctores», under det att han med djupt förakt betraktade allt hvad som hörde till natur- eller i allmänhet praktiska vetenskaper och dylikt »onyttigt slarf».

Det höfdes den tiden icke en lärd man att bry sig om sitt yttre, och detta förorsakade äfven större afvikelser från bruket.

En vacker dag kom gubben upp i skolan., iklädd en grå sidensalopp med en skärande klart grön sidensarskapuschong i nacken.

Sådan hade han gått halfva staden igenom. När han inträdde,ropade han till en af gossarne: »Hör på, W., när jag gick hemifrån, hittade jag inte min kappa -- tog min hustrus -- gå hem med den och hemta min.» Gubben hade en pulpet i klassen, och bland kuriosa, som der funnos, var en med röda blommor målad porslinsmugg. Denna utsändes och fylldes med vatten, och så lade rektorn tre sockerbitar på ett papper bredvid sig Efter allt detta fingo vi explicera latin eller grekiska och hade åtskilligt bråk med Sjögrens grammatika.

Vissa dagar voro Tykobrahedagar, nämligen då våra stilböcker kommo fram. Dessa mästerstycken af latinskt språk skref man hemma och bar dem till rektor, der han bodde. Hans dörr var dock stängd, men i förstugan stod en art af skåp, inrättadt som en af nutidens breflådor.

När stilboken, som i anseende till sitt sorgliga tillstånd var iklädd en *toga sordida* af gråpapper, nedsänktes i det tysta djupet, visste man mer än väl, att en uppståndelse förestod och sedan domen. Två gånger i veckan helgade

vi våra böcker åt hvilan, men två gånger uppstodo de åter från de döda, med alla sina bockar och synder i marginalen.

Man höll af gubben, så tvär han än var; ty ett par ärligare och mera trohjärtade ögon kunde man sällan se. Man ville ej göra honom ledsen eller förargad, men det var tvunget; man skref stilar och gjorde bockar, som liknade Tors egna deri, att de uppstodo hvarje dag nya.

Att *fråga* lönade aldrig mödan; ty »allt stod att läsa i grammatikan»; men Sjögren i all ära, visst var den boken en smula hård-smält och obegriplig.

Den hederlige, lärde Norlin lemnade efter sig en son, som med djupa kunskaper och vidsträckt lärdom fann sig lycklig af att lefva och do som komminister i Bankeryd i stället för att möjligen pryda en professorsstol.

Konrektorn hette Nils Daniel Ezander. Med ett sydländskt utseende, lifliga bruna ögon och ett godt hufvud var han mera intressant än lärd. Han hänvisade ej alltid till boken, utan talade med oss och tillät oss göra våra frågor, fastän han ibland lät oss veta, att frågorna voro enfaldiga.

Han var mycket sjuklig. Inom honom kämpade, liksom hosmånga andra, en liflig ande mot den kroppsliga förstörelsen, som oupphörligen framgick. Slutligen kunde han ej mera gå ut, och den lefvande anden hade blott ett par glänsande ögon att tala med.

Ezander egde ett eget hus midt emot skolan. Han älskade bjärta färger, liksom han älskade musik och skön konst Hans hus fick derför den aldra besynnerligaste utmålning man kan tänka sig. Jag har ej sett något dylikt förr än i Köpenhamns Alhambra med sina klarblå, röda och gula grannlåter. Invändigt var det äfvenledes något kuriöst -- något när i pompejansk stil.

Konrektor hade äfven mycken fallenhet för nya påhitt. Ett af dessa var, att man i stället för kläde (som *den tiden* var mycket dyrt, hvilket gjorde, att den i Norrköping kallades »den goda tiden») kunde och borde begagna blåfärgade sämskgarfvade fårskinn, hvilka på köttsidan verkligen ha den finaste klädeslugg, man kan tänka sig.

Han lät således sy sig väst och frack af fårskinn -- nämligen blåfärgade. För att sprida kunskapen derom äfven bland »folket», bestod han en pojke i en af de lägre klasserna en fullständig dylik habit.

Vi andra afundades pojken den fina drägten, men ej långt derefter undergick den förändringar af den mest betänkliga art, hvarjämte byxor och ärmar på ett obegripligt sätt, efter några regndagar på våren, blefvo förkortade. Ezander låtsade att ej se sin skyddslings kameleontiska färgförändringar, men slutligen, då drägten antagit alla möjliga blåaktiga nyanser med tillhörande komplimentfärger i gult, gulgrått och brunt, uppkallades han för att besigtigas och erhålla moraler.

Det är ej möjligt att föreställa sig vår skadefröjd, när konrektor med fasa varseblef, att pojkens »mamma» sytt i hop kläderna, så att han befann sig ungefär som en kräfta, ur stånd att komma ur tröjan. Vidare befans det, att »mamma» idkade hembak och att ynglingen med sin fastsydda tröja hade sin liggplats på ugnen, hvarigenom skinuplagget kom att blifva delaktigt af den upphöjda temperaturen efter limpbaket dagen förut. Fenomenet blef sålunda på ett naturligt sätt förklaradt.

Läraren i musik hette Hesstein och var tysk till börden, en glad person med mycket krokig näsa, hvilken dessutom var betydligtsned. Han spelade fermt liten fiol, fastän en smula falskt, och nyttjade sin stråke äfven på våra oskyldiga hufvuden utan att ändå träffa på tonsinnets organ. Han var från topp till tå klädd i mellangrått och nyttjade grå hatt, var en »lebensbruder» och öfvergaf tjensten, jag vet ej när. Men många år derefter, som välbeställd kandidat, besökte jag Landskrona och klättrade, om jag ej misstar mig, hela fyra trappor upp på en vind, som utgjorde stadens teater och der Berggrens trupp spelade. En del af scenen doldes af en stor skorsten, men bredvid denna skorsten var orkestern, och denna bestod af — direktör Hesstein ensam, solospelande på sin fiol. Der satt han i samma gråa kläder som förr, med fiolen under hakan och den sneda näsan derutöfver. Fiolen tystnade, ridån gick upp, och jag fick se en lång, mager flicka, som spelade bra, fastän rösten var skarp, men hon såg just ingenting ut för verlden. Jag läste på affischen, hon kallades »eleven» Emilie Högqvist. Flere år derefter

beundrade jag den stora konstnärinnan, sin tids förtjusning, så skön var hon och så snillrikt sann i sitt spel, — men åter många år derefter, sedan tiden rullat undan sina vågor ännu ett stycke, firade vi i konstnärsgillet hennes minne med tal, poesier och sånger. Hvilket växlande lif mellan vinden i Landskrona och den kungliga scenen, mellan den kalla blicken, som mötte eleven, och den tjusta, som mötte den fulländade konstnärinnan, mellan »den dunkla början — glansen — grafven.»

Dock! Hvilken kedja af minnen, som lika klängväxter slingrat sig tillsamman inom loppet af omkring fyrtio år. Så händer det alltid de gamla. När de inträda i minnets länder, finna de der intet stycke, af hvilket man kan förfärdiga ett »konstverk», utan de stå der, som man står i Central-Amerikas urskogar, omgifna af tusen rotfasta hågkomster och ögonblickets parasiter, som klängt sig fast kring de förra och lefva genom endast lufttrötter. Man har svårt att få reda på självfva stammen till ett minnenas blomknippe, som ännu lefver, och ett annat, som längesedan gått ut, eller fatta orsaken, hvarför ett vigtigt minne hastigt fällde sina blad, under det att ett obetydligt bibehållit sin friskhet uuder ett halft sekel.

En tacksamhetsskuld.

Ett skolminne.

1. **Konrektorn.**

Det var i den gamla, goda tiden, då i synnerhet latinet drefs i våra skolor och pojkarne icke uppfostrades till »allvetenhet». Den gamla strängheten var till en del qvar, och det vankades stryk, om någonting felades i lexor, seder och bruk.

Konrektor Stults var en äkta representant af en skolman i den äldre bemärkelsen med stubbigt, gråmeleradt hår, stora ögonbryn och ett par skarpa och små gråspräckliga ögon, som pojkarne nära nog trodde kunna förflytta sig i nacken, ty allting såg han, allting visste han och — beklagansvärd den, som kom ut för hans vrede de dagar, han kom i skolan, iklädd en rundskuren, blå slängkappa, som, då det blåste, snodde sig omkring konrektorns ben, som en »tyfon» i Japanska sjön.

»Rektorn har slängkappan» var således ett fasans rop i skolan. Man visste då, att ett räfst- och rättareting förestod, och hela klassen ansåg sig som en enda delinqvent.

Det var en egen historia med den kappan. För många Herrans år sedan hade dåvarande kollegan, sedermera konrektor Stults fallit på den idén att gifta sig och beslöt att från sin förra lärda enkelhet i drägt, hvilken gick något långt, på en gång bli en gentil karl efter då varande mod. Han skaffade sig således en rundskurenslängkappa, som betäckte skröpligheten med ett blått, fladdrande omhölje.

Han blef gift, men hustrun lefde icke länge -- dock så länge, att hela staden visste, att magister Stults var en hustyrann och behandlade sin maka icke stort mildare än sina klasspojkar. Hela skilnaden var den, att hon dog, men pojkarne voro seglifvade.

Efter hvad stadens fruar hade att berätta, var salig fru Stults i lifstiden en »god och beskedlig människa».

Sedan hon dött, hade magistern, besynnerligt nog, fått smak för ett husligt lif, men ville antingen ej gifta om sig, eller fick han korgen öfver allt. Hvad vet jag? Han tog då i sitt hus en enkefru Senius, en ordningsmänniska, som tog saken mycket raskare än »salig frun», Konrektorn, van att befalla alla, stötte här på ett motstånd, så oväntadt och eftertryckligt, att han måste stilla sitt humör och vanligtvis sticka pipan i säcken.

»Det är en 'Nemesis divina'», sade prosten. »Det är rätt åt den etterbobben», sade prostinnan.

Fru Senius var en *Nemesis divina* af den gröfsta sorten -- stor och stark, rödblossande, då hon blef ond, och med en talande tunga, som ej tillät konrektorn att komma fram med hvarken anfall eller försvar. -- Konrektorn hade

många gånger tänkt att »skilja sig från människan», men huru detta egentligen skulle gå til], var han ej i stånd att få klart för sig, ty att i en så ömtålig fråga underhandla med fru Senius var tydligen att komma in i ett getingbo. Mot lejon och leoparder kan man kämpa, men mot getingar är man vapenlös.

Fru »Senia», som konrektorn regelrätt sade, blef således qvar och styrde konrektorns lilla både hushåll och person.

Emellertid kunde obehagliga sammanstötningar någon gång icke undvikas, hvilka dock alltid slutades på konrektorns sida med ett afgjordt nederlag.

Konrektorn rufvade då på hämnd. Han förstod mycket väl, att han ej var i stånd att bli af med »Senian» på bättre vilkor än att gifta sig -- välförståendes med någon annan, och som den rund-skurna kappan för 30 år sedan var hans friarehabit, iklädde han sig stundom denna drägt för att låta Senian förstå, att hennes tid hos honom kunde vara ute när som helst.I konrektorns klass funnos två knäkamrater, hvilka händelsevis voro goda vänner, lika gamla, lika stora och lika snälla. De hulpo hvarandra med lexorna och Cornelius Nepos eller den så kallade »Korfvanisse».

»Gustaf, låna mig din griffel, jag har glömt min hemma», sade Sigfrid Götlander till sin vän Gustaf Möller.

»Jag törs inte, du vet konrektorn tål icke, att vi låna och tuska oss emellan eller glömma något hemma.»

För första gången blef Sigge ond: »Jaså, du vill inte låna mig griffeln!» och i det samma tog han Gustafs griffel och band den i det tomma bandet vid griffel taflan. -- »Ser du!»

»Hvad var det, som Möller skulle se?» röt rektorn, som nu inträdde, klädd i sin rundskurna kappa. »Möller, hur var det? Bekänn sanningen, slyngel, bekänn! Hvad var det du skulle se?»

Den stackars Sigge darrade af ånger och ångest, men hade ej mod att bekänna, då konrektorn stod der i den fruktansvärda blåa kappan.

»Nå, vill du tala?»

Då böjde Gustaf på hufvudet och sade sakta: »förlåt mig, herr konrektor, men jag har glömt min griffel hemma.»

»Jaså, gunstig herrn behagar glömma sina saker. Jag skall försöka att väcka upp hans minne, uppfriska det, styrka det», och nu började en bastonad, hvars like klassen ej på länge bevittnat.

Ju mera konrektorn slog, och ju mera Gustaf bad, dess bjärtare framstod Senian inför konrektorns inre öga; han tyckte nästan, att hon skulle känna hvarje rapp han utdelade åt Gustaf Möller.

Det fans den tiden ingen makt, som kunde tukta en arg skol-karl, och tidningarna voro hvarken många eller kinkiga nog för att blanda sig i en så *privat* sak som den, huru skolgossarne behandlades.

Påföljande dag, som var en söndag, låg Gustaf till sängs. Det hette der hemma, att han »förkylt» sig; ty hans far, kopparslagaren, hade liksom konrektorn sina egna åsigter om barnuppfostran och gjorde vanligen sina små tillägg i behandlingen. Blott »mamma» visste, huru det var fatt, och hade hemtat blyvatten från apoteket. Men bredvid sängen satt knäkamraten med rödgråtna ögon ochhviskade: »Gustaf, förlåt mig, förlåt mig för Guds skull! Jag har gjort så illa, så rysligt illa och har inte kunnat sofva på hela natten.»

»Jag är inte ond på dig,, Sigge; det går väl öfver», tröstade Gustaf. »Låtsa om ingenting, när far kommer in!»

Och far kom. »Hvad lipar Snickar-Sigge efter? År det att gråta för, att en pojke är ett sådant pjåklår, att han inte tål en vindpust, förrän han faller omkull i sängen? Nej, annat slag, då jag var i lära! Då pjunkade man inte med pojkarne, och derför blefvo vi karlar allihop.»

-

2. Knäkamraterna.

De bägge knäkamraterna hade vuxit upp till ynglingar och män. Försynen och deras egna anlag hade skilt dem åt.

Gustaf hade kommit i bod och blef köpman. Sigge åter hade ej rö att vara stilla, utan gaf sig till sjös.

Gustaf blef slutligen egen köpman och gifte sig af kärlek med en vacker flicka, som beklagligtvis *visste*, att hon var vacker, men också ej stort mer. För öfrigt var hon en god, snäll varelse, men af ett kraftlöst lynne och utan verksamhetsdrift.

Det blef ett dyrt hushåll, och Gustaf älskade sin hustru allt för mycket och var allt för känslig och god att kunna ens börja,, ännu mindre afsluta en reformation.

Och så gingo åren framåt och affärerna baklänges.

Snart måste Gustaf upphöra med handeln, och på samma gång blef det honom omöjligt att som i början kläda sin hustru i granna kläder och omgifva henne med uppassning.

Nu hade dock detta varit nödvändigare än någonsin, ty den vackra varelsens späda natur vacklade. Hennes bröst angreps, och snart låg hon på sjukbädden, omgifven af den förtviflade mannen och två barn.Gustaf arbetade nu öfver sina krafter, och äfven hans helsa led. De stackars barnen! De kunde inom kort vara både moder- och faderlösa. Det förra blefvo de snart. Hustrun dog, och Gustafs enda tröst var att med sina små barn vandra till grafven, der dessa krattade sanden kring den enkla, blomsterprydda kullen och i sina barnsliga tankar trodde, att »mamma» tyckte, att det var grant och höll af dem för deras möda.

På flere år hörde man ej af Sigge. Han sväfvade omkring på det vida hafvet, men antingen gick det dåligt för honom, eller hade hans skepp förgåtts »med man och allt».

Det sista var icke händelsen, men bra ville ej sjöfarten gå. De bägge knäkamraterna hade ingen tur.

Emellertid gick tiden trög och tråkig framåt för Gustaf, som försökte många näringsfång utan att lyckas med något. Det, som borde tröstat honom, de snälla barnen, smärtade honom i stället, ty han kände hur döden smög genom bröstet, huru krafterna allt mera sveko honom, och han tänkte med oro på hvad det skulle bli af barnen.

-

»Kuriöst ändå -- ingen enda köpman här på platsen vet det allra minsta om någon yrkesbroder i M. med namnet Gustaf Möller! Det sista jag hörde om honom var i Batavia för omkring tio år sedan, och då var han en välmående karl, nygift och lycklig på allt vis.»

Den, som mumlade detta, var en medelålders man, som, stödd på armbågen, satt framför ett glas grogg i kajutan på skeppet Justmus från Cap, hvilket nu låg förtöjdt vid brobänken i Malmö ståtliga hamn. -- »Jag aktade mig att skrifva, jag; ty det gick baklänges för mig, i samma mån det gick bra för min redare».

Jag tänkte många gånger då: Gustaf är god, och derför har Gud välsignat honom med egendom, hustru och barn. Om jag förtrodde honom mina bekymmer och begärde ett handtag -- visst fick jag det -- ty jag kan aldrig glömma, när han tog stryk för griffeln. Det var ett litet drag, men det låg storhet deri!Men jag teg ändå, ty kunde jag ej göra honom glädje, ville jag icke med min klagan göra honom sorg.

Och så gaf mig *Gud* ett »handtag», och här är jag nu med eget skepp och egen last. Om blott Gustaf lefver nu, hvad vi skola glädjas, vi bägge!»

-

3. En främling.

Ett par veckor derefter möttes en lärgosse på gatan i M. af en lång, ståtlig herre, som frågade efter jungfru Greta Lindman, som fordom tjenat hos snickaren Göt l änder. »Jo, bevars, hon säljer äpplen och kringlor och sitter under ett paraply på torget år ut och år in och ser ut som en hummer med klor och hela utredningen.»

Den långe mannen begaf sig till gumman, der hon i skydd af en gammal bomullsparaply satt på torget med fötterna i en balja för att skydda sig för *golfdrag*.

Det blef snart klart, att hon var samma Greta, som i kaptenens barndom skyddade honom för hvarjehanda ledsamheter, och han, kaptenen på Justinus, var hennes förre favorit, Sigge Götlander, som vuxit till sig och blifvit »stora karlen», hvilket syntes öfverraska den gamla.

»Och konrektorn är död, han också?» yttrade kaptenen, då han med jungfru Greta till ledsagerska pratande gick upp för en trappa i stadens utkant.

»Ja visst, han ligger på kyrkogården under en stor grafsten, som han själf satt opp -- ja, så till men andes, att han förordnat det i testamentet. Den öfriga förmögenheten fick fru Senius, som öppnade värdshusrörelse och förkofrade sig mycket, innan hon dog och skänkte allt till »milda stiftelser», sorn arga människor bruka göra; ty slägten tålde hon ej för sitt lif och unnade åtminstone icke någon narnngifven person en skilling.»Nu stodo de bägge vandrarne ofvanför de tre trapporna, af hvilka den sista var ett mellanting mellan trappa och stege.

De stodo på en mörk vind, dit ljuset kom endast genom en glaspanna i tegeltaket.

Greta öppnade sakta en dörr och smög in.

»God morgon, grosshandlare», sade hon till en blek man, som låg på en soffa, »god morgon!»

»Tack, jungfru Greta! -- Det går ej för sig att skrifva; nu är snart äfven den förtjensten slut, och barnen -- barnen der, som ännu slumra så godt ...»

»Dem hjälper Gud», yttrade Greta fromt och knäpte ihop sina båda hummerklor. »Der är en herre derute, som vill råka grosshandlaren.» (Denna titel hade bland de gamla bibehållit sig.)

»Hvem är det?»

»Jo, en gammal, gammal bekant», smålog gumman med en tår i ögonvrån, »en gammal, gammal vän.»

»Jag har *inga* vänner, jungfru Greta, ingen enda», sade den sjuke och strök det gråsprängda håret tillbaka från den bleka pannan.

»Åh jo, du har en ändå, käre Gustaf!» sade Sigge, som gläntat på dörren och kom in. -- »Ser du», återtog han, när den andre stirrade på honom, »ser du, den vännen sitter åter vid din säng. Inte gråter han, men det är derför, att han skäms att gråta. Hör. du -- det är då så ännu, att den, som hade felet, blef ostraffad, och den, som öfverskylde, den fick straffet. Det var jag, som glömt min griffelpenna.»

»Sigge, Sigge, är det du?»

Det blef en glädjestund i den lilla vindskupan, men den blef ej lång. Gustafs många frågor afbrötos af en häftig hosta, och huru han sökte dölja det, såg Sigge ändå, huru näsduken färgades af blod.

»Tala inte, Gustaf», sade Sigge, »tala inte! De der små barnen, som sofva der, äro din enda fröjd och din djupaste smärta. Du vet och känner, huru det står till, och du fruktar icke för den långa resan, ty du har intet ondt gjort. Ditt samvete är lika rent som hos de sofvande barnen i halmbädden der borta. Men dina sista dagar vill jag göra lyckliga. Du skall ha allt, hvad ditt hjärta önskar och först och främst dina barn omkring dig samt en annan bostad. Närdu lemnar den för en ännu varaktigare — då, Gustaf, betalar jag min långa skuld, då bli dina barn mina!»

Några dagar derefter låg Gustaf i en imperialsäng, och doktorerna besökte honom, och några vänner vaknade, som domnade flugor om våren, ur sin slummer och kände igen Gustaf Möller.

Men bättre blef han ej för det, och ändå lyste hans ögon af en onämnbar fröjd. »Det finnes dock vänskap i verlden», hviskade han, »tacksamhet och kärlek, som aldrig dö!»

*

Historien slutar här.

Några månader derefter, just som träden på kyrkogården knoppades, satt gamla Greta på sin vanliga plats på

torget med paraplyet öfver sig och fötterna i baljan och snyftade allt emellan som hon växlade slantar och sålde äpplen. Det ringde med »storklockan» i tornet, en förmån, som tillföll »rika lik», och en procession skred öfver torget. I första ledet trippade en gosse och en flicka, klädda i djup sorgdrägt, och i det nästa gick en kraftfull man med nedböjdt hufvud.

»Åh, hvem kunde tro, att Möller skulle få en så hederlig begrafning», sade en gumma.

»Kapten der är rik som ett troll», sade en gesäll. »Han har varit sjöröfvare, men det gör ingenting, bara man har pengar.»

Gretas tårekälla stannade. »Han borde skämmas — sjöröfvare?»

»Ja, hur har han fått pengar då? För så pina död man kan knoga ihop tusentals riksdaler med arbete, det vet jag bäst.»

»Men han super, han — vet han!»

»Betalar hon 'et, gamla hummerklo? För resten säger jag hvad jag vill, för jag är en *fri* gesäll. Men schangtilt är det i alla fall med en hederlig begrafning; *det* ligger *hon* ifrån, gamla Greta!»

Bengt Hyberg

är en bild, som på något sätt bör få en plats i minnets pantheon. Han var en af de sista bland forna tiders originaler.

Hvarje tid har sin egna karaktärsvegetation, sitt eget lynne, sin egen stämpel, som viker för och ersättes af en annan. För omkring sextio år sedan var människoverlden nästan igenvuxen med originaler, besynnerliga figurer, som kantiga, stripiga, taggiga och roliga trängde om rummet; för trettio år sedan hade denna urverlds under redan glesnat till antalet, odlingen hade förstört en stor del af den ursprungliga karaktärsvegetationen, men ännu fick man se en och annan qvarlefva från den gamla goda tiden, då allt var annorlunda. I vår tid har odlingen eller något, som man kallar »bildning», förstört ända till sista spåret af originalitet, och detta så grundligt, att ej ens en liten qvickrot finnes qvar. Nu äro vi alla lika goda, lika onda, lika snillrika och lika dumma. I stället för växlande karaktärsformer och det romantiska, som ligger i tvära afbrott, har verlden blifvit förvandlad till ett enda omätligt timotejfält, der en tofva klöfver redan uppväcker förundran. I vår tid är en diktens blomma, en liten originell nyponbuske någonting både onödigt och dumt, tycker Timoteus.

De sist försvinnande typerna af den gamla verlden voro pedanter och rolighetsmakare. Just det öfvervägande pedanteriet å ena sidan gjorde en bjärt afstickande motsats i spektakelmakeriet till en nödvändig motvigt på den andra. Verlden skulle blifvit alltför regelrätmed endast pedanter, och derför tillkommo dessa roliga slingerväxter, som kastade sina refvor oregelmässigt kring hela urskogen och buro blommor, men äfven hylsor, fulla af peppar. Bengt Hyberg var en af dessa.

Jag skulle komma i verklig förlägenhet, om man frågade mig hvad mannen *egentligen* var, ty han var egentligen allt. De lärde i Lund kallade honom för »Polymäkanos» Hyberg, den mångduglige. Hans egentliga tjenstebefattning var som »Norrländska nationens vaktmästare»; men som Norrlands nation i Lund, den tiden, bestod af omkring två eller tre studenter, som beskyddades af en inspektor, en kurator och en vaktmästare, så synes det troligt, att alla dessa »ämbets- och tjenstemän» hade ungefär lika mycket att göra. Men Hyberg, för sin del, var mycket annat dessutom; han var skräddare, möss- och paraplymakare, porslinssinkare, musikus på sju instrumenter, jägare, språkmästare, konst- och spektakelmakare, m. m.

I den tiden fans der i Lund, i närheten af det nuvarande Tegnérstorget, en gata eller rättare en hel stadsdel med

krokiga gator, som slingrade sig som ådrorna i ett kålblad och som af studenterna, riktigt eller oriktigt, i sin helhet kallades Tomægap. Från denna stadsdel hörde man våraftnarna ofta klangen af ett besynnerligt, vida ljudande instrument.

Det var Hyberg, som spelade på sin stålharmonika, ett af stålstänger sammansatt instrument af lika inrättning som den så kallade glasharmonikan, man nu köper i leksaksstånd.

Detta instrument hade Hyberg öfverkommit på någon auktion och trakterade det ganska bra. Lockade ljuden några lustvandrande studenter dit, så såg man Hybergs stora näsa och fryntliga ansigte titta ut mellan balsaminerna. Han spelade då opp Stjärnsången, som lät ganska bra på hans klockspel, eller »Det gamla Göta lejon hvilar», bägge då vanliga studentsånger. Ville man meddela sig med honom, var han ej svår att få till tals, och man fick då veta, att han spelat för »professor Tegnér, innan han blef biskop», och professorn ville nödvändigt ha stålharmonikan med sig till Vexiö för att spela för konsistorium. Men Hyberg var oböjlig. »En sådan harmonika var för god för smålänningarna.»

Vare långt från mig att på något sätt garantera sanningen afhvad jag anför som Hybergs egna ord. Hans berättelser voro merendels temligen blottade på historisk visshet; ty hans lifliga fantasi gjorde, att han liksom identifierade alla med sig själf, och således att han diktade utan att egentligen ljuga, emedan det han berättade var verkligen tänkt, och det var ej så noga af hvem.

Bland Hybergs många och sällsynta gåfvor var äfven den, att, nästan till otrolig grad, kunna härma personers uttal, gång, ja till och med utseende. Herrar professorer den tiden gåfvo honom tillräckligt stoff för hans mimiskt plastiska föreställningar. Flere af dem voro, liksom han själf, originaler och talade hvar sitt tungomål. Hyberg var dock ej endast »academicus» i detta fall, utan öfvade sin konst äfven på stadens borgmästare, råd och borgerskap.

Det hände sig till exempel en gång, att en beskedlig student råkat vara ute sent på qvällen och i ett gladt lag. Han gick gnolande på en visa hem, då han mötte en person, som med rösten af årets rector magnificus sade: »Det är ledsamt att se hr N. N. så sent ute.» Ynglingen blef förskräckt, tog af hatten, bugade sig och sade: »Hans magnificens -- jag -- jag!»

»Ja, herrn har varit ute och *supit*, -- gå vackert hem och lägg sig och kom till mig i morgon klockan åtta, jag vill tala med herrn.»

»Ja -- jaha -- klockan åtta -- hans magnif --»

»Jaså, herren känner inte igen gamle Hyberg?» sade denne med sin vanliga röst. -- »Det var roligt. Godnatt, godnatt!» -- Att bli ond lönade ej mödan, och dessutom var det rätt bra, att det icke var rektor.

Den beskedlige Hyberg hade ej hjärta att skaffa den stackars studenten en sömnlös natt och narra honom till rektor.

I hörnet af Bredgatan bodde en gammal, rik och ansedd köpman, i hvars bod Hyberg var som barn i huset. Detta oaktadt hade konstnären ej kunnat underlåta finna, att gubben var något att göra af. Han härmade således den gamle mannen i tal och åthäfvor ända till full illusion. Han kunde vara »gubben själf», när han ville. En afton passerade Hyberg huset, just då gubben gick utför sin trappa för att göra en promenad i skumrasket. Genast var planen färdig.

Hyberg gick in i förstugan, öppnade dörren på glänt och ropade på frun, med det hvardagsnamn mannen begagnade.»Ja du!»

»Hör på, slagta två kycklingar och stek till qvällen.»

»Kycklingar?»

»Ja, kycklingar, stek dem bra, jag vill ha dem, de skola vara med persilja.»

»Men!»

»Hvad för slag! Kan jag inte få kycklingar, när vi ha gården full?» Med dessa ord slogs dörren med någon häftighet igen, och man hörde gubbens tunga steg ut för trappan åt gatan. Visst blef der en öfverläggning, men den slutade så, att man väl måste rätta sig efter fars tillsägelse. Exekutionen verkställdes, och då gubben kom hem, stodo kycklingarne på bordet.

»Hvad är det?»

»Kycklingar, som du begärde.»

»Jag? Har jag begärt kycklingar?»

»Ja visst, det måtte du väl komma ihåg.»

»Komma i håg? Att jag begärt kycklingar -- hvar är min gröt? Jag har på tjugo år ej ätit annat än gröt till qvällen.»

»Men hvarför befallde du att kycklingarna --»

»Är du från vettet?»

»Men Malin hörde det också.»

»Ja, ni är galna bägge två.»

När frun blef ensam med Malin, sade hon: »Herre Gud, hvad ändå människan blir svag på ålderdomen, nu mindes han inte det allra minsta, att han sjelf sagt till, fast både jag och du hörde med våra egna öron.»

Vår vän Hyberg satt emellertid der hemma och gladde sig åt kycklingarne och den lilla oreda han tillställt inom det eljest så fredliga huset.

En tid derefter upptäcktes historien, men föremålen funno sig icke sårade. Endast gumman sade: »Ack, min skapare, att jag inte kom att tänka på Hyberg!» Man brydde sig ej om att vredgas på honom; man skrattade åt alltsammans. Mannen följde sin natur, och naturegenheter, ja, till och med naturfel förlåter man lätt, under det att man fruktar och hatar konstgjorda och beräknade roligheter.

Hyberg hade en gång råkat ut för en process eller någontingsom behöfde juridisk utredning. Han gick till dåvarande akademisekreteraren Ingeman, som gaf honom goda råd. Då Hyberg skulle gå, frågade han hvad han var skyldig, och då svaret blef: »Ingenting, Hyberg, ingenting», så kände Hybergs tacksamhet ingen gräns. »Men herr akademisektern kunde väl ändå ta ett par harar», sade Hyberg. »Ja tack, tack! Dem skall min hustru tycka om.»

Hyberg var en väldig jägare. Och så väl herr som fru Ingeman voro således säkra att en vacker dag få hararna, men dessa läto vänta på sig. Långa tider derefter mötte Ingeman vännen Hyberg på gatan: »Nå, hur gick det med hararna?»

»Hvilka harar?»

»Jo, Hyberg frågade mig, om jag ej, i stället för att få betalning, ville ta ett par harar.»

»Jaha, -- så herr akademisektern har icke tagit dem än; -- det är annars godt om dem ute på fälten, om akademisektern vill ta dem.»

Bland Hybergs titlar upptogs äfven benämningen »Språkmästare». Härmed menades ej så egentligen språkkunskap som mera en alldeles obegriplig förmåga att med obegripliga ljud göra sig begriplig.

Denna konst fick Hyberg alltid tillfälle att utöfva, då resande akrobater, djurförare och andra kringresande personer besökte Lund. Från deras första inträde i den lärda staden var Hyberg deras vän och hjälpare, och detta icke blott mot betalning, utan ofta endast af kärlek för konsten.

Han talade med dem en rotvälska, som förklarades med gester och en liflig mimik, alltid begreps, alltid kunde fattas, utan afseende på den nation, som hade äran att kunna räkna herr akrobaten, Herkules eller taskspelaren

som sin medborgare.

Tyska, franska, engelska och italienska, -- Hyberg kunde tala alla dessa språk, så att en lindansare begrep honom, så mycket var säkert. Jag vill berätta ett dylikt tillfälle, då Hyberg öfverträffade sig själf.

För att dock göra saken klar måste jag, utom en lindansare, hvars namn jag glömt eller kanske aldrig vetat, införa en annan person, äfven ett original, som alla studenter från den tiden påminna sig. Denne man var François Lagrange, fransman och, om manville tro hans egna ord, parisare till börden. Under 1813 års fälttåg hade han blifvit krigsfånge och sedan tagit värfning vid Royal Suédois, öfverkom till Sverige, tog eller fick afsked, gifte sig och nedsatte sig i Lund som studentuppassare. Vid den tid vår berättelse berör, hade han glömt sin franska utan att ha lärt sig svenska i ställe. Vår vän Lagrange var ej språkkarl, men en ganska rolig patron, då han ej njutit för mycket af den svenska nektarn, ty i detta fall var han fullt nationaliserad. Han hemtade mat åt en stor mängd studenter och fick behålla detta förtroende, ända till dess han någon gång af en obegriplig svaghet kom att tappa hela hemtaren i rännstenen och ibland tappade sig själf dersammastädes. Då blef han afskedad af den, som lidit skadan, men behöll »allmänt förtroende» af de öfrige.

Han hade varit med om franska revolutionen och omtalade dess fasor på sitt egna vis. Han hade tjenat i revolutionsarmén och hulpit Napoleon den förste, då denne hade befälet öfver pariserarmén. Napoleon hvilar i Invalidhotellets dôme ärad och beundrad -- och hvad hade han kunnat, om ej hundrade tusental af »Lagranger» hulpit honom. Han var en soldat från den »stora revolytion i Paris -- slå ihjäl folk -- mort -- mort, förste Napoleons dagar alla hoppa -- bära barnahyvid på bajonett. -- Tyssan djeff -- Lagrange vara grenadier -- vara ung, vara charmant, tyssan djeff --!!» »Allons enfants de la patrie» sjöng han, sedan han tagit eldgaffeln på axeln, och marscherade fram och åter på studentkammaren. »Barnahyvid -- spetsa hyvid på bajonett», sade han och hängde en mössa på eldgaffeln. »Brrrr! Brrrr!» tillade han och skakade på hufvudet för att visa sin fasa.

Lagrange var på det hela en mycket beskedlig karl, fastän en smula oredig, -- oredlig var han dock aldrig. Man kunde lemna honom penningar och fick en redogörelse, som gick på runstycket. Man kunde räkna på att han skulle gå genom eld och vatten, om man begärt det. Hans enda genomgående fel var, att han gerna drack en smula och var just icke till ringa del fåfäng. Blott man berömde honom, kunde man få honom att nära nog tro, att det var han, som gjort Napoleon till kejsare. »Bara pååk (pojke) vara revolytion -- bara pååk -- vara man. Tyssan djeff, Napoleon bli kejsare, vara man -- ropa vive l'Empereur -- vara man.» Om man då sade:»Utan sådana män som Lagrange hade han aldrig blifvit kejsare», såg man, hur hans bröst vidgades, han blef rak och styf, hela hans ställning imponerande. »Tysan djeff -- vara fransos -- vara Lagrange, inte krosa någon, tysan djeff.»

Vi känna nu Lagrange eller, som han allra helst ville heta »Monsieur Lagrange». Det är klart, att Lagrange var en af Hybergs goda vänner. Den beskedlige fransmannen var en sådan typ, att han omöjligen kunde undvaras i Hybergs samling. Hyberg hade mycket roligt af »bror» Lagrange, men någon egentlig nytta icke, mig veterligt, mera än en gång, och denna enda gång, icke till nytta för Hyberg själf, utan för en annan, en främmande vän -- en lindansare, som kommit till staden. Antingen var lindansaren klen i sina stycken, eller hade den goda allmänheten föresatt sig att spara den gången. Resultatet blef, att representation efter representation måste inställas af brist på åskådare, och slutet blef, att mannen, som hade familj, rent af fastnade i lärdomsstaden och ej kunde betala hvarken mat eller hyra.

Hyberg, som delat »ljuft», delade också »ledt» med sin vän lindansaren, som utgöt sin smärta för vännen »Polymäkanos».

Denne fann på råd. Han inbjöd vännen Lagrange på lindansarens namn, bjöd på en sup och började berömma Lagrange. Denne kände sig lika smickrad som stolt, då Hyberg menade, att han dugde »till allt», men blef liksom litet flat, då vännen tillade: »Jag ger mig f--n på att du kan dansa på lina, bara du vill.» -- »Lin? danser? Lagrange inte kunna.»

»Jo visst kan du, det är bara tilltag. Du, som har en sådan balans i kroppen; du behöfver inte precist dansa, men sitta på linan och äta, det kan du.»

»Jag -- inte kunna, tysan djeff.»

Hyberg och lindansaren hulpos åt att sätta ett bord och en stol på den spända linan. Lagrange öfvertalades att intaga den höga platsen; -- man lärde honom att med benen hålla qvar bordet, under det att vännen Hyberg höll fast stolen. Allt gick lyckligt -- Lagrange kunde både supa och äta på linan. I flere dagar upprepades försöket med förvånande framgång. Lindansaren påstod, att Lagrange var ett naturgeni i lindansning, och Hyberg, som var en stark karloch som stadigt hållit i stolen, försäkrade, att han icke hållit i den alls, utan att Lagrange med en »obegriplig balans i kroppen», icke allenast qvarhållit bordet, utan sig själf, och stolen på linan. Detta kunde Lagrange ej veta, emedan han, af fruktan att förlora balansen, ej vågade se bakom sig.

Svensken, säger ordspråket, gör allt för en sup, fransmannen allt för äran.

Lagrange var en riktig hybrid mellan svensk och fransman. Han behöfde både bränvin och ära, både en sup och beröm.

Hyberg använde begge delarne, och inom få dagar var Lagrange fullt och fast öfvertygad om att han kunde »häta på lin -- vän Yberg sagt, själf veta.»

Nu förkunnades genom affischer i staden en på mångas begäran särskild stor representation, hvarvid »herr Lagrange från Paris» skulle äta på spänd lina och dricka den ärade publikens skål.

Det gick som Hyberg beräknat. -- Hela verlden ville se Lagrange på styfva linan. Teatern var den tiden i ett temligen rymligt uthus, (inom hvars korsvirkesväggar jag första gången såg Hamlet), men huset blef snart utsåldt och hade möjligen kunnat blifva det ett par gånger. Allt skådelystna, som ville se Lagrange.

De lycklige, som fingo vara *inuti* huset, sågo med föga intresse akrobatens egna öfningar på en matta, prof på styrka och så vidare, men slutligen uppträdde dagens hjälte, herr »Lagrange från Paris», iförd en urblekt, fläckig tunica af bomullssammet med kopparröda guldgaloner. Han bockade sig för den ärade publiken, som genom hurrarop och handklappningar hälsade honom välkommen på scenen. Linan spändes. Vännen Hyberg, som fungerade som medhjälpare, satte bordet fram tillika med stolen.

Lagrange nalkades linan, och akrobaten kritade honom under fötterna, stolen sattes upp och qvarhölls af Hyberg. Lagrange steg upp på en kort stege och tog plats på stolen, bordet upplyftades af akrobaten, och Lagrange qvarhöll det med fötterna. Allt detta skedde under musik.

Hittills gick allt lyckligt, ty ännu höll vännen Hyberg i stolen. Lagrange drack ett glas vin och nickade åt publiken, hvilket syntes anstränga Hyberg för att hålla stolen qvar. Nu mottog Lagrangeen smörgås för att äfven äta på linan. Men knappt hade »parisaren» bitit sin första beta förrän Hyberg släppte tag.

Följden uteblef ej många sekunder. I ett nu låg Lagrange på de madrasser man försigtigtvis lagt inunder; smörgåsen flög som en bomb ner i orkestern. Så väl vännen Hyberg som vännen akrobaten hade försvunnit, då Lagrange, utom sig af raseri, störtade opp och ut, skrikande: »Yberg! Mörda Yberg, sätta le canif i Yberg. Racka -- Tysan djeff! Parbleu -- Yberg -- Mourirr! Tyssan!!!»

Publiken, som hela tiden då den såg Hyberg som hjälpare anade den slutliga katastrofen, hurrade af alla krafter. Ridån föll.

Vännen Hyberg och likaså vännen akrobaten hade äfven förutsett händelsen och höllo sig undan, till dess någon annan, »oskyldig» och gemensam vän hann öfvertyga Lagrange, att Hyberg icke under hela tiden hållit i stolen och att den sista olyckan var något som händt äfven den skickligaste lindansare. På aftonen dracks troligen en afskedsskål för akrobaten, som tackade vännerna Hyberg och Lagrange för god recett och respenningar.

Någon ovänskap mellan de qvarlemnade vännerna förmärktes aldrig.

Hyberg såg gerna, att man besökte hans lilla boning, och jag kan ej neka, att det hela, snyggt och nätt, föreföll rätt trefligt. Rummet var för öfrigt mera likt herr Hammers museum eller Industrimagasinet i Stockholm än ett boningsrum. Hvarje möbel, ja, hvarje spik hade sin lilla egna historia och var på något sätt kuriös. Der fans af

alla slag, ända från flintknifvar från hedendomen, bardisaner från sextonhundratalet, ända till en virkad sammetsrock, som tillhört en professor i forna dagar, samt kyrkänglar från en röfvad landskyrka och en pajasmössa, en skänk af en lindansare, en trumma, trumpeter och messingstallrikar, hvarjämte han hade mynt och medaljer, uppstoppade foglar och snäckor samt en lefvande hvit råtta i en bur.

Allt detta, så olika och litet passande för hvartannat, hölls dock snyggt och i ordning, nätt och prydligt af Hybergs hustru, en maka af det gamla goda slaget, som beundrade sin man och ansåg honom i kunskaper öfverträffa alla andra.

Hyberg var också, som det tycktes, en sparsam och ordentlig man, och hans mångtusende påhitt syntes hålla upp affärerna. Man kundei hans hem hvarken se brist eller otrefnad. Den glada själen var det också hemma, var der, liksom alltid, en evinnerlig spektakelmakare.

Jag förbigår en mängd af hans otaliga spektakel; dessa skulle samlade blifva rätt många, och om historien upptecknat dem alla på sin koppartafla, skulle de fylla ett helt verk. Men dessa här lemnade äro nog för att fixera en gammaldags spektakelmakare.

Hyberg hade verkligen godt hufvud och en ovanlig lätthet att fatta. Han hade med annan ledning kunnat bli en utmärkt man, kanske en som man kunnat gråta åt; nu åter blef han en man bland folket, en originel persedel, med hvilken man ej hade annan utväg än att skratta, som han själf så gerna gjorde.

Jag vet ej, när han dog, men längesedan lär det vara. Minnesrunan kommer dock minst trettio år tidigare än svenskarnes tacksamhet mot finska krigets invalider, och det kan vara vackert nog för »Norrländska nationens vaktmästare».

Ur mitt studentlif.

1. En gammal studentkatalog.

Det är då verkligen fyrtio år, sedan denna studentkatalog utgafs från trycket i den goda staden Lund, och ändå ser den alldeles ny ut. Den har, fastän klädd i blygsamt gråaktigt papper, bibehållit hela sitt ungdomsfriska utseende. Den har tydligen varit undangömd och utom all fara att besmittas af verlden, som ovilkorligen qvarlemnar märken efter tummande tillika med åtskilliga så kallade »hundöron».

Denna lilla bok innehåller väl blott en lång rad namn, men då man börjar forska, har hvart och ett af alla dessa namn sin egen historia eller densamma som sädeskornet, som såddes på hälleberget eller bland törnet -- och blott några föllo i god jord och blefvo sedan i stånd att bära god frukt. En dylik studentkatalog skulle vara en outtömlig rikedomskälla för den historiska och sociala romanen, den skulle ge uppslag till mången uppsluppen fars och till lika många salvelsefulla predikningar.

Det var en lugn och präktig tid för fyrtio år sedan.

Det »Korsikanska vilddjuret», som förutsagt, att Europa femtio år efter honom antingen skulle vara republik eller kosackiskt, hade dött på sin klippa, och freden med sina välsignelser hade återvändttill jorden. Skalderna sjöngo om svärd, som blifvit förvandlade i plogbillar, och vetenskap och konst, humanitet och framför allt kristendomen skulle bära rika frukter för kropp och själ -- allt under den heliga alliansens beskydd. Kejsare och konungar, ministrar och generaler hade gått i borgen för mänsklighetens pånyttfödelse, alldeles som biskopar, baroner och abboter gingo i borgen för att en gammal kindtand sutit i munnen på den helige Jakob eller en nypa getragg daterade sig från Johannes döparens mantel. Hela skilnaden var, att det förra skedde blott för fyratio år och det

senare för fyrahundra år sedan. Det är icke så synnerligen noga, om man multiplicerar fyra eller fyratio med tio -- verlden är sig ändå temligen lik.

I vårt tidehvarf (det vill säga för fyratio år sedan) var det således en djup fred, som mycket underlättades derigenom, att tidningarna voro både få och utan läsare.

Vid universitetet vistades man utan att veta det allra minsta om verlden. Lunds veckoblad »Nytt och gammalt», som det då hette och heter än i dag, tycktes ensamt vara till för våra värdar, de hederliga borgarne i staden Lund, men icke för oss, som hvarken i våra mathemtare eller på matsedeln kunde spörja några efterdyningar af »stadens torgpriser», eller hvad man i en nyare tid skulle kunnat kalla för tidningens »ledande artiklar».

Europa hade nyss tillkämpat sig »friheten» och var nu en smula trött samt tog sig en siesta på samma behagliga sätt som damerna på Kuba. Diplomatien hade förfärdigat de allra som behagligaste hängmattor af fina maskor, och der låg man, liksom nämnda damer, och pladdrade, under det att mattan svängde. När den började stanna (ty någon rörelse måste man ha), sattes den åter i gång genom en lindrig spark från grannen. Det var ett trefligt lif.

Det fans icke mera än en politisk storhet, på hvilken man var förargad. Det var en lång, skranglig och rödhårig engelsman, som hette sir Hudson Lowe, som vaktat Napoleon på S:t Helena och burit sig så dumt åt, att studenterna tyckte, att han bort få stryk; men som man ej kom åt honom, så stördes icke ändå freden, fastän vi alla voro napoleonistiskt sinnade så till vida, att vi beundrade det »Korsikanska vilddjuret» och icke deltogo i att sparka på dess minnen.Men dertill var Tegnér skulden — han som skref »Hjälten». Tegnér var väl borta, men hans hus stod qvar på Gråbrödragatan — och huru många af oss hade icke unga, lyckliga, fantasirika och med hjärtat fullt af kärlek ropat vivat för vår älskling. Lund var således icke blott prosans stad — der fläktade ännu litet dikt fram genom de krokiga gatorna, kanske bättre än genom de numera raka.

Men Tegnérs politik var äfven vår; det vill säga, vi politiserade icke, kannstöpte icke, och hade på det hela »intet hufvud» för den saken, utan blott hjärta.

Den tiden var en ljuflig tid — fransmännen voro fria, tyskarne fria, och sjelfva ryssarne njöto ju af den mest vidsträckta frihet, på ett område, som utgör fjärdedelen af jordklotets fasta land.

Några nationer utom de akademiska brydde man sig icke om. Blott det stod väl till mellan »hofven», så var allt godt och väl.

Emellertid är det temligen tydligt, att mänsklighetens öden eller allt detta, som historien säges inrista i en koppartafla, beror af en naturlag. Tänker man riktigt efter, så beror allt af människans tandbyggnad, som är en förening af rofdjurständer och gräsätares kindtänder. För fyrtio år sedan begagnade man kindtänderna; man idislade de sega och aldrig nog omtuggade frågorna om mänsklighetens framåtskridande och den eviga freden och huru filosofen skulle omgestalta verlden; man var fullt och fast öfvertygad om att, bara man skref många böcker, så var allt bra. Men så kommer en annan tid, då mänskligheten börjar att begagna roftänderna och mätta sig med blod, då man sliter sönder hvarandra. Om hon då tuggar på någon princip emellanåt, så är det icke för att lefva, utan af samma reson, som hunden tuggar gräs, som en art medicin.

Allt detta är så sjelfklart, att man redan i bibeln ser, att det så varit från tidernas begynnelse. Israels barn, som var ett mycket beskedligt folk, nöjde sig ej länge med manna eller vegetabilisk föda, utan varierade med att äta offerköttet och jaga åkerhöns. Detta är nu skelettet till en verldshistoria, det »lärorika», som ingen ännu lärt sig något af, det »minnesrika», som gör, att vi ingenting glömt, liksom tandbyggnaden förorsakar, att vi ingenting lärt.

Vid närmare eftersinnande är det icke just en så lätt sak att kommentera och utlägga en gammal studentkatalog. Man kan, med bästa vilja i verlden, svårligen värja sig för kritikens knif, som är plågsam i samma mån, som den är slö. De förskräckligaste kritici äro en hop beskedligt folk, som slagit sig på att känna endast specialiteter. Desse se aldrig någon helt, utan blott delar. Om man således råkar att i några få drag teckna en viss tid, vissa karaktärer och händelser, kommer alltid en dylik specialist.

Hvem kan, utan en sådan, på pricken komma ihåg år, månad, dag, ny eller nedan, då något hände, eller om man på en resfrukost för fyratio år sedan fick rökt tunga eller bräckt medvurst?

Råkar man emellertid att missminna sig i någon bisak, är en dylik alltid framme med rättelser och tillägg och säger: »Titulus missleder allmänheten, ty X. tog examen icke i maj, utan i mars sagda år, så att de grönskande kronorna på Lundagård äro tagna i luften, hvilket väl kan ses i filosofiska fakultetens protokoller för denna tid.»

Ännu värre kommer man ut, om man råkar nämna en person och till exempel måla honom såsom iklädd en svart bonjour. Mannen är död, och hans intime vän af det specialistiska slaget uppträder och säger: »Min evigt saknade vän egde en gråmelerad bonjour vid den tiden, fastän titulus behagat utstyra honom i en svart sådan. Varm för en väns minne, har insändaren velat göra denna anmärkning i *sak*», och så undertecknar han sig med ett »Suum cuique» eller ett: »Audiatur et altera pars».

Se så! Man har till och med, som det antyddes, svärtat mannens minne, om man råkar teckna honom i en svart bonjour. Man har »denigrerat» hans minne.

Som nu dylika personer vanligen äro mycket seglifvade, så kunde det hända, att jag råkar stöta emot litet hvarstädes, och det är derför jag här inlägger en reservation till den kraft och verkan den sedan kan ega.

Jag har aldrig varit surmulen och sett människorna i deras sämsta dager eller tillhört dessa, som belysa allt med en dunkel hornlykta, som gör färgerna grå och otydliga. Deremot har jag helst sett de soliga sidorna, det lilla karaktäristiska, som skiljer den ena människan från den andra, och haft en viss fallenhetför totalbilder. Således bry vi oss ej om rättelser af någon herre, som kan komma med sitt »Audiatur et altera pars». Det säkra är, att det, som omtalas, verkligen har händt, att karaktären är riktig, men datum, kläderna — möjligtvis små misstag här och der; de må nu passera.

2. Studentsångens första missionärer.

Det är ändå kuriöst att minnas ett halft sekel tillbaka och ändå kunna lifvas af då passerade scener. De uppträda igen inför andens ögon — och gubben känner sig alldeles sådan, som då han var student. Tiden har vältrat skeppundstyngder af erfarenhet äfven på dessa ungdomens minnen, de voro begrafda undan en hel lång lefnads händelser, de lågo i bottnen under tusen splittrade lemningar af människolycka och kärlek. Men i ett nu bryter en lefvande ande upp ur grafven, erfarenhetens tyngder kastas undan, den splittrade verld af glädje och fröjd, som dött och kallnat, lyftes upp, och ur grafven stiger *ungdomsminnets* barnsliga gestalt. Ej ett fjun har lossnat från vingen, det klara ögat bär intet spår af en femtioårig sömn. Välkommen kära barn! Välkommen!

Säg mig något om studentsången! Det gifves väl intet, som så klart som en frisk studentsång talar om en evig ungdom, som oupphörligen växer fram, der det förra förmultnat. Det är den späda vårbrodden, som är färdig, när snön går bort.

I de gamla, goda tiderna fans ingen studentsång i den mening man nu tar detta ord. Det brukades väl, att studenterna emellanåt »sjöngo ihop» folk för att ropa *vivat* eller *pereat* för någon behaglig eller obehaglig professor, men denna sång var så genomnaturlig, att den kunde kallas skrål.

Det lönade icke heller särdeles mödan, då man riskerade, att gesällerna samlat sig i någon »afkrok» och plötsligen föllo in i

ungdomens leder och afbröto sången med ett krigiskt intermezzo, ty det fans en tid, då Lunds gesäller, ledda af någon smedsgesäll, en Bismarck, föresatt sig att tillintetgöra bildningens ämnessvenner, dessa lättfotade, glada och sjungande fransmän, som voro allt för många för att kunna tålas. Det fans bland gesällerna alltid någon djupsinnig strateg, en tidens och tillfällets Moltke, som fördelade kämparne mellan Käppsläugarsträtet och Skomakargatan.

Men studenterna gjorde under af tapperhet, och från den tiden mindes man ännu vid min tid de båda Lindforsarne, som slogo sig igenom och möttes midt inuti gesällhopen som segrare.

Hvem kunde väl gissa, att den ene af dessa var den vördnadsvärde gamle latinaren, klassicitetens store förkämpe, han, som nu hvilar vid S:t Peders klosterkyrka, Anders Otto Lindfors?

Men det var på *hans* tid. Dylika uppträden hörde till det akademiska lifvet, och lärdom och snille förutsatte icke mjölkfingrar. En student, som vid sin lampa forskade i tusen skrifter för att utbilda sin själ till andens strider i framtiden, hade också ett par näfvar, som icke släppte tag, och muskler i armarne, starka nog att sopa torget rent, om man just ville slåss. Från en ännu längre tid tillbaka var Murbeck namnkunnig för sin styrka.j

Klart är, att det under dylika omständigheter ej kunde bli fråga om en ordnad studentsång, om första tenoren afbröts af ett knytnäfsslag i nacken eller andra basen råkade in i ett slagsmål.

Denna tid var i det allra närmaste förbi för femtio år sedan, fastän ännu då »små förpostfäktningar» (som preussare skulle kalla dem) allt emellanåt förefölło.

En af mina skolkamrater, en hygglig och beskedlig yngling, smärt, bredaxlad, stark och modig, var synnerligen utsatt för gesällers anfall. Huru det egentligen gick till, vet jag icke; men att han ofta blef »öfverfallen» af gesäller var så mycket säkrare, som han allt emellanåt hade ett blått öga eller bar armen i band. Det var nu en gång hans olycksöde att råka ut för dylika äfventyr, fastän ingen annan hade detta öde. Han tycktes vara en qvarlefva från näfrättens tider, en tapper riddare, som älskade kamp och strid och, så godt han kunde, med käppen uppehöll studenternas heder; men han slutade ej på den lärda vägen, utan som militär. När han dog somfanjunkare, hade han ganska säkert som militär slagits mycket mindre än den tiden han var en af Apollos lagerplockande söner.

Sedan dessa strider tagit slut, började en studentsång att bildas i Lund.

Den märkligaste bland dess »fäder» var Fagerström, som var kemie docent den tiden. Fagerström var en sångarnatur, ungdomlig och glad och en lika skicklig anekdotberättare, som han var skicklig experimentalkemist. Han samlade omkring sig några ynglingar med röst, han ledde dem, han uppmuntrade dem, fastän han derigenom säkert förlorade mycket af sin vetenskapliga och akademiska gloria. Bland herrar akademiska lärare funnos ganska få sångens vänner, och funnos de, så tillhörde de, besynnerligt nog, »reallinien», en linie, som ännu i dag är alltför »stackot» att mäta sig med den klassiska.

Den tiden gälde Linné, Berzelius och Humboldt mindre än intet inför de höglärde, som framtågade med Håkan Sjögren i spetsen.

Det kunde passa en Fagerström, som »kokade på kemisalen» att sjunga; the romare sjöngo intet, och hela den klassiska linien hade, allt sedan Marsyas för sina musikaliska öfningar råkade illa ut, en viss fasa för musik och sång. Fagerström var emellertid ledare för några studenter, som då och då sjöngo på Lundagård. Man samlades hos honom till öfningar, fastän detta verkligen hade »sina sidor». Han hade ett större rum, som hedrades med namnet sal, men olyckan ville, att detta också var hans enskilda laboratorium. När således sångens vänner samlade sig, var det ej utan en viss farhåga att komma i olycka för någon flaska eller burk, någon strut eller låda, som innehöll någonting kemiskt, som reagerade på rockar och byxor. Gossarne voro äfven nyfikna och kunde icke låta bli att peta på föremålen och kemiska olyckor voro således icke just ovanliga. Hände det sig att man slog sönder en flaska med saltsyra, som stänkte på kläderna, så beskref Fagerström syrans verkan på klädets färg och huru allt kunde hjälpas med litet ammoniak, som till sångsällskapets uppmuntran spridde sin milda och behagliga doft i salen. Af erfarenheten blir man dock vis, och så höllo sig sångarne midt på golfvet, och ingen olycka hände, om ej någon kolf, bortglömd öfver en spritlampa slutligen sprack af förargelse.

Under dylika förhållanden började Lunds studentsång och uppehölls af Fagerström som ståthållare inom sångens verld, ända tills den *rätte* kom; Otto Lindblad, som tog spiran ur Fagerströms hand som en naturlig rättighet.

Sången var, som sagdt, icke uppburen af de lärda herrarne, och det var icke just någon rekommendation att

tillhöra det »Fagerströmska kotteriet».

De försigtige, som under tiden ville göra lycka och få ordnar och titlar och en så kallad *stor* verkningsskrets, höllo sig fjärran från sångens vänner och smålogo förnämt åt den der Fagerström, som fann glädje i sången och bland ungdomen. Redan då började nämligen en liten vacker frösådd af »unga gubbar» att sticka upp sin blekgröna brodd på hårdvallsängen med dess friska grönska och tusentals enkla blommor.

Det fans då, som ännu i denna dag, en del ynglingar, som för att göra lycka riktigt aktade sig för att vara lyckliga i sin ungdom; men passar man icke då på, så blir man aldrig lycklig, man blott gör lycka. Det är en konstprodukt, en artificiel blomma, som icke vissnar, men också aldrig haft lif.

Herrar sångare hade således icke så särdeles trefligt, ty visst hade man lättare att finna »bockar» i en kria af en sådan, som sjöng som en näktergal, än i en af en »snäll gosse», som var stum som en lake och all mensklig ordning underdånig.

Att vara sångare var icke rekommenderande i åtminstone en preliminärexamen och skärpte examinators uppmärksamhet, äfven oin det ej ökade fordringarna.

Om en fråga slog fel, så sade professorn med en satirisk blick på de »snälle», som icke hade röst, »Herr A. är ju med i studentqvartetten?» hvarvid alltid någon långlagd och blek klassisk yngling frestades till att liksom tacka Gud för att han ej var som den andre.

Detta hör till konstens små olyckor. Dylikt blir lätt ett skoskaf, som gör att man linkar sig fram till vetandets helgedom.

Bland gubbarne fans dock en, som älskade sång och musik, men denne befann sig naturligtvis på reallinien. Det var gubben Falleé, en professor i den gamla patriarkaliska stilen, som lefde för sin vetenskap och behandlade studenterna som sina barn. Det låg någontinghemtrefligt och hjärtligt hos en dylik lärare, som uppträdde som en vän och ej blott lik en obeveklig examensmaskin, som gjorde frågor. Gubben Falléns älsklingsstudium var »flugorna»,, d. v. s. entomologien, hvilket gjorde honom europeiskt namnkunnig, men på intet sätt ansågs för något stort bland studenterna.

Deremot var dåvarande adjunkten Sven Nilsson deras afgud, och opartiskt måste man erkänna, att man fann sig lika mycket uppväckt på Nilssons föreläsningar, som man fann sig dufven och sömnig på Falléns; ty flugor äro ändå blott flugor, och med all aktning för alla dessa beundransvärda kräk, som lefva och hafva sin varelse, roliga äro de ej att handskas med. Fallén hade varit sjuk hela vintern, och Nilsson hade uppehållit föreläsningarna. Hela studenthopen tänkte ej på annat än att stoppa foglar och ekorrar och till och med råttor; ty alla skulle lägga sig till naturaliesamlingar. Men våren kom. Viporna flaxade kring sina bon utanför vallen. Träden på Lundagård och i Paradislyckan stodo ljusgröna, och från topparne hörde man hämplingens korta vårdrill.

En dylik dag med solsken och vår kom en kamrat med hatten på nacken in till en annan, som satt fördjupad i Nilssons fauna.

»Har du hört på maken? Gubben skall examinera själf, och jag, sorn riktigt arbetat för att få betyg af Nilsson, det kan vara något det. Åh ja», slutade han sin jererniad med en viss grad af resignation, »åh ja, på det hela gör det mig detsamma, ty gubbens ark lär jag mig på en timme, och så får jag approbatur.»

»Men gubben är som en fluga, dufven när det är kallt, men så qvicknar han till, när det blir varmt i vädret, och så skall han examinera själf.»

Så var det, och så blef det. Fallén började föreläsa om »gräshoppan». Nilsson hade läst om hackspettarterna, det var annat det.

Vi började läsa »arket». Ett sådant ark utgafs i den riktigt gamla goda tiden af professorn, som dikterade. På senare tiden uppgjordes det af studenterna själfva genom anteckningar på lektionerna, och sålunda tillkom genom flere generationer af examinandi ett ark, som innehöll professorns favoritfrågor, besvarade såsom professorn

ville, att svaret skulle låta. Under Falléns långa tjenstetid hade på detta sätt tillkommit några fullklottrade blad, som kallades för Falléns ark.Det var nu detta, som man skulle lära sig, och Nilssons fauna fick stå på hyllan.

Det dröjde ej länge, förrän »herrarne» blefvo kallade i tentamen hos gubben. Ingen var rädd, alla kunde arket och dessutom, Herre Gud, gubben var ju en så snäll och beskedlig gubbe, som alla höllo af.

Man samlade sig, och klockan på slaget tio trädde lärdomsämnena upp för gubbens trappa, öppnade salsdörren och inträdde i salen, som var klädd med en fågelsamling. En uf, vår älsklige Strix Bubo, satt der uppstoppad just vid dörren af pinorummet och blängde på dem med sina gulmålade, glänsande ögon. Detta var icke just tröstligt, men man knackade.

Ett kärft »stig in!» blef svaret.

Den hedersgubben gick fram och åter med händerna på ryggen, han var sig alldeles olik, slutligen stannade han och betraktade offerlammen från hjässan till fotabjället.

»Hvad heter han?»

»E.»

»Hvar är han född?»

»I Vexiö.»

»Jaså, nå hvad är far hans?»

»Jo, han var skräddare, men är död.»

»Jaså, nå, hvarför blef han inte skräddare han också, det är minsann lättare att sy ett par byxor än att intränga i naturvetenskaperna, jaha, det duger inte för en dumbom, det!»

»Nå, hvad heter han?»

»W.»

»Jaså, var han slägt med adjunkt W., som var här för många år sedan?»

»Nej, nej, jag vet inte.»

»Jaha, hvad vet han? Jo, jag skall säga honom, att han vet rätt ingenting, vet han, och inte är han slägt med adjunkten, för det var en skicklig och lärd person.»

På detta sätt förhördes alla dessa åtta ynglingar, som sökte ljuset, och för hvar och en slutades förhöret med »dumbommen».

Så mycket var klart, att vi på ett eller annat sätt råkat stöta emot, och vår tentamen tycktes således teckna sig till en mörk stund.Fallén var dock en af dessa barnsligt goda naturer, som var alltför öppen att koka ihop gift i sitt eget hjärta. Han tystnade derför några ögonblick och sade sedan: »Ja, ni ha kommit hit för att förhöras i naturalhistorien och inbilla er, att det är nog med att ha pluggat i er »gubbens ark» och kunna beskrifva dufna vinterflugor, som krya upp sig till våren, ha, och kunna hela ramsan om tandbyggnaden; men det är en förbåld skilnad mellan munnen på en loppa och en bock — hä!»

Den der vännen med hatten på nacken hade således gått och »bladdrat» om sina infall, och någon annan hade framfört alltihop till gubben Fallén, och nu sutto de der för att tenteras — en situation, som på intet sätt var afundsvärd.

Tentamen blef ovanligt skarp, och af arket hade vi ingen nytta, men desto mera af Nilssons undervisning. En lärare har mera inverkan på sina lärjungar, än man tror. Är han en mäktig ande, så förmår han så elektrisera sin vetenskap, att den attraherar alla, som komma i närheten, alldeles som en gniden lackstång papperslapparne.

Fallén började dock finna, att gossarne icke voro så stora dumbommar, som han förutsatt, och han blef mot slutet allt mildare och mera gladlynt. Man märkte klart, huru hans vrede icke var i stånd att hålla i; men han bemödade

sig att icke släppa efter.

Ändtligen var det slut, och icke ville han, att gossarne skulle gå missnöjda derifrån, utan började söka efter någon reson att med heder kunna bli god igen.

»Känner någon», började han, »känner någon af er adjunkt Fagerström?»

Tre svarade ja.

»En galant och hygglig karl, Fagerström», fortfor han. »Kanske ni äro med i sången?»

»Ja.»

»Hm, det var galant. Voro de med i förgår qväll och sjöngo Stjärnesången, Lützows jagt och Svärdssången, tror jag, dernere vid domkyrkan?»

»Ja.»

»Galant! Det är en vacker öfning för ungdomen det — bättreän att slåss med gesäller eller spela femkort på kamrarna. Jag hörde, att Olsson var med, det är hin till pojke att skära igenom, det klingar som en klocka eller som en glasharmonika. Jaså, jaha, tentamen är slut, och de äro välkomna i examen — hm, jag var litet ond på er, men arket, det slapp ni, men inte vill Fall`n er något ondt. Ni kunde råka på värre. Adjö, mina herrar, välkomna!»

Detta grep dem om hjärtat, och efter den dagen var det ingen af dem, som ville likna den hedersmannen vid en frusen vinterfluga, och fyrtio år efter älskar en bland desse ännu den gode lärarens minne.

Vid denna tid eller kanske senare utgaf Olsson (med den klara rösten) en studentkatalog, der några namn voro utmärkta med bokstäfverna L. L. S. S., som, på svenska uttydt, skulle betyda »Ledamot af Lilla Sång-Sällskapet».

Detta L. L. S. S. var första uppränningen till Lunds studentsång, som under Otto Lindblads ledning blef så fullständig, så känd och så kär för alla tonkonstens vänner.

Otto Lindblad var en fattig prestson från djupet af Småland, och hans uppträdande inom Smålands nation var icke lyckobådande. Om någon nation hade bibehållit Håkan Sjögrens ande, så var det denna.

»Nationen» var ett för sig tätt slutet *helt*, och individen försvann i landsmanskapet. En riktig smålänning umgicks icke utom nationen, som i A. O. Lindfors hade en faderlig vän, men också en tämligen sträf styresman. En smålänning, som icke var snäll latinare, var ett oting, och om han till på köpet umgicks *utom* nationen, så var han en art renegat. Man måste åtminstone utmärka sig genom andra lärda mandater, om man skulle erkännas. Mellan en smålänning, som ej fann sin största fröjd i Ciceros De oratore eller som umgicks med »göteborgare», hvilka förestälde yttersta venstern, och de öfriga kamraterna, var samma skilnad som mellan en soldat, som på slagfältet tjenar sig upp till officer, och en kadett, som får sin ordentliga officersfullmakt. Det behöfdes mången allvarlig dust på vetenskapens fält och mången seger för att komma till samma anseende sorn en landsman från Vexiö.

Med Lindblads lynne var det ogörligt att ej göra talrika

skaper inom alla nationer, ty det var långt ifrån fallet, att hans landsmän hade sinne för musik. Han stod sig således ej mer än jämnt, fastän Lindfors, som sjelf var musikalisk, icke dömde så strängt som öfrige nationens honoratiores.

Emellertid var det ingen, som ej i grunden höll af den vänlige, glade ynglingen, hvars ögon hade en så egen glans och hvars leende var så barnsligt godt. De mera hjärtnupne lärde sig snart att värdera Otto Lindblad, och de mera förståndige och kallsinnige ursäktade honom och fÖrläto honom, att han sjöng och umgicks med göteborgare.

En och annan, som hade någon idé om frenologiens troligen för evigt outredbara vetenskap, observerade på Lindblads panna en bredd öfver ögonen, som påminde om en sångfågel. Det var just på dessa punkter, Gall och Spurzheim fastade tonsinnets organ.

Otto Lindblad verkade först på sina landsmän, som voro honom närmast, och skapade en, om man så vill, småländsk sångq vart ett, inom hvilken han själf, Chistiernin och Meurling voro de förnämste; men det är någonting magnetiskt hos alla klart utpräglade naturer, och derför dröjde det icke länge, förrän alla ynglingar, som älskade eller idkade tonkonst, samlade sig kring Lindblad som filspån kring en stålmagnet.

Skilnaden mellan stålet och filspånen är ingen annan, än att det förra har fått sig bestämda poler. Någon huldra har med sin hand strukit från barnets hufvud ned till hjärtat, och mellan dessa begge blir sedan en oupphörlig ström, som rör sig omkring sina begge poler.

Så har allt stort och skönt tillkommit derigenom, att det andliga lifvets ström förenar bägge dessa punkter med hvarandra. Finnes ej denna ström, så får snillet ingen värma från hjärtat och känslan ingen regel från hjärnan. Det blir kall egoism, som förstelnar snillet, och sjukligt pjunk, som gör hjärtat svagt.

I sina ynglingaår hade Lindblad denna ström klar och stark, det var hans lyckligaste tid, ty han var skapad att vara student och ingenting annat. Det är tidens fel, att en dylik natur åldras och ej mera passar bland ungdomen. Fagerström fick pröfva detsamma. Han förblef ung, så länge han lefde, under det att kroppen åldrades.

Den fordom så skära rösten blef småningom skroflig, hans sällskaps-gåfva att berätta förlorade sina snabba vändningar, och på slutet kunde »gubben» Fagerström fortsätta en historia en hel eftermiddag derför, .att en sådan utgjorde en frökapsel, inom hvilken hundratal af andra berättelser fingo rum. Hufvudberättelsen blef således endast ett; skal, som gömde många andra och ej sällan slutade hans berättelser, utan att man fick veta något om det, som till en början utgjorde föremålet. Så åldras en ung ande, som känner sig trångbodd i en gammal organism. Det förefaller, som om ett evigt barnsligt sinne bodde i en stuga. I början lekte det vid fönstret och prydde det med blommor, men allt efter som stugan blef äldre, petade barnet allt flera hål genom väggar och tak - solen skulle in på alla håll - och slutligen föll hyddan, och barnet fick då se helt allt hvad det förut blott anat.

Så åldrades dock icke Otto Lindblad. Han fann sig väl slutligen för gammal att vara blott student, och han framdrog då hela sin gömda arsenal af »lärda kunskaper» och tog graden. Han var ej heller blott sångare, men mäktig att själf skapa, och så uppkommo småningom dessa tondikter, som äro igenkänliga genom den karaktär af omedelbar inspiration, som stämplar dem alla. Ingen konst kan härma Otto Lindblads inspirationer, de tillhörde honom liksom glansen i hans ögon och vänligheten i hans sinne - de voro natursjälftryck af hans egen ande.

Länge var han qvar vid akademien som ledare för studentsången och utsände sina tonskapelser i den, stora, vida verlden.

Slutligen längtade han att få ett hem, och han fann det i Mälby klockargård och förenad med en maka, som förstod och älskade honom och som håller hans minne kärt.

Nyss ha Lunds studenter invigt Otto Lindblads minnesvård på Mälby undangömda kyrkogård. Han var en rangperson inom snillets och det skönas verld, som är evig liksom sitt ursprung, och derför blomsterkransades tondiktarens graf, under det att de store döde ligga glömda i sina murade hvalf och deras bristande vapensköldar gömmas under seklernas dam. Men Lindblad lefver än, så länge någon sjunger hans sånger och tonkonsten älskas i hans fosterland.

3. Anders Holmblom och Karl Molinder.

Bland mina många ungdomsbekanta återfinner jag i den gamla studentkatalogen två, som liksom höra tillsammans som två kom-plementarfärger, hvilka taga sig bäst ut bredvid hvarandra. De voro till skaplynne och egenskaper hvarandras fullkomliga motsatser, men just derför tvenne oskiljaktiga vänner - de passade. tillsammans som en skrufmutter passar tillsammans med en skruf - deras ömsesidiga lynnen betingade hvarandra, de gingo bägge »snedt i gängorna», om de ej gemensamt buro lifvets glädje och bekymmer, Den ene var en kojans son, den andre son till en fattig ämbetsman. Ingen af dem hade fått någon del af lyckans gåfvor, utan hade utvecklat sina anlag så, som det ville gå, då ingenting underlättade deras möda.

Vid universitetet gingo jag och de bägge vännerna olika vägar, hade olika lektioner och timmar, hämtade vår mat och behöfde aldrig låna böcker af hvarandra samt bodde den ena på Bredgatan, den andre på Mårtensgatan och den tredje i Käppslängarsträtet, så att jag åtminstone sällan träffade dem; men säkert var, att de bägge vännerna dagligen råkades och samspråkade, fastän detta skedde under oupphörliga dispyter, som daterade sig såväl från deras olika karaktärer som från de olika forskningssfärer, dit deras skilda studier försatte dem.

De bägge »uadskillelige» hette Anders Holmblom och Karl Molinder.

Jag råkade dem högst sällan i Lund; men alltid bestämdt under jul, påsk och pingst på en landtegendom, der de voro inbjudna liksom jag till en annan i grannskapet. Vi gjorde således alla tre gemensamt våra förstudier i sällskapslifvet och i societeten och fingo öfva oss en smula i baron Knigges »konst att umgås med människor» - en konst, som man icke fick lära sig vid kungliga karolinska akademien, fastän der funnos trenne »exercitiemästare» på stat med lön; men utan säte i konsistorium.

Vid akademien funnos blott några lycklige, som fingo något

öfva sig i att vara bland folk, att äta med gaffel och föra en konversation med damer.

Dessa lycklige voro professorssöner och några rika gossar, som stodo under särskild inspektion hos någon professor, hvilken förde dem med sig i sina sällskapskretsar, men nyttan deraf var, så att säga, mycket »fin».

Språklådan kommer för en student ej riktigt i gång, när han dväljes bland herrar examinatorer som, hurudana de än må vara, alltid kring sig sprida en atmosfär af tentamensfrågor, om de äfven slå sig lösa och raljera. Den stackars studenten är, huru man än bär sig åt, i sällskap med herrar examinatorer ungefär i samma ställning som en stackars pantlånare i sällskap med polismän, som snoka efter tjufgods.

Studenten hade således, under terminen, ytterst svårt att få någon slags kunskap om »sällskapslifvets behag», sådant det utvecklar sig genom en ledig och otvungen konversation.

Desto lyckligare då att under årets högtider ega tillflykter utom den lärda staden och kunna i frihet öfva sig att vara med och framför allt umgås med fruntimmer - flickorna i första rummet naturligtvis, och mammorna och tanterna och de der »flickornas vänner» af äldre datum, som beständigt voro i vägen och trasslade bort de allra skönaste drömmar. De der flickornas vänner, det vill säga flickor, som, utan att vilja låtsa derom, fått sig ett trettiotal eller ditåt på nacken, dölja som eremitkräftor sina känslor i ett främmande skal, som de funnit tomt liggande på stranden af en ocean af kärlek och uppoffring, och hvarhelst en ung flicka med rosiga kinder och glada barnaögon uppenbarar sig, är alltid en dylik kräfta framme för att lära henne att gå på lifvets vädjobana.

Det första en stackars yngling har att göra, är att vederbörligen skilja eremitkräftorna från de små, qvicka, sprittande guldfiskarne.

För att slippa beständigt upprepa tillnamn, hvilka ofta ha en besvärlig längd, gör jag nu i tryck samma förkortning, som jag fordom gjorde sam tals vis, och således betyder Kalle vännen Molinder och Anders vännen Holmblom.

Ingen af dessa var så tidigt färdig till sin julresa som jag, hvarför jag också snarare råkade alla dessa grannar, som i ett par år utgjort vårt julsällskap.

Det dröjde ej länge, förrän man frågade efter de bägge andra. Det var naturligtvis den hederliga Anders de unga flickorna först frågade efter. Anders var så stadig, så lugn, så flitig och öfver alla misstankar för kärleksaffärer, att man kunde fråga efter honom, som man frågar efter en gammal onkel eller tant.

Med Kalle var det helt annorlunda - de snälla flickorna, som funno honom så treflig och glad och tillika intressant, aktade sig noga att fråga efter honom, och derför frågade de, om kandidat Holmblom skulle komma - väl vetande, att Kalle kom med.

Den hederlige Kalle hade en egenskap, som är särdeles förtjusande för de unga damerna: han tycktes vara opålitlig och ändå så god, så glad och så naturlig.

Det gifves också ingen, som ej hellre fångar en fjäril än en sköldpadda. Det är sant, att fjärilen fladdrar utan att själf synas veta hvart och sköldpaddan skrider rakt fram, ända till dess hon stöter emot; men just denna obestämda, fladdrande flygt tycker man mera om än den aktningsvärda egenheten att gå rätt fram. Men det blef snart jul och snart fick man veta, att de vanliga luudagästerna kommit till granngården.

Och sedan blef det bjudningar än hit och än dit.

Kalle satt midt i ringen af de unga - ack, rummen voro för trånga för att få sig en dans; man hade försökt, men det ville ej gå - dessutom voro golfven dels målade och hala, dels betäckta med vackra mattor - nej, man måste göra lekar och prata.

Den stackars Kalle hade hundra gånger fått höra af Anders, att han pratade bara persilja och riktigt kunde beundras för sin för-måge att göra sig och andra glada för just ingenting. Anders företog sig att göra en ordentlig legal besigtning af hela samtalet och bevisade slutligen, att den kära Kalle på en hel eftermiddag talat vid femtio utan att hafva sagt någonting.

»Det är min konst det»; sade Kalle, »det är min konst. Du håller föreläsningar, du är som en riktig bok, indelad i kapitel och paragrafer - jag som en almanacka, och som litet hvar tittar i hvarenda af årets dagar, och som endast af händelsen får sin betydelse. »

»Ja. derför blir också hela ditfc lif beroende af händelsen.»8 UR ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

»Jaha, blir ditt annat?» ,

»Jag vill hoppas det, när man tänker sig för, så. ..»

»Jaså, blott en fråga, var det en beräkning af dig, att jag blef din goda vän, att du fick en glad anledning att gräla på mig, moralisera mig och förarga mig med din förb-e ordentlighet: gentilt inbundna böcker, alla inklädda i gråa kapprockar, pennan här, lackstången der, pennknifven så och oblatasken så - o, det är förtjusande!»

»Men bättre än att hvar gång behöfva leta och knota öfver att allting kommer bort.»

»Ja, ser du; det är rörelse - det är lif, förstår du, och på sitt sätt är det trefligt att icke beständigt känna till sin egen hedervärda person och veta, hvar allting finnes till hands och skaffa sig granna band på sina böcker och sedan kläda öfver dem, så man aldrig får se dem - hvarför skola de finnas?»

»Nog, om jag vet att de finnas.»

»Se der egoisten! Nej, Anders, det är icke nog att jag är lycklig utan att veta, att alla äro lyckliga, allihop, hela massan.»

»Ja, du blir också bortblandad i massan.»

»Ja, hvad ondt deri? Jag är hellre en af dessa tusende droppar, som utgöra en enda våg, än jag vill vara en enslig träpinne, som låter bära sig.»

»Och jag skulle vara träpinnen? Mjuka tjenare!»

»Ja, träpinne. Jag stackars droppe följer med de andra och skiljer mig aldrig godvilligt från de öfriga, och om händelsen kastar mig upp på stranden, skyndar jag mig genast tillbaka, utan skada, men träpinnen ligger der och skamfilas mot stenar och sand.»

»Jaha, dina bilder äro lika opraktiska och dunkla som du själf. Det lönar ej mödan att . . .»

»Ja, deri har du rätt, och ändå, mitt kära praktiska praktexemplar, underlåter du ej enda dag att försöka ett så rent omöjligt företag som att göra mig annorlunda eller till en varelse efter din modell. - Det är samma skilnad mellan mig och dig som mellan en hästfåle och ett järnvägslokomotiv.»UR MITT STUDENTLIF. 49

Vi sitta nu i en tät ring.

»Ser ni, huru ljusen brinna dunkelt, det är qväll, snälla flickor. Ja, jag vet, att ni liksom riktiga små barn tycka om

att bli rädda.»

»Nå, det var roligt, hvad säger herr Molinder - tala om något, så att vi bli rädda.»

»Ja, jag skall tala om spöken.»

»Tror herr Molinder på spöken?»

»Åh ja», inföll Anders, »han tror på allt, fastän sunda förnuftet ...»

»Seså, herrskapet skall veta, att Holmblom der tillhör den frivilliga brandkåren i andens rike. Så snart han varsnar någon enda gnista, så är han genast framme med en hel pyts sundt förnuft och hvälfver öfver den stackars fantasien, den arma tron och den stackars lilla kärleken.»

»Ja, men då orimligheten ligger för en dag, så. . .»

»Kära Anders, nu talar jag, ja, jag talar om för de unga damerna någonting sant och vackert och trovärdigt - och det är en liten spökhistoria. Ser ni, när det är mörkt, så förmår anden att framträda synlig, det veta många, och jag såg min mor stående framför min säng i Lund samma natt hon afled trettio mil derifrån.»

»Är det sant?»

»Ja, visst är det sant.»

»Vår vän har en liflig fantasi och ser således allt hvad han vill,» inföll Anders, men fann icke något gensvar, ty alla trodde hellre på andar än på honom.

Och så berättade Kalle en af dessa många rörande små andehistorier, som gifva en så egen stämning åt åhöraren, och sedan jollrade han bort det dystra allvaret, och strax derpå kom han med något undervisande; men hållet i denna lätta ton, att man ej riktigt vet af, att man får veta mera, än man förut vetat, och i ämnen, som till detta ögonblick legat alldeles utom synkretsen.

Dylika lynnen hafva en förmåga att belysa alla ämnen, så att de från fjärran afstånd synas nära; de förmå att öppna andens ögon för en art fata morgana, som af de praktiskt kloka och bland dem naturligtvis vännen Anders förklarades för idel dunstbilder. De äro också detta: men ändå af speglingar af verkliga föremål, möjligen

mångdubblade, som då en kamel genom strålbrytningen öfver ökensanden framstår som en hel karavan, eller upp- och nedvända, som då ett fjärran skepp i det isfyllda polarhafvet visar sig med masterna ner och kölen upp. Alltid ligger en verklighet till grund, när en dylik fantasiens spegelbild tjusar ögat. Denna förmåga eller denna natur hade Kalle Molinder i hög grad_, och derför höll man af honom, hörde honom gerna och hänfördes af hans bildrikhet, fastän man efteråt tyckte, att det ej var stor reda med honom.

Han hade i sjelfva sin förmåga att intressera sin omgifning en grundplåt till verklig otur hos mammor, pappor och tanter.

Dylika äro nämligen till ålder komna och anse sig således ex officio skyldiga att med allvar betrakta lifvet och högst sällan nedlåta sig att vara lika glada sorn de unga. När således Kalle, som han brukade, hade upplifvat dessa allvarliga själar, så höllo de honom räkning derför på sitt vis.

Efteråt funno de, att den beskedlige Kalle med sina infall och sin på en gång glada och reflekterande verldsåskåduing förgripit sig på dem sjelfva och på ett ovarsamt sätt förblandat (men gudilof blott för några ögonblick) deras stadgade åsigter och allvarliga tankar. De funno honom således påflugen och orolig, men alltid efteråt, aldrig under det han höll på med experimentet. De, som han förnöjt med sitt glada sätt, klandrade honom såsom lättsinnig och opålitlig, emedan han skakat om deras andliga kaffepanna, så att sumpen kom upp, och detta sedan man med sockerbitar af sjelftillräcklighet och moraliskt fiskskinn i en tretti, fyrti år »klarat» sin själ.

Nej, Kalle Molinder var »opålitlig och lättsinnig», och flickorna fingo så många varningar för hans arga list, att de företogo sig att riktigt studera honom, särdeles hans ögon; men min Gud, dessa voro så ärliga och så

småleende som ett barns, och slutet af undersökningen blef, att de tyckte, att han var treflig och nog skulle bli pålitlig, blott han finge en »klok» hustru.

Hos vännen Holmblom kunde man deremot taga alla möjliga goda och solida egenskaper liksom »på hyllan»; rolig var han just icke, men hygglig karl för öfrigt, och flickorna fingo i hans närhet någonting högvist och allvarligt. Ett godt skratt kunde lika litet uppkomma, der han förde ordet, som man kan få eko från ett dunbolster.

i '

Det var alldeles omöjligt att neka Holmblom sin aktning; men sitt hjärtas sympatier egnade man Kalle Molinder, äfven om man ångrade, att man gjorde det.

På detta sätt voro de bägge vännerna kända i orten, när de omkring tjugondag Knut återvände till Lund på Hurfvavägen, som den tiden var bottenlös och icke makadamiserad.

Den stackars Kalle satt der i en snäf kappa, ty att skaffa sig en pels hade just aldrig fallit honom in, och dessutom hade penningarna gått åt till annat, hvaremot Holmblom hade en god och varm tulubb, som han svept om sig och korsvis lindat med en boa con-strictor af ullgarn.

Holmblom satt varm och inhyses i sin pels och höll i all beqvämlighet en evigt lång föreläsning för den stackars Kalle, som i anseende till sin tunna och snäfva kappa förlorat en del af sitt spänstiga lynne och således var tvungen att höra på. Holmblom tyckte, att tillfället just var lämpligt för en omvändelse, då Kalle i sin snäfva kappa framstod som en botgörande broder.

Kalle fick nu veta, att han pratat bara dumheter, att majorskan riktigt fruktat för hans befängda åsigter, som rent af kunnat kollra bort hennes bägge gurkor till döttrar, om de ej i hemmet haft ett stöd i pappas (majorens) solida moral och mamsell Hjulqvists (guvernantens) kunskaper och så vidare.

Kalle Molinder hade ställt sig illa med alla förnuftiga människor,, så att det var knappt möjligt för honom att åter besvära trakten med sin närvaro. Holmblom ville ej ha den smärtan att vara med och se hur Kalle förstörde sina aktier hos »alla människor».

Den stackars Kalle försökte väl försvara sig, men Holmblom satt i sin pels som i ett förskansadt läger och bombarderade sin stackars fiende med lysande framgång, ja, till och med segerrikt. Det var en svår resa med Lund och examina i perspektiv och tre mil djupa vägar, der hästarne plaskade fot för fot långsamt genom ler-mörjan, under det att duggregnet kom ofvanfrån och föreställningar från Holmbloms vältaliga läppar och dessutom en dunkel misstanke, att man burit sig dumt åt, gjorde hjärtat vekt.

4. Fästmännen.

»Nå, nej se, är det du?» yttrade några år derefter en röst till mig, då jag stannade vid Inglinge gästgifvaregård för att byta om häst.

»Nej se!»

»Goddag, Kalle, är du här? Nå, då göra vi ressällskap.»

»Nej, tackandes, du ser en liten droska, jag har köpt henne på auktion efter en gammal doktor. Hon kallades fordom för hus- och resapoteket; men nu är hon ommålad med röda linier på lefverbrunt. Gentilt, vill jag tro?»

Redan i detta kände jag igen Kalle Molinders förnöjsamma sinne, ty droskan var ej just särdeles att skryta af.

»Men inte skola vi råkas och skiljas så här genast», sade jag.

»Behöfs inte heller, om du vill ta plats i min droska», yttrade min vän ined komisk beskyddaremin; »jag skall då föra dig till Åker-boda prestgård, som ligger en mil härifrån. Jag far dit ibland.»

Ressällskapet var snart uppgjordt. Jag, som var ute för att blott lufta mig, kunde taga hvilken kosa som behagade

mig, och jag kan ej neka, att jag gerna var i Kalle Molinders sällskap.

Till en början påminde vi oss vår studenttid; men den låg ej nog aflägsen för att lik ett förtrolladt sagoland skymta fram från det dimmiga, blå fordom. Det kommer en tid, då studentåren framstå i allt mera bjärt belysning, allt som man är mera aflägsen från detta och de nya lefnads vanorna äro olika mot fordom. Således räckte detta samtalsämne icke länge. Vi alla förra kamrater stodo ännu något så när i jämnbredd; ingen hade svingat sig upp till äreställen, men också ingen ännu hunnit att sjunka ner i elände. Motsatserna felades således, det vill säga just det, som gör taflan af ett långt lif så växlande, då den under flera årtionden blifvit upprullad för våra blickar.

Kalle Molinder hade äfven, ändrat sig, han var allvarligare och liksom en smula »märkvärdig». Jag anmärkte detta.

»Jaha, ser du, man måste taga sig tillfånga, sedan man redan är tillfångatagen. Holmblom hade allt rätt, den hederssjälen, fastän

han förargade mig med sina spickna moraler, som smakade som det hälsosamma, närande klibrödet, hvilket käns som en grushög i munnen; men rätt hade han nog. Jag begriper det nu, då en annan varelses väl och ve beror af mitt allvar och min duglighet.»

»Således förlofvad?»

»Jo, thu sad'et!»

»Med hvem? Naturligtvis med en ängel!»

»Du är en kurjös person, du, som inte vet, att ingen är förlofvad med mindre än en ängel. Min flicka är dessutom verkligen en liten ängel, eljest prostdotter till extraktion, en hemtreflig varelse till profession och prosten Wallins enda dotter. Vacker förstås, fast det beror på tycke och smak; men jag själf, Kalle Molinder, tycker, att hon är vacker, och hon håller af mig. Ah du, det är ett par turturdufvor. Du kan ej tro, huru god och bra gubben med det hvita håret tar sig ut. Han är en prest af gammalt skrot och korn, bibel-fast och trofast, och som icke tror, att han behöfver hjälp af sko-makardrängar och »bordstudsare» för att sköta själavården. Och gumman se'n - en riktig matgumma, fryntlig, glad, välmenande, välgörande och dessutom icke utan medicinska kunskaper ur gamla »Segerstedt» och »Tissot». Vi komma snart dit, du skall få se.»

Kalle teg en stund.

»Du skall veta, att Holmbom är sig lik; jag underrättade honom om förlofningen. Nåja, der kom ett med hans prydliga, runda stil skrifvet gratulationsbref om deltagande i min lycka och om Guds välsignelse och så vidare (att förevisa, förstås). Men så ett post-scriptum, der han examinerade mig om mina utsigter och svärfars förmögenhet samt om huru mycket ett hushåll kostar, huru det blir barn, som fordra uppfostran och slita hål på knäna, och nödvändigheten att i en viss ställning lefva enligt sitt stånd, och huru oförsigtigt man gör, då man gifter sig tidigt och af endast kärlek eller rättare i ett rus af känslor. Tacka Gud, att han ej ansåg mig ha kärleks-dille. Och så hade jag råkat säga, att Ulla var vacker, hvilket gaf honom en osökt anledning att hålla en sermon om ytan, om den förgängliga fägringen och den oförgängliga förstås, som sitter inuti. Der är prestgården. Ligger den ej vackert vid sjön? I den der löfdungen sitta jag och Ulla och öfverlägga om framtiden. Du må tro, hon är

förståndig. Gud vet, huru många rätter hon kan laga till af potatis - och hur vackert hennes hem väfda skottyg tar sig ut sedan och hennes naivetet och barnsliga oskuld. Då jag ser henne och hör hennes röst, så försvinner hela Holmblom och hans arsenal af moraler och lefnadsregler, som om de blifvit bortsopade från marken.»

Vi voro snart framme. På trappan stod en flicka; det var Ulla, Kalle Molinders egna snälla Ulla.

Hon skulle i sällskapslifvet blifvit ansedd för »som folket är mest», en liten näpen flicka på sin höjd, men hennes ärliga, glada ögon, hennes barnsliga småleende, hela detta uttryck af hjärtegodhet, som lik en strålglans omgaf

hennes anletsdrag, sade mig genast, att hon just var den rätta, den hustru, som af en högre makt blifvit Kalle Molinder beskärd. Visst kunde en olycka som en bomb falla in i deras hem och splittra deras lycka, men der växte aldrig någon svamp i bottensyllarna, och intet locknät hängde i hörnen.

Ingenting var lättare än att bli bekant i den familjen; man fann sig genast hemma, inga ceremonier behöfdes, ingen inledning; man hade råkat gamla bekanta, som man aldrig sett förut, det var sant, men som man ändå kände från barndomen. Det var en vänlig gubbe, en fryntlig och omtänksam gumma och en flicka, som hvarken var sipp eller framfusig, och alla dessa talade ej ett ord om sina känslor, som eljest är det stående temat.

När jag dagen derpå for, tryckte jag Kalles hand och lyckönskade honom af hjärtat. Inte var partiet just hvad man kallar godt, ty förmögenheten var ringa i det lilla presthuset; men för Kalle var det passande. De der bägge kunde nog pröfva motgångar, det var säkert; men tråkigt fingo de aldrig, och skilnaden mellan bägge dessa olyckor är densamma som mellan plötsliga vindstötar, som krossa en och annan ruta, och qvalmig luft, som man ej kan undfly.

Flera år derefter kom jag till W., der min vän Holmblom innehade en lönande befattning. Då jag besökte honom, stod han framför spegeln och knöt ros på sin styfva hvita halsduk. Han var från ungdomen en mästare i att knyta halsduksrosor.

»Nej se, välkommen, gamle broder och vän!» sade Holmblom och skyndade att kasta på sig en rosig nattrock, som viken så ordentlig som en servett låg på sitt ställe, »välkommen! Du kommer, som du

vore kallad. Det är hos grosshandlaren Fransson en liten tillfällig middag, och du följer mig dit?»

»Jag är ej bekant.»

»Nå ja, men jag presenterar dig - jag är nämligen sedan fjorton dagar förlofvad med äldsta dottern i huset, Klara. Huset är ej rikt, men en solid förmögenhet, och flickan är i högsta grad väl uppfostrad, en snäll flicka, som jag respekterar på det högsta.»

Jag antog förslaget och skulle gå till värdshuset för att taga upp fracken ur vagnslådan. Vännen Holmblom hade troligen icke särdeles förtroende till min takt, emedan han, då jag skulle gå, vände sig till mig och bad mig se om hans halsduksros satt ordentligt och liksom händelsevis sade: »Det är en liten tillfällig middag, endast h vardagslaget; men öfverstinnan Hökensköld och friherrinnan Mjeller-stjärna komma dit, det vet jag. Sitter rosen bra?»

»Förträffligt!» sade jag, som genomskådade Holmbloms fruktan, att jag skulle uppenbara mig i svart halsduk.

Den der h vardagsmiddagen var så briljant och riklig, att tydligen en veritabel kokerska dermed varit sysselsatt i två dagar. Grosshandlaren var en lång, temligen fet person, som ej talade om annat än om ett bruk, som han nyss köpt. Frun frasade i siden och såg icke andra än öfverstinnan Hökensköld och friherrinnan.

Dottern såg ej illa ut; men tycktes vara uppfödd vekligt. Hon hade ej hälsans friska rosor, utan den tynande provinsrosens blekröda färgnyans.

Hon kom emot Holrnblom, som hälsade på henne på engelska; ty Holmblom kunde språken.

»Klara och jag ha öfverenskommit», sade han mig, »att öfva oss i språken. Den ena dagen engelska, den andra franska. Det är vår engelska dag i dag», sade han småleende. »Klara talar detta språk med mera färdighet och klangrikhet än jag, som nära uteslutande läst språket och föga lärt mig det rätta uttalet; men», till-lade han torrt småleende, »man lär så hastigt och lätt, då undervisningen kommer från ett par rosiga läppar.»

»Mjuka tjenare!» sade grosshandlaren, en smula högdraget, men vänligt. . »Min tillkommande 'son7 Holmblom har ofta nämnt er såsom utgörande en medlem af hans krets af Lundavänner. Han glömmer

aldrig den tiden, säger han. Åhja, då leker hela lifvet. Jag mins, då jag var i Lybeck och lärde mig mitt lilla yrke,

skaffade mig mina små kunskaper i merkantila ämnen. Det var en rolig tid. Vi slogo oss ibland tillsammans och foro ned till Travemiinde; man fick alldeles förträffliga ostron på källaren 'König von Preussen'. O, det var en glad tid; man hade inga bekymmer; men sedan man fått sig en större rörelse och till på köpet ett par bruk på halsen, så... Spiken har fallit i Frankrike, det är ett bekymmer. Rätt roligt att träffa en af vår 'sons' ungdomsvänner och studentkamrater.»

Efter den splendidida middagen, som många gånger benämndes en enkel, anspråkslös oqh improviserad »h vardags middag», gingo vi att promenera i trädgården, der kaffet och likörerna serverades.

Denna promenad hade sin vissa tid, efter hvilken man åter beträdde våningen.

Klara satte sig vid pianot, sedan öfverstinnan och friherrinnan, som bägge voro musikaliska, bedt att få höra den snälla flickan.

Hon spelade någonting mycket konstigt, som riktigt hänförde de ädla fruarne och som nygirigt afhördes af herrarne. Grosshandlaren själf höll ibland handen för munnen, medan han gäspade, ty han brukade »slumra middag», upplyste mig Holmblom. Efter en under oupphörliga kontorsgöromål förfluten förmiddag till middagstiden klockan fyra vore en liten siesta af nöden, äfven om man ej druckit ut en halfbutelj sherry.

»Hvad säger du om Klaras pianoprestationer?» frågade mig Holmblom med ett triumferande smålöje.

»Utmärkt! Charmant!» blef mitt svar.

»Det är skada, att icke jag haft några musikaliska anlag - också låg musiken nere i Lund under vår tid. Men musiken kan ej undvaras i ett hus med anspråk på bildning, och då är Klara just den rätta.»

Holmblom tycktes antaga, att en familjs lycka inflyttar i hemmet i ett piano af jacaranda.

»Nå, har du hört något om Kalle Molinder?» frågade Holmblom. »Jag har hört, att det är nätt och jämnt. Haii var en evinnerlig fantast och gick och snodde in sig i ett presthus och gifte sig för tidigt; men de skola lefva lyckligt med de små inkomsterna. Dess-

utom var han aldrig hushållare, som du vet, fastän jag gjorde allt för att göra honom dertill. Jag var der för ett par år sedan i en affärsresa. Jag var då, liksom ännu, min tillkommande svärfaders juridiska hjälpreda. Jag besökte då vår stackars Kalle Molinder och öfverraskades mycket af ett hjärtligt skratt inifrån rummet. När jag inträdde, voro min kära Kalle och hans hustru ensamma, men troligen hade han kommit med sina vanliga galna historier, och deraf deras högljudda skratt - åhja, 'litet roar barn', det är det man med sanning kan säga om Kalle Molinder och hans hustru - för öfrigt en hygglig, vänlig människa; men oljemålade möbler och möbelkattun, som dock tog sig ganska nätt ut. Jag sade intet, men hvad jag tänkte, kan du väl föreställa dig. En människa med sä stora och briljanta anlag och med så solida studier som Molinder hade kunnat gå långt och verkligen göra lycka, om icke hans alltför glada lynne förstört allt. Han var knappt tjugufem år och gifte sig med en nittonårig fattig prestdotter. Ja, det var det, jag ärligen förespådde honom.»

»Ha de barn?» frågade jag.

»Ja, två flickor, små söta och vackra ungar, som likna både far och mor och således ha ett hyggligt yttre; men hvilken uppfostran de få, är mig obegripligt, fastän Kalle Molinder sade mig, att han själf undervisade dem - muntligen. Hvad sägs, muntligen! Der är åter en af hans lättsinniga teorier framme och spökar. Dylika tankar äro vår Kalles enda verkliga spöken.»

»Nå, än huset för öfrigt?» frågade jag.

»Jo; nätt och prydligt, till och med smakfullt - ingen fråga, att Kalle hade smak - men allt tarfligt,, allt sådant att det hos den förmögnare skulle tydas som ett infall eller gnideri, men hos den fattige tillkännager brist eller rättare att vilja och icke kunna. Ja vars, när Kalle själf anser sig lycklig, så måtte han väl vara det, fastän inkomsterna äro svaga.»

»Huru stora?»

»Det kan jag ej säga; men troligen icke tiondedelen af hvad jag och Klara efter de noggrannaste beräkningar behöfva för vårt tarfliga uppehälle. Min tillkommande svärfar säger, att åtta å tio tusen rdr gå åt årligen,, och jag vill tro det, i min samhällsställning och med

en stor slägt, som gifver middagar och supéer och måste bjudas igen, och den vidsträckta krets af vänner, som jag har, och dem, som stå i gamla förhållanden till min svärfar eller rättare firman.»

»Jaså, du tror då, att Kalle Molinder har det klent?»

»Ja, det är säkert; men lika säkert, att han bär sin börda med ett lugn, som tyder på en stoiker., och en förnöjsamhet, som påminner om en epikuré. Midt i ett slags fattigdom anser han sig för rik. Han är samme romantiska själ, som berättade mig, då han knäsatte sina bägge flickor, att de voro hans största rikedom. Stackars Kalle, då de skola lära sig piano och han måste ut med sina tre riksdaler i timman.»

Det gifves människor, som äro så bortkomna, att de aldrig hitta hem igen.

Jag hade nog af grosshandlarfamiljer, öfverstinnor och friherrinnor och umgängesbekanta i W. Ingen enda kände jag, intet namn märkvärdigt nog att fästas i minnet, intet samtalsämne, som gick ur det gamla hjulspåret af kallprat. Det gifves nämligen några ämnen, som i hvarje bättre societet utläggas som skenor, på hvilka det »animerade» samspråket utan hinder kan gå fram. Det var just på dessa skenor Kalle Molinder hade för vana att lossa, så att man ej kom fram den vanliga vägen utan måste lära sig flyga, om man ej ville välta. De unga och framför allt de unga flickorna hade vingar och kunde således våga sig ut ur det gamla spåret, men de äldre herrarne och mammorna och tanterna måste ettdera stoppa maskinen eller köra fast i konversationen.

Ett år derefter läste jag i tidningarna, att Holmblom och Klara blifvit ett par. Om någon förening varit väl och klokt beräknad, var det denna, ty allt var på siffran gifvet *&f två skickliga räknemästare - grosshandlaren och vännen Holmblom.

Jag var bjuden, men kom ej - det var också onödigt. Der lycka och sällhet äro så gifna, som då ett par ingår i ett rikt gifte, behöfvas ej gamla vänner med sina välönskningar och sitt »del-

tagande» - i välfägnaden och afhörandet af alla de ståtliga talen till skålarna.

Sedan kom en lång följd af år, under hvilka vi tre akademikamrater ej återsågo hvarandra.

En karaktärsskildring, som denna skizz onekligen är, göres bäst genom bilder; man får saken derigenom mera åskådlig. Om jag skulle likna mina forna akademikamrater vid något, som skulle afspegla deras karaktär, skulle jag vilja framlägga ett par taflor.

Den ene föreställer ett leende landskap med lekande lam och små snälla barn, allt i morgonbelysning, ett »stillebensstycke»; men ur de lummiga träden titta der skrattande satyrer fram och liksom göra spe åt detta fredens rike.

Ungefär sådan var Kalle Molinder. Der låg något enkelt och flärdfritt i hela hans väsen och någonting belåtet i hela hans verlds-åskådning, men djupt gömdt under detta skenbara lugn låg någonting af satir, af anlaget för att finna verlden och hela lifvet mera löjligt än eländigt.

Skulle Holmblom liknas vid en tafla, så blef det vid en väl utförd och kolorerad linearritning, som tar sig så briljant ut på papperet och som är så nödvändig för den, som bygger, men aldrig i verkligheten tar sig så bra ut, som på ritningen. Man har artister i denna konstgren, en konst, med hvilken man liksom adlar både gråstenen och tegelstenen till något annat, än den i verkligheten bevisar sig vara. Men, som sagdt är, detta var längesedan och så längesedan, att jag själf är den enda öfverlefvande af detta triumvirat.

5. En silhuett och ett porträtt.

Kalle Molinder var ej litet stolt, att han förmått skaffa sig en sjubbskinnspels. Han riktigt svängde sig på den lilla stadens gator, ty ingen enda hade en sådan äkta sjubbskinnspels som han. Kalle var ett barn och hade äfven en släng af barnets oskyldiga lilla fåfänga. Han tyckte mycket om sig i fina kläder och klädde

sig alltid väl], fastän i hög grad ledigt, hvaremot Holmblom alltid fick en stämpel af alt våra »påklädd» och tycktes besvärad af fracken, den hvita halsduken och de spända handskarna. Kalle klädde sig väl af lust, Holmblom derför, att det måste så vara. Det hade varit rätt väl ändå, om Kalle icke haft råd att skaffa sig en sjubb-skinnspels, ty han hade då kanske lefvat i denna dag och själf fått läsa denna uppbyggliga historia. Men hvarken Kalle eller Holmblom lefde så länge.

Det var en vinter Kalle Molinder medtog sina flickor, som då voro tio och tolf år gamla. Mamma hade några dagar förut farit ut till Akerboda, der hennes mor bodde på ett undantag på prestgårdens stom, som blifvit hennes enkesäte. Gumman var gammal och sjuklig, och så skulle Molinderska familjen jula hos »mamma», och för att hjälpa till »dagen för dagen för dopparedagen» hade Ulla Molinder farit förut, och Kalle med barnen skulle komma självfva julafton.

Derinne mellan stadens hus var det lugnt, slädföret ypperligt, och så for man väl inpajad åstad i salig svärfars gamla, gröna räck. Flickorna voro utom sig af förtjusning, ty det var jul, och dessutom att få åka sex fjärdingsväg på släda, med samringande bjällror! Allt var bra, till dess man kom ut ur staden och en skog, som låg i närheten af staden; men så kom man ut på vida slätten, och vinden var riktigt snål. Kalle kände deraf intet, ty sjubbskinnspelsen var förträfflig, men flickstumporna desto mera. De började frysa och klaga sin nöd. Kalle tog således af sig sin dyrbara högtidsblåsa, pelsen, svepte den om barnen och påtog en medförd öfverrock. Allt gick bra, och efter en timme voro de framme; men på julqvällen såg Kalle ej så glad ut som vanligt och var blek; men han skämtade ändå, fastän det gick en smula osmordt. Han kände sig ej väl, men det var honom omöjligt att störa julglädjen.

Det var hans sista jul. När nyåret gick in på natten, var han färdig att gå in i det riket, der han skulle se sina många illusioner skingrade och sina fantasier öfverträffade.

Frid med den vänlige, den känslige, den glade och dock djupt sorgsne anden, med satirikern, vännen och medborgaren.

Några år derefter gjorde händelsen, att jag kom till den lilla staden, och genast uppsökte jag Kalles Ulla, hans allt, hans glädje,

hans stöd. Hon bodde i några smårum på nedra botten i ett litet hus på en bakgata. Fattigdomen gömmer sig alltid så. Då jag inträdde, fann jag den lilla familjen i ful]t arbete, men icke med slaf-vens surmulenhet, utan med det fria arbetets glädje i sina blickar. Der fans ingen tyngd öfver ögonen. -Visst glömde stadens och ortens honoratiores den gamla vännen Kalle Molinders döttrar, då de gåfvo en bal, visst glömde de hans enka på sina kaffebjudningar; men hvarken hon eller flickorna tycktes känna, att de voro undanskjutna. De sydde de granna klädningarna, de gjorde fransyska blommor, hvarmed deras läskamrater skulle lysa på nästa nyårsbal, fjäsas, dansa hela natten och se glåmiga ut dagen derpå. Uthvilade och glada började dessa sina arbeten den andra januari; de hade inga andra nöjen.

»Nej se, Molinders vän», sade hans enka och fattade bägge mina händer och såg mig rakt in i ögonen, »tack för att ni kom till oss. Se här mina flickor, är det ej märkvärdigt, huru fort de skjutit i vädret. Men Gud ske lof, vi ha rätt trefligt. Jag trodde ej, att det skulle gå så väl, då Kalle gick ifrån oss; men mycket tål man, mycket», återtog hon med något bemödande, »innan man förgås. Se här», hon pekade på väggen, der en liten tafla hängde, »se här en silhuett af Kalle, se hur lik sig han är, huru han småler mot hustru och barn, ser ni? Är det ej likt? Och detta är en lock af hans hår. Det är fädernearfvet.»

De bägge flickorna sågo upp från sitt arbete och betraktade mig liksom frågande.

Silhuetten var ett vanligt klippningsarbete med herrns och fruns och barnens ansigten, alla af svart glanspapper på en hvit papperslapp, och ändå igenkände Kalles Ulla hvarje drag, såg leende der intet fans, såg kärleksrika blickar från ögon, som antyddes af blott en svart tagg vid näsroten för att utmärka ögonhåren.

Och som modern sågo äfven barnen. Pappa satt lifslefvande inom den lilla ramen och smålog åt hustru och barn.

Det är tydligt, att de »sågo i syne». Jag ville ej stöta den lilla familjens beundran för klippningsarbetet, som verkligen icke var bland de bättre. Der fans panna, * näsa, mun, haka, och allt detta kunde vara likt Kalle Molinder eller - någon annan; men enkan

och barnen sågo der mannen och fadren möjligen med sitt inre synsinne, andens ögon, dessa, som i inspirationens och i dödens stund öppnas.

Jag satt en hel eftermiddag hos den lilla familjen och lärde flickorna konsten att tvätta handskar i benzin - det var dock något.

År 1869 fick jag ett bref med svarta kanter. I sigillet A. H.

Det var notifikation om Holmbloms dödliga frånfälle och en bjudning att med min närvaro hedra hans begrafningsakt.

Vägen var för lång för blott detta, men då jag i fjor gjorde en tjenstresa, passerade jag W.

Jag gick då till fru Holmblom för att beklaga sorgen. Hon var på sin landtegendom och stod ej att träffa. Deremot stötte jag i förstugan på en ung herre i hvit studentmössa och klädd i fullständig riddrägt med höga kragstöflar. Jag frågade honom efter fru Holmblom och fick af honom upplysning om att hon var borta på landet.

»Det var ledsam t, jag heter - - och hade för afsigt att, som Holmbloms gamle vän, hälsa på hans enka.»

»Jaha, jag mins, att salig pappa omtalat er. Jaha, jag tror att salig pappa och ni varit akademikamrater. Kanske det kan roa er att se rummen, de äro nu en smula förfallna, men jag företar i år en genomgripande reparation. Pappa hade, ha, ha, ha, en bestämd fallenhet för det solida. Se en sådan kakelugn, stor som Babels torn. Nej här skall bli annat af, jag har beställt hos Kakelin porslinskakelugnar af nyaste slag. Då arfskiftet var, tog jag gården i staden och Hännberga bruk på min del och ämnar slå mig ner som possessionat. F-n kan på längden hålla ut med att bocka sig för några perukstockar till professorer i Upsala. Så gerna som att ligga i den hålan, kan jag bo i denna hålan, der jag eger hus, fastän det är efter ortens bruk och lägenhet.»

Rummen voro efter mitt tycke briljanta, men unga herrn hade helt andra fordringar på lifvets glädje och en helt annan skala för dess behof.

»Det der är porträttet af salig pappa», yttrade han, pekande med fingret på ett stort porträtt i en skulpterad och rikt förgylld ram. »Pappa fick betala Södermark, jag tror tusen .riksdaler, men ett konstverk är det, ett konstverk af värde. Salig pappa såg så der ut på ålderdomen och var, då han ändtligen dog, mager och mörk som en läderlapp. Är det ej bra måladt? Många kännare påstå, att det är ett mästerstycke, ett af Södermarks bästa. Det är ledsamt, att jag icke ännu har eget hushåll, utan lefver hos mamma. Egendomen ligger dock ej mer än en mil utanför staden, så att jag nästan dagligen rider hit in, men jag kan således ej ta emot min salig fars gamle vän.»

Med dessa ord gingo vi nedför den präktiga trappan, och unga Holmblom svängde sig upp i sadeln på en grå, apelkastad häst, som en pojke, klädd i ett fantasilivré, höll utanför porten.

Den unga arfvingens fantasi sade honom intet. Han såg i Södermarks mästerliga tafla - icke fadern, utan konstverket, icke en bild af den, som vårdat hans ungdom, utan blott en dyr tafla i en skulpterad och rikt förgylld ram.

Detta är då historien om tvenne motsatser, som voro nödvändiga för hvarandra. Det låg i naturförhållandet, att de skulle en tid nära sammanslutas och en annan skiljas från hvarandra af omätliga rymder. Månne de i en annan verld åter känna sig magnetiskt dragna till hvarandra och följas åt i samma bana som en stjärna, hvilken för teleskopet upplöser sig i tvenne, som cirkla kring hvarandra?

Detta vet jag icke; men det vet jag, att de kring sig skapat hvar sin lilla verld efter sitt sinne, en hjärtats verld, hvars inre ordning berodde på harmoni och kärlekens osynliga och dock allsmäktiga sammanhållande krafter, och en beräkningens och klokhetens, hvars alla rörelser berodde af hjulverk och en stålkedja, som i ständigt

samma takt gled omkring sin rulle. Vore det ej blott en studenthistoria, så skulle man kunna kalla stycket för »Beräkning och hjärta.» Men beräkningen vinner aldrig ett hjärta, lika litet som hjärtat någonsin befattar sig med att göra beräkningar.

6. Utan landfäste.

1. En vådeld.

Då man gått långa vägar genom lifvet, förefaller det som om man vandrat den slingrande gångstigen genom en skog. Beständigt har man hört en susning i trädens kronor, det är bruset af den ström, som högt öfver våra hufvuden går fram från forntiden och försvinner in i framtiden. Man känner sig ensam på ålderdomen, icke derför att man egentligen är ensam, utan derför att det är så få, som älska och omgifva den gamle och som utgöra liksom ett med honom själf.

På ett vis är man ändå ensam i lifvets stora skog och lyssnar gerna tillbaka; man hör, huru en trast slår sina slag der fjärran - ack! honom mins man nog. Man hör ett skott - det är jägarn, som man fordom såg, som skjuter detta skott. Man hör klangen af yxhugg - ack! det är några arbetare, som ej ännu slutat sitt dagsverke; men alla dessa äro bakom oss - de äro minnen.

Ett dylikt minne springer nu fram. Jag vill berätta det. Händelserna äro sanna, men namnen diktade; det är icke någon nekrolog, jag skrifver.

Det var en höstnatt för - jag kan ej säga huru längesedan - då efter hvad Lunds veckoblad, Nytt och Gammalt, sedan berättade: »Stadens innevånare väcktes af klämtslagens hemska klang.»

Den tiden fick ingen teatertrupp uppehålla sig under terminen i den lärda staden, och vi studenter hade således ej tillfälle att njuta af publika nöjen.

Jag kan ej neka, att den hemska klangen icke föreföll mig så hemsk, som den bort göra; ty den bebådade dock en liten omväxling i det enformiga akademiska lifvet. Man rusade upp och ut, var ung och kraftfull och befann sig inom några ögonblick i vattenlangnings-linien, spillde på sig vatten, log och skämtade och menade på att bara man själf fått sköta strålen, så hade elden varit släckt genast; det

var bara sudd af strålföraren. Det brann i ett hus vid slutet af Klostergatan, det vill säga bakom S:t Peders klosterkyrka, hvars mörka gafvel afstack mot den eldröda, gnistrande fonddekorationen.

Det var ett litet tvåvånings korsvirkeshus, i hvars nedra våning elden utbrutit i en snickareverkstad och redan fattat i trappuppgången,

Ordningen var ej synnerlig, fastän borgmästaren själf från en trappa kommenderade; ty disciplinen var foga utvecklad, och dessutom hörde eldsvådor i Lund till sällsyntheter, hvadan äfven öfning saknades. Med vattnet var det äfven temligen* klent, så att vi, sanningen att säga, mot den rasande fienden utgjorde en armé utan ammunition, utan öfning och utan disciplin. Segern kunde således ej gerna tillfalla någon annan än - elden.

Under detta orediga tumult sågo vi genom röken en människa, som vig som en panter klättrade uppför väggen af det lilla huset, störtade in i ett rökuppfylldt rum och genast återkom med ett bylte, kanske en afdånad människa, och med denna börda gjorde ett hopp ner bland folkmassan, kanske tio eller tolf alnar.

»Hurra, hurra!» ljöd det genom mängden. »Hurra för Palmén!»

»Hvad, stockholmaren?»

»Ja, just han, förbannadt ståtlig pojke.»

»Räddade han någon?»

»Ja, troligtvis», sade en liten pedell, som helt lugnt, iklädd långa stöflar, stod i rännstenen för att se på. »Deruppe bor en prest-enka, och hon har en dotter, vacker flicka; ja, jaha, det var väl hon.»

»Nej puder, vaktmästare, det var käringen; hon var afdånad, men kandidaten slog vatten i syna påna', så att hon

ryckte till, så alltid lefver hon. Jag väcker på kandidaten, så att jag känner honom, som om han vore af mitt eget kött och blod.»

»Ja, det var verkligen medikofilologie kandidaten (den graden fans den tiden) Erik Vilhelm Palmén, som räddat prestenkan, hvilken han inbar till några grannar, der hon fick vård. Dottern hade hunnit ut och sökte bland mängden efter modern; men dennas omtänksamhet om familjens små dyrbarheter hade gjort, att hon, sedan hon redan lemnat sina rum, sprang dit upp igen; ty inte fick det enda guld de Ur Onkel Adams portfölj. 566 UR ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

egde, »medaljongen med pappas miniatyrporträtt» brinna upp. Men då hon skulle tillbaka, hade trappan fattat eld; förtviflad ropade hon på hjälp, ingen hörde henne, utom en, det var Palmén, stockholmaren, den ståtlige ynglingen med de nattsvarta ögonen och det lockiga håret; han, som slogs med gesäller och skänkte en nära nog, som väckaren påstod, splitt språngande ny rock till en gammal gesäll, som ingen rock egde. Det lilla rummet, der den afdånade blifvit inburen, var alldeles tomt; man hade i förskräckelsen utburit alla dess få möbler, så att blott en väggfast säng blifvit qvar med sin halm och ett trasigt täcke. Der nedlade Erik Palmén sin börda, bestänkte ansigtet med vatten och smålog sorgset, då den gamla åter slog upp sina ögon. »Det är läkarens pligt att återkalla dessa stackars människor till lifvet, så att de skola riktigt i botten tömma all dess bitterhet», tänkte han.

»Hvar är jag? Hvar är mitt barn? Hvar är Emma?» halfhviskade den gamla och satte- sig upp liksom för att rusa ut och söka. I detta ögonblick flög dörren upp, och en ung flicka störtade in och i den gamlas armar. »Mamma, mamma!» och i ett nu föll hon på knä, sedan hon med brådskande ifver sammanknäppt sin mors magra fingrar. »Tacka och lofva Herran», sade hon och böjde hufvudet till en stilla bön.

Det tycktes, som gumman glömt och flickan icke märkt själfva räddaren. »Det käns ändå kuriöst att vara ett verktyg i Guds hand», tänkte den mörklagde ynglingen och smålog bittert. Ja, Gud väljer också sina verktyg bra underligt.

Slutligen lyfte Emma upp hufvudet, och hennes blick föll på ynglingen, som stod der orörlig och med korslagda armar. Man kunde ej se ett mera älskligt anlete än den unga prestdotterns; blond som en lilja och med blå ögon som förgät-m ig-ej.

»Det är herrn, som räddat mitt lif», sade modern. »Tack, tack!»

»Är det han?» ropade flickan och störtade upp och föll i hans armar. »Gud välsigne er! Gud skydde er, nu och alltid!»

Ynglingen betraktade med blixtrande ögon den sköna flickan, som i detta ögonblick glömt allt utom sin tacksamhet. Han såg liksom forskande in i de ärliga barnaögonen, som tycktes vilja brista i gråt;UR MITT STUDENTLIF. 67

han strök sig med handen öfver ögonen, kastade ännu en blick af innerlig känsla på den sköna flickan, men fattade sig åter, sköt den tacksamma varelsen ifrån sig och sade: »Mamsell, rör mig ej, jag fläckar ner er.» Han nedsatte flickan på sängkanten och skyndade ut. »Erik Palmén!» mumlade han vid sig själf, då han blandade sig i folkvimlet, »min kära Erik, der låg en dubbel sanning i de orden: 'Akta er, jag fläckar ner er'.»

2. Rumlaborg.

Vid Skomakaregatan i Lund låg den tiden ett gammalt korsvirkeshus, som numera är nedrifvet och ersatt med en helt annan åbyggnad. Detta hus kallades för »Kumlaborg». Dess öfre våning var för den tidens studentlif någonting ovanligt gentilt och rymligt och som i hyra kostade derefter. Det var dock ej mera än en temligen trång förstuga, som genom ett par så kallade glasdörrar förenades med en »tambur» eller en sort af rum, som i detta oskyldighetens tidehvarf och af oss studenter ansågs nära nog ensamt förbehållet de höge och förnäme. Tamburen ledde till en lång och smal sal, som å ömse sidor begränsades af två temligen vackra dupletter med spegel på väggen och andra prydnader.

Dessa rum voro ganska dyrbara och beboddes derför alltid af ett par zierbenglar, som hade godt om penningar

och således kunde använda den gemensamma salen till små trefliga tillställningar.

Många voro rike mäns söner, som, sanningen att säga> för att en gång åtnjuta aktning och förtroende af alla icke behöfde kunna just någonting annat än att ärfva sin pappa och mamma, andra åter lefde öfver sina tillgångar, men hade förmågan att vigilera på alla håll, hvartill kommo några få, som hvarken hade arf att påräkna eller förstodo att vigilera sig fram, men enligt de sanne zierbenglarnes omdöme voro trefliga och »tujura» pojkar, som fingo vara med för att roa sällskapet, hvilket i allmänhet hade anlag att hålla sig tråkigt, tomt och flackt.

Vid den tid, vår berättelse begynner, beboddes denna, för tiden och stället, »briljanta» våning af två studenter, som hade råd att hvardera ha två rum och en gemensam sal för gemensamma nöjen. Den ene var en rik köpmans son från Sveriges östkust och den andre en blifvande fideikommissarie »oppifrån» landet, som vaktmästare Olin plägade uttrycka sig om alla de landsträckor, som ligga norr om Skåne; ty vaktmästare Olin var en infödd skåning, som aldrig rest längre norrut än till Åkarp och som trodde, att öknarna vidtogo så långt vid polen som vid Röstånga.

Grosshandlarsonen, som hette Edvard, var en liten fet och rund person med ett bredt, bleklagdt ansigte, gråblå ögon, ljust, något lockigt hår och ett par polisonger till prydnad. Hans figur och hela personlighet hade något, som skaffat honom namnet »Muffen», hvilket antagits som hans rätta namn af den stora allmänheten. Den andre var en yngling af några och tjugu års ålder, med ett fint utseende och en nästan flickaktig rodnad på de skägglösa kinderna. Ögonen sade just ingenting, fastän de voro »blåa som förgät-mig-ej», och ,om han än talat en hel dag, hade han icke sagt någonting annat än alla andra människor, som ha ingenting att säga. Han hette Justinus Stjärnvall, hade af fadern redan vid döpelsen bestämts att bli en stor jurist och hade troligen blifvit åtminstone det senare, om ej pappa samlat gods och pengar och inrättat fideikommiss af Stjärndal med underlydande. Denna omständighet gjorde, att den beskedlige Justin icke ville bli annat än sin faders son och således låg vid akademien utan att studera. De voro ett par beskedliga gossar, både Muffen och Justin, med flitiga voro de icke, och för någon stor roll voro de ej bestämda.

De bägge herrarne sutto dagen efter eldsvådan i hvar sin gungstol i salen, midt emot hvarandra, bägge klädda i granna nattrockar och rökmössor.

»Det var en liten gentil eldsvåda för att vara i Lund. Annat är det i Karlshamn, hela rader af hus; men korsvirket brinner klent», sade Edvard och gungade. »Jag var der ute en stund. Hur var det? Erik Palmén räddade ju en gammal mamsell eller hvad det var.»

»Nej, en fru», yttrade Justin, »en fru, som har en vacker dotter - ja, jag har sett henne; ty hon syr löskragar, fina efterstyng. Syster Malvina sade, att dylika just äro ett knåpgöra och kosta på ögonen;

stackars Malvina, hon kan inte; begagnar blå glasögon, franska förstås, fick dem till julklapp.»

»Jaså», yttrade Edvard, »således var min käre Erik framme igen med en ädel gerning; han har en egen passion att verkställa ädla gerningar och spela beskyddare och räddare. Än kastar han sig i Lomma-ån och drar upp en supig skomakare, och en annan gång kastar han sig i lågorna och drar ut en gumma - mycket vackert, men stöter på koketteri och ömma känslor. Treflig pojke annars, rolig, qvick, full af talanger och spelar piano så bra, att professorn sade, att han aldrig kunde gå igenom matematiken. Talanger äro en pest för vetenskapen, ett gift. Den ciceronianska stilen dör som en fluga, om blott en takt musik kommer vid den.»

»Men flickan är vacker.»

»Ja, ja, det kan hända; men han är på det hela, som Atterqvist sade här om dagen, »utan landfäste». Atterqvist, som i fjor for till Bahia eller Brasilien i allmänhet, seglade midt igen Sargassohavet. Han menar på att Erik Palmén kringdrifves af en hafsström inom samma cirkel. Bra sagdt. Du skall få se, att Atterqvist med tiden kommer in i Svenska akademien.»

»Tyst», afbröt unga baron Stj ära vall. »Tyst, det faller mig något in. Det är syster Malvinas namnsdag.»

»En glad anledning, ja!» sade Edvard.

»Ja, en glad anledning att samla några vänner. Jag bjuder herrskapet.»

»Ja, tack; men glöm då inte Erik Palmén, han är så kuriös och har sådana idéer att - och bjud äfven lille Klugenstein, för si han är så dum, att han låter drifva med sig som ett får. Det är en riktig njutning att nojsas med honom, och lika spicken är han och torr och drar på mungiporna som banden i far mins gamla tobakspung. »

»Okunnig se'n. Vet du, Atterqvist inbillade honom, att Borneo var ett berg i Nordamerika, sex mil högt och sexhundra mil långt, eller tvärtom, jag mins ej så noga.»

»Ja, han är bra», sade Justinus; »men skall man drifva med Erik Palmén, måste man vara försigtig, ty han har både hufvud och kunskaper; fastän han är en »virrpanna» eller så kalladt »original».

Således en liten gentil sexa och så punsch. Vi skola be Atterqvist att drifva med Klugenstein, som är en döpt jude, men bra för det. Fadern är rik som ett troll; men håller sin lille Simeon knappt - det kräket heter icke Simon utan Simeon - är det icke grant?»

Sexan blef af, men Erik Palmén syntes icke till. Muffen kammade sitt glesa hår och mumlade om att Palmén icke mera borde bjudas, men ingen hörde derpå i det allmänna slamret af upprymda röster och klingande glas. Klockan slog tio, slog elfva, ingen Palmén.

Plötsligen såg man midt i salen en smärt, smidig yngling, som under tystnad betraktade det samspråkande och drickande sällskapet, Han hade lagt armarne i kors öfver det höghvälfda bröstet, och hans mörka ögon och hans mun tycktes småle, men ej godt, utan med hån.

»Nej, se Erik, se Erik! Välkommen, hederspascha, du blef utan sexa; men punsch ha vi, och vår vän Klugenstein har deklamerat verser öfver eldsvådan i går natt. Hur var det Klugenstein? »Eviga frågor» besvaras af »fräsande lågor», »dämpas af sprutornas larm», ha, ha, ha, det är Esaias Tegnér upp i dagen, men hur sprutornas larm dämpade lågorna, vet inte hin onde. Skål för Klugenstein, hans allrakristligaste, han, som döptes i fjor och således bäst vet, hur det smakar. Nej, kom, vi dricka med Erik Palmén - vännen Palmén. Nå, du står der som fastnaglad - jag tror min själ, att du skrattar åt oss - hvar har brodern varit? (sjungande) »Hvar har brödren varit i denna fröjdeqväll.»

»Jo», svarade Atterqvist, »jo, han hafver varit och sett på sin mamsell. Han nalkas från fjärran till denna bålens rand och qväder inför Herran om sprutor, eld och brand.»

»Bravo bravissimo!» ljöd det bland hopen.

Men Erik Palmén gjorde ett par steg framåt och kastade en glödande blick på det glada sällskapet. Det svarta håret låg i vilda vågor kring hans höga, hvita panna, kinderna glödde, läpparna darrade, och mellan ögonhåren glindrade en tår.

Hela sällskapet förstummades, det såg ut till storm, och Edvard ångrade, att man bjudit Palmén, som inte var rolig alls, då han blef desperat.

»Jag tackar för visan», yttrade Palmén med en stämma, hvars skärpa han förgäfves sökte dämpa. »Jag tackar er, men .. . men. . .»

»Ah, det var blott skämt, bäste Erik, bara ett infall.»

»Låt vara, att det var ett skämt, men olyckan är icke att skämta med och jag icke heller. Förstån I det, eller skall jag lära er att förstå det?»

Med dessa ord grep han i en stol liksom för att anfalla. Vännerna rusade upp och bort i salens andra ända.

»Jaså, pultroner, förolämpa olyckan kunnen I - ha, ha, ha.» Med ett föraktligt skratt försvann han ur salen.

»Obehagligt, högst obehagligt att ha dylika gäster», mumlade Edvard och äfven Justinus.

»Det tog eld i blånorna», sade Atterqvist.

»Jag tror han blef arg?» frågade Klugenstein, som aldrig begrep något utan särskilda kommentarier.

»Ja, han hade klufvit hufvudet på dig, Klugenstein, så att hjärnan ...»

»Tror du, att hjärnan kunnat skadas?»

»Åh, nej, der intet är att ta, har kejsaren förlorat sin rätt.»

»Hva sa' han?» frågade Klugenstein.

»Jo, att vi inte behöfva betala skatt i år.»

»Det var kuriöst»

Ännu några glas, till dess sällskapet lugnat sig och man litet hvar, efter ett fasligt sökande bland omaka galoscher, så der ungefärligen fått reda på sina tillhörigheter och begaf sig af.

»Fan så roligt, Justinus», sade Edvard, »om inte den galne Palmén varit med. Jag bjuder honom då aldrig. Han kan ej vara bland bildadt folk. Jag ville just se honom på en bal i Karlskrona eller till och med i Konneby på en brunnsbal. En dylik tölp utan vett, en människa utan en styfver, utan far och mor, utan uppfostran och seder. Jag tycker, hvad mor min skulle tycka.»

»Ja, om min salig mor hade lefvat nu, hade jag aldrig fått umgås med Palmén, som icke har några principer», yttrade Justinus med en lång gäspning. »Nej, godnatt nu. Tack för god vara! Sista bålen, bara Rehnskt, Mosel och Champagne, var äkta; med det käns

efter i knäna - hufvudet är klart och redigt; men knä . . . knäna ser du; god natt för öfrigt!»

De bägge herrarne gingo in åt hvar sin sida, och husets piga städade rummet, afskurade punschfläckarna och sopade upp brödsmulor och laxbitar efter sexan.

3. Ensam med sig själf.

Erik Palmén gick fram och åter i sin trånga kammare som ett lejon i sin bur, hans öga blixtrade af någonting onämnbart vackert, det föreföll som ett barn skulle tränga sitt lilla hufvud genom ett busksnår och säga: vänta bara, kroppen kommer efter.

»Jag har aldrig trott på Svedenborgs lära», började han sin monolog. Lifliga lynnen äro alltid en art dubbelnaturer, och derför tala de lika ofta för sig själfva som för andra. Man påstår, att de, som tala för sig själfva, skola bli gamla. Är detta sant, så bevisar det bäst, att det är själen som håller organismen vid makt.

»Nej, jag har ej trott derpå», fortsatte han, »men jag har känt det, jag vet det nu. Det var flickans oskuldsfulla blick, som på en gång sade mig, hvem jag var.»

»En osalig ande», säger den väldige siaren, »känner sig hemmastadd och liksom lycklig i sitt mörker., men studsar med fasa tillbaka, om han nås af en enda stråle från de saligas boningar. Han bländas, han qväfves, han bedöfvas af himmelens harmonier, han kryper som en daggmask åter ner i sitt mörker.»

»Nåväl! Erik Palmén är en gentil yngling, litet exentrisk ibland, något besvärlig för dessa pannkakssjälar, han har omkring sig; men en hygglig ung man - favorit hos damerna från tanten till pensionsflickan - han spelar och sjunger, han ritar, han är intressant, han omger sig, hvar han kommer, med trogna lyssnare, hvilkas blickar oafvändt hvila på hans läppar och skifta, som hans minspel styr dem.»

»Men i går. Jag följde instinkten, då jag klättrade upp i det brinnande huset och genom rök och lågor bar ut en afdånad qvinna,

jag följde instinkten, då jag bar henne till en säker plats och väckte henne ur dåningen. Jag stod der alldeles

ointresserad, när den unga flickan, blek och skälfvande störtade ned på knä vid moderns bädd. Det var ju klart, att flickan skulle bli rörd vid ett sådant tillfälle, det är ej alla dagar en mor håller på att brinna inne. Jag tänkte på, huru lätt och fort den stackars gumman fått sluta, om hon blifvit qväfd af röken. Huru många smärtor hon besparats!»

»Då blef flickan varse mig, sprang upp och i min famn. I min famn! Hon sade ingenting, men ur de sköna blå, ärliga barnaögonen lyste der fram en ängels godhet och oskuldens tack.»

»Det var en stråle från de saligas himmel, som såg på mig, och nu begrep jag, att jag var en djefvul,, en, som icke hade der att göra, en som satte ett brännmärke på allt hvad han vidrörde. 'Akta er', sade jag, 'jag fläckar ner er', och sköt flickan sakta ifrån mig. Nej, nej, så elak är ej själfva djefvulen, att han vill kasta sin brandfackla in i oskuldens rosengårdar. Gör någon det, så vet han icke, att han är en djefvul; men jag visste det - just jag.»

Palmén gick några hastiga slag öfver golfvet och kastade sig sedan ned i sin länstol.

»Hvarför blef jag sådan? Det är frågan. Har jag haft någon far? Nej, jag har haft en gubbe, som jag kallade för »kammarrådet», han betalade for mig, han var god emot mig på afstånd. Hvarje nyår måste jag i pensionen hos en prest skrifva ett bref med tacksägelser till min 'ädle välgörare'. Presten sökte lära mig, att det var ädelmod, att intet lagligt band ålade honom att betala för mig och bekosta min uppfostran. Ha! Denna vård föreföll mig, som man planterat en blomma på ett barkstycke, som flöt omkring i hafvet. Utan landfäste! Jag hade icke en mor en gång, jag kunde ej älska henne derför, att jag icke kunde vörda henne som ett helgon-ack! jag hade ingen annan pligt emot henne än att förlåta och glömma. Utan landfäste således. Af lagar och seder nära bannlyst, öfverlemnades jag åt mina egna krafter. Och dessa voro stora, de hade kunnat heliggöras; men de kunde också förbannas. Och så hufvudstaden, vännerna, dessa vänner, som skulle ersätta mig far och mor och med sin vänskap fylla det rum, som kärleken skulle fyllt, men kärlek känner ingen annan än den, som njutit af kärlek. Den kan ej köpas

- nej, deri gäller intet på penningmarknaden, men uppväger ändå en hel verld af gediget guld.

»Nå, nå! Hvarför fordra bigarråer af en enbuske, hvarför försöka pryda håret med en brännässla, som i sin groning duger till grönkål, men sedan blott att piska bort gikten ur ryggen?»

»Jag förde ett lustigt lif i Stockholm. Icke derför att jag sjönk mot djupet, utan derför att jag kostade för mycket, skickade »kammarrådet» mig hit ner till Lund, der gator och gränder slå krokben med hvarandra och den qvinliga oskulden klapsar fram i träbottna-tofflor. Äfven här fick jag vänner af mitt slag - nej tack! af ett annat slag. De äro oskadliga - jag farlig. Det har helt andra följder, om man slår en människa i ansigtet med en smörklimp eller med en kantig granitsten. De intressera ingen utom sig själfva, de hänföra ingen, de hafva, ingen af dem, detta farliga, som den giftiga plantan gömmer. Detta farliga är ett dödande gift, men äfven ett hälsomedel. De åter äro jämnt och nätt nutrimenter - potatishjärtan och ölostsjälar.»

»Och dessa vågade nämna flickan. Då kokade rnitt blod; jag hade kunnat göra dem till rotmos hela sällskapet - men jag gick. Det var klokt, alldeles ovanligt klokt af en sådan persedel som jag. Enkan har hyrt rum på Mårtensgatan - midt emot finnes ett ledigt studentrum. Jag flyttar dit, jag vill trotsa, jag vill se henne, se henne ofta, veta, när hon vakar och då hon slumrar in. Jag vill försöka stjäla en smula himmel midt öfver gatan; men - tala vid henne - nej! 'Akta er, jag fläckar ned er', sade jag. Nej, hon skall ej få någon fläck af den unge rouén, hon skall ej svedas af hans brinnande blick eller förpestas af syndarens andedrägt eller dragas ned i hvirflen, der den landlöse går omkring utan rast och rö.»

4. Midt emot.

Pastorskan Edlund bodde med sin dotter på Mårtensgatan i ett litet envåningshus, som ödmjukt och liksom bugande hade sin plats

midt emot ett litet hus på två så kallade våningar, således i någon mån förnämare både till höjd och utstyrsel. På ett litet kyffe i öfra våningen i detta hus bodde kandidat Erik Vilhelm Palmén, som man numera nästan aldrig såg

till och som alldeles öfvergifvit vännerna på »Rumlaborg».

Han fick ej, som han väntat, se Emma Edlund, ty då man bor i en nedervåning äro jalusierna täta och ständigt fördragna; men han såg, huru den ena då och då liksom af en andehand veks åt sidan - der var hennes plats, ty gumman själf hade ofta liktidigt varit ute på trappan, och det kunde således ej vara hon. Men der visste Erik, att Emma satt vid sitt arbete, och detta var nog, och Palmén arbetade ifrigt. Det tog, som man säger, när han arbetade, det var fart i hans arbete, han lärde mera på en vecka än en vanlig människa på en månad eller kotteriet på »Rumlaborg» under en hel lefnad. Det, som styrkte honom och höll honom qvar, var den der jalusien, som emellanåt rörde på sig.

»Det var fasligt, hvad du i hast blef röd», yttrade gumman en vacker dag, »såg du någon, då du tittade bakom jalusien?»

»Ja, mamma, jag såg upp mot fönstret midt emot, och der mötte jag kandidatens ögon.»

»Jaså, men det är en så hygglig karl, och det var han som med fara för sitt eget lif räddade mitt. Om du ser honom, så ser du vår goda ängel.»

»Men hvad skall han tänka om mig?»

»Hvad tänka om dig?»

»Jag bar mig så dumt åt - så dumt åt... mins mamma?»

»Nej, du har ej råkat honom mer än en gång, och då gjorde du ej annat än din skyldighet, tackade honom.»

»Jo, vackert, jag kastade mig handlöst i hans armar, en ung karl; men då såg han ut som en Guds ängel, som ett Guds redskap, och det var han också; men om han vetat detta, så hade han säkert hälsat på oss, frågat efter oss .... nej, han föraktar mig .... han skrattar åt mig. Mamma, mamma! Huru kunde jag bära mig så illa åt?»

Denna tanke växte småningom fast i hennes hjärta; ty hvarför gick han aldrig dit öfver, han, som skapat all denna stilla lycka, om ej

hon i hans ögon sjunkit allt för djupt för att vara värd, att han skulle visa henne aktning, men hon sade ingenting, hon klagade intet, under det att denna tanke som en parasitväxt med sina sega rötter småningom genomträngde och sönderslet hvarje fiber i hennes hjärta. Fattigdomen tvingade henne till öfvermått af arbete. Hon satt der bakom sin jalusi och sydde utan uppehåll och tänkte på honom och den olyckliga branden. Tusen gånger tänkte hon ändå: kunde han då inte förstå, att en dotter, som återfår sin mor, icke vet så noga hvad hon gör; men huru hon än mödade sitt vackra hufvud med att utfundera någon mildare förklaring, slutade hvarje sådant försök med det tröstlösa: »Han, som med egen lifsfara räddade min mor, kan ej glömma oss, således vill han det, och hvarför?»

Det var henne omöjligt att finna den rätta orsaken - den vi veta.

Ofta hade han varit nära att gå dit in; men han stannade och mumlade: »Nej, gå ej dit, Erik, du har intet att erbjuda henne, icke en gång ett hjärta, ty den utslitna trasan, som är qvar, kan ej hedras med detta namn. Den, som lefvat i de vildaste orgier, får ej gjuta gift öfver en ren, snöhvit lilja, som i frid blommar i ett litet hem. Ha, ha, ha, fåfänga också, Erik; man har så ofta sagt dig, att du, om du vill, har en oemotståndlig tjusningsförmåga - och jag kan ej neka, att jag förmår föra med mig dem, som omge mig. Finnes der den ringaste tillstymmelse till vingar, så göra vi en färd utåt obegränsade rymder, och själfva borgherrarne på Rumlaborg, som icke ha mera vingar än ett myrägg, vältra sig i mina spår - då jag så vill.

»Och här», tillade han eftersinnande, »här är ej mer att göra än att veckla ut psyke vingarna, och hon skulle följa mig - hvart? Hvart höra de, som ha läderlappsvingar och klor gömda i det fina skinnet, och gifttänder? Nej, jag går ej dit, aldrig dit. Jag vill ej bedraga den flickan, derför vill jag ej stnåle mot henne eller låta kärleken stråla ur mina ögon. Hon kunde tro mig. Tro mig? som icke tror mig själf,»

Men hvarje qväll var det mörkt på kandidat Palmens kammare. Man trodde, att han var ute hos sina vänner.

Emma till och med hade den fruktansvärda drömmen, att man i det glada laget skulle skratta åt hennes svaghet - och svag hade hon varit; ty ynglingen stod der i hela glansen af manlig skönhet, och en stråle af glädje

hade liksom lockat henne att kasta sig i hans armar. Om man skrattade, så hade man ej så orätt.

Men Palmén var ej ute. Han släckte sitt ljus och satt i det mörka rummet och betraktade det svaga skenet midt öfver, som strålade genom den fällda gardinen.

»Der sitter hon vid sitt arbete. Ack, om jag varit en annan, än jag är, om ej erfarenheter som ett ormyDgel beständigt slingrade fram i mina spår. Ack, då skulle jag sitta derinne och vara glad som ett barn och rita mönster och sjunga och prata och se in i hennes ögon - vi skulle bli ett par. Hon skulle upplyfta mig, hjälpa mig att bli bättre, hon skulle föra mig till den vänliga stranden af ett hem.»

»Nej, nu drömmer du, Erik Palmén, vakna upp, se dig i en spegel. Passar du att bli bättre, än du är? Är du då så lätt, att ett par fjärilsvingar skulle förmå bära dig öfver afgrunderna - eller skulle du ej dra henne med dig dit ner.»

»Det är en förbannelse att känna sig ha kraft - mycken kraft och veta, att denna rör sig baklänges. Fysiologien lär, att, om en simfågel beröfvas en viss del af lilla hjärnan, så kan han sedan ej simma annat än baklänges.»

»Ha ha, det är just den delen som tiden och mina vänner hafva ryckt ur min hjärna - ja, det går baklänges. - Nu släckes ljuset. Nu tänder jag mitt, mina böcker skola trösta mig. När man ej kan tro, längtar man efter att veta.»

Detta var under vintern; men i februari stod ljuset ej så nära gardinen som förut, det flämtade djupare in i rummet, och om dagarna var det ingen som vek på jalusien.

»Det stackars barnet känner kyla från stenväggen; de ha så usla rum i denna usla akademihåla», mumlade Palmén. »Stackars barn, om jag blott vågade, om jag ej fruktade att skrämma upp den skygga binden, som jägaren gör. Nej, nej, det får jag icke, det kan jag icke. Arbeta i rö, bed och arbeta! Ack, den som kunde detta!»

Palmén blef orolig, hans läslust försvann, hvarför skulle han läsa - »han som ingen framtid hade?»

»Hvarför springer gubben Sönnerberg dit in midt emot?» frågade han en dag gumman, som passade upp honom.

»Åh, Herre Gud, mamsellen der inne ligger for döden.»

En blixt af onämnbar smärta bröt fram ur ynglingens mörka ögon; men med en våldsam ansträngning syntes han åter lugn.

»Jaså, ingenting annat», sade han och slog igen sina böcker och ordnade dem med synnerlig omsorg på bokhyllan.

»Ingenting annat», upprepade gumman, »och det säger kandidaten, när en så söt och änglagod flicka kämpar med döden.»

»Jag säger, hvad jag tänker; ty ser ni, en ängel kan dö när som helst, der ramlar icke en hel förfelad lefnad efter och begrafver ängeln under ruinen; men ni förstår mig icke, gå er väg och stå ej här och bliga på mig med edra röda ögon - jag tror, min själ, att ni gråter? Ja, gråt, gråt; men, ser ni, mina ögon förbli torra.»

Gubben Sönnerberg, professorn i den praktiska medicinen, bodde i ett långt envåningshus vid Sandgatan. Att komma in till honom var mycket svårt, och när man ändtligen genomträngt alla dessa till-riglade dörrar, råkade man en liten underlig gubbe, som, iklädd en grön skinnkaskett, satt med benen uppe i sin soffa och läste. Han kallades vanligen för Jeppe, emedan han hette Jakob. De; som studerade medicin, hade en ogemen fruktan för Jeppe, som alltid var snäsig och satte sin näsa i vädret. Han ansågs för förmögen och mycket sparsam, och var en »gammal ungkarl» i allt, så utpräglad, att han skilde sig från alla andra och i sitt slag var den enda rena typen af en petrificerad ungkarlsgubbe icke allenast i Lund, i Skåne, utan i Svea och Göta rike samt Wenden. Och ändå

kan jag ej garantera, att han icke varit gift; men om så varit, så hade det ej affilat någon enda af alla dessai kantigheter och taggar, som hans karaktär, lik en hoprullad igelkott, vände mot hela verlden.

Oaktadt denna frånstötande yta var det ett faktum, att gubben Sönnerberg var anlitad i så kallad fattigpraktik och utom några herrgårdar på landet, der han från tidigare år bibehållit sina ackorder, inom Lund mest besökte de små, krokiga bakgatorna och i de usla kyffena hade en långt vänligare fysionomi^ än då han hade sina »herrar tentandi» inför sitt tribunal.

Pastorskan Edlund var fattig och dessutom enka efter pastor Edlund, som i lifstiden innehaft klockarelägenheten i B., der Sönner-berg ofta varit under »salig Edlunds sista sjukdom».

Det var således ingen ängel, som nu uppenbarade sig vid Emmas sjukläger, men det var en läkare, som for tillfället visade sig från sin bästa sida. Hans vänlighet var visst ej långtrådig utan mycket »stackot», men den var ärlig och verksam.

Några dagar derefter blef kandidat Palmén kallad till Sönner-berg. Dylika budskickningar hade alltid någonting otrefligt med sig. Man tyckte sig blifva liksom bergtagen, då gubben läste upp dörren mot förstugan och sedan tillriglade alla tre dörrarne, som ledde till det allraheligaste. Der stod man nu och hade ingenting att säga, förrän gubben fått upp benen i soffan, skjutit den gröna mössan högre i pannan och fäst sina små, skarpa ögon på delinqventen.

»Kandidaten bor på Mårtensgatan?»

»Ja.»

»Kandidaten bor midt emot Störgrens?»

»Ja.»

»Der bor en prestenka.»

»Ja, jag tror det.»

»Tror kandidaten? Ja; men jag vet det. Hon har en sjuk dotter.»

»Ja, jag har hört det af min uppasserska.»

»Jag behöfver inga käringar i borgen för min uppgift. Flickan är illa sjuk. Jag har sjelf varit der några gånger, sjelf sett och erfarit.»

En stum bugning.

»Kandidaten skall besöka henne på eftermiddagen. Jag går sjelf dit strax före min lektion. Kandidaten kan ha tid.»

»Ja gerna», yttrade Palmén i ångest.

»Det är blott midt öfver gatan, och då en gammal man gör sig besvär, så . . .»

»Det drar ut på längden, men vid löfsprickningen är det slut.»

»Är det så illa?» *

»Jag säger ju det, hörde kandidaten inte, att det var jag som sade: 'vid löfsprickningen?' En vacker flicka annars var hon, en skön flicka. Ja, men det är slut; men si läkaren får göra mycket för att

blott trösta, då vetenskapen icke vill räcka till. Adjö med kandidaten, sköt henne ömt och rumla mindre. Kandidaten kan bli en bra läkare; men si då man umgås på Rumlaborg så... Adjö!»

Med dessa ord steg professorn upp och lät patienten passera ur trollhålan genom de tre riglade dörrarne.

Sjelfve Erik Palmén, som visst icke kunde skyllas för klenmod, vågade ej att vara olydig mot »Jeppe». Denne

gubbe hade en hemlig makt, för hvilken alla böjde sig; det var en kraftfull, snart sårad ande, som bodde inom den lille mannens kropp.

Palmén härdade sig, som han förmådde. Nu var flickan honom dubbelt helig, och han kände sig ännu mera ovärdig än förut. Men nu var hon sjuk och han läkare, och detta jämnade förhållandet mellan »ängeln» och honom, som ansåg sig som förskjuten af hela verlden - en djefvul, som kämpade för sitt själfbestånd. Klockan hade nyss slagit fyra i domkyrkotornet, då kandidat Palmén gick öfver till fru Edlund. Han stannade i det yttre af de två små rum, som utgjorde hennes våning.

Aldrig förut hade han känt sig så skygg som nu, han, som med sin vana att se sjuka hade härdat sin natur och som hade mera verldsvana och fyndighet att finna sig än de fleste.

Slutligen kom gumman Edlund ut och fick se sin gäst. »Är det icke kandidat Palmén - välkommen! välkommen! Ack, ni är ej med oftare, än då död och förderf hemsöka oss. Lyft nu Emma ur dödens armar, så som ni bar mig ur lågorna! Kom, kom!»

När han inträdde, såg han i halfdunklet Emma, utmärglad och blek, men ändå med samma änglagoda uttryck, som förut så djupt inverkat på ynglingens sinne.

»Det är kandidat Palmén, Emma», sade modern.

Flickan smålog och räckte honom den fina handen.

»Ni? Inte misstydde ni min oförsigtighet . . . min glömska ... i ett sådant ögonblick?»

»Jag? Hvad skulle jag misstyda, bästa mamsell Emma, nej, gudnå's, det kunde jag icke. Misstro er - nej, nej. Jag har många fel - mycket på mitt stackars samvete; men jag förstår dock ännu att igenkänna en ängel under hvilken förklädnad som helst. Nej, mamsell Emma. Jag kan ju tala?»UR MITT STUDENTLIF. 81

»Ja tala», sade flickan förtroligt. »Hvarför kom ni aldrig hit?»

Palmén såg ned.

»Jag vågade icke - jag ville ej störa ert lugn. Jag är en orolig natur, jag ville ej som en stormhvirfvel röra upp dammet i oskuldens paradis.»

»Nej, nej! Tala, nu förstår jag, nu fattar jag allt», sade flickan sakta och slöt ögonen, »låt mig behålla den bilden!»

»Kandidatens besök», yttrade Sönnerberg en dag efter lektionen, »har haft en lycklig verkan på flickan. Lågan har liksom blossat upp igen med ny kraft, det ser bättre ut. Gumman tror på räddning; men omöjligt. Emellertid är det vackert af kandidaten att uppmuntra den sjuka; men, som sagdt, vid löfsprickningen är det slut, naturligtvis.»

Och så blef det. När träden på Lundagård och i Paradislyckan voro ljusgröna och lärkorna sjöngo öfver slätten och tusenskönorna blommade på vallarna, var det slut.

»Ett för hon dock med sig till sin himmel - hon vet, huru jag älskade henne och hvad som höll mig tillbaka», suckade Erik Palmén den qvällen; men han afbröt genast meningen. »Ha», sade han, »så der slutar lifvet - så der börjar ett annat: den, som har vingar, flyger - den, som inga har, störtar i djupet.

5. En naiv flicka.

Några år hade förflutit och Erik Palmén hade under ett eller två vistats i Stockholm, dels för att fullgöra sin tjenstgöring på Serafimerlasarettet, dels hade han varit kommenderad i egenskap af stipendiat i fältläkarkåren.

När han återkom till universitetet, hade han skakat af sig denna dysterhet, som efter Emmas död bemäktigat sig honom. Han var nu Ur Onkel Adams portfölj. 682 UR ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

åter den glade verldsmannen, som utgjorde samlingspunkten i hvarje sällskap, han hade återvunnit hela denna

makt att tjusa gamla och unga och, liksom på skämt, lägga sig till en hel massa beundran och vänskap, som med mera skäl bort tillfalla andra. Man kunde ej se något gladare, vänligare och mera lockande än hans leende, icke höra någonting mera harmlöst och roligt än hans lätta konversation, der vanan öfvergått till natur. De våldsamma passionerna, som förut gjorde honom orolig, tycktes ha försvunnit, och det växte drufvor och lagrar öfver den slocknade kratern.

Han ämnade nu afsluta sin kurs; men detta hade sig svårt för en yngling, som gjort sig till ett behof i alla sällskapskretsar. Man kunde ej tänka sig en glad bal eller en treflig supé, der ej Erik Palmén var med. Hela sällskapslifvet i staden och dess omgifning höll på att somna, om ej han deltog deri.

Studierna gingo således temligen trögt, och gubben Sönnerberg förlorade hoppet att någonsin få se »kandidaten» bryta puppan och utveckla sig till en rättskaffens »licentiat». Palmén hade den tiden, det man visste, blott en enda vän.

Detta var en kamrat, som med mycken ifver slagit sig på botaniken och som, bland många andra, bevisade, att en enda stor man skapar omkring sig ett helt slägte af efterföljare. Så skapade Tegnér omkring sig en massa Tegnerider, och Agardh och Elias Fries botanister. Sjöberg hette den beskedlige kandidaten, som af kamraterna kallades för »Gräsläsaren». Dylika gräsläsare voro den tiden (jag vet ej, huru de nu bete sig) de beskedligaste människor under solen: fromma som blommor eller på sin höjd djärfva som lam.

Fredrik Sjöberg var en sådan fin och känslig varelse, och besynnerligt nog just honom hade den kraftfulle, häftige, snillrike Erik Palmén valt till sin vän.

Allt hvad Erik tänkte eller kände skulle Fredrik Sjöberg veta - hvars hjärta och hufvud voro de gömställen, der den orolige kamraten, som ständigt låg i härnad, gömde sin själs skatter undan profana händer.

En vacker dag kom Palmén in till vännen Sjöberg och satte sig midt emot honom hvilande armarna på ett herbarium, hvilket nästan var oundvikligt, om man nödvändigt ville hvila armarne; ty alla platser voro fyllda af herbarier och botaniska verk.

»Se på mig, Fredrik - ser du något?»

Sjöberg smålog. »Ja, jag ser, att ditt hår ringlar sig helt stolt kring pannan.»

»Inte annat?»

»Jo, att dina ögon stråla så ovanligt.»

»Nå, ändtligen, du, som med en nål petar dig in i en blommas fröredningsdelar, begriper ej det allra minsta af hvad som försiggår i en människas själ?»

»Nej, det angår mig icke och är dessutom ingen vetenskap. -Nå, hvad kan det vara, som så slagit an på dig?»

»Jag har funnit en oskyldig flicka, skön och framför allt naiv som ett barn.»

»Är du nu icke åter kommen in i dina fantasier?» sade gräsläsaren och såg upp från sitt arbete.

»Nej, det är en härlig verklighet. Ser du, Emma var en ängel, hon var för god för mig, jag för mycket materiel, jordisk -ja, hvarför icke, underjordisk för heone. Hon stötte mig tillbaka som en himmelsk varelse, som möter en fördömd. I andens verld, käre Fredrik, är lagen motsatt den, som gäller för den materiela. Här dragas motsatserna till hvarandra, plus förenar sig med minus till noll elektricitet - der åter dragas de likartade till hvarandra, och summan blir icke noll, utan ettdera: onämnbar salighet eller onämnbar smärta. Men ser du, jag har funnit en qvinna, som är kött och blod som jag, ingen ängel, utan en enkel, anspråkslös flicka, barnslig, naiv framför allt. Du kan ej se ett par skönare ögon, än då hon förtroendefullt blickar in i mina.»

»Jaha, jaha - och hvad heter hon - genus, species, naturliga familjen och så vidare?» sade gräsläsaren med ett satiriskt leende. »Käre Erik, nu har det kommit igen det der gamla, nu har kratern åter brutit upp och kastar eld och lågor.»

»Nej, jag är lugn. Jag har genomskådat flickan, hon är min, hon passar för mig, hon skall uppfostra mig, icke till ett helgon, ty det duger icke, men hon skall läsa korrekturet af min varelse. Ja du, det korrekturet må du tro ser illa ut, men det rå mina 'sättare', vännerna, för - de i Stockholm och på Kumlaborg - dessa äro så slappa, att de ej veta, huru djupt de falla, förrän de slå hela sin

lekamen i afgrundens botten. En annan stackare, som har vingar, äfven om de ej duga mera än en pingvins, försöker, då han känner,, att det bär utför, åtminstone att flaxa för att hålla sig uppe, men en dylik slapp själ rullar utför branten som en mjölsäck.»

»Nå, hvem är då denna nya ängel, ty mindre kan det väl icke bestås, när Erik Palmén blir förtjust», yttrade gräsläsaren småleende »Jag undrar, huru ofta du varit antänd af kärlek.»

»Icke mera än två: Emma och nu denna. Jag vill ej förnedra kärlekens heliga namn med ...»

»Nå ja, hvar fann du denna ovärderliga skatt», smålog gräsläsaren och bläddrade i sina böcker liksom för att antyda, att han hade annat att göra än afhöra kärlekshistorier.

»Fann skatten? Jo, som alltid, nedsjunken i dy, men glänsande, genomskinlig och klar som en diamant. Modern är en sqvallerkäring och fadern en fyllbult, der är i en kontur föräldrahemmet; men hon är hemmets goda genius, det är hon som sköter blommorna och med sin mjuka hand jämnar rynkorna i faderns panna.»

»Då han kommer full hem? Bättre vore, om hon gaf honom ett starkt af kok på kaffe. Koffeinen är motgiftet mot spritdryckernas gift», sade gräsläsaren.

»Det är hon, som lik en försoningens ängel...», fortfor Erik.

»Der ha vi då den sortens ängel; huru många sorters ängel är hon då till slut?»

»Du skämtar, men jag skämtar icke», sade Erik häftigt. »Då du Fredrik helt enkelt icke är något annat än en svamp, med hvilken jag torkar af min ångestsvett och mina glädjetårar, så är du så god och utan invändningar torkar i dig hvad du får. Det är den sanna vänskapen, och du är ju min vän?»

»Förstås, förstås, men ...»

»Inga men. Flickan är en fager ros, som vuxit upp midt i en hop nässlor, skön som våren, oskuldsfull, barnsligt naiv. Vet du, jag älskar henne så rent som en trappistmunk den heliga jungfrun, men jag fruktar för mig själf. Undvek jag Emma, för att ej fläkta syndens dam på hennes psykevingar, så undviker jag att tala vid denna flicka - utan vittnen. Modern är alltid närvarande, hon hör hvarje ord, hon ser hvarje blick. Det finnes ingenting mera

öppet än min tillgifvenhet. Flickans rykte är mig dyrbart - heligt.»

»Ja, det der är vackert det», sade gräsläsaren. »Och vidare?»

»Hon är min goda genius, och blir hon ej min i lifvet... så ... ja, käre Fredrik, så skola vi mötas i himmelen; ty jag blir bättre, klarare för mig själf och lugnare, när hon med de stora, sköna, tankfulla ögonen, forskande ser in i min själ.»

»Hon måtte väl aldrig få syn på alla de småkräk och kuriositeter, som din själ gömmer, när hon tittar in med sin blå binockel i ditt hjärta», menade gräsläsaren.

»Nej, du är odräglig, du har ej mera känsla än en lake», ropade Palmén och rusade upp. »Binockel! Har man hört något gemenare - hvad har det arma barnet gjort dig? Är hon icke förnäm nog? Skulle hon hellre vara en hoptorkad hoffröken än en enkel flicka af folket? Har ej Gud skapat henne och skänkt behag åt hvarje hennes blick, åt hvarje hennes åtbörd? Adjö med dig! Tack för den forna vänskapen?»

Med dessa ord sprang han på dörren.

»Herre Gud, den hederliga människan», mumlade gräsläsaren, bläddrande i sina böcker, »och så talar han om rang med mig, sorn uppmärksammare studerar en svamp eller en mossa än en af Sarons liljor eller Alhambras

rosor.»

6. Ett samtal.

I forna dagar fans, då man från torget gick nedåt Södergatan, till venster åtskilliga gränder, som ledde till en liten verld för sig af små, krokiga gator och eländiga hus. Der sutto barnungarne helt lugna i rännstenarna och byggde murar af småsten, och gummorna lutade sig öfver sina halfdörrar och utväxlade nyheter med sina grann-qvinnor. Hvarje stad har ett eller flera dylika afsöndringsorganer, der fattigdomen, råheten och smutsen samla sig från de större gatorna och de stora husen. I denna labyrint hade mången kraftfull yngling

slutat som tiggare och mången skön och mild flicka förvandlats till en gammal, arg käring. I detta virrvarr af gatstumpar växte Erik Palmens fagra ros, oskuldens lilja - ängeln. Dylika sammangyttrade ställen ega i sin skala samma behof att fylla, samma passioner att tillfredsställa. De äro illa gjorda efterhärmningar af det stora samhället, der gatorna äro breda och husen höga. Kojans barn har samma behof som palatsets.

Således fans derborta hos madam Nero (så kallad icke efter sin salig man, utan efter Söderhafsöboarnes sätt, efter en son, soldaten vid kongl, södra skånska infanteriregimentet n:o 76 Nero), madam Nero, som eljest gick omkring med äpplen och kringlor och lemnade på kredit till »sina herrar», en liten nätt smygkrog, som sköttes af hennes dotter, en lång, mörklagd, trettioårig och kraftfullt byggd flicka med svart hår, hvilket stod som en rök omkring hufvudet, hvadan hon vanligen kallades för »Tackan». »Gå till Tackans» var således uttrycket, då man bjöd en vän på en liten snaps.

Vid det lilla, våta bordet hos Tackan sutto vid denna tid tvänne män, den ene gammal och den andra ung. Den gamle hade någonting godmodigt och jovialiskt i sin fysionomi, som till hyn var hvad man kallar tillbarkad, den andre var en yngling med rödaktigt hår och lång näsa, med allt annat än snille tecknadt på sitt änne.

»Nej, som jag säger, Petterson skall inte inbilla sig något. Hustru min är aldrig ute, och hon har min själ ögon i nacken, om det kniper. Ja, ja, det har jag erfarit i mina unga dagar, ty man rådde ej för att man såg en smula ut den tiden och så ... likagodt, svartsjuk var hon, så att det förslog, och ögonen hade hon med sig, och grönögd blef hon allt emellanåt. Nej, det är ingenting; men när han vill springa der, så må han. Käringen får alltemellanåt ett skålpund kaffe och kantsocker att bita på. Kantsocker är så bra, då man inte har mera än två tänder i munnen. Nej, Petterson kan vara lugn, 'Frosyna' är trogen som gull och håller ingen annan af än Petterson.»

»Ja, men den der kandidaten ser bra ut, och pengar har han.»

»Ha, bra ut, hvad f-n gör det? Bra ut, ha. Åh, Frosyna tycker inte om den spillevinken, hon riktigt drifver med honom, ha ha ha. Det är för galet. Nu har flickungen (det är efter mig, ty

modern har, som Petterson väl vet, riktiga grisögon), har flickan, sa' jag, stora, trinda ögon, och så äro de blå till på köpet, blå som skylten hos färgare Berg. Med de der ögonen regerar och styr hon kandidaten. Han talar, och hon tittar på honom, han menar på, att det är en himmel i hennes ögon. Det har, min själ, jag aldrig sett till. Och så pratar han om allt i verlden, så att flickan har svårt att hålla sig för skratt, och så bli ögonen våta, och kandidaten rusar upp och skriker: 'Nej, nej, ingen tår i dessa ögon!7 Ja han kunde vara mindre galen, men flickan, förstås, har ondt af skratten, hon är bara aderton år, men när hon blir äldre, så går barnet bort, och då skall Petterson se, att hon kan både det ena och det andra i hushållet, så att, om bara Petterson salar ihop pengar, så kan han må godt och få fläskrygg i kålen. Frosyna tycker alldeles fasligt om kål med fläskrygg, ja, det gör hon.»

»Jaså, farbror tror det», sade Petterson, som var skomakaregesäll till yrket och förlofvad med jungfru Eufrosyn Nysten, som i hvardagslag kallades för Frosyna eller Frosina och som var en rätt vacker hvit och röd flicka med ett par stora, vackra ögon, som sade oändligt mycket mera, än de visste af.

»Men t, fortfor Petterson, »gåfvor och skänker? ...» »Nå ja, skadar det Petterson, om Frosina har litet till hemgift och vackra kläder? Kandidaten gör intet annat än köper och köper, och der ligga i dragkistan klädningar, som

räcka tio år åt henne. Ja, det der har gumman reda på. Hon gömmer hon och säger: 'det kan bli en lättnad för Petterson'.»

»Säger hon det? Ja, hon har ögonen med sig, gumman, det vet jag nog, minsann. Si, som farbror vet, så gick jag till er lite ofta och slog stöfvel, som man plär säga, för Frosina; men det var långt ute i tankarna det; men så var det en eftermiddag, och anden föll på mig, och jag tog en kyss af Frosina, fastän hon, förstås, sprattlade emot. F-n såg inte gumman, men hon rusade in och sa': 'Vill Petterson ha min dotter till sin äkta hustru och älska henne i nöd och lust? Vill han det; men annars vräker jag honom utför trapporna, så att det inte blir en våt fläck efter honom'.»

»Ja, känn på ekluten, Petterson», sade pappa Nysten med

ett godmodigt leende och söp ut det halftömda brännvinsglaset. »Det der känner jag som mitt fader vår. Nå, hvad sa' Petterson?»

»Jo, jag tyckte om flickan och sade ja på eviga fläcken. Och sen har jag gått in och ut, när jag haft tid, ända tills den der kandidaten kom ditflyandes och det blef så sött mellan honom och Frosina, men när mor är med, så vet jag af erfarenheten ...»

»Ja, det vet jag också af erfarenheten (ska' vi ej ha oss en liten perla?) att när mor är med, duger det min själ, inte att fuska.»

»Ja, Gud gifve det; men Frosina är en klok flicka, så att nog begriper hon, att en ärlig handtverkare är mera att lita på än en sådan der väderhane.»

»Ah ja, det har ingen fara. Petterson kan aldrig tro, huru galen han är, den der kandidaten, han är riktigt förläst, så att skruf-varna lossnat en smula och derför skramlar det så mycket.»

»Ett löst klackjärn skramlar mest, säga vi skomakare», inföll Petterson srnågrinande.

»Ja, när Frosina och mor berätta det der, kan man skratta magen ur led. Häromdagen fick hon lof att ställa sig på en stol och så lånade kandidaten en unge inne hos Backmanskan (hon har godt om sådant) och den fick Frosina hålla i sin famn, och så skulle hon titta på en droppfläck i taket. 'Det är gudomligt!' sade kandidaten, 'madamen den sista', (Palmén hade sagt »Madonna di San Sisto»), för si han vill, att Frosina skall kallas för fru, då hon gifter sig.»

»Med honom kanske?» afbröt Petterson, och hans långa näsa blef röd. »Men då skall jag klämma ihjäl honom som en fluga, jag har klått studentpojkar förr en gång.»

»Sakta, sakta, Petterson, det är ju bara att skratta åt alltihop.»

»Och så tycker kandidaten så mycket om, när Frosina tittar honom rakt in i ögonen. Han dricker salighet ur hennes blickar, säger han, och så sitter han och kolkar i sig salighet hela qvarten, ty Frosina har gluggar att titta med, men ibland tycker hon synd om honom. Och så frågar han och säger: 'Barn, hvad tänker du, då du fäster din blick på mig', och så svarar hon: 'jag tänker på kandidaten.' 'Och hvad tänker du om mig?' 'Jo, att kandidaten är snäll'. 'Oskyldiga själ', ropar kandidaten; 'men flicka, har du ditt hjärta

qvar . . . kanske en annan . . .' Si, han vet inte fnask om Petterson,, förstås.»

»Nu var det så, att nyss då han började gå till oss, gaf han Fro-sina ett stort hjärta af Lazari-sten, hette det, och nu drog hon upp dragkistan och visade honom hjärtat. Då blef han liksom galen och sade: 'Flicka, flicka, hvem lärde dig denna barnsliga navitet, nej niavitet var det.'»

'Kandidaten är rolig', sade Frosina och skrattade.

'Le emot mig ännu en gång', bad han, 'och flickan drog på smilbandet, förstås, och då ser hon rätt bra ut, för si hon är egentligen lik mig, sådan jag var i ungdomen, förstås. Käringens mun är icke gjord att skratta med. Hon är allvarsam alltigenom och eldfängd som fyra'.»

»Jo, jo men, det har jag nog märkt jag också», sade Petterson, »vill inte farbror ha en liten qvart ofvanpå?»

»Jo, för att sätta ned de andra tre», sluddrade mannen och »drog» qvarten i botten.

Petterson, som för att få en lösning af »sitt hjärtas gåta» bjudit farbror Nysten på denna enkla traktering, betalte och gick. Men pappa Nysten blef sittande: »Jungfru Nero må tro, att Petterson är en duktig pojke i sitt arbete, säger Björkholzt, som är den snällaste skomakare häremellan och Upsala. Ingen kan sy som Björkholzt, det är en f-n på en basfiol i fråga om stöflar. Och der har Petterson lärt och gaf Frosina ett par kängor till julklapp, fina som på en Schäferong (»Chez Feron - Stockholm» stod det på denne hofsko-makares verk),, ja, ingen frågan, och karl blir han för sin hatt, det gör han, och så är Frosina alldeles galen i den otäckingeu, som är smålänning och 'taniger' på köpet; men när hon vill ha'n, så inte mig emot, det tog vi oss en knäpp på, jungfru Nero.»

7. En tragedi.

Några månader derefter blef det på en gång en faslig uppståndelse i den löpknut af gränder, som slingrade sig mellan vallen och Södergatan. Läkare sprungo fram och åter, och själfve rector mag-nificus samt prorector vandrade med tunga steg till makarne Nystens boning. Den syn, som der mötte ögat, var också i stånd att skaka det lugnaste sinne. Der inne i det trånga rummet låg Frosina blek och med hvita läppar, och hennes vackra ögon hade antagit ett glasaktigt skimmer. På golfvet framför sängen låg en yngling utsträckt - det var Erik Palmén. Hans vackra, uttrycksfulla drag voro stela som marmor, läpparna hårdt sammanpressade och ögonen slutna; men han andades ännu, tungt, med ett stönande läte.

Eummet var öfverfylldt af grannar, som här fingo ett frispektakel. Madam Nysten stod midt på golfvet i en sinnesförfattning midt emellan förtviflan och ilska. Hennes stripiga hår flög kring hennes magra tinningar, under det att hon med hes och skroflig röst skrek: »Och hon kunde aldrig med honom, hon sade tusen gånger: 'karlen är galen'; ja, och så blef hon sjuk, då satt han bredvid sängen dag och natt och såg på henne, så att hans ögon glindrade som ett par eldkol i skallen på honom. 'Skola vi dö tillsammans?' sade han ofta till henne; men flickungen trodde, att han narrades bara, men si i dag gaf han henne ur flaskan der, och resten drack han ur själf, och så damp han som en stock i golfvet. Frosina hann knappt säga: 'spring efter professorn^ förrän hon dånade. Mitt barn, min Frosina! O, Herre Gud, mitt barn, och den uslingen, som ligger der på sin gärning. O, o! Frosina, hör du, hur jag ropar?»

»Hon är bara afdånad en smula», sade pappa Nysten, som i en hastig vändning kommit ifrån »Tackans» och ej fullt klar och redig nu inträdde. »Hon är bara afdånad, det har hon efter mig; ty jag dånar lätt och ligger der som en torsk; men det tar upp sig, sa' pojken om skrikandet.»

»Ja, du är lik dig, samma kreatur, som du alltid varit, ett kräk, en eländig trashank, om inte jag klädde och födde dig.»

»Jag tror du är ond, pullan min! Ja, af dånad äj hon, det är säkert det.»

Läkare och auktoriteter af bröto den husliga scenen och transporterade de förgiftade till sjukhuset.

Bägge förbättrades småningom. Frosina hade fått blott litet af flaskans innehåll; men Erik Palmén hade tömt den. Det var endast hans järnnatur som efter en hård och långvarig kamp segrade. Då han vaknade till medvetande, var han i ett rum med tjocka järngaller för den lilla fönstergluggen, en järnbeslagen dörr ledde ut till en korridor, en gumma tassade sakta på stengolfvet. Han låg i ett fängelse.

Han kunde på länge icke fatta sammanhanget; men slutligen fick han klart för sig, att han var anklagad för mord och självmords-försök.

Förhållandet kunde aldrig utredas; ty etiketten på flaskan var riktig, och dosen den vanliga. Felet låg i att bägge tagit för mycket, och ingen af de bägge hufvudpersonerna kunde utreda förhållandet.

Hans fråga: »skola vi ej dö tillsammans?» förvärrade saken; men en mängd vittnen intygade,, att han vid många

tillfällen talat om att dö och sagt detsamma äfven till Emma Edlund, som dock dog en naturlig död i hektik.

Slutet blef, att olyckan verkligen varit en blott olycka, förorsakad af ett misstag, och Palmén utsläpptes ur fängelset.

Några vänner kände ännu igen honom, bland dem den genomgode gräsläsaren, som allra bäst kände denna besynnerliga karaktär med alla dess mörka smygvrår och allt det solsken, som detta oaktadt lyste genom hela hans inre natur.

I fäderneslandet kunde han ej längre dröja, han fick respenningar från »kammarrådet» i Stockholm - och försvann; men glömd blef han icke. I många år talade man om Erik Palmén, som, om han velat, sade man, kunnat bli en stor, ädel och utmärkt personlighet; men felet låg deri, att han icke hade kraft nog att styra sin vilja, han saknade tygel på en springare, på hvilken man lagt törne under sadeln.

Efter några månader firade skomakaregesällen Petterson sitt bröllop med jungfru Eufrosyne Nysten. Svärfar Nysten fick ett bastant rus, och bruden hade en hel hop, som hon fått af den »galne kandidaten». Gumman Nysten blef som föryngrad. Sorgen och vreden hade på ett hälsobringande sätt omskakat hennes känslor, och ett just för henne passande »allvarsamt» klädningstyg, som fans ibland de Palménska gåfvorna, försonade henne med verlden.

Svärfar Nysten var nästan den ende, som sedan nämnde Frosinas sjukdom, och detta skedde hos »Tackans», när han fått sin fjärde sup sexgradigt. Detta omtalande hade sin driffjäder deri, att han en gång fått rätt.

»Jag sa', att hon bara var afdånad, för si det hör till slägten, och jag dånar bums, om jag inte får något, som stärker humöret. Hustru min skulle bevars en gång försöka; men det gick inte. Hon ville göra mig spicken som en sill, men så dåna' jag, och så dåna' jag om igen, och slutligen fick jag tremens, som doktorn sa7, och såg flugor hvart jag titta'. Det är en svaghet i slägten; men si, jag sade strax: Frosina är afdånad, och bara afdånad var hon. Men lycklig är Frosina med Petterson. - Ja? Petterson är en krona!»

8. Utan landfäste.

Det vackra hvalfiskfångareskeppet North Står hade fastnat i isen nordost om stora Björnön; det kom åter loss och varpades sakta och försigtigt genom den smala isrännan.

Vid detta arbete biträdde alla lika, men en utmärkte sig för sin ifver och sin flit. Han tillhörde ändå icke besättningen, utan följde med som skeppsläkare och skeppsprest. Han hjälpte till att föra loggboken och att harpunera hvalfiskar. En beständig oro dref honom till oafbrutet arbete.

Han kallades mr Palmer, eller, rätt uttaladt, Pamer. Han hade studerat läkarevetenskapen och var ansedd för skicklig, han hade i Nordamerika kunnat uppträda som praktiserande och vinna ära och penningar, men han trifdes ej på land, han måste ut, ut på det oänd-

liga hafvet, han måste kämpa och lida. Det var, som han velat resa bort ifrån sig själf.

Men detta oaktadt var han äfven skeppsprest, och hans predikan gick på djupet äfven hos sjömännen, som visst icke äro särdeles känsliga af sig. Det föreföll dem, som en förolyckad sjöman plötsligen stigit upp ur afgrunderna och lärt dem lifvets väg, försoningens trånga stig, som leder från afgrunden in i ljusets rike. Han talade om lifvets kamp och om dödens rö, om huru det stormar i en människosjäl och huru den åter »mojnar» af till lugn och klarhet. Den yttre oron och den beständiga, själsspänningen tycktes verka lugnande på honom. Man höll af mr Palmer om bord. Allt visste han, och åt allt kunde han gifva ord.

Fartyget gick med god vind vesterut mot Grönlands kust, som i sekler varit omgifven af en oöfverstiglig isvall; men der mötte dem stora isfält, de drefvo mot hvarandra med oemotståndlig kraft och slutligen kastades North Står på sidan, så att folket måste landsättas på isen. Med kraft dels ordnade,, dels deltog mr Palmer i arbetet. Skeppet krossades, men besättningen hade tills vidare räddat sig på isfältet.

I åtta långa dagar irrade de omkring der för att finna någon isbrygga mellan isfältet och den fasta isen, deras enda

räddning. Isfältet drefs af strömmen med stor hastighet mot sydvest. Slutligen kändes en sådan stöt, att de, som stodo upprätte, föllo omkull. Isfältet hade stannat mot fast is, men samma stöt kom det också att brista i flera delar, och Palmer blef ensam på en flinga af några tusen qvadratfots yta, som i hvirflande fart dref utåt hafvet. Det blåste från land en snöstorm, och fältet tycktes åter gunga, så att alla skyndade framåt för att hinna den fasta isen, innan fältet åter kommit loss.

Mr Palmer stod, så länge man genom snöfallet såg honom, stilla på samma ställe, man kunde ej varseblifva, att han gjorde ett enda försök att rädda sig eller ropa på hjälp. Han stod der som en bildstod, och så försvann han der fjärran på det stormande hafvet.

Besättningen räddade sig på grönländska kusten; blott mr Palmer var och blef borta.

Erik Palmén, huru stora anlag hade icke du, hvilken man skulle du ej blifvit, om du fått en annan riktning från början, men du varända derifrån genom skrifven lag och till »sedlighetens skydd» lösgjord från samhället. Du var född med ett brännmärke på din panna, och detta brände sig ända ned i hjärtat. Du kände dig utan landfäste. Huru du kastade ut dina känslors många fångarmar, huru än du sökte borra dig fast i vetandets klippor eller, lik en mussla, suga dig fast vid något förbiflytande föremål, huru du än kämpade för lifvet, så svek dig allt, emedan du svek dig själf - och hvarför detta? Jo, derför att mänskligheten från början svikit dina mänskliga rättigheter och kränkt din ära för att straffa din far, som dock hela verlden ärade och aktade, fastän han gifvit dig lumpna penningar i stället för kärlek. Och hvarför fick denne far icke visa dig kärlek? Jo, det brukas icke, det strider mot sedlighetskänslan, om man icke förvandlar ett ögonblicks fel till ett lefnadslångt brott. Och sedan var och förblef du en förvildad varelse, som icke förstod dig själf; men fastän ingen såg din dödskamp derute i det svallande hafvet, så är jag säker derom, att du in i döden var för stolt att ropa på hjälp och att du med ditt vanliga bittra smålöje såg, huru din simmande ö alltmera brast sönder och tänkte: »Utan landfäste i lifvet. Ha, komedien slutar, som den börjat.»

Lilla konditorn.

jag var liten pys, lefde man i allmänhet midt i »upplys-ningens tidehvarf»; man trodde ej på mera, än man kunde taga på, se, höra eller lukta sig till - det var så att säga »de fem sinnenas tidehvarf» man lefde uti. Från denna tid framskymtar i mina barndomsminnens galleri en liten figur i snusbrun rock, schagg-väst och »de onämnbara» instuckna i ett par mjuka stöflar med tofsar. Jag känner igen honom. Det är lilla konditorn.

Mannen var, fastän på sitt sätt »tät» och förmögen, ett föremål för löje. Figuren hade ingenting imponerande, utan tvärtom; men man fordrar ej heller något öfverväldigande intryck af en sockerbagare, en karamellfabrikör, en - prydligast sagdt - konditor.

Det var således icke deri det löjliga låg, utan deri,, att mannen var en avtodidakt, en person, som forskade i mycket och sökte ljus och sanning i hvilken riktning som helst. Han hade en verksam hjärna, ett frågvist sinne, som aldrig lemnade honom i rö, och sålunda hade han sett sig om litet i hvarje, synnerligast i poesi, historia och naturvetenskap, något som gjorde, att lilla konditorn emellanåt inlät sig i samtal, hvilka själfva prosten måste undvika för att ej fastna. Det löjliga ligger nu som då, icke så egentligen deri, att man gör dåligt det man bör göra, utan deri, att man kan något annat och mera än just det man gör eländigt. Man kan rycka på axlarna åt en okunnig ämbetsman, men förlåter honom, blott han är lika okunnig i allt; men"

man skrattar åt en duglig sådan, om han äfven kan blåsa flöjt eller teckna.

Man hade intet skäl att klandra konditorns konfekt; men att han - en sockerbagare - visste något om de gamla gallerna, att han kunde »Spastaras död» utantill, att han kunde tala om Otaheiti o. s. v., var löjligt, i högsta grad löjligt; ty han var ju ej annat än sockerbagare.

Han var äfven hemma i politiken, så till vida att Napoleon var hans hjälte. Det var en lätt och beqvämlig tid för den vetenskapen. »Vilddjuret från Corsica»,, »Kejsaren och konungen», »Tidehvarfvets hjälte», var en redkam, som oemotståndlig gick fram genom tidens hoptrasslade lockar, så att det icke var någon särdeles konst att få tag

i dem. Det fans då för tiden just inga nationer, utan bara kejsare- och konungadömen och hertigliga anspråk, och med dessa hushållade »den der Bonaparte» just hur han behagade. Det gick så der undan för undan med dem allihop.

En sådan all vetande var lilla konditorn, en liten rolig karl med sitt bibliotek och sina sympatier för stora andar, som icke hade med honom att göra stort mera än att ej veta af hans tillvaro.

I hans sockerbod stod en flicka, »lilla konditorns vackra mamsell» - en drottningfigur, om någon haft en sådnn - en nordisk, ljus-lockig och blåögd flicka, som vidt och bredt omtalades för sin skönhet, sitt sätt att vara och sina många olyckliga tillbedjare; ty ingen hade någon lycka att skryta af. Hennes historia skola vi påminna oss en annan gång. Det säkra är, att konfekten under hennes period strök åt med en alldeles förunderlig smak. Man måste se »lilla konditorns vackra mamsell», men man hade ingen annan förevändning än att köpa ett skålpund konfekt eller beställa en tårta.

Konditorn var enkling, men hade inga barn. Han upptog derför ett fattigt systerbarn, en pojke, som, då mina minnen börja dagas, kunde vara sexton eller aderton år, en groflemmad, lunsig pojke, trubb-nosig och trög.

Morbrodern ansåg honom ändå för ett snille. Trubbigheten kom sig från en filosofisk uppskattning af denna verldens fåfänglighet, trögheten från djupa tankar.

»Han skulle, om jag hade råd», sade gubben, »bli en stor manLILLA KONDITORN. 97

- en tidehvarfvets man»; men som han sattes i lära, så föll planen. Han blef handtverkare, och gubben bosatte och hjälpte honom de första osäkra stegen för att bli oberoende.

Den der pojken och en vision, som den gamle haft, sammanfläta sig i mitt minne. Det var en afton mot hösten, när kan jag ej säga; men jag var ej särdeles stor och gammal, då lilla konditorn kom till en man, som ansågs ega många kunskaper. Jag fick höra pä samtalet, och - »små grytor ha också öron» - derför minns jag hvarje ord, som om det blifvit sagdt i går.

Utom vester tull i Jönköping sträckte sig då en allmänning, som kallades bymarkerna. Der betade stadens kor, och dit gingo dess pigor hvarje qväll för att mjölka. Jag glömmer aldrig den verkligen vackra anblicken af en hop flickor, som buro sina byttor på hufvudet; de finpolerade messings- och kopparbanden glittrade i aftonsolens brand, och från när och fjärran hördes de glada sångerna, som gåfvo takt åt marschen. Det låg liksom en smula poesi i allt det der, - mera åtminstone än i att se ett nutidens mjölkbud komma racklande med en låst mjölkså af zink.

Litet blek om näsan uppenbarade sig den lilla konditorn och begärde att få berätta något märkvärdigt.

»Är det någon ny meteor?» frågade den tilltalade.

»Nej bevars; nu är det något helt annat än med eldkulan, som jag narrade barrgumman med.»

Det fanns nämligen en gumma, som hvarje onsdag och lördag sålde barr och äfven till lilla konditorn, att ej tala om stadens hono-ratiores. Hände sig så en gång, att en eldkula flög fram öfver norden och äfven sågs i Jönköping - ett tecken och under för de troende, att domen var hårdt nära, men en intressant uppenbarelse för lilla konditorn, som trodde, att det var en månsten, och ansåg saken helt naturlig. Någon dag derefter var lördag, och barrgumman besökte konditorn, korsande sig öfver den himmelska synen, som var ett »väckelsetecken» för alla att »vandra den smala stigen» och öfvergifva den »breda».

Konditorn roade sig då med att säga: »Jaha, det är märkvärdigt, kära Kersti, i samma stund den der eldkulan först syntes, så

försvann Bonaparten ur sin stora fästning i staden Paris, och de hittade bara en blodig fläck efter honom.»

»Jaså, är det slut med deri kanaljen», inföll gumman, som innerligt hatade tidehvarfvets man, hvilken också icke

var käringaktig af sig.

»Ja, det säger man; men säg ej efter mig.»

Några dagar derefter hviskade man i själfva presidentens salong om »en kurir» - om ett »besynnerligt sammanträffande» - om huru det nu skulle gå - om Bonaparte och en »hastig vådadöd»; ty man egde inga telegrafer, och ryktet ljög då lika bra genom en gammal barrgumma, som nu genom den zink-klädda järntråden.

Man lefde i »upplysningens tidehvarf» och trodde ej på skrock, men ändå, man kunde ej neka, att meteorer och Napoleon voro något högst underligt - nog af, ett »besynnerligt sammanträffande»; ty man lefde, som sagdt är, i ett sådant tidehvarf, att man väl visste, att allt sådant var blott käringprat; men ändå . . .

»Jaså, det är således ej nu fråga om någon meteor?»

»Nej, men troligen om något lika naturligt», sade lilla konditorn.

»Jag gick i eftermiddags ut till min lilla ega opp vid bymar-kerna, - det började mörkna, då jag gick hem. När jag gått öfver bron vid Junabäck, förbi »Tala vid» och »Förderfvet» (så hette två kro-gar, som liksom Dardanellerna lågo på hvar sin sida om landsvägsinloppet till Jönköpings vestra tull) »och», fortfor han, »skulle gå uppför backen vid hospitalet, hindrades jag vid hospitalsgrinden af en likbår, som man ställt midt öfver vägen. Jag vek undan och gick förbi; men der syntes ingen människa, och jag kunde ej fatta orsaken, hvarför man ställt båren just der, utan både vakt och kista och i mörka qvällen.»

»Jag såg mig om, då jag hunnit ett stycke förbi; men då fanns der ingen bår. Detta retade min nyfikenhet; kunde det vara en synvilla? Jag gick backen nedför, just der båren förut stått, den var borta; men då jag genast vände om, hade den sin förra plats. Så gick jag åter förbi den, men såg den ej mera. Envis som jag är, förnyade jag min vandring flera gånger, alltid med samma resultat. Jag kan ej neka, att jag slutligen ryste; men jag är, gudi lof, en »upplyst människa», och saken är bestämdt ganska naturlig, fastän jag ej kan begripa den.»LILLA KONDITORN. 99

Denna vision var sedan föremål för många samtal och försök till förklaringar, men förblef oförklarad.

Aren gingo, och konditorns favorit hade blifvit en välmående man, under det att gubbens egna affärer gingo kräftgången. Den snusbruna rocken blef sliten och blackig, schaggvästen utsliten; men ännu ständigt lefde gubben i sina illusioner och på resten af sina hoprörda, oordnade kunskaper.

Då hände sig, att han lånat penningar af favoriten, som nu stod på höjden af sin makt, och att han låg något litet till last, den gamle välgöraren. Han föll besvärlig, och den mäktige satte välgöraren i bysättningshäktet.

»Gubben hushållade som en stolle; han kunde gerna sitta der. Han hade ej bättre att göra, och på så sätt slapp man lindrigast från påhäng.»

Nåväl, det var lagligt och således rätt; men gubben föll i förtviflan derför att hans människokännedom blifvit så grymt gäckad, och slutet blef, att han från bysättningshäktet flyttades - som vansinnig - till hospitalet.

Få år derefter, men tjugufem år sedan han såg den enkla likbåren stänga vägen vid hospitalets grindar, utbärs en liten omålad kista från hospitalet till vestra kapellets kyrkogård. För sista gången bars han på armarna, åter ett barn vorden, men för ett annat lif.

Obegripligt är det med detta »sammanträffande». Själf skulle lilla konditorn sagt om en dylik händelse, att den måste ha »naturliga» orsaker, och rätt så, om man blott erkänner, att naturen går längre på djup och i höjd, än våra små alnmått förmå mäta. Hvar börjar naturen,, sägen I det, som veten allt, och hvar slutar den? Först sedan vi veta gränserna, kunna vi säga, om något övernaturligt finnes eller icke.

Händelsen är sann; den är ett barndomsminne.

Det finnes en Nemesis divina. Linné trodde på en sådan.

Åter ha många år förgått, då jag en gång besökte den vackra staden -vid Vetterns strand och gick i allén vid öster.

I grannskapet låg fattighuset. Jag såg en trasig figur vackla utför trappan, jag tyckte mig igenkänna honom. Det var den »snälla systersonen», han

som lönade godt med ondt, som vacklade fram på vägen, hälsande på alla, utan att helsas igen.

Borgensförbindelser, rummel och vänner, lika otacksamma som han själf, hade störtat honom och tyckte i sin ordning, att han »inte bättre hade att göra än att bo på fattighuset».

Sic transit gloria mundi.

Petter Hallqvist och Spader dam.

id »Sönnergada» i Lund låg för fyrtio år sedan och ligger väl ännu ett gammalt envåningshus med hög stentrappa och prydt med några väldiga vindskupor på det branta taket.

I en af dessa vindskupor stod för fyrtio år sedan ett skrifbord, som var belamradt med böcker och papper och en del saker och ting af mera tillfällig natur. Kupan var rummets enda ljuskälla, men var också försedd med tre fönster - ett vanligt med fyra rutor och tillstymmelse af gardiner och ett litet af en ruta på ömse sidor. Kupan var således ett rum för sig, ett ljusets rike, hvaremot det öfriga af bostaden var insvept i mörker - en dunkel vrå, der man höll sig, då man icke behöfde begagna synsinnet. Och detta student-qvarter innehöll två dylika vindskupor och ett gafvelrum, som var ljusare och således af en mera leende natur, der man dock ej fick se något af gatan, men deremot in genom några dunkla rutor på grannens vind, der kläder voro upphängda till torkning.

Sådan var våningen, som jag aldrig kan påminna mig utan att minnas blykamrarna i Venedig och tysken Hoifmans spöknoveller, som jag, på lån naturligtvis, der för första gången läste.

Jag bodde dock ej ensam deruppe på vinden, utan hade nöjet af två kamraters närhet - den ene i vindskupan n:o 2 och den andre i gafvelrummet.

Min granne i kupan var studeranden Hallqvist af en »nation»,

och innehafvaren af gafvelrummet var studeranden von M. af en annan.

Hallqvist var en liten, mycket beskedlig, blek och mager, något »tossig» yngling, som gick på seminarium och skref predikoutkast för »doktor Bergqvist», den tidens störste teolog och homilet efter Hallqvists påståenden. Hallqvist läste vanligen upp sina utkast för mig, som, mera verldsligt sinnad, uppträdde som målsman för den högre kritiken - något som sedan visserligen ej blef mitt fack.

Kamraten i gafvelrummet var en liflig yngling med alla kriterier att göra hvad man kallar lycka. Han hade ett fördelaktigt yttre, ett lätt sätt att vara, fin förkänsla om hvilka som kunde gagna honom och ett inställsamt sätt. Dessutom var han flitig, fastän ej i samma stil som vännen Hallqvist, som vid sin lampa läste sig rödögd som en mört på psaltaren och ett gammalt sprucket Novum samt Håkan Sjögrens lexikon, som understundom begagnades till Ijusa-stake på vännen Hallqvists nattduksbord, en rankig trästol. Det är möjligen en gåta, huru Sjögrens lexikon kunde begagnas till Ijusa-stake; men Hallqvist öppnade boken ungefär vid bokstäfverna H. J. L., hvarigenom rygglädret å sagde bok gaf sig ut, så att en lämplig plats fanns att sätta ett ljus i; ty någon stake hade han icke, helst han för sin egentliga läsning begagnade lampa; och blott när han läste »De tolf sofvande jungfrurna af Spiess» - det enda prof af skönlitteratur jag såg i hans hand - skedde detta vid ljus, som dock snart släcktes, hvarför »jungfrurna» ej togo slut under hela semi-nariitiden.

»Det allra värsta tyget», sade Hallqvist, »är deklamation - doktorn vill, att man skall bara tala, men prefekten Pettersson, att man ska skrika ut». Följden af dessa motsatta lärdomar i deklamation var den, att lille Hallqvist icke litade på sitt eget omdöme, utan inbjöd mig och von M. att åhöra och kritisera hans deklamation. Vid dessa tillfällen var jag, utan att skryta, den, som var både beskedligast och strängast, ty jag sade Hallqvist öppet min mening, hvilket just ej föll sig så behagligt, hvaremot von M. tyckte, att allt var galant och vännen Hallqvist på väg att bli en utmärkt predikant.

Genom denna medgörlighet vann han seininaristens hela hjärta, så att han vanligen ensam inbjöds att höra på och - gilla.

Von M. åter ville visst ej höra ensam, utan inbjöd mig äfven och ställde då alltid till någonting så roligt, att man måste skratta.

Då jag sålunda någon dag genom väggen hörde, att en deklamatorisk öfning var i gång, gick jag efter en stund ditin. Hallqvist stod då bakom en stol, af alla krafter deklamerande, andfådd och svettig, på sitt högra pekfinger bäfvande sin handduk fastsurrad, emedan von M. fäst hans uppmärksamhet på att han som prest borde lära sig att »föra näsduken».

Von M. satt midt emot honom och anmärkte blott vid gesterna och minen, tonen och så vidare.

»Stopp nu litet, Hallqvist», sade von M.» Då du säger 'Mina käre åhörare!' så skall du vända handen på kant och lerka litet med fingrarna! - Så, gå på!»

»Mina käre åhörare!» ropade Hallqvist och höjde handen.

»Bra, Hallqvist; och så när du talar rörande, så skall du inte stå och bliga på mig utan titta i taket - nej, inte så rätt upp; ty då ser det ut, som du stod under en takränna, som dröp dig på näsan - nej åt sidan, till exempel på den der droppfläcken, den som sitter vid kakelugnen. Se så - gå på!*

Sådant var, i korthet sagdt, von M:s vänskapliga biträde vid vännen Hallqvists deklamatoriska öfningar, som ändå vid prof inom seminarium icke lära ha gått så bra som hemma.

En termin går snart, och mera än en termin bodde man ej gerna i det gamla huset, som syntes så ogästvänligt och så dystert. Värden såg jag aldrig - han satt »i tornets djup fördold för verldens öga», han som Richard Lejonhjärta; och fastän jag klinkade på gitarr och von M. blåste flöjt, föll det ingen af oss in att blifva hans Bion del. Han föreföll oss hyresgäster blott som en gapande afgrund, i hvilken hyran och betalningen för en spräckt fönsterruta uppslukades, att ej tala om den särskilda möbelhyran för den gamla bruna klassiska pulpeten, de två stolarna, bordet och sängen, det vill säga hela möblemanget.

Terminen tog slut, men händelsen gjorde, att von M. och jag slogo oss tillsammans för att resa uppåt landet öfver julen. När man många gånger har rest samma väg (och en fattig student, som hade en lång kurs för sig, måste göra många dylika färder), så blir man

småningom förtrolig med vägen och förskaffar sig, om möjligt, ett hyggligt bemötande på gästgifvaregårdarna.

Detta var just min kasus att vara hemmastadd och taga den bittra dagen som den söta och ej låta små motgångar, en vältning, en tre timmars färd på milen eller en fyra timmars väntan på »re-sarven» nedstämma humöret.

Man rådde ej för att man stod väl i vantarna der och hvar hos gästgifvar folket och var en välkommen och glad gäst.

Jag undrar just, hur vår tids ungdom, som åker på järnväg, skall lära sig all den människokännedom, som behöfves på lifvets långa väg. Det kommer att saknas förstudier i tålamodets dygd - i ihärdighet - i förmåga att ta allt temligen lätt och hoppas på framtiden och lära sig, att det gifves mycket godt, mycket vänligt och många glada minnen, som ungdomen nu i ilande fart reser förbi eller ifrån.

Von M. och jag hade två hästar och åkte som herrskap på bondvagnarna; men våra ytterplagg voro särdeles tunna, så att vi riktigt gladde oss, då vi på afstånd sågo en skog, som kunde skydda oss för blåsten. Jag minns än, huru skönt och varmt det kändes i skogen vid tio graders köld med blåst.

Jag - kännare af vägen - hade ordnat resan så, att vi om qvällen skulle inträffa på F. gästgif varegård, den bästa på hela den långa vägen - ett rikt, hyggligt folk - allt putsadt och fint, varmt rum, god mat, godt kaffe och, framför allt, ett utmärkt hyggligt bemötande. Det var ett gammaldags hus utan krus och komplimanger, men med hjärtlig välmening utpräglad i allt.

Tjänstfolket var det gamla. Hållkarlen var gamle Per med röda näsan, och själfva hästarna voro gamla bekanta.

»Der skola vi må som perla i guld», tröstade jag von M., som, jämmerligen frysande i sin kappa, emellanåt mumlade något om gemena vägar, blåsten och hästkrakar, som aldrig kommo fram. Och det vardt mörkt klockan tre eftermiddagen, som det brukar här i Sverige jultiden.

Förr än kring klockan nio kunde vi ej hoppas att vara framme i F.; men jag beskref det varma rummet innanför salen så lifligt, att von M., om han ej haft kroppen med sig, skulle känt sig så treflig,

som om han bott i Nizza, der det råder en ständig vår. Men att disputera med sina egna lemmar, då de frysa, lyckas icke. De förfrusna öronen hafva en obegriplig kraft i sin bevisning, att det var en kall blåst; men med liflig fantasi kan man ändå göra ganska mycket, och hoppet hjälper till.

Ändtligen foro vi öfver en bro. - Åh ja, det var blott ett stenkast fram, sade skjutsgossen - bara en liten bit - öfver gärdet. I sanning, dessa stenkast öfver gärden i mörka vinterqvällen, när det vankas isslagg och motvind och vägen är bottenlös, äro ej att leka med. Von M. teg och inneslöt sitt lidande i sitt eget hjärta - det lönade ej mödan att klaga - den varma kammaren, fläsk och potatis syntes i förgrunden.

Nå! Nu ändtligen - öppna grindarna! Då detta skulle ske och vi fara in i vårt Eden, kom en piga med lykta och förkunnade, att vi skulle bo midt öfver vägen i en gammal byggning, i hvilken jag aldrig varit och hvars små rutor glindrade mot lyktskenet, så ogästvänligt som möjligt. När de resande herrarne hunnit upp för en brant trappa och inträdde i rummet, stod den ene högst förlägen för det utlofvade paradiset, och den andre hade en min, som på intet sätt var lofvande för framtiden. Pigan insatte ved i kakelugnen, så att man åtminstone skulle få se någonting värmande.

»Jo», sade von M., »det var just ett skönt ställe - det är ju ett ordentligt ugglenäste och kallt som ute».

Reskamraten måste för sin äras skull bryta tystnaden. - »Huru kommer det sig att vi icke få rum i stora byggnaden?»

»Det är fullt af främmande - slägt till herrskapet - och vid denna tiden plär just ingen komma resande; men främmanden kom hit i dag, så att det inte är riktigt i ordning här uppe.»

»Nej, det både ses och käns, men lyckan står den djärfvom bi. - Gå du upp till herrskapet och säg, att jag är här och inte är van att frysa på F. gästgifvargård, och att jag ljugit en kamrat full och beskrifvit den så rar, kantänka.»

»Ai ahja! Ih, det är herrn? Nu känner jag igen'en - han for fram i våras och åt middag här.»

»Ja, hälsa från mig, att vi måste ha annat rum.»

»Ah, det går ej för sig; för si det är pinfullt der uppe.»

»Jo, det är just skönt detta», mumlade von M, som hade mindre föreställning om mitt inflytande på stället. Men snart kom beviset på min rnakt.

Gästgifvarens egen son, en ljusets ämnessven i närmaste trivialskola, kom upp, bockade sig och bad »herrarne» vara så goda och komma upp, medan rummet blef varmt. Min seger var fullständig, mitt inflytande betryggadt - och jag tackade.

»Nu blir det att packa upp; ty der är främmande.» Vi klädde oss under något så när lika omständigheter som en scenisk konstnär i klädlogen vid en landsortsteater, och dessutom voro kläderna just icke uppvärmda eller riktigt fria från en viss däfvenhet.

Slutligen kom pigan med lyktan, och vi tågade åstad öfver vägen, som vi ej kunnat beträda, om ej gamle Per, hållkarlen, för gammal bekantskaps skull lagt några bräder deröfver.

Der uppe strålade allt af ljus, och när vi inträdde, måste vi erkänna, att pigan haft rätt, då hon sagt, att huset var »pinfullt» af främmande. Den vänliga värdinnan välkomnade oss, och vi befunno oss nu i det der paradiset -

varmt, skönt, och voro till på köpet ett par honoratiores, som ganska väl förde oss an, särdeles som vi, med undantag af sonen, skolgossen och några fäder, voro de enda kavaljererna i hela samlingen, som var synnerligen rik på flickor af alla åldrar.

Herrarne från Lund voro snart bekanta med så väl fruarna som deras många döttrar, systrar, kusiner och half kusiner. Man sprakade, man drack ett och annat glas fin punsch, man gjorde lekar, satt på understol, friade på narri och dansade domaredansen, men glädjen ville oaktadt detta ej stå högt i tak; och hade vi kommit dit, derom öfverenskommo von M. och jag,, så skulle de ha roligt och minnas oss med välvilja. Men här skulle dansas riktigt, sade vi.

»Dansas - inte kan man dansa, då det inte finns musik.»

»Musik? Snälla frun - kan jag få skicka en piga upp i vårt rum. - Gustaf (n. b. sonen) kan ju följa med och hemta något,» Ynglingen skyndade ut, och inom en liten stund inbars min gitarr och von M:s flöjt - bägge i sina respektive fodral.

Jag minns mig sällan ha sett en så ren barnafröjd som den, som nu spelade öfver de unga flickornas ansigten. De voro från landet

alla - icke vana vid publika nöjen - icke uttröttade af musik, spektakler och baler; de voro friska, raska flickungar, som der hemma hulpo mamma i hushållet och som sjelfva väft sina praktklädningar och efter många böner fått de der schaletterna och dessa skärpband, som utgjorde det enda glitter de egde, men kinderna buro hälsans purpur, och lapparne smålogo, och de skälmska ögonen betraktade så tacksamt herrarne från Lund, särdeles som frun i huset, när pigan nämnde oss, omtalat, att de voro trefliga och glada herrar.

Vännen von M. blåste flöjt ganska bra och kunde en hel hop dansmusik, och jag ackompanjerade efter gehör - och så öppnades balen.

Flickorna delade sig i två partier - det ena var herrar och bockade sig - det andra var flickor och nego. Och så drog von M. till med en vals, som satte ben under dem alla; det blef en fart i salen, så att punschbordet måste utflyttas och orkestern snart fann nödvändigheten af att freda sig och sina instrument. Man förflyttade sig väl i en dörröppning, men då hördes vi ej tillräckligt, och slutet blef, att ett stort slagbord sattes i nästa rum vid dörren, två stolar på bordet och de bägge snälla herrarne från Lund på stolarna.

När man med så litet som att sitta på ett bord och raspa på en gitarr eller blåsa på en flöjt, kan glädja en tjugu menniskor, barn eller just i öfvergången från barn till ungmor, så gör man det gerna; men snart skulle det dukas i salen - musiken tystnade, och så lektes jullekar, till dess vi inbjödos att få mat, hvilket för oss resande artister var oändeligen välkommet.

På hela anrättningen sågs, att de främmande (med undantag af oss) voro väntade. Den gifmilda värdinnan hade öfverträffat sig sjelf i rätternas mängd och bastanta beskaffenhet. Helstekt skinka sattes fram för oss, sona hela terminen lefvat på pepparrotskött eller torsk, och vi kommo således i ett efterlängtadt tillfälle att äfven glädja värdinnan, som, oaktadt ganska stora anspråk i den vägen, omöjligen kunde undgå att finna sig smickrad af vår aptit. Under tiden hörde vi bakom och omkring oss halfva hviskningar om dans på maten; men ingen vågade framställa frågan. Men vi hade hört dessa half-qväfda önskningar från alltför många purprade läppar för att ej sjelfva föreslå fortsättning.

Mammorna yttrade dock betänkligheter. Det var så oartigt att besvära herrarne - flickorna hade fått ovana - det vore herrarne sjelfva skuld till. Dessutom var det sent, och så var det ej bra för bröstet att dansa på maten, och lilla Tina hade hosta, och Olivia hade doktorn afrådt att dansa.

Ja, de mammorna, de ha iså många de obotfärdiges förhinder, när flickstackrarna vilja roa sig, och glömma alldeles sin egen ungdom och sin egen mamma.

Vi voro dock oåtkomliga för alla skäl; ty tio, tolf par flickögon ingingo med ansökningar till våra hjärtan att af gunst och nåd få litet mer musik.

Den börjades igen och fortsattes med och utan protester från mammorna; ty papporna rökade pipa och drucko punsch, så att de lade sig ej i saken - och när slutligen vi ej orkade spela mera, tycktes de dansandes krafter oförminskade; men det högresta slaguret i salen slog tre.

Klockan är tre slagen.

Med mycken tack skildes vi dädan för att intaga vårt otrefliga nattqvarter; men nu var rummet varmt, ett par mjuka, filtbeklädda sängar stodo der inbjudande till hvila - och snart slumrade de glada spelmännen från allt - från glädjen och från det svåra urvädret, som piskade på fönsterrutorna.

Nåväl, man vaknade först klockan tio, det var ej att undra på - och så drack man kaffe en famille med åtta sorter bröd, och så skulle man resa. Nej, omöjligt - en familj skulle redan nu bryta laget, och det skulle bli en liten res frukost »i all enkelhet».

Den blef, men enkel var den icke, utan grundlig och riklig - och först klockan så der tu, en ruskig urvädersdag, då det hvarken bar eller brast, fingo de främmande herrarne resa.

Det finnes nog ännu någon fru, som längesedan blef en mamma, hon också, som minns den der dansen på F. gästgifvaregård, då hon var ett barn. Af hela den musiken är blott en qvar; ty flöjten har tystnat för evigt liksom dess egare, och gitarren är sedan trettio år blott ett minne.

Men vi tre, som bodde i vindskuporna och gafvelrummet i den der envåningsbyggnaden vid »Sönnergada» i Lund, flyttade sedan ut

i verlden åt hvar sitt håll. De banor, hvilka de andra bägge fingo som sina, voro skilda för alltid och lågo inom helt olika sfärer - det är endast en af dem, som kometlikt kommit att genomskära bägge dessa banor och derför kan uppgifva, hvar de gingo.

Om von M. fick jag veta mycket genom tidningarna, som förmälde, att konglig majestät i nåder hade förordnat honom till ett eller utnämnt honom till något annat och slutligen vid en ordensutdelning prydt honom med nordstjärnans kors. Likaledes hade jag läst en annons, att han gift sig med dottern till en rik magnat, och hört folk bedöma min gamle medspelman, somliga som en utmärkt duglig ämbetsman, andra som en lycksökare, och jag trodde dem alla; ty han måste blifva bägge delarna. Jag visste således, att han gjort lycka såväl på tjänstemannabanan som i fråga om sitt ekonomiska oberoende. Han hade stenhus i Stockholm - ett par stora landtegendomar, del i bruk och grufvor och en älskvärd hustru.

Många år hade förflutit under min kometbana utåt tankens och inbillningens omätliga och långsträckta bana, då jag en gång på återvägen in i verklighetens verld tangerade den, der von M. rörde sig kring nådens sol.

Det var reumatism i en axel, som återkallade mig till verkligheten; jag begaf mig till en badort, som äfven hade en så kallad karlsbaderinrättning, der man fick dricka sig till hälsa ur själfva apparaten.

Jag fann der före mig blott en gammal bekant; men fick naturligtvis många nya. Min gamle bekante var assessor Kreisner, som gick i apparaten och drack och sedan tog barrbad för stelhet i lederna. Han och jag blefvo oskiljaktiga, dels i anseende till själssympati - dels till reumatismen.

Jag blef genast varse ett fruntimmer, hvars drägt var så utmärkt, att äfven okunnighetens ögon måste öppnas. Snittet olikt alla andra, färgerna så tvärt afbrytande, att de, som man säger, skreko mot hvarandra. Figuren var vacker, smärt och väl bygd - hyn blomstrande, den lilla trubbiga näsan förtjusande - purpurläpparna möjligen väl fylliga för att kunna kallas en rosenknopp, och det till-bakakammade nattsvarta, vågiga håret tycktes liksom vilja trotsa den lilla gråa hatten, som med sin hägerplym betäckte det vackra hufvudet.

»Hvem är det?» frågade jag min assessor, sedan vi en morgon tillsammans tömt vårt tredje glas.

»Hon der? Jo, ser bror, det är »Spader dam» - väl till märkandes, att spader är trumf i förhand - vacker människa - briljant hufvud, musikalisk och i allmänhet så full af talanger, som en piga blir full af dun, då hon spritar fjäder.

Hon rider - ja, har två ridhästar här och jockej - mycket folk -- ett helt litet hof med sig - hon jagar, när det så faller sig, skjuter med pistol på fyrtio steg. Spader dam kallas hon af damerna, som inte kunna med henne för sin död.»

»Men verkliga namnet?»

»Kors, fru von M. från Stockholm, fru till honom, den der von M. som är, man hviskar så, designerad att med tiden intaga en statsrådstaburett. - Bror har väl hört omtalas honom? En briljant hustru eller hvaba - en charmant hustru? Hon är alldeles orimligt qvick och satirisk och sprakar infall och ordlekar, som en vällhet järnstång sprakar gnistor; man är ordentligen rädd för henne, synnerligen damerna, och herrarne nalkas henne med en viss försigtighet, alla utom kammarherre Cirkelsköld, som själf är mycket rolig och qvick och dessutom är en roué, som förlorat all fruktan för damerna i allmänhet och aktning för qvinnan i synnerhet. Han har bitit af henne så pass, att hon inte är qvick, när han talar med henne; ty det är en konst att tala med honom utan att råka ut för något, som genom hans vändning icke får en - ja - liksom ekivok mening. - Han är riktigt svår, skall bror tro, ty han har en sådan färdighet i att vända ut och in på hvad man säger, att man står der och har sagt någonting opassande utan att drömma derom. Jojo - en sådan är den ende, som kan bota lilla Spader dam.»

Jag kom sedan i sällskap med fru von M. Det var omöjligt att neka henne behag - omöjligt att ej finna henne originel och intressant; men hon lade alltför tydligt an på att vara snillrik och lärd - och att skilja sig från andra qvinnor. Många beundrade henne, men denna beundran egnades ej qvinnan - utan aktrisen; ty så föreföll hon, fastän jag med detta ord visst ej menar något ondt. Hon tycktes blott göra allt för mycket afseende på »andras ögon» och liksom eftersträfva den temligen vådliga förmånen att vara afundad.

Inte känner jag von M:s åsigter, men jag för min del skulle afstått från stenhus, landtegendomar och bruksaktier hellre än att ha en sådan hustru och ett hem, så påfallande likt en teater eller ett ridhus, som deras måste vara. Men von M. lefde i sitt ämbetsverk - han lefde, äfven han, fastän på annat sätt, för den yttre verlden. De, som söka lyckan på detta sätt, röra sig framåt i en spiral, der medelpunkten oupphörligen framflyttas nnder det att vanligt folk förbli stilla inom sin egen lilla krets, som ju mer tiden lider, sammantränges.

Men reumatismen försvann - vi skildes åt - assessorn för att i J. lefva dietiskt, fru von M. för att representera i sin briljanta våning i närheten af Gustaf Adolfs torg och jag för att trampa hvar-dagslifvets nötta stig.

Det kunde vara omkring ett par år efter detta sammanträffande med min gamla studentkamrats Spader dam, då jag blef kallad till en gammal slägting, som var sjuk. Det var blott en gammal gumma, men hela slägten höll af den gumman, och ingen ville, oaktadt hennes åttio år, mista henne. Hon omgafs af ett par barnbarn, som omhuldade den gamla å barnens vägnar. Hon bodde i en småstad vid Östersjökusten - en stad, som jag blott en enda gång rest igenom. Nu kom jag en mörk novemberqväll dit och tågade, nödtorftigt vägledd af några gatlyktor, till det envåningshus, som gumman egde och bebodde. Detta hus hade visserligen icke på fyratio år lidit någon ändring, men var väl underhållet och synnerligen varmt och dragfritt.

Den gamla låg i en halfslummer - krafterna tycktes uttömda; kring den sparlakansprydda bädden sutto ett par barnbarn och en dotter, som kommit dit för att vara hos mamma till hennes sista. Det var ej annat att göra än att vänta, huruvida det gamla hjärtat skulle begynna att slå tätare slag eller småningom af tyna och slutligen stanna.

Så sutto vi utåt natten väntande vid den gamlas bädd - då det plötsligen slog larm på fönstret utåt gatan. Trumningen var häftig; man kunde tänka sig, att rutan skulle springa sönder och stormen rusa in i sjukrummet.

»Det är stormpatrullen», sade flickorna. »Vi måste släcka ljuset.»

»Nej! Det blir intet af», blef svaret. Till all lycka var den

gamlas slummer djup nog, och dessutom var hon, som frisk, döf; hon vaknade icke af det häftiga bullret.

Jag skyndade ut - natten var kolmörk, och vinden snodde i gathörnen.

»Hvem är det som håller på att slå in rutorna?»

»Stormpatrullen.»

»Storm patrull en torde vara god låta bli det der en gång till - här ligger en sjuk härinne, och i morgon anmäles saken hos borgmästaren - så får en stormpatrull icke gå till väga.»

»Men det är på min befallning», ljöd en röst, - »på stads-fiskalens befallning; hvem är ni, som vill befalla i vår stad?»

Jag sade namnet.

»Hm», yttrade en person, som skyndsamt nalkades och steg upp för trappan, der jag stod. - »Herre Gud! - Det var roligt -. ja, det är så förbannadt mörkt, annars så kände nog bror igen en gammal kamrat - Petter Hallqvist - känner bror icke Petter Hallqvist?»

»Gå presterna ut i stormpatrull?» frågade jag, i högsta grad Öfverraskad. »Du är ju prest.»

»Nej, hin haken heller - jag är stadsfiskal härstädes - gifter karl med en hel skock barn. Hustru min heter annars Öman, och fadren är kopparslagare - en tät gubbe - men ser du - presten gaf jag på båten - fy för hin haken att fara som adjunkt i stiftet och predika Guds ord för bondtupparna - nej, jag slog mig ifrån det religiösa och gaf mig in på det juridiska i stället - och så blef jag stadsfiskal. Men bror fryser - jag fortsätter. - Bror får inte vara ond för bultningen, för si när fingrarna stå som grytkrokar, så slår man hårdare, än man vill.»

Under natten höjdes den gamlas puls, lifvet återvände - ännu skulle det gamla hjärtat möjligen några år fortfara att klappa, och den älskliga gumman kunna se de beställsamma barnbarnen fjäska omkring sig och oupphörligen forsöka läsa i hennes ögon hennes minsta Önskningar.

Knappt hade dagen återtagit sitt omtvistade välde, förrän vännen Hallqvist inställde sig. Han var ej mera den novumläsande bleka, tossiga ynglingen, som lärde sig deklamera af von M. och nyttja

näsduken; nej, han var nu en liten trind och rödfnasig man, med en hel stjärnkarta af finnar i pannan, naturlig tonsur i nacken, en smula paltig till sin utstyrsel, men glad- af hin haken. Han delgaf mig nu sina öden och sina förhoppningar, som alla hvälfde sig kring kopparslagarens sjuttiofem år. För öfrigt fick jag småningom veta, att hustrun och barnen bodde hos svärfar, men att fiskalen själf bodde på sitt ämbetsrum i stadens andra ända - att elaka människor trängt sig mellan barken och trädet och inbillat hustrun, att hon var olycklig, fastän hon egentligen mådde som perla i guld. - »Men qvinnan är svag», sade Hallqvist, »qvinnan är svag». - Annars, Gudi lof, gick allt bra som hin haken, och väl var det i alla fall, att han gaf presten på båten, ty han var inte andligt sinnad alls, utan ville lefva som folk och bland folk. Och föröfrigt åtnjöt han inom borgerskapet allmän aktning, så att han »ta mig hin haken» kunde bli riksdagsman, när han bara hostade ditåt. Min vän Hallqvist var således en lycklig man och intog sin lilla frukost på stället, helst flickorna, när »mormor» nu tycktes bättre, lagat till en hederlig sådan. Brodern Hallqvist tog sig helan, half van, tersen, qvarten och tankställaren och syntes oändligt belåten, under det att hans anlete sken af fetma och han torkade svetten ur pannan med en stor, blårutig näsduk.

Han talade äfven om von M. »Det var en baddare att ha blifvit 'framsparkad' på lyckans väg», sade Hallqvist - »förr var han som en annan människa; men nu skrufvar han upp sig, kantänka - var här i fjor - kände icke igen Hallqvist. - Jo jo men, så går det, då man har vind i seglen - då känner man ej igen sina gamla vänner från den tiden man lefde i en vindskupa i Lund. Men lika godt, han var», tillade Hallqvist och tömde sitt andra glas öl, »han var lika blek och mager, som jag är rödblommig och fet - qvittning, min gode broder och gamle vän, qvittning oss emellan: ty har han haft bättre lycka, så har jag haft bättre mage - qvitt. - Nej, bror, jag måste upp i rådstugan - vi ha oss en tjuf-kanalje der i häktet - må tro, jag snodde in honom, så att han bekände - hahaha - vatten och bröd! Vatten och bröd skall späka kanaljen. Farväl, min hedersplunta! - Hvar för hin haken tog hatten vägen? Jaså - han trillat under skänken; mjuka tjenare!»

Vännen Hallqvist var en lycklig man, fastän något emellan

angripen af en sjukdom, som kallas »delirium tremens», under hvilkens grasserande i hans hjärna den beskedlige Hallqvist var häftig och svår mot hustru och barn. Den inbördes kärleken var dock, med undantag af dessa intervaller, mycket ljuf; ty Hallqvist var en beskedlig själ, fastän stadsfiskal och lagens tjenare -- en ordningens upprätthållare, som störde ordningen.

Efter några dagar, under hvilka gumman kryat upp sig och befanns utom fara, reste jag från den lilla staden - der qvarlem-nande vännen Hallqvist, som på källaren med synnerlig förkärlek berättade för kreti och pleti, att en af hans hjärtevänner besökt staden och påmint honom om en hel hop äfventyr, roliga som hin haken, och så öfverflyttade han på min oskyldiga person alla infall och roligheter han läst i en anekdotbok med en pärm, som han egde i sitt ej särdeles stora bibliotek - en rolighetsbok, som han läste om qvällarna, tills han somnade och som han sålunda hållit på med ett eller två decennier. Böcker voro i Hallqvists hand lika dryga, som spirituösa* voro odryga. Men hvarje hans källarhistoria slutade med refrängen - »en rolig karl som hin haken - vi voro hjärtevänner der nere i Lund, - bodde i samma våning i flera år och spisade vid samma bord - ta mig hin haken!»

Det var ej fem år derefter., då jag i tidningarna läste om, att von M. »i sin kraftfullaste ålder aflidit i Nizza, ett offer för en bröstsjukdom, som han ådragit sig genom öfveransträngning.» Nekrologen var vacker; men det var dock en nekrolog - den sista förklingande tonen från ett instrument, hvars alla strängar sprungit och som undankastades på glömskans skräp vind. Honom följde snart f. d. stads-fiskalen Hallqvist, utan nekrolog, men ganska säkert icke ett offer för öfveransträngning. »Djupt sörjd och saknad af enka och fyra barn», stod det i tidningen.

Hvad ändå döden är för en allförsonare, och huru stilla vi alla ingå i glömskans rike!

Fru von M. bär nu ett annat namn -- hon blef omgift med en öfverste; men fru Hallqvist kallas ännu i denna dag »fru Hallqvist», och dermed slutar denna historia.

Sveriges fängelser 1846.

Jag var några år anställd som biträdande läkare inom fångvårdsstyrelsen och gjorde i denna egenskap och som tillika mönstringskommissarie en rundresa kring Sverige och till alla dess fängelser såsom biträde åt dåvarande generaldirektör Emil v. Troil.

I samma mån ett tidehvarf visar sig fattigt på framstående eller fullt utpräglade karaktärer, i samma mån är det med en smärtsam känsla af saknad man vet sig hafva känt en sådan och förlorat en af de få, som ensam och ändå upprätt, endast i medvetandet af uppfyllda pligter, fann styrka nog att genomföra sitt värf. En sådan man var Emil v. Troil, en af de få jag funnit, som ej passat in på någon annan modell än sin egen, en karaktär, som man måste noga känna för att kunna teckna och som derför nästan oförstådd och ofta misskänd fortgick sin raka bana mot det mål, han ansåg för sant eller rätt.

Det kan ej här vara meningen att teckna denna sällsynta karaktär -- sällsynt i vår tid nästan blott derför, att det var en »karaktär».

Det var just i brytningen mellan det gamla fängelsesystemet (som man kunde kalla ett fullkomligt kaos för system) och det nya.

Konung Oskar, i många fall mindre konservativ än det folk, hvars konung han var, insåg och behjärtade brister, som ingen styrelse före honom ansett värda uppmärksamhet, och ändrade mycket, som, om han ej ställt sig i spetsen, liksom mycket förut hade förflyktigats i prat och granna fraser; ty det är en egenhet, att vårbemödanden och vårt nit för en sak vanligen stanna just vid den punkten, då man i stället borde uppbjuda hela sin förmåga för att handla. Våra sociala och politiska reformer dö vanligtvis just i målbrottet. Det är i slyngelåren allt går så bra, och det är, då manligt allvar kommer i fråga, allt går så dåligt.

Fängelsereformen fick i sin början på en gång tvenne krafter att bekämpa. Den ena var en öppen fiende, den

andra var en trångtänkt och fjäskig vän, som skadade mer, än han gagnade.

Från ena sidan motarbetades hela reformen af det gamla systemets män. Fängelserna voro ännu en af de få inrättningar, der godtycket hade fritt spelrum. Själfva folktanken hade ej vändt sig åt detta, och styrelsen hade öfverlemnat allt åt en nästan okontrollerad makt hos lokalauktoriteterna, som styrde i alla möjliga riktningar och leddes af de mest motsatta åsigter. Det felades således enhet. Alla de, som älskade det gamla själfbehagliga styrelsesättet, funno klart, att en fångvårdsstyrelse onekligen var något alldeles öfverflödigt, och då en sådan det oaktadt upprättades, sökte de så mycket som möjligt att hålla den inom gränserna för ett enkelt förvaltande verk.

Sådan var ungefär ställningen, då Oskar utgaf sin afhandling »Om straff och straffanstalter». Frågan var alldeles ny; men den väcktes af Sveriges tronföljare och blef -- modern. I hast uppstod en epidemisk filantropi, som naturligtvis saknade allt rotfäste och derför blott orkade med att skjuta vattenskott -- lika klena som talrika.

Denna filantropiska ifver råkade dock att icke komma fram, förrän den var alldeles onödig; ty då konung och ständer i rättvisans och mänsklighetens intresse börjat och genomfört en reform, behöfdes verkligen icke längre den enskilda, omplåstrande välmeningen. Detta filantropiska fromleri gaf dock det nya systemets vedersakare tillfällen att anfalla själfva systemet och nedsätta dess värde och dess framtidsverkan på själfva folket. Fångvårdsreformen kunde ganska väl på sig lämpa det gamla ordspråket: »Gud bevare mig för mina vänner, mina fiender reder jag mig själf med.»

Fångvårdsstyrelsen, som i likhet med mycket annat tillkommit så der temligen tillfälligt och utan bestämd och begränsad verkningskrets, var på denna tid på väg att blifva en verklig öfverstyrelse. Så länge endast gemensamhetsfängelser funnos, var all kontroll blottskenbar; sedan det nya cellsystemet alltmera utbredde sig, blef den åter lika nödvändig som möjlig. Man kunde numera, om man ville, verkligen hindra vaktmästerskan att »hitta» en tolfskilling och vatten- och bröd-fången att »hitta» en sill — eller »stjäla» den. Man kunde hindra, att han ej upplöste bouillon de poche i sitt rakvatten o. s. v.

Det gick ej alltid så regelrätt till i de gamla gemensamhetsfängelserna, hvilkas murar kunna vittna om godtyckligt våld och lika godtycklig släpphändthet och om den plantskola för brott, staten inom dem med dryga kostnader underhöll.

Nu var tiden inne att göra ett slut på de ännu qvarvarande missbruken, och kung Oskar kände ganska väl sin man, då han uppdrog detta åt Gabriel Emil v. Troil. Ingen passade till banbrytare bättre än just han, ingen fruktade mindre klandret och leddes mindre af det fjäskande nitet än Troil, som själf uppgjorde sin plan och konseqvent genomförde den. Möjligen hade detta kunnat ske med mera smidighet, än en så stålsatt karaktär egde att disponera, men svårligen ändå utan allvarsamma konflikter mellan det gamla och representanterna för det nya. Man värderar i allmänhet medgörligheten som ett slags dygd, emedan den på sätt och vis låter alla få rätt — och bedrar alla; men denna sorts medgörlighetens förträfflighet var just den Troil saknade.

Som chef i fångvårdsstyrelsen var det hans pligt att inom densamma samla hela kraften af en centralstyrelse och att tillse, att den fångne eller brottslige behandlades efter lagliga former och rättvist.

Detta var då en nästan ny idé och är det till en del ännu. Så snart en person häktas, får han opinionen emot sig, och samma folk, som upphäfver jämmerrop öfver hvarje litet godtycke emot den frie medborgaren, tycker, att godtycke kan gå an emot den fångne blott derför, att han är fånge och bryr sig ej det allraminsta om, att en sådan ej får någon upprättelse, om det bevisas, att han har varit i fängelse alldeles oskyldigt. Den allmänna moralen är ännu ganska slapp i detta afseende, den allmänna rättskänslan slumrar in, så snart fängelsets portar sluta sig för den olycklige.

Det är klart, att under sådana allmänna vilkor man å en annan sida måste gå till en alldeles motsatt öfverdrift och utgjuta sitt filantropiska pjunk i tid och otid och — med glömska af hvad de ickebrottsliga behöfva för att ej bli det — vända hela sin uppmärksamhet på dem, som redan äro det, och göra dem, som förtjena straff, till föremål för medlidande och barmhertighetsfraser — alldeles öfverflödiga och skadliga, när den fångne åtnjuter rättvisa — det enda han eger rätt att fordra af det samhälle, mot hvilket han brutit.

Den, som nu som Troil stod och måste stå midt emellan bägge dessa öfverdrifter, kunde ej undgå att utmålas som en besynnerlig blandning af en kall despot och en hjärtnupen barmhertighetsbroder.

Han var, om man så vill, despot — men då var det också sig själf han behandlade mest despotiskt; ty han fordrade af sina underlydande på långt när ej så mycket som af sig själf. Vi skulle verkligen vara lyckliga, om vi egde många despoter af det slaget, i stället för beskedlighetsgörare, som, slappa mot sig själfva, äro slappa äfven mot alla andra.

Denna stränghet mot sig själf gaf åt hans yttre en stämpel af sträfhet och tillbakadragenhet, som få gjorde sig möda och ännu färre lyckades att genombryta. Men inom detta skal, som ej visade hvad han var, utan blott hvad han ville vara, klappade ett hjärta varmt för allt sant framåtskridande och en i botten ödmjuk ande, som kände på sig, att han måste kämpa för att segra och som ej tillskref sig något, om ej allt skedde af ren vilja och fast öfvertygelse.

Denna öfvertygelse grundade sig aldrig på ett blott tycke. Han yttrade aldrig en sådan, förrän han väl pröfvat och genomtänkt sitt ämne och liksom gifvit denna öfvertygelse en inre fasthet, då först uttalade han den bestämdt och utan några biafsigter eller några försök att blott delvis framställa den och; andra till behag, delvis förtiga den.

Detta var hans förtjenst, men också hans fel; ty han hade ofta kunnat genomdrifva sin åsigt, om han ej gått alldeles så rakt på målet, om han velat, om ock för några ögonblick, lemna en skenbar eftergift. Men detta tillät icke hans samvete, och således är dervid intet att anmärka, om icke att annat folk har böjligare samvete än han. Det var denna hans egenhet, som gjorde, att man aldrig kunde spåra, att klander eller beröm verkade på honom. Att spela smickrare hos honom var ett lönlöst göra; att nedsätta honom rörde honom lika litet. Endast i det fall han tyckte sig finna, att man ville dra honom bakomljuset genom det förra eller bortblanda sanningen genom det senare, satte han sig till motvärn genom en för mängden alldeles odräglig seghet.

Hans mål var att konseqvent genomföra det han hade för händer, och detta gjorde, att han lika litet vann i början som förlorade i aktning eller tillgifvenhet på slutet.

Detta är icke hans lefnadshistoria (kanske en sådan en annan gång och på ett annat sätt kan göras i detalj). Det är endast några grunddrag, en skizzerad teckning af en man, som Sverige för tidigt förlorade, af en skarpt utpräglad karaktär, som gått nästan okänd fram genom verlden och hvaraf tiden bortsopar spåren, liksom den bortsopar både det stora och det lilla och på det förstörda bygger upp det nya, låtom oss hoppas det bättre.

Jag skulle lätt trötta, om jag som en vanlig turist i ordning berättade om den rundresa Troil och jag gjorde 1846. Blott några karaktärsdrag äfven från denna.

Man har numera nästan glömt, huru gemensamhetsfängelserna voro beskaffade. De voro ett slags högskolor för brottet, ett slags uppfostringsanstalter, der erfarenheten meddelades för intet åt oerfarenheten, der det allt trotsande modet och hårdnackenheten stålsatte den vekhjärtade, der den samvetslöse utplånade den svaga lemningen af samvete, som ännu fanns qvar hos en och annan. Gemensamhetsfängelserna voro således uppfostringsanstalter för en massa fiender mot all samhällighet.

De uslaste jag på resan såg voro i Nyköping och Kristianstad.

På bägge ställena bestodo fängelserummen i hvalf, der blott ett eller annat fönster insläppte en sparsam belysning. I Kristianstad var ett så kalladt logement, alldeles mörkt utan någon direkt öppning till den yttre luften och som hela dagen endast upplystes af en enda lampa, som hängde ned från taket vid ena gafveln.

Den dubbla belysningen af den matta dagern från ett utanför beläget fängelsehvalf, som hade ett förgallradt fönster, hvarje gång dörren öppnades och af den matta oljelampan i detta inre hvalf skulle varit ett svårt studium för en målare. Och i detta hvalf vistades omkring 50 fångar, ibland flera. Flera af dessa, som hade försökt rymma ur denna qvalens och glömskans mörka håla, skramlade med hela seltyg af järn, och de öfriga stodo der och betraktade oss, då viinträdde, solblinda af de ljus vi hade med oss, och stirrade på oss med blickar fulla af ilska eller liknöjd kreaturlig slöhet.

Dessa grupper af brottslingar i den fladdrande belysningen hade något hemskt med sig för betraktaren. Han stod här på det nedersta trappsteget af mänskligheten och hade svårt att förlika sig vid den tanken, att ändå alla dessa en gång varit glada, lekande barn och ämnade att bli något ändå bättre.

Det, som dock allramest väckte en obehaglig känsla, var, att samhället i så många tider kunde anse sig ega rättighet att för sitt nödvärn öfverskrida alla gränser och fortfara med ett barbari, som alltför tungt återföll på samhället själf. Dessa brottslingar voro långt ifrån alla grofva brottslingar, de skulle, sedan de fått sitt straff, återgå till samhället. Med hvilken känsla gjorde de icke det! Med hämndens och ohjälplighetens förenade styrka kastade de sig åter öfver samhället och hämnades grymt på enskilda hvad det allmänna brutit. Man har ändå någon tygel på sådana, för hvilka lifvet har något värde, men ingen på dem, som ej ha någon bättre lott än att få dö. Och i sanning, man kunde ej undra på att de flesta hellre skulle vilja dö än att länge sitta inspärrade i dylika fängelsehålor som denna i Kristianstads vallar. I detta hvalf hörde man nästan ingen klagan -- fångarne der inne voro liksom försoffade och känslolösa för allt. I det yttre rummet, der ändå någon dagens stråle tittade in, voro de mera lifliga, och en lång, stark karl framträdde till generaldirektören med en klagan. Ämnet var alldeles eget for tiden och rummet och hans begäran ibland de blygsammaste man kan tänka sig. »Jag skulle», sade karlen, »ödmjukast be att få mina fyratio par, så att jag slipper härifrån och kommer till Landskrona, för si jag är dömd på lifstid.»

»Nå, det är då en billig begäran, men hvarför får du dem icke?»

»Jo, si nu erkände jag straxt härnere, för det var ej värdt att neka -- det var fjärde resan skall jag säga -- med inbrott till på köpet -- men så kom det på mig, att jag varit åstad i Värmland också -- och jag sade så, fastän jag inte var ensam förstås -- och så dömdes jag i ena bot till fyratio par, kyrkplikt förstås och lifstidsfängelse -- det var klart det; men inte kan jag få mina spö inte, för si länsman der uppe har inte svarat, om han är nöjd med domeneller önskar klaga -- och det varar sjulånga och tulånga, innan man kan få det lagen säger, att man skall ha.»

Det är verkligen också en egen, ganska väl utfunderad formalitet, att allmänna åklagaren skall förklara, att han icke fordrar högre straff än det högsta. Detta är litet hufvudlöst -- eller hur?

Troil gaf vackra löften att göra hvad han kunde för att befordra karlens ganska rimliga begäran, men jag vet ej, hur han lyckades i dessa sina bemödanden. På detta sätt komma våra fängelser att belastas med kostnader för underhåll för fångar, som borde straffas och utsläppas, men som få intetdera, om en allmän åklagare förlägger eller glömmer sina papper en så rund tid, att nya påminnelser anses behöfliga. Under hela denna tid underhåller kongl. maj:t och kronan den fängslade utan allt ändamål. 1846 var det så -- jag vet ej, om någon förändring inträdt.

Kronan får betala rätt bra ibland för ingenting. Ibland är det samhället som lider straffet och betalar verkliga dagaböter, under det att fången har det bättre, än då han var fri.

På norra korrektionsinrättningen satt vid den tiden en qvinna på tukthus för tredje resan stöld. Hon hade stulit 3 gånger, det var sant, men alla dessa stölder, rubricerade som stöld på marken, uppgingo tillsammans till -- skola vi skratta eller gråta -- 28 (säger tjugoåtta) skillingar (säger skillingar) banko. Underhållskostnaden var den tiden något öfver 7 skillingar om dagen. Således betalade kronan blott på fyra dagar värdet af alla tre stölderna, och på tre år, hvartill hon var dömd, kostade hon, utom skjuts från den ena ändan af riket fram till Stockholm och åter, en summa af 153 rdr banko.

Svårt är att förekomma dylika brottmål, men någon gräns borde väl ändå finnas, så att ej staten må för alldeles ingenting kasta ut sina penningar. Qvinnan var utfattig, hon fick bättre på inrättningen än hemma, barnen föddes af socknen. Hon hade ingenting att klaga öfver.

Häktningarna bedrifvas ofta på ett sätt, som hvarken tillfredsställer rättskänslan eller bättrar samhället.

Då för några år sedan man häktade och lagförde en qvinna, derför att hon med en sax klippte af en handfull rågbrodd för att lägga i en dricksbrygd, kan man väl våga säga, att »lagligheten» gick för långt.Under min

rundresa såg jag alltför talrika exempel på detta häktningsraseri att ej anmärka detta. Se här några! I Mariestads häkte (det var då gemensamhetsfängelse) såg jag i raden af grofva brottslingar, som bebodde ett logement, en liten gosse, som med dum blick gapade på oss. Hans fängelsekamrater voro tjufvar, rånare och mördare; således ett ypperligt sällskap för en tolfåring. »Hvad har du gjort?» frågade jag honom.

»Jag har stulit.»

»Hur länge har du suttit här?»

»Ett halft år nästa vecka.»

»Nå, hvad har du då stulit?»

»Två harfpinnar.»

»Hvad säger du? Två harfpinnar?»

»Ja, men de voro af järn. De togo straxt fatt på mig, och bonden fick dem igen; men så skickade man hit mig.»

Vid närmare efterforskning befanns gossens uppgift alldeles sann. Han var en kringvandrande tiggarpojke, som stulit 2 harfpinnar af järn och nu ändtligen var fälld -- att risas i tingsförstugan. Det var 6 mil till tingsstället, således kostade skjutsen dit för risningen och tillbaka till häktet efter dåvarande skjutslega 9 rdr, en i sanning väl använd summa, välsignelsebringande för det allmänna, det förstås. Jag beräknade hvad denna gosse kostat staten, sedan han gjort sin mage den verkliga väntjensten att stjäla två harfpinnar och låta häkta sig -- och detta blef något öfver 78 rdr rmt, den nya beklädnaden inberäknad. Och slutet blef ändå ej något annat, än att han utsläpptes -- om möjligt sämre än förut.

På ett cellfängelse i Stockholm införde direktören mig till en liten rolig patron, som stolt som en konung svängde sig i en splitter ny fångdrägt. Den lille karlen, omkring 10 år gammal, såg alldeles icke ledsen ut, utan förde sig helt manhaftligen.

Putsad, tvättad, klippt och kammad och klädd i den hvita drägten, syntes han anse sig särdeles lycklig och liksom litet stolt. Han satte ena handen i sidan och betraktade oss med en min, som visst icke förrådde nedslagenhet och icke heller någonting falskt eller ödmjukt.

»Hvad är du för en karl?»»Sotargosse från Södertelje.»

»Jaså, hvad ondt har du gjort?»

»Jag har sotat.»

»Sotat? Det är ju ditt yrke det. Huru hänger det ihop -- det är ej sant.»

»Jo si, vi ha vårt distrikt der i Telje -- och frun, för si sotaren är död och enkan drifver rörelsen, har burskap hon i Telje, och så skickar hon ut oss pojkar på landet, och jag gick och sotade än här och än der, och så råkade jag in i Stockholms län och så sotade jag en olaglig skorsten, för si det tillhör Stockholms sotare att sota der, och så tog man mig och satte hit mig.»

Direktören anmärkte då, att bref skulle afgå från landshöfdingen i Stockholms län till magistraten i Telje för att få veta, huruvida denna för samhället vådliga person verkligen var sotargosse, i tjenst hos burskapsegande sotarenkan i Södertelje, hvarpå Telje magistrat skulle svara landshöfdingen i Stockholms län och denne underrätta vederbörande myndigheter om det märkvärdiga förhållandet, att en skorsten blifvit rengjord af oriktig person, som väl dock skulle hemförpassas. Troligen fick pojken, ty det var summan, per ångbåt fara hem igen till frun. Det var således en lustresa, under hvilken han fick se Stockholm; ty vig som en katt, är det ganska säkert att unga herrn, när han fann vistandet på golfvet tråkigt, klättrade upp till cellfönstret och njöt af den förenade utsigten öfver Stockholm och Mälarens spegelyta.

Men nöjen äro alltid dyra, och det är högst beskedligt af staten, att den bekostar dylika åt stackare, som eljest icke skulle ha råd förskaffa sig sådana.

Detta var under den stränga passtiden och måtte väl försvinna, sedan resan blifvit fri; men ganska säkert ske, oftare än vederborde, häktningar, som äro alldeles onödiga.

Det är ej meningen att här måla fängelseväsendet, utan blott några få mera framstående egenheter i våra lagliga åtgärder och i de brottsliges lynnen. I allmänhet äro fångarne på långt när ej så nedtryckta, som man kunde vänta. Teorien om frihetens nödvändighet slår på dem ofta ej bättre in än på den fångna fågeln, »som sjunger ut sin smärta i buren». Släpp ut honom, och han återvänder ändåpå qvällen till sin bur. Detta eger sin tillämplighet så till vida på fången, att han gerna rymmer om sommaren och ger sig hem igen till häktet, då det blir kallt ute. Mängden af de gröfre brottslingarna hafva under en längre fängelsetid verkligen antagit denna karaktär. Belåtenheten är dock icke allmän. Äfven der finnas oroliga hufvuden, som önska ombyte och derför, om de kunna det, rymma sin väg, brytande alla hinder.

Det gifves till och med personer, som alldeles frivilligt blifva sittande hela sitt lif inom lås och bom. En sådan träffade jag på ett ställe. Mannen var en kry gubbe af omkring sextio års ålder, klädd i en snygg bonddrägt, spatserande i solskenet på fängelsegården, der de öfriga kamraterna togo sig frisk luft.

»Hvad har den der gjort?» frågade vi direktören.

»Ingenting -- han är bysatt och har varit här i flera år.»

Jag slog mig i tal med gubben. »Ni är bysatt», sade jag, »och har, som jag hör, redan suttit här länge.»

»Ja, i tre år», sade mannen, »ja, det har jag.»

»Men vill då icke er fordringsegare släppa er?»

»Det får han just göra hur han vill, men håller han ut, nog håller jag -- ingen frågan, jag kan betala honom, om jag vill -- men si jag vill icke, han må hålla mig, så länge han orkar, den sillstryparen.»

»Huru hänger det ihop?»

»Jo, ser herrn, jag köpte alltid sill hos den här köpmannen här inne och sålde ut, det var förstås en liten förtjenst. Och så tog jag en gång (det hade jag gjort flera gånger förut) tio tunnor sill -- Norges sill. Men när jag slog upp tunnorna var den ena sur, och så betalte jag genast de nio tunnorna, men det var han icke nöjd med, utan han lagsökte mig för den återstående summan och bysatte mig här. Ja, tänkte jag, föd mig du, så länge du orkar -- och så lemnade jag gården åt mina pojkar, som bruka den bra, och så satte jag mig här och sitter här, för si sillstryparen skall ej ha ett öre för sin ruttna sill -- rättvisa är ändå rättvisa. Nu får han kosta ut för hvar dag och har redan betalt tunnan tio gånger om; men är han envis, så har han make i mig. Jag går inte in på någon sådan orättvisa att betala rutten sill -- nej, det får han se sig om.»»Men det blir väl ändå ledsamt det här, och då ni kan betala så ...»

»Nej, jag aktar mig för det. Han slår stort på; men jag vet, att det är skralt med omständigheterna; det tar allt i pungen att föda mig här; mig felas ingenting, gudskelof, för si barnen föra in både ett och annat, och der hemma kan jag ingenting göra till gagn för gården. Jag är gammal och kan rätt behöfva hvila mig; men få se, om inte herrn en vacker dag slår vantarna i bordet och jag kommer ut, men då blir jag den som går till honom och säger: 'nå hur smakade betalningen för den ruttna sillen?»

Bondgubben satt här ungefär af samma orsak som en engelsman, som för åratal hyr in sig i en främmande stad och der hela dagen håller utkik i fönstret för att passa på, när ett bristfälligt torn faller omkull.

Jag vet ej, huru historien utvecklade sig eller om köpmannen gjorde konkurs -- och i detta fall kom bonden åter hem till de sina -- eller om köpmannen redde sig och icke gjorde konkurs och icke heller tröttnade att erlägga ersättningen för bondens underhåll -- och i detta fall sitter han der än eller har aflidit i fängelset -- blott för principens skull.

Jag kastar mig nu öfver till en liten händelse, som mera gladt mitt hjärta än något annat, fastän jag endast hade tillfället att tacka derför. Men tillfallet är väl ej annat än en utgrening af Guds försyn, en af de många rottrådarna

från en öfre verld, som slingrar sig genom den mörka mullen här nere.

Då jag en vacker förmiddag gick in i ett logement i ett gemensamhetsfäugelse och genomgick den långa raden af mördare, rånare och tjufvar, som alla med fräckhet och blott någon skygghet i blicken berättade mig, att de voro oskyldiga, gjorde jag min vanliga fråga: »Hvad är du anklagad för?» till en yngling som stod i ledet. Han brast i gråt och svarade ej genast; men slutligen sade han halfhviskande: »Jag sitter här för mord.» Man får under loppet af många dylika undersökningar en viss öfning i fysionomiken, man märker dessa många små minförändringar, som nästan ingen vana vid förställning kan utplåna, och lär sig till och med (hvilket våra filantropiska damer borde lära sig) att skilja verkliga, varma tårar frånkrokodiltårar. Dessa tycktes mig vara ärliga, frampressade ur ett par ärliga ögon.

»Har du mördat då?»

»Ja, det har jag, gudnås.»

»Tala om hur det var!»

»Jo, jag är från N. N. socken, der min far är torpare, och så hade jag lånat ut 24 skilling till en annan torparedräng, men jag är far mins dräng -- han är gammal, gubbstackaren, och nu har han ingen som försvarar torpet åt sig.» Berättelsen afbröts af snyftningar. -- »Det går väl an det jag lider», tillade han sakta; »men gubben der hemma, han får gå ifrån allt.»

»Och mordet! Tala om det.»

»Jo, det var i ottan i vintras. Jag låg och sof som bäst. Anders, han, drängen, kom in och var full och gick der och skojade, och det blef jag ond på och sade: 'Du kunde hellre betala mig mina pengar än lefva som ett svin', för si det var han allt ändå. Men då blef han arg och gick bort till mig, der jag låg, och började slå mig och stötte mig för bröstet med knytnäfvarna och skrek och svor. Och jag visste ej min fattiga råd, för si han var stor och stark, och så grep jag efter något att försvara mig med och fick tag i en stöfvel -- en stor och tung en, kan man veta.

»Och så slog jag omkring mig, så godt jag kunde, och han fick några slag och ett tog i nacken, så att det började blöda. Då blef jag häpen, och han blef nykter, och så hjälpte jag honom att tvätta af sig, och så gick han sin väg, utan att vi växlade ett ondt ord. Men han gick der och söp i tre dagar, och så dog han knall och fall. Doktorn kom ut, och der var en spricka i nackbenet, som tagit lifvet af honom.»

»Herre Gud! Hvad man kan råka ut för olycka.»

»Och detta är allt sant?»

»Ja, inför lefvande Gud sant alltihop.»

»Är ransakningen slutad?»

»Ja, jag bekände straxt och blef dömd till döden af lagman; men visst kan jag förstå, att kungen inte vill taga mitt lif för det jag aldrig tänkt eller menat; men lika godt, jag får mitt straff, det är rätt. -- Direktören tror, att jag får fästning -- men si gubbender hemma, han har inte råd att löna dräng, och han får gå från den lilla torfva, som han i hela sin tid arbetat upp ur en vildmark. Det får gå med mig, hur det vill, bara inte gubben vore, så gjorde det ingenting, hvad jag lider.»

Man behöfver alldeles icke vara nervsvag för att röras af en dylik berättelse, som jag meddelade Troil.

»Jag kan ingenting göra», sade han, »men ömkligt är det.»

Mot hösten kom jag till Stockholm och fick då befallning att inställa mig hos konung Oskar, som förut flera gånger talat vid mig om fängelsereformen och dess sannolika följder. Det var möjligt, att han nu ville höra något om mina erfarenheter under resan, och jag inställde mig på sagd tid. När man talade med kung Oskar, hade åtminstone en människa med mitt lynne ganska svårt att ej mera fästa sig vid »människan» än vid »konungen». Den tillbakadragna vördnad, som man egnar konungens majestät, vek ganska lätt undan för den varma

tillgifvenheten för en ädel man. Det var således på intet sätt svårt att tala med denne konung, att tala uppriktigt och utan smicker. Skulle detta varit nödigt, hade jag verkligen ej der varit så mig själf, som nu var fallet.

Han förbiség alltid personen för saken och hade kanske just derigenom samlat en kännedom om folkets verkliga ställning, klarare och mera djupgående än de fleste i hans läge. Hans sätt att uttrycka sig var kort och rätt på saken; man hörde, att han kände det han talade om, att det ej var i frasen han var mästare, emedan hos honom ordet endast stod fram som ett nödvändigt uttryck för idén. Hans önskan var att få höra en liten reseberättelse, och jag omtalade en del af hvad jag erfarit lika enkelt och med samma reflexioner som nu här. Bland annat kom jag att omnämna den i många fall ohyggliga disproportionen, som förefanns mellan brott och straff. Jag framdrog bland andra äfven den om ynglingen, som mördat en annan med en stöfvel.

»Jag tycker mig minnas detta mål», sade konungen; »men bland den ofantliga massan af dylika, kan jag ej minnas, huru det slutligen afdömdes. Att han fick någon nåd, är säkert.»

»Men», tillade han, »omtala det der ännu en gång.» Jag omtalade då händelsen, sådan jag fått den af den fångne och affängelsedirektören, som sett handlingarna, hvilka i alla delar bekräftade hvad den förre berättat. »Ja», sade Oskar, dröjande på orden, »det är en tung pligt att i sista hand bestämma öfver en människas öde.» Han började derefter att fråga, och sedan jag, så godt jag kunde, redogjort för hvad jag visste om fängelserna, slutade audiensen.

Omkring en vecka derefter satt jag på amfiteatern i operahuset och af hörde en opera. Jag minnes ej nu hvilken.

Mellan ett par akter kom nuvarande justitierådet A. till mig och sade: »Jag har haft mycket besvär för doktorns skull.»

»Huru då?»

»Jo, doktorn hade för konungen omtalat en dräng, som med en stöfvel slagit ihjäl en annan, och följden blef, att jag måste genomgå domen.»

»Han är således icke halshuggen», sade jag något bittert.

»Nej, men domen hade ändå utfallit bra hård. Han blef dömd till tjugoåtta dygns vatten och bröd, uppenbar kyrkoplikt och fyra års allmänt arbete.»

»Ja, var det ej hårdt kanske?»

»Men det gläder kanske doktorn, att konungen gifvit befallning, att han genast skall lössläppas och förpassas till sitt hem. Han är nätt och jämnt hunnen till Malmö, när han får återvända.»

Jag vet ej, om jag tackade min sagesman -- glömde jag det, så var det just ej derför, att jag var otacksam. Operan med all sin grannlåt glömde jag bort, glad och öfverlycklig, som jag var, att en gång här i verlden veta mig hafva varit ett verktyg i Guds hand. Det gifves ej många sådana ögonblick, och det gifves ej heller många, när man får tillfälle att så, som jag nu gjorde, under konungamanteln blicka in i en ädel mans hjärta. I sanning, en konung, som vårdar sig om den fattige torparsonen och hans gamla far der hemma, en sådan offrar ej med kallt hjärta sina undersåtars blod, ej heller frampressar han sitt folks tårar, förrän det måste begråta honom själf.

Man träffar, som jag, innan jag ingick i denna lilla skildring, sade, ofta på kuriösa personager i fängelserna. I Malmö fick jag tillfälle att se några. En vaktknekt bad mig gå upp till en cellfånge, som ville tala vid mig Jag gick och insläpptes i cellen, hvartill dörren slöts. »Jaså, det är doktorn.»»Ja.»

»Det är således Onkel Adam, jag har läst mycket af herrens skrifter.»

»Jaså», sade jag något förbluffad öfver min popularitet, som sträckt sig ända in i fängelsernas celler.

»Tillåt, att jag besvärar, men jag vill bedja doktorn att tala vid generaldirektören, så att jag må få nåd.»

»Jaså, dervid kan hvarken han eller jag göra någonting, men fortfar, hvarför sitter ni här?»

»För subordinationsbrott. Jag har varit volontär och blef förolämpad, grymt förolämpad af min fanjunkare, en

lång drummel, som ej lärt sig folkseder. Jag är prestson, min far var magister, och jag har själf varit gymnasist. Jag läser min Livius ännu -- se här!» -- och han framvisade en gammal Livius, som låg i sänghalmen -- »men så dog min far, jag hade ej råd att studera, utan gick in som volontär. Fanjunkaren förolämpade mig -- den långa humlestången var rik bondson kantänka och inbilsk som alla sådana der bonddrumlar, som fått herrekläder på sig.»

»Och vidare?»

»Jo, jag högg honom för örat, för si jag var ung och litet het i blodet.»

»Det var ej bra.»

»Nej, inte rätt, dumt var det, men inte var det något brott heller.»

»Och sedan?»

»Det blef krigsrätt, jag dömdes till döden. Nå, att dö för en kula går an, det vanärar icke; men så fick jag nåd -- hvad säger doktorn om en sådan nåd? Jag blef satt på Långholmen bland tjufvar och kanaljer. Det blef odrägligt, jag ville dö. Nå det måste väl gå för sig också, en dag flög jag på vår beskedlige kommendant, som ej gjort mig det allra minsta emot, tog honom i kragen och ruskade honom en stund. Det lyckades; jag dömdes åter till döden och tänkte, att nu måtte det väl gå för sig. Jo, vackert! Konungen satte hit mig i stället på allmänt arbete, men jag skrifver bra handstil och bor i cell, emedan jag biträder med skrifning och ej vill vara bland kanaljerna der nere. Nu vill jag ha nåd.»»Jaså, men när man två gånger slagit befäl, så är väl nådens dörr stängd.»

»Jaha, låt så vara, men jag har föresatt mig att ta lifvet af mig själf och ge den kungliga nåden på båten; jag kan göra mig fri ur eländet, när jag vill. Det är bara det jag vill säga generaldirektören och kungen, sen må de göra i sin sak hvad de vilja -- jag gör som jag vill.»

»Nå, nå! Hota ej med det», sade jag; men jag såg tydligen i de små, grå, qvicka ögonen, att han talade allvar.

Han talade mycket om sina öden. Det var ett lifligt lynne med varm känsla både för det goda och det onda, men med en god portion fåfänga på bottnen. Skulle han verkligen taga lifvet af sig, så skulle det ske för att väcka uppseende. Efter ett långt samtal slapp jag ändtligen lös och utgick samt omtalade allt för Troil. Denne gick till honom och fick ett lika långt samtal och lofvade att tillstyrka hans nådeansökan, dock med förbehåll, att den ej fick innebära mera än begäran om nåd och ej vara längre än högst ett ark. Troil kände mannen förut, emedan han till fångstyrelsen insändt en nådeansökan, som gick på tio ark. »Jag har», sade Troil, när han berättade detta, »förbjudit honom att komma in med långa manuskripter, fastän han skrifver med talang och ganska läsbart.»

Denna nådeansökan på ett ark kom in, men i ansökan hänvisades kongl. maj:t till en bilaga på 8 ark. Karlen fick nåd det oaktadt och mördade ej sig själf. Men ett år derefter uppenbarade sig hos mig i Stockholm, der jag bodde, en gentil herre, klädd i ny, svart bonjour och dito benkläder, väst med sidenränder, hatt, spatserkäpp och handskar. Det var min gamle bekante.

»Mjuka tjenare», sade han, »hoppas vara igenkänd?»

»Nej, verkligen icke.»

Det är i sanning ej så lätt att reda sig med sådana metamorfoser som emellan den hvita buldansdrägten, en fånge bär, och den gentila, som brukas af en half sprätt.

»Mitt namn är B., jag satt på Malmö.»

Nu igenkände jag de små, grå, lifliga ögonen och det hastiga minspelet.

»Jaså, B. är i Stockholm.»»Ja, jag kommer nu till doktorn och till generaldirektören och vill ha någon skrifning -- något att lefva af.»

»Jag har intet sådant, och jag tviflar på att generaldirektören ...»

»Men herrarne, som hulpo ut mig, äro dock nu närmast att hjälpa mig, -- nu står jag så att säga på bar backe. Jag

var der hemma för att besöka en gammal inklination -- en fröken -- men hon är nu gift. Hade jag ej varit hindrad af allt detta bråket, så hade jag varit en lycklig make och haft hennes lilla förmögenhet att förvalta. Jag måste ha arbete, ty stjäla vill jag icke, och tigga kan jag icke. Jag har sökt generaldirektören, men han var ute, derför gick jag hit.»

Lyckligtvis hade jag litet skrifarbete åt honom, och några mina vänner lemnade honom äfven att göra. Han vistades en tid i Stockholm, men försvann slutligen utan att taga afsked.

Ännu ett år förgick, då jag en vacker dag kom till Troil.

»En gammal vän», sade han tryggt och torrt som alltid, »har af okunnighet om adressen, kan jag tro, sändt mig ett bref, som jag härmed får nöjet framlemna.»

Han bockade sig högtidligt och lemnade mig ett bref. Det var från B., som underrättade mig om, att han fått sig en befattning, som gaf honom utkomst.

»Det är från vår gemensamme vän», sade jag skrattande.

»Ja, ära den, som äras bör», sade Troil, »mitt bref är på tre postpappersark, men biträdande läkaren får blott ett halft -- karlen har urskilning.»

Under samma besök i Malmö fick jag också se en af mina gamla verkliga vänner och akademikamrater på fånglistan. Det var en tid i Lund, då vi, några få, slöto oss tillsammans till ett slags litterärt sällskap. Han, min stackars Janne, tillhörde denna lilla krets, som på fristunderna roade sig med att läsa våra skalders verk, ibland någon utländsk författare. Sällskapet utbildade sig vidare, och så uppkommo täflingsskrifter, som belönades af kamraterna med en fri supé hos gamla fru Ohm eller på något annat spisqvarter, der den belönade åt på allmän bekostnad. Dessa qvällar voro mycket roliga, emedan de värda kamraterna vanligen öfver bordet uppläste någotden ärade gästen egnadt qväde, och jag minns ännu, huru jag (n. b. ämnena voro ej frivilliga, utan lottades ut) för ett äreminne i den gamla akademiska stilen -- öfver konung Adolf Fredrik -- fick min biffsteksportion in, omkransad med frisk lager. John var en af deltagarne. Han hade en liflig inbillning och någon poetisk förmåga, men ej skarp tankeförmåga, mycken känsla, men föga karaktär. Hans förtjusning var den upsaliensiska skaldeskolan. Han kunde en mängd af Atterboms poesier utantill och beundrade Palmblads då nyss utkomna roman »Holmen i sjön Dall» o. s. v.

Han skulle blifva magister, skref pro gradu och fick högt betyg; men drogs oemotståndligt till Upsala, der han trodde, att snillenas Elysium var beläget. Han försvann således inom ett par år från Lund, och jag återsåg honom ej förr än -- som transportfånge på Malmö fästning.

Jag känner ej den mellanliggande historien, men troligen hade han ej funnit det hans inbillningskraft målat i så bjärta färger, han tröttnade vid studierna och började falla. Detta var dock icke hjärtats, utan hufvudets förfall. Han blef ej vansinnig, men han blef oduglig till allt och med sin spelande fantasi en orolig människa, som ej trifdes någonstädes. Han egde någon förmögenhet och inackorderades på ett ställe, men jorden brände under hans fötter, och så begaf han sig ut på vandring -- utan pass och prestbevis -- och togs som lösdrifvare.

Det var i denna egenskap han en vacker natt, under min vistelse i Malmö, inforslades till fängelset. Jag fick veta det dagen derpå och fick råka honom i en af ämbetsmännens rum. Han kom då utan andra kläder än en trasig skjorta och ett par utslitna byxor, uppehållna af ett segelgarn öfver ena axeln. Han igenkände mig och sade: »Ja, så bör du se ut, men man kan vara nöjd med mindre. Du är kungens trotjenare, jag är blott människa och svensk medborgare.»

»Men tycker du ej, att det är svårt att på detta sätt ...»

»Svårt? De ha ganska god och tillräcklig mat i häktena. -- Jag satt inne i Halmstad i fjol och der var rätt bra, och höfligt blir man bemött, mera kan inte en excellens få här i verlden.»

»Minns du vårt litterära sällskap?»»Ja, bevars. Jag har skrifvit en hel cykel af poesier -- något i samma stil som

Tegnérs Fritjof -- det bara behöfs förläggare -- de betala bra der uppe i Stockholm, har jag hört. Och bara det kommer ut, så är min lycka gjord. Det är ett stort arbete och måste rycka till sig allmänna uppmärksamheten -- jag kan en del utantill.»

Nu citerade han verser, som voro långt ifrån dåliga. Sämre har jag sett tryckta och väcka anspråk hos klokt folk.

Både jag och en annan gammal vän voro ej i stånd att öfvertyga honom om att han, utan all öfverdrift taladt, hade sina affärer illa ställda. Han fann sig ganska bra och tycktes på intet vis anse sig tjenad med vårt löfte att skaffa honom hela kläder.

Han var en ödets man, en som hemtat sin lefnadsfilosofi ur »Tusen och en natt» och beständigt trodde, att någon fé eller förtrollad prins skulle gifva honom all verldens härlighet.

Så olycklig i andras ögon och ändå så lycklig och nöjd i sina egna!

Så lägger den kärleksrike der uppe fantasiens guldskimmer öfver olyckan och breder hoppets ljusmantel öfver grafvens mörker.

Han fick nya kläder af sina vänner (den nu aflidne och saknade landssekreteraren Bråkenhjelm var en bland dem) och fördes hem. Jag hoppas, att några fantasibilder ej mera missleda honom -- i sanningens rike, dit han nu flyttat, kunna de ej mer förvilla den, som här, utan att veta det, gick ur hjulspåret, ty det fanns sannerligen intet ondt med den mannen.

På Landskrona häkte (endast för lifstidsfångar) fanns just ingen utmärkt, men många farliga. Det ville dåvarande direktören Westergrens rättvisa och lugn till att hålla denna fullkomligt hopplösa hop i ordning. Om något bevisar människans anlag att utbilda sig för en annan verld och tillvaron af en ljusets gnista, som, huru omhöljd af slagg den än må vara, glimmar i hvarje människosjäl, så är det denna aktning för rättvisa, som starkare än något annat band tyglar sjelfva brottslingen. Säkert är, att rättvisa aldrig förfelar sin verkan, den må belöna eller straffa; det är alltid ett något i fångens själ, som säger: Han är rättvis, jag böjer mig.

Skulle således direktör Westergren behöft frukta någon, skulle det varit en nykomling, som ej kände honom.En vaktknekt hade blifvit skuren af en fånge, som fått tre års cell för denna ogerning. Jag besökte denna fånge. Han var nästan den enda äkta typ af zigenarstammen jag sett.

Hela hans starka figur, de tindrande svarta ögonen, det krulliga håret och skägget och den gulaktiga hyn tydde på en af Österns förkastade stammar, en vilde, som aldrig kunde tämjas och som öfverallt måste bryta mot det bestående samhället. Ingen enda af denna stam kan ens med tvång hindras från sitt nomadlif eller ställas i jämnbredd med ett lands befolkning. Äfven då de icke begå brott, lefva de utan sysselsättning och under oupphörlig vandring som skärslipare och med andra tillfälliga sysselsättningar.

Denne hade rånat och stulit och således fått hus och hem på Landskrona. Han talade fromt, men det föreföll, som om en tämd tiger varit tvungen att apportera. Af honom fick jag anledning att i »Hat och Kärlek» måla denna besynnerliga stam och anföra prof på lemningarna af deras språk, det så kallade tjufspråket, som lärde sagt mig ha sin stam i magyarernas.

Kommendanten på en annan fästning, som besöktes, var en veteran från 1808--9 års krig, en gubbe, som bar hela den yttre stämpeln af en gammal tapper och ihärdig finne. Man tyckte sig i honom se en värdig representant af dessa krigare, som moderlandet glömt, ända till dess Runeberg åter väckte de bleknande minnena till lif. Skada att detta ej skedde förr, så att Sveriges tacksamhet och aktning för dessa män, som offrade allt utom äran, hade vaknat, innan de fleste redan hvilade i sina grafvar.

Mannen var dock en af de få hjältarne af Savolax' lätta infanteri, som Sverige på något sätt belönade. Denna belöning bestod deri, att den gamle krigaren blef kommendant på en fästning och fångvaktare. Då jag var der 1846, hölls mönstring med fångarne, af hvilka en fått fotbojor, utan att man af hans på fästningen förda meritförteckning kunde få reda på orsaken. Kommendanten upplyste dock vid mönsterbordet, att orsaken var, att karlen var en stor skurk, en dålig, opålitlig persedel. Detta var dock intet lagligt skäl att belasta honom med

särskildt fängsel. Det märktes tydligt, att den gamle krigaren åtnöjde sig med att handla efter sitt bästa samvete, men de lagliga formerna tycktes han ej ha tagit reda på. Troil gjorde ingenanmärkning, utan upptog kommendantens förklaring för fullgiltig, och mönstringen afslutades lyckligen.

Efter mönstringen voro vi hos kommendanten, och Troil sade då till denne, att de der fotbojorna icke voro en laglig åtgärd och att, om karlen klagat, styrelsen omöjligt hade kunnat låta det passera utan ansvar för kommendanten. Denne åter påstod, att han gjort rätt. Troil erkände möjligheten deraf och gjorde sig särskild möda att för den gamle krigaren förklara skilnaden emellan det, som kan vara moraliskt rätt och det, som är rätt enligt bestående lagstadganden.

Kommendanten hade vid detta tillfälle otvifvelaktigt rätt i förra fallet, men lika afgjordt orätt i det senare. Han lofvade att, så snart sig göra lät, borttaga bojorna, då det kunde ske utan att få utseendet af någon tillsägelse af generaldirektören; ty detta var Troils önskan. Denne smålog, sedan vi blifvit ensamma, och sade suckande: »Man kunde väl ändå göra en gammal militär till annat än fångvaktare; ty våra reglementen förstår sig den hederlige krigsknekten aldrig på; men jag gjorde icke rätt -- rättelsen borde skett inför mönsterbordet, men ...» Han började sakta mumla, hvilket betydde, att han sagt nog, men ej tyckte särdeles om saken.

Jag nämner denna lilla händelse, emedan en alldeles likartad påföljande år inträffade och då rättades inför mönsterbordet, såsom det var generaldirektörens pligt att göra den. Detta uppväckte då en alldeles förskräcklig storm, och kommendanten framställdes såsom en martyr. Man påminde då om den ädle krigarens förtjenster och skref både rörande och vackert om Troils brutala sätt och hans befängda filantropi och tusen historier lika osanna allihop eller lika öfverdrifna. Felet låg icke hos Troil, ty han gjorde blott sin pligt, och jag kan bestämdt säga, att det kostade på att utöfva den mot en man med den gamle krigarens heder och med den aktning och kärlek, han åtnjöt hos alla. Felet låg icke heller hos kommendanten, ty han var blott och bart en tapper krigare och kunde omöjligen passa in sig i fångreglementen och kongl. författningar och en hop skrifveri, som han föraktade. Felet låg blott deri, att han fått en plats, som han under krig skulle fyllt som en hjälte; men hans fredliga sysselsättning, eller att vakta fångar, var honom lika vidrig som obegriplig.

Man vill så gerna, att förtjensten i ett fall skall erkännas i allamöjliga; men om Italiens befriare Garibaldi genom någon ödets nyck blefve -- till exempel kronofogde i Sverige, så kunde troligen icke landshöfdingen i länet undgå att hvar fjortonde dag inkalla kronofogden Garibaldi till förhör; ty det är ändå två olika ting att befria ett folk och att föra räkenskaper. Det synes temligen gifvet, att Garibaldi lika omöjligt kunde bli en duglig svensk kronofogde, som att en af våra skickligaste kronofogdar skulle vara i stånd att befria Italien.

Det var i brist på denna enkla reflexion man utmålade Troils beteende så himmelsskriande.

Att fången sedan fick tillfälle att rymma, var något, som åtminstone icke återfaller på Troil.

Den nämnde kommendanten dog 1847, och denna omständighet gjorde händelsen vid mönsterbordet ännu mera romantisk och passande att utmålas med de svartaste färger. En ämbetsman bör, då frågan gäller vissa personer, blunda för sin pligt, detta är väl den sens moral man vill fram med, fastän man helst gömmer den i ett ordsvall af granna fraser, om »fosterland och ära», om »den vördade veteranen» och »Finlands sista kamp», i stället för att hålla sig vid det enkla, som är fängelsereglementet, hvilket åter olyckligtvis icke låter romantisera sig.

Fastän ämnet är outtömligt, blir det för dem, som ej särskildt studerat fängelseväsendet, icke nog omväxlande att länge kunna fästa uppmärksamheten.

Jag slutar således, men anser mig ej böra det utan att uttala några tankar om den reform, vi på grund af konung Oskars initiativ med så dryga kostnader och så, i många fall, delade åsigter numera lyckligen genomdrifvit.

Det, som från intet håll jäfvas, är, att cellfängelsesystemet icke visat sig ega dessa faror för de fångnes helsa och själsförmögenheter, som man tänkt sig och som den snillrike Dickens tecknat från de amerikanska fängelserna. Felet ligger der i något, som ej vidlåder våra cellfängelser, emedan här icke finnas exempel af samma slag.

Fängelsereformen är dock ej ännu till fullo genomförd; ty dertill hör, att fången hufvudsakligen skulle förhöras

inom fängelset, vid hvilket en instruktions- eller brottmålsdomare skulle vara särskildtanställd. De många transporterna från och till tingsställena verka störande på den moraliska kur man afsett med cellsystemet.

Framtiden kommer väl att fullt genomdrifva den reformen som så många andra. Det, som emellertid är säkert, är, att reformen med *cellsystemet* icke skapar brottslingar, utan snarare förbättrar en och annan. Det, som ännu återstår att hjälpa, men som har oändligen många svårigheter vid genomförandet, är, att häktningar för mindre brott må komma att inskränkas, särdeles häktandet af barn, som vanligen, nästan omedvetet, gå andras ärenden. Förbättringsanstalter i stor skala äro det, som säkrast skulle bota detta verkliga onda och förebygga dess för samhället vådliga följder.

Fingerborgen.

Berättelse, hittad i en gammal ungkarls sterbhus*.

Det är likväl bra roligt att vid 70 års ålder, då en hvit nattmössa betäcker det kala hufvudet i stället för det lockiga håret, då de stela benen icke mera skicka sig till dans, likväl då och då kunna, ur minnets arkiv, ta fram sina ungdomshändelser, knäppa af dem dammet och med fjärrglasen på näsan, i sin stoppade länstol med all trankilitet genomläsa protokollet öfver ens öden för 40 à 50 år tillbaka; det är roligt att så der låta sina ungdomsvänner göra stor parad förbi sig och låta sina nöjen, som tyckas vara hemförlofvade till glömskans land, åter med klingande spel och svajande fanor göra salut för sig. -- Jag njuter verkligen mera af minnet nu, än jag njöt af hoppet, då jag var ung; ty minnet är en bank, som aldrig inställer sina betalningar; men hoppet liknar en präktig sprätt, som aldrig håller hvad han lofvar. Jag har förändrat mig; porträttet der, som målades, då jag var 25 år, är icke mycket likt mig; men troligen har målaren smickrat mig, ty så olik mig är jag väl inte, oaktadt min hushållerskas försäkran, att jag med hvarje år blir skrynkligare och förargligare; men det är ej min skuld; människorna hafva förändrat sig så ofantligt sedan min

* Onkel Adams första försök som författare.ungdom, och jag är likväl densamme. Detta vare nog till vederläggning af min hushållerskas tankar.

Den första kärleken, säga alla romanförfattare, är den heligaste, den kyskaste, den blygaste, den ljufvaste, och i den punkten öfverensstämmer min erfarenhet med dem, 1y min första kärlek var äfven den romaneskaste och så helig, så blyg som en Brigittinernunnas. Min hushållerska (hon går mig aldrig ur hågen) skulle skratta mig midt i fysionomien, om jag sade henne, att jag varit kär; men andra äro väl så kloka, att de kunna inse, det en gammal man som jag väl någon gång råkade att vara tjugo år -- för dem är det jag skrifver.

Jag var också -- som sagdt är -- 20 år gammal, då jag, med mina testimonia på fickan, blef skickad till hufvudstaden för att göra lycka. Jag fick en liten tjenst och var i bättre belägenhet då med mina små inkomster och mitt hopp, än nu med mina kapitaler och min hushållerska. När jag var ung, trodde jag, att lifvet var kort och penningarna långa; nu har jag funnit motsatsen; ty tiden har mistat sina vingar och kryper snäcklikt framför mig; men penningarna ha behållit sina och finna ej min byrå treflig.

Min tjenst sysselsatte mig ej särdeles; ty Sverige hade då så många ämbetsmän, att hvardera ej hade mycket att göra; jag hade derför god tid att spatsera och begagnade också tillfället. Derför såg man mig äfven beständigt på gatan, sprättande i silkesstrumpor och pudradt hår; jag var väl växt, hade fin hy och vådor -- men nu -- -- nog af, jag gick mycket den tiden.

En vacker dag, om jag minns rätt i Juni, gick jag utför den långa, trånga och otrefliga Österlånggatan och såg nedåt jorden; ty jag ville ej riskera att bryta af mig halsen för att få se den lilla proflappen af Guds himmel, som visade sig emellan takskäggen -- hastigt blef jag varse något glänsande mellan gatstenarna, min nyfikenhet väcktes, jag påtade med min käpp derpå, och se, det var en liten som aldra sötaste fingerborg. Det är naturligt, att jag tog upp den, och nu upptäckte jag bokstäfverna C. C. H. graverade på ena sidan,, och två kyssande dufvor på

den andra. Hvem eger denna lilla dyrbarhet, frågade jag mig själf, och nu började mitt förstånd att plåga mig med gissningar, trots så djupsinniga som någon lärd,

hvilken uppgör systemer öfver saker, som han ej känner. C. C. H. stafvade jag - det är l:o en flicka, ty karlar nyttja ej fingerborgar; 2:o har denna flicka små händer, ty fingerborgen är så liten - att ha små händer är vackert - flickan är således vacker; 3:o äro två kyssande dufvor tecknade derpå, det vill säga, att flickan är en dufva h. e. trogen; 4:o är den rutiga stålbottnen blank af nötning, det bevisar, att flickan är flitig, och 5:o är fingerborgen af guld, en dylik nyttjar ej någon syjungfru, utan flickan är rik.

Hvad ville jag önska mig mer än en vacker, trogen, flitig och rik flicka, och beviset, att en sådan fanns, hade jag i mina händer. Men hur skulle jag få rätt på henne? Se der en fråga, som plågade mig mera än hela bokföringen öfver hennes namn, och jag bråkade dermed i det närmaste likt min fars gamla väggur, som aldrig slutade att surra och slå, oaktadt visarn var borta. Jag var orolig hela dagen, och om qvällen, när jag lade mig, satte jag fingerborgen med de tre magiska bokstäfverna på stolen bredvid mig och företog en generalfundering. Med de tvänne C:na slog jag mig temligen väl ut, ty förnamnen äro ej så många; men H:t det var värre, ty menniskorna hafva så många besynnerliga tillnamn.

Hela natten dansade det fördömda H:t för mig, och jag vaknade lika klok, men mera förtretad och omornad, och jag var uppretad mot mig själf, som var en sådan narr; men H:t var och förblef en fix idé.

Min förlossningstimma var dock snart slagen; ty jag blef, så snart jag kastade blicken på en tidning, varse följande annons: »Den 20 dennes borttappades under gåendet på Österlånggatan en guldfingerborg, märkt med bokstäfverna C. C. H.; den rättsinnige etc. anmäle sig i huset n:r 3, qvarteret X, ingången åt Regeringsgatan l trappa upp mot vedergällning.» Der är hon, ropade jag förtjust, och jag hade knappt rö att vänta till den vanliga visittimman för att i allsköns prakt gå dit, der den utkorade bodde.

Ändtligen slog den efterlängtade timman, och jag vandrade till ort och ställe med den dyrbara klenoden invirad i kinesiskt silkespapper, i västfickan. Jag frågade i en bod, som låg nära invid mitt förlofvade land, hvad den herrn hette, som bodde på det anvista stället. »Han heter H-r», svarade bodegaren, »och är brukspatron.»

Brukspatron, det är en titel, som i alla dar klingat stort i mina öron. Brukspatron, sade jag vid mig själf. - Ack, hvad tant Rebecka och tant Sara skulle bli glada, om de fingo höra, att deras käre Jeremias vore förlofvad med en vacker, dygdig och flitig brukspatronsdotter i Stockholm med stenhus på Regeringsgatan! - Man är likväl ganska olika till mods, när man ser målet på afstånd eller nära; det är liksom vår lycka ville undfly oss allt närmare vi komma, och man är alltid då i samma ställning, som gossen, hvilken ville fånga en fluga mot fönsterrutan. Jag blef allt mindre modig, ju närmare jag kom det präktiga huset, och när jag började att klifva uppför trapporna, var det som om jag skulle hafva gått uppför Chimborazzo, så tunn var luften och mitt hjärta hängde löst i bröstet; ty hjärtat, ehuru deri kan tas inteckningar utan ända, är likväl en lösörepersedel.

. »Hvem är herrn?» frågade mig en betjent med protektorsmin. »Sekreteraren B.», svarade jag. Betjenten gick in; och efter en stunds väntan blef jag inlåten till min lyckas smed. Brukspatron, som kom emot mig; var en kort, undersätsig gubbe med ett par stora ljusgråa talgglänsande ögon under ett par perlfärgade fönsterlister; han var klädd i brun syrtut och såg ut ungefär, som om frun och döttrarna nyss förut borstat honom, knutit halsduken i ros och strukit luggen ur ansigtet - man får alltid en egen habitus af en sådan utstyrsel. Tvenne andra gubbar sutto i rummet, den ene i kalott och grått kortklippt hår med en svart hårpiskunge i nacken presenterades mig såsom herr kamereraren R., och den andre med en lång hängnäsa, ^n med näsan i opposition stående haka, små gulbruna ögon och klädd i en ljusgrå frack, hvars krage formerade ett haj gap bakom den framåt sluttande halsen, var herr referendarien L.

Efter åtskilliga skrapningar skulle jag ändtligen fram med mitt ärende. - Gud vet bäst, huru jag uttryckte mig, nog af, brukspatron förstod mig, mottog fingerborgen och gick in i nästa rum, sedan han bedt mig sitta. Jag satt der och väntade och betraktade mina medfrämmande; men ingen af dem föreföll mig intressant, aldra minst

referendarien, som oupphörligt tuggade, på hvad vet jag ej. ^Slutligen utkom min runda värd och hälsade från sin dotter och

tackade ödmjukligeu. »Kan herr sektern röka? Var god och ta en pipa och sitt och spraka en stund.»

Jag satte mig suckande, alla tego, referendarien gick in till fruntimren, jag började tala om väderleken. Den var vacker - »ja», svarade brukspatronen, och åter en dödstystnad. »Sista första Maj var ganska rolig» - »jaså», svarade brukspatronen. »Ack du tröga människa», tänkte jag, »du är som Mammons bildstod, du öppnar ej munnen oftare än middagstiden.» Det var väl ej underligt, att tiden blef mig lång. Hvem kunde väl uthärda att sitta och se på ett par dumma tigande gubbar, sitta och se den ena ringen efter den andra stiga upp ur deras pipor utan att ledsna?

Ändtligen utkom referendarien, han hade vant sig att ha munnen i rörelse och talade derför något mera, och troligen märkte han äfven min syndaremin, ty han började att samtala med mig om det intressantaste han visste - sin hosta.

Allt sedan salig faster Malins sista sjukdom hade jag varit särdeles kännare af hostor, ty hon undervisade mig på ett praktiskt sätt att urskilja klangen af lungsotshostan med dess alla slägtingar i upp- och nedstigande led; jag kunde derför utförligt afhandla denna sak med den tuggande referendarien och sätta honom i förvåning med mina islandsmossor, bröstpulver, isop och Hjärnes plåster. Men nu ljöd ett fortepiano i rummet nästinvid, och min lärdom flög bort med den första löpningen - det var ju klarligen flickan, som, för att tolka sin tacksamhet, anslog dessa silfvertoner, och jag, förtjust af denna tanke, frågade, afbrytande diskursen: »Hvem är det som spelar?» - »Min dotter Kristina», svarade den trankile fadern och pustade ut ett stort moln af tobaksrök ur mungipan. Det var således hennes fingerborg jag hittat. Huru fina måste ej dessa fingrar vara, som derinne löpa på tangenterna - det är, som hvar man vet, nog för en pojke som jag att bli kär i en flicka derför, att hon har små fingrar, och jag hade varit så lycklig, så säll, om blott referendarien ej fortsatt samtalet om islandsmossan; men emellan hvarje kådans, i hvarannan takt, måste jag sitta och beskrifva hur geléet tillredas. - Nu började flickan att sjunga - jag skulle ha trott, att det var en ängel som sjöng, så ren, så fyllig, så klar var rösten; men den obarm-hertige referendarien förföljde mig med sina frågor, och jag var verk-

ligen i ett Hades, mellan himmel och helvete. Jag satt som på nålar, jag njöt och pinades om hvartannat; än klappade mitt hjärta af en okänd fröjd och än af ledsnad, det var som om jag skulle ha druckit champagne och emellanåt tagit en knifsudd rabarber. - Hon fortfor att spela och sjunga, och referendarien, döf för alla harmonier, frågade och tuggade. Slutligen tystnade hon och mitt intressanta sällskap äfven; ty han hade troligen nu blifvit försäkrad om att jag var utom all fara att antändas. Här finnas verkligen människor, som äro anställda som sprutor i själsassuranskompaniet; de begjuta en fattig syndares hjärta med så mycket eldfast elände, att det ej kan komma i riktig låga. En sådan var referendarien.

Kamrern och referendarien togo sina hattar och jag, efter någon tvekan, äfven min, och nu var härligheten slut.

Nedkommen på gatan, kastade jag en blick uppåt flickans kammarfönster och fick se - en blomsterkruka, Jag suckade, men jag satte mig i sinnet att så ofta plåga mig och patron med besök, till dess jag lyckades att råka flickan.

Referendarien och jag hade samma väg ett stycke, och jag vred samtalet så slugt, att han nödvändigt skulle tala om flickan - det lyckades. - »Hvad hon blef glad», sade han, »det kan aldrig sektern tro, hon föll mig om halsen, då jag kom in, så glad var hon.»

»Ser man, de var menadt åt mig», tänkte jag, och rätade upp nacken några tum. »Hon hade också orsak dertill», fortfor han och stannade utanför sin trappa; »ty hon fick den vackra pjesen af min son på deras förlofningsdag » - Det var som jag hade fått ett ämbar vatten öfver hufvudet. - »För-lofvad!» stammade jag.

»Ja visst, det har redan lyst för min son och henne. Andreas är en bra gosse, och det enda fel han har, är, att han

är en musik-vurm; han rigtigt tvingade den stackars flickan att spela i afton; men det blir kallt, god natt hr sekter, god natt.» - Referendarien gick, och jag - jag stod der och bet mig i läppen. Andreas, flickan, fingerborgen, lysning, musik, allt hvirflade omkring i mitt hufvud som haglen i en hagelpung.

Hon har således gjort intet, platt intet för min skull - det var en skön vedergällning för mitt besvär att ta upp den eländiga tutan ur gatsmutsen. Hon blef glad derför, att hon återfick hvad han,

den der Andreas, gifvit henne, hon till och med omfamnade hans far derför, att jag hittat klenoden, och slutligen spelade hon ej för mig, utan för honom.

»Flickan är ej värd ett halft öre», mumlade jag för mig själf, under det jag gick hem, och det varade länge, innan jag kunde förmå mig att gå uppför Kegeringsgatan och förbi det fatala huset.

Ännu kan jag aldrig färdas förbi detta hus utan att kasta en blick uppåt fönstret, och ännu stå der krukor; ty allting försvinner, men krukor äro eviga. Och moralen af denna berättelse är: att man inte hittar sin lycka på gatan.

Morbror Svante.

ela verlden sade, att rnajorskan var ett mönster af husmoder,

en ordningsmänniska af det utvaldaste slag och en hushållerska, sådan man fåfängt söker med ljus och lykta.

Majoren själf utgjorde en lefvande och välmående illustration till sin goda gummas rykte som en riktig matgumma och en fridens ängel, ty majorens goda hälsa fordrade en oafbruten själsro. Han var en motsats till dessa »fantasiens martyrer» med sina spensliga former och långa ansigten.

Det hände sig på våren, att postväskan kom (vi äro på landet) och som vanligt öppnades af majoren, som för tillfället der fann ett bref liggande i syskonsäng med länstidningen, ty majoren var en af de stilla i landet, som helst läste om torgpriserna och studerade annonserna samt lät de »brännande frågorna» brinna bäst de ville.

Majoren väpnade sina ögon med »mammas» glasögon, emedan han »förlagt» sina egna.

»Hör på, Mariana», sade han, när han genomläst brefvet, som var skrifvet med en nitid, petig och spetsig handstil. »Morbror Svante kommer hit i sommar och blir här en tid för att andas landtluft.»

»Morbror Svante?»

»Ja, morbror Svante.»

Majorskans fryntliga ansigte antog en anstrykning af öfverrask-

ning, men icke så alldeles af glädje. »Åh ja, det går väl för sig», sade hon med en lätt suck.

»Det blir trefligt», återtog majoren, som föga befattat sig med att studera sin hustrus känslor, »det blir trefligt, ty han lär spela bräde som en hel kar]; vi skola pröfva på hvem som gör den andre till Jan; det skall bli tusan så trefligt!»

Morbror Svante var en af dessa lyckliga,, som är morbror åt hela verlden, åt sina syskonbarn, sina kusiners och halfkusiners barn och åt alla sina ftuntimmersbekantas slägtingars barn i alla led.

Han var en f. d. ämbetsman med en vacker förmögenhet, var gammal ungkarl och bodde i Stockholm. Vid hvarje flyttningstid ser man i Dagbladet annonser om »En ungkarl med stilla vanor», som önskar sig en snygg, fukt- och dragfri mindre våning af fyra, fem rum med kök och pigkammare, i en sund och hälsosam trakt belägen (våningen) vid någon föga trafikerad gata.

En af dessa annonser (den utförligaste af dem alla) är införd af morbror Svante, som, så långt man kan minnas tillbaka, flyttat hvarje halfår.

Morbror Svante söker frisk luft och är liksom skapad att bo i en gondol, högt öfver den förpestade jorden.

Morbror Svante var en hedersman i allt, förmögen dessutom och mycket mager och sjuklig, så att gatpojkarne

kallade honom för »syrsan», hvilket åter på slägt och vänner verkade som ett hopp om att morbror Svante icke just skulle bli odödlig, hvarför det var af vigt, att han skref sitt testamente, så att de »stackars barnen» icke skulle gå lottlösa. Man var således på alla orter, der han kallades »morbror», i högsta grad vänlig och påpasslig, och han var vänlig igen, hade små skänker till de större barnen och konfekt åt de små, »som ha buken till sin gud»; till de äldre själar, skärpband och vackra böcker, ämnade att ligga olästa på förmaksbordet, som är den paradsäng, der glömda och mycket beundrade storheter få sin hvilo-plats, derför att »svepningen» (bandet) är så vackert utpräntad med guldtryck.

Dieten var dock ett Item, hvilket gjorde, att värdinnan i det hus, der morbror Svante slog ned sina bopålar för sommaren (och detta ombyttes hvarje år; hvarvid morbrorstiteln kom väl till pass), i ett nu150 UK ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

vid den glada underrättelsens ankomst fick en oförklarlig förlängning af ansigtet och att alla liksom nu majorskan suckande sade: »Åh ja, det går väl för sig» eller »den tiden går väl också».

Majorskan var morbror Svantes kusin, hvaraf kom sig, att alla barnen kallade den treflige gästen for »morbror», och orsaken hvar« för den snälla människan suckade sitt »åh ja, det går väl för sig» få vi veta, då morbror själf uppträder på scenen, hvilket ej skall bli långt till.

Juli månad hade kommit,, då en vacker och varm dag ett ekipage rullade vägen fram i tydlig afsigt att stanna vid majorens och majorskans vackra egendom, hvars hvita mangårdsbyggnad liksom förstulet tittade fram mellan trädens gröna löfmassor. En liten insjö gränsade ända till den nätta parken, och skogbeväxta berg och kullar utgjorde ramen till en den mest förtjusande tafla af ett svenskt sommarlandskap.

I vagnen satt en herre, som på afstånd såg helt gråklädd ut; det kunde ej vara någon annan än morbror Svante.

När vagnen svängde upp mot trappan, stod hela familjen der, majoren, majorskan och fyra plantor, för att välkomna den ärade gästen,

»Välkommen kära bror!» sade majoren, »det var minsann inte i går vi sågo hvarandra; då var du en rask och glad ungdom, du som jag.»

Morbror Svante hade på sig ett par ofantliga blå glasögon, en hög, hvitgrå hatt med luftventil och en termometer på hattbandet.

»God dag, mina vänner, god dag! jag skulle väl titta om er någon sommar; har många gånger tänkt. - Hm! var länge sedan jag såg kusin Mariana, och aldrig förut har jag sett edra älskliga barn. Hvad heta de?»

»Jo, detta är min äldste pojke, Marianus. Nå, hälsa Marianus och stå inte der som en träbock! Bror Svante får förlåta, att barnen här på landet växa upp i all frihet och inte äro sådana pitscher-stickare som i Stockholm. Och detta är Svante. Släng upp luggen i pannan, pojke, och se morbror i synen, ty du är döpt efter honom. Det här är ett par sm åttor af den »sämre sorten», som man säger, ha, ha, ha. Den ena heter Beata efter Fredrika Bremers »BeataMORBROR SVANTE. 151

Hvardagslag»,, för si gumman min var den tiden alldeles galen i Fredrika Bremer, fast hon alldeles lagt bort att läsa, och detta är Stina, lilla »Tina».

»God dag! god dag! snälla barn,, vi skola se till, om det finnes något i sitslådan.»

»Hm, har bror svaga ögon?» frågade majoren.

»Nej, nej, alldeles förträffliga. Jag kan från villan på Djurgården se hvad klockan är på Storkyrkan; utmärkta ögon; men jag har alltid blå glasögon med mig, för den blå färgen stärker ögonen, och nu tog jag dem på mig för tillfället. Din boning borde ha en mildare färg än hvitt, som utgör hela strålknippet af prismats alla färger och är skadlig för ögonen. Många ha i Stockholm blifvit blinda, blott derför att de bott midt emot ett hvitt hus, Kammarrådet R. fick svarta starren; krigskommissarien N. den gröna, som är mera sällsynt, och fyra af mina bekanta fingo den grå, eller den vanligaste, allt af hvita väggar midt emot. Bror borde göra huset rådjursgrått eller

gröngrått eller helt enkelt mildt grått som oblekt lärft; det är en naturfärg. - Hvar får jag bo?»

Man förde morbror Svante upp i öfre våningen, och alla hulpo till att bära sakerna.

»Jag skall nu kläda mig och kommer ned sedan.»

Morbror Svante skyndade med lätta steg upp, detta låg i hans natur. Smal och fin som en spatserkäpp och med,, så att säga, försvinnande former var han en bild af lättheten. Det låg någonting luftartadt, att ej säga andeartadt i hela gestalten, någonting obeskrif-ligen subtilt, sylfidiskt och dagsländaktigt.

»Har du burit upp morbrors resväska, Marianus?»

»Ja, jag lade den i soffan.»

»Nå, hvad tyckte morbror om rummet? Sade han något?»

»Nej vars, men han tog upp sin pennknif och skrapade på väggen.»

»Hvad! Skrapade han på väggen?»

»Ja, det gjorde han, och så slog han upp alla fönstren och drog upp spjället.»

»Åh, det blir allt roligt», suckade majorskan.

»Hvaba? Det är då, förbanna mig, inte roligt, om han skrapar

färgen af mina nya tapeter, som kostade en krona rullen. Det begriper jag inte.»

Snart ringde det till middag, och morbror Svante kom ned i frack. Han var van vid denna kostymförändring. Han skulle blifvit riktigt sjuk, om han intagit sin middag klädd i bonjour.

»Hvad tyckte bror om rummet?» frågade majoren.

»Jo, en skön utsigt, men jag kan icke ligga der, måste flytta sängen på en annan plats. Hm, jag tog med pennknifven ett prof af tapeten, och bror skall förnimma orsaken, hvarför ingen människa bör ligga i detta rum. Skaffa ett tändt ljus, Marianus; bror skall själf förnimma.»

Majoren stod som nedfallen från skyarna. I hans nytapetserade rum med en kronas tapeter »bör ingen människa ligga» - i själfva sängkammaren!

Ljuset kom, och morbror Svante tog upp ett litet papper, som han förbrände i lågan och stack under majorens näsa.

»Luktar bror något?»

»Ja, visst f-n luktar jag; brändt gråpapper.»

»Nej, det är hvitlökslukt, jag misstänkte genast de gröna bladen i blommorna; de innehålla arsenik; de äro ett dödande gift. Ingen bör bebo det rummet - bror måste tapetsera om!»

»Men hvem kan veta sådant?»

»Min bror har väl läst de varningar, som allmänna tidningar ...»

»Nej, jag håller bara länstidningen. Ja, bror skall flytta, förstås; men rummet är nyss uppsnyggad t för brors skull; när vi väntade en så rar gäst - så ...»

»Tackar! tackar! ja, okunnighet, sådant är så vanligt.»

»Nu, bror, ska vi ha något att äta.» Majoren slog i bränvin.

»Förlåt, min bror, jag smakar aldrig bränvin.»

»Jaså, du är nykterhets vän?»

»For ingen del, men alla spritdrycker äro giftiga, ty som spriten i stor qvantitet alldeles förgiftar människan,

hvilket vi se på våra fyllhundar, så är hvarje droppa spirituösa äfven giftig och farlig.»

»Jasså, jag vet verkligen inte», mumlade majoren. »Ja, var då god och tag en smörgås!»

»Jag tackar», sade morbror Svante och började tugga på en bit

knäckebröd, »jag äter aldrig smör; det verkar fettbildning, som är i högsta grad farlig. Jag vet många mina vänner, som aflidit deraf, att de blifvit feta genom smör och dylika fettbildande ämnen.»

»Hm! Nå, tag litet medvurst eller tunga!»

»Jag tackar, men jag smakar aldrig rökt.»

»Nå, än ost då?» sade majoren förtviflad.

»Ost, nej, icke det heller.»

»Rättika?»

»Nej,, det är vädergifvande.»

»Tag en fläskkotlett!»

»Är brors fläsk besigtigadt?»

»Ja, visst ha de sett på det - och snyggt är det.»

»Men jag menar, om det är undersökt med mikroskop - der kan finnas trikiner.»

»Men det är stekt!»

»Möjligt, men de äro nära nog odödliga; man kan hvarken koka eller steka ihjäl dem; de måste begrafvas i den moderliga jorden.»

»Mor», sade majoren till sin fru, som nu inträdde, »morbror Svante kan inte smaka en bit af bränvinsbordet. Det är ett underverk, att jag ej för fyrtio år sedan åt ihjäl mig på alla dessa gifter och djefvulskryp, som nu för tiden uppenbara sig i maten. Morbror äter hvarken smör eller ost eller rökt eller kokt, stekt eller kryddadt. Bror måtte ha en klen mage?»

»Tvärt om, den allra förträffligaste matsmältning; en mage af exempellös beskaffenhet», svarade morbror Svante, knaprande på sitt knäckebröd, så tunt det var. »Delikat bröd!»

»Men skall icke kusin smaka på mitt mjuka 'kungsbröd'», sade majorskan. »Jag lärde baka sådant af en stadsbagare.»

»Det ser delikat ut; men jag vågar ej smaka det. Ytan är nämligen brunbränd; detta bruna på bröd förorsakar sten. Grefve T. åt alltid brunbrändt bröd - det var hans passion - och han fick sten och dog slutligen. Jag såg stenen; den var brun alldeles som det rostade brödet han förtärt.»

Vid bordet gick det ej stort bättre. Fisk - bra, men med smörsås - omöjligt! Kötträtten god, men såsen förgiftad af kryddor och fett. - Ärtsoppa eller filbunke att välja på. »Ärter äro mycket

vädergifvande, och den sura mjölken består af endast infusionsdjur, som slingra om hvarandra i en vämjelig massa, då man ser den genom mikroskopet.» - »Harsteken vore god, om den ej vore späckad med fläsk.»

Så förgick middagen, och med qvällen blef det ej bättre. Stället var vida beryktadt för sina stora kräftor.

»Äten I kräftor?»

»Ja, visst!»

»Det var kuriöst; kräftor äro i hög grad hetsiga och komma blodet i svallning samt innehålla en stor procent kalk. Deraf uppstår naturligtvis sten; ty sten kallas på latin calculi.»

Om qvällen stod en säng bäddad i ett annat rum, som ej hade grönt i tapeterna. Allt var då, som det borde; men

morbror Svante hade för sed att hvila sin lätta lekamen på madrass, stoppad med ny halm, som byttes om hvarannan qväll - hafrehalm som den mjukaste och snyggaste, emedan hafren innehåller någonting »tvål-artad t, som öppnar porerna».

Efter en veckas outsägligt svåra studier kunde majorskau ändtligen gifva morbror Svante en måltid, som han kunde äta, och inrätta hans rum, så »att det blef beboeligt». I två hela månader lyckades hon att tillaga »mat utan gift»; men majoren, Marianus och hela den öfriga familjen tog sig ett »räfrnål» på mellantiderna och förgiftade sig på ett högst obetänksamt sätt.

»Det är obegripligt, huru du, min bror», sade morbror Svante, »kunnat och kan lefva på detta sätt! Du är fet och tung och går - förlåt mig! - som en elefant. Och kusin Mariana är ju en liten isterrulla, och ändå tro ni, att ni äro friska!»

»Ja, det tyckes så», sade majoren.

»Men den svårighet du har att springa förråder sjuklighet. Se på mig, huru lätt jag rör mig. Jag känner af ingen tyngd, ty jag är ej belastad med onaturliga fettbildningar; mitt blod är flytande och icke som tjära. Obegripligt, huru underligt Gud skapat människan, som kan hålla ut på det sättet; obegripligt!

Om jag i tio dagar lefde så, skulle jag dö. Det är bevisadt, att en hund, som endast får smör att äta, dör på tionde dagen, och om han får endast socker, på tolfte dagen, och så vidare. Och du

har i många år ätit smör så till smörgåsbordet som i såser och annat och hela högar socker i den garfsoppan, som kallas kaffe, som dessutom innehåller en vidbränd olja, i det närmaste lik fotogen eller Wilanders gasolja; man exploderar till slut, det vill säga lampan slocknar i döden. Det var en Herrans skickelse, att jag kom hit.»

»Ja, det var det visst», sade majorskan, som tänkte på Marianus, hvilken mycket väl kunde behöfva att få en paragraf i morbror Svantes testamente.

Den beskedliga morbror Svante var en af dessa, som man måste hålla af, fastän man hundra gånger om dagen ondgöres öfver dem. Han var en afgjord skräck för alla goda värdinnor, som ej visste sin »lefvande råd» att gifva honom passande mat. Man kunde gå igenom en hel kokbok utan att hitta på något, som han vågade äta; han var ett helt lexikon öfver hvad människan bör undvika, hvilket var nästan allt utom turska bönor, kokade i vatten, och pannkött af från allt fett befriadt oxkött; detta allt af farhåga att blifva fet,, hvilket åter föreföll bektraktaren vara en sak, som vis å vis morbror Svante aldrig kunde komma i fråga.

Men sådan var han emellertid, och hans gamla »allt i alla» i Stockholm, sorn visste hvad som erfordrades för att assessorn icke skulle förgiftas genom luft, vatten eller mat, var en hustyrann mot den arme mannen, som vårdade sin hälsa. Gumman behöfde blott säga: »Åh ja, assessorn kan, om han inte är nöjd med min matlagning, äta på Rydbergs eller det rara Hassel backen», för att han genast skulle falla till fota, alldenstund madam Sellqvist kände hans natur och komplexion. När morbror Svante, insvept i sjal (ty det fläktade något) och beväpnad med blå glasögon framför sitt ypperliga ögonpar, ändtligen reste, drog majorskan en djup suck af glädje och sade:

»Det finnes då icke någonting värre än ta emot folk, som håller diet.»

»Lycka på resan, sa' mor i Sjögesta», skrattade majoren.

»Ja, man kan aldrig nog tacka Gud för att man slipper ta emot gamla ungkarlar, som hålla diet.»

»Amen, Mariana. Han var illa tråkig», slutade majoren, »men så ha vi också planerat något för vår Marianus,»

Men huru litet vet icke människan hvad som skall ske!

Majorens, som, oaktadt de »förgiftade sig» hvarenda dag, lefde ännu i tjugu år, hade den sorgliga fröjden att se morbror Svante, trots sin försigtighet, lemna detta jordiska långt förr än de. Hans slägtingar sammanträffade med andäktiga miner och lätta hjärtan först vid hans begrafning och sedan vid öppnandet af testamentet, som hufvudsakligen innehöll, att han skänkte samtliga slägtingarne sin beundran för deras dödsförakt, men att han för

sin del icke tänkte offra ett öre på sjelfspillingar, huru privilegierade som helst. Hans vilja var derför, att hans efterlemnade förmögenhet, så löst som fäst, skulle tillfalla den enda människa bland hans bekanta, som förstod hvad det ville säga att inrätta ett hus dietiskt, nämligen madam Sell-qvist. Doge hon, hvilket ju, dieten oaktadt, kunde vara en möjlighet, skulle hvad han efterlemnade tillfalla stadens fattigförsörjningsanstalt, hvars soppa morbror Svante en gåog proberat och funnit fri från alla fettbildande beståndsdelar.

Historien om den siste.

är en riktig hedersman, den gamle vresige gubben, en kärnnatur, fast för öfrigt närmast likt ett stycke masur-björk, som ej lemnar ett enda ordentligt spår och som »tar emot» på alla håll. Der ligger hans lilla boställe. Det tar sig ut som en oas i öknen med sin lilla trädgårdstäppa och denna lemning af barrskog, som omger hans trefliga hem. Intressenterna ha gjort många anbud - omöjligt! »Jag vill dö i min stuga», säger den envise skogvaktaren, »och riktiga papper har jag; kejsaren i månen är icke i stånd att upphäfva dem. Lifstidsdonation af salig baron - det är papper, som duga!» Nog af, du träffar en kuriös figur, som jag måste visa dig, då jag åtagit mig att vara din ciceron i trakten. Du såg i går den gamla herregården, den stora träbyggningen, der hvar bjälke knarrar och der de förbrända små rutorna glindra så underligt mot aftonsolen, som blickar in i de tomma salarna med deras gammalmodiga, förfallna prakt. Jag är den nya tidens barn, men känner mig på ett eget sätt upprörd, då jag genomvandrar en hel rad tomma, förfallna rum med söndertrasade tapeter och gamla taflor. Jag förefaller mig själf nästan som ett spöke, som återvänder och ser på huru det gamla försvinner utan att ersättas. Vi, den nyare tidens folk, tyckas mig som en bisvärm, hvilken tagit sin bostad i benraden af ett dödt lejon. Huru vi fara och äflas! Huru vi hota med gadden en hvar, som vill intränga på vårt område.

Huru vi gamla honing och bygga vaxkakor mellan lejonets refben, men dock spårlöst försvinna en dag med både honing, vaxkakor och »surrande», medan ännu långt derefter benen efter traktens konungslige herskare ligga qvar.

Just dessa mina tankar uttalade jag till en man af den nya tiden, sonen till grosshandlare M. och för närvarande disponent af Nordanskogs stora gods, på hvilket skogvaktarens stuga ligger. Han skrattade och svarade:

»Det der låter ju helt romantiskt. Kuriöst är i alla fall, att jag, som fått en decideradt praktisk uppfostran, också ej kan låta bli att känna mig litet sorgligt stätnd, då jag ser all denna solida härlighet och våra nya korthus bredvid. Men nu äro vi framme. Originalet sitter der inne, han tycker hvarken om far eller mig, det är bäst, att ni går in ensam och liksom af en händelse.»

Jag inträdde i det gamla skogvaktarbostället. Der inne satt en hvithårig gubbe och läste i en bok. Det var en gammal bok, som han slog igen, sedan han mycket ordentligt inlagt en pappersremsa som märke. Han sköt nu upp glasögonen i pannan och såg på mig med ett par ljusgrå af yfviga ögonbryn beskuggade ögon. Det låg någonting på en gång frågande och sorgbundet i denna blick. Jag sade mitt namn och att jag för rö skull vore ute på en promenad och med det samma ville titta in till skogvaktaren.

»Jaså, kantänka att unga herrn har sagt, att gamla Furugren är en underlig gubbe, en öfverlefva, en skogvaktare utan någon skog att vaka öfver, en gammal trotjenare utan någon herre, en vinddrifvare, som ej finner ankarbotten, en gubbe, som är ensam i verlden och» tillade han, »som ej bryr sig mera om denna verld, än den sig om honom. Unga herrn har väl också, vill jag hoppas, sagt, att jag sitter här till döddag i min lagliga rätt, ty så mycket är ändå qvar, att 'papper' ha respekt med sig, och salig barons donation kan inte rubbas.»

Det låg någonting djupt sorgligt i den h vithåriges klagan öfver att hans tid gått undan. Det dröjde dock ej länge, förrän den gamle kom in i sina minnen, och då blef han glad som ett barn. Han såg i andanom sin gamle baron, den ädlaste representant han känt af det gamla huset; han såg de gamla skogarna åter täcka berg

och dalar med sin mörka grönska samt den djupa viken, som stilla och fredligt inträngde mellan bergen.

Nu hade gubben Furugren den förargelsen att nästan hvar vecka se en ångbåt styra in i viken för att hämta bräder

och plank vid ångsågen, under det att hans eget lilla torp låg i en öken med sina få furor och granar, sin lilla trädgård och sin taklök på torftaket.

Den dagen var alltid en sorgedag för den gamle, som hade nog af att om aftnarna se, huru solen glindrade på det gamla slottets många rutor och huru röken steg blå och hög ur skorstenen på den kemiska pappersmassefabriken, sorn man förlagt i grannskapet. Öfverallt trädde den nya industrien upp som en fiende till det gamla.

»Jag minns väl ej den tiden, då salig gamle baron sjelf jagade i sina skogar», berättade han, »men far min, som också var skogvaktare, omtalade? att baronen var en säker skytt. Som pojke var jag ofta deruppe på slottet. Herre Gud, hvad den baron var för en ädel herre,, fastän han ej sade många ord! Far min berättade väl något om huru en underskön fröken svikit baron och att han derför blifvit en enstöring i alla sina dagar; men det minnes jag ej ändå så noga. Jag var så der sexton, sjutton år, då som vanligt en hop slägtingar nära och fjärran från samlade sig på Nordanskog för att jaga. Alla tyckte den gamle enstöringen, rik som han var, gerna kunde släppa till sina vidsträckta jagtmarker och sitt rika bord. Han åt emellertid aldrig själf vid stora bordet. Hela hans enkla middag fick rum på en liten bricka; men slägten bevars! alla dessa löjtnanter och kongliga sikterare, som räknade slägt med barons slägt - Gud vet huru långt bort - kommo som gräshoppor i Egypti land hvar sommar. Far min var så arg, att han höll på att springa i flint; han kunde inte tiga. 'De skjuta ut allt vildt, herr baron, och sedan smörja de kräset; de förstöra allt hvad här finnes', sade han. 'Låt dem förstöra; det roar dem', sade baron. 'Men . . .' 'Inga meu; det måste så vara'. 'Men det gör mig så ondt', sade far min. 'Det måste dock ske, under mina ögon eller sedan jag slutit dem i döden'. 'Är det då nödvändigt?' sade far min häpet. Ma'. 'Hvarför då?' 'Jag är den siste'.

Jag stod vid dörren och hörde på och glömmer det aldrig. Gamle baron gick fram och åter och stannade slutligen framför min

far. Du gråter, min käre Furugren, man skall aldrig gråta öfver det oundvikliga. Ser du, jag iar den siste af namnet. Detta namn måste försvinna, och de minnen, som hänga dervid, glada eller sorgliga, skola glömmas. Nåväl! De ha skjutit det sista rådjuret, säger du. Nästa år skjuta de den sista elgen, alla äro vi här den sista. Efter mig hugger man snart ned den sista eken och sedan den sista furan i mina härliga skogar. Begriper du, gamle Furugren, så skall det gå, så måste det gå! Det höfves ej att sörja och icke att vredgas heller. Gud vill så, eljest ginge det ej så.

Min far grät af förargelse mer än af smärta. Han böjde sig icke lika lätt för denna nya tiden, som hans herre gjorde. Emellertid gaf baron honom och efter honom mig i donation denna ega - tre tunnland. Se ut genom fönstret! Det der är ju furor som duga! Jag vet ej, huru många gånger inspektörerna under min tid mätt stammarnas storlek. De påstå, att tusentals riksdaler ruttna bort. Ha ha ha! Låt dem ruttna! Men furorna stå för min räkning så länge jag lefver. De stå här till en skam för dessa krämarsjälar, som värdera allt i penningar och som skulle sälja sin mors likkista, om de finge en rund summa. Den sista elgen fälldes af de fina ung» herrarne, kantänka; men baron ville ej smaka på steken. Baron lefde länge och skyddade skogen i sin tid. Sedan han blifvit begrafven, var det snart slut med alltihop. Skogen »förädlades» till spärrar och plankor, och den, som hunnit växa upp, kokas nu till pappersmassa. Det är ett huggande och ett kokande. Forntiden högg man ner och af samtiden gör man pappersmassa. Det är ju roligt, allt det der?

Men mina stora träd skola de ej få. När jag känner döden nalkas, så hugger jag ned dem och eldar upp dem. De skola icke föra ut dem till England, nej! här skall rubb och stubb bort med den siste skogvaktaren. Ser ni, herre, slutade skogvaktaren, huru solen glindrar på rutorna derborta? Det är himmelens söl, som tar afsked af det gamla. Ser ni, huru det blinkar i brynet der? Det är solen, sorn blinkar bort några moln, som stryka förbi. Dessa moln äro tårefloder, som draga fram utan att fälla en tår, ty marken är öde och tom, och hvarken sol eller regn kan tvinga något att växa bland stenar och gryt. Märker ni, huru tyst det är här ute på de magra ljungbackarna? Åh ja! Salig baron klagade icke, och

jag vill ej heller klaga. Han hade etl stort namn, som försvann i glömska. Han hade en stor, samlad egendom, som sprängdes sönder i tusen bitar. Det var en hel verld, som föll tillsammans, när han dog.»

Jag skildes från den gamle, som nära nog smittat mig med sina minnen, och återvände till det lilla nätta landttmset i schweizerstil, omgifvet af en stor trädgård, som låg ett stycke från det gamla träpalatset.

»Det är en narr, den gamle skogvaktaren», sade grosshandlaren, »och hans 'salig baron' var också en narr, som donerade bort jord och rätt vacker skog, som nu skulle gå i penningar, om man blott finge dem. De der furorna ha stora dimensioner, men få stå der och ruttna ner, så har den salige baronen velat. Det måtte varit ett patriarklif på den tiden!»

Grosshandlaren hade nog rätt från den sidan, men skogvaktaren hade rätt han också.

Några år efter detta mitt besök läste jag i tidningarna, att det gamla Nordanskogs manhusbyggnader tillika med trämassefabriken nedbrunnit. Några gnistor från den höga skorstenen hade antändt taket; skadan värderades till .- jag minns ej huru många tusen riksdaler. Men det som icke stod i tidningarna var, att gubben skogvaktaren hela natten stod på sin backe och såg på branden. Han kände hvarken köld eller trötthet, fastän de hvita lockarna fladdrade för vintervinden, men när den höga skorstenen föll, flög en blixt af glädje öfver det rynkiga ansigtet. »Se så, mina gamla furor, nu kommer er ordning», mumlade gubben, och inom en vecka voro dessa jättar nedhuggna, och gubben »kastade ut» en stor del af sin skatt för att få den förvandlad till ved. Inspektören på Nordanskog rasade, men så blef det.

Det enda, som nu är qvar, är några tomtstenar efter en stuga, och inspektören berättar alltid, att en envis gubbe bott der, en galen figur, som icke gaf med sig för någon summa.

Det var ett tjurhufvud till gubbe, men han var lyckligtvis - den siste.

Ur Onkel Adams portfölj. Ekot.

or många hundra år sedan var, (så lydde ortens tradition), ett s^or^ slägtmöte på Walinge. Der samlades de alla, gamla, unga, barn, barnbarn och tjenare, på den der kullen, som den tiden låg i närheten af boningshuset. Det var ett stort slägtmöte. Kriget rasade utom landet och pesten inom dess gränser, hungersnöden hemsökte folket. Öfverallt blickade döden med ihåliga ögon fram, ledande vid handen sin broder nöden. Derför hade »baron» på Walinge bjudit tillsammans hela slägten för att kanske för sista gången råkas.

De unge männen skulle ut i kriget och lemna fäder, systrar och vänner hemma, och de gamla skulle gå ensamma qvar och smyga fram genom de med gyllenläder klädda praktrummen och den blommande parken vid Walinge. I hvarje vrå af rummen, ur hvarje buske - ja, på den blygrå himmelen, som lik ett sveplakan hängde öfver nejden - öfverallt såg man död och förderf - hopplöshet och förtviflan. Då togo de många främmande afsked, och de qvarblifvande stodo qvar på kullen och sågo efter de kära, då de foro - och derför kallas den ännu i dag för »minnets kulle». Der står en sten deruppe med några sammanslingade bokstäfver, hvilkas betydelse ingen förstår. Det är en minnessten, men den är stum och påminner om ingenting - så går det med minnet af hvad människor älskat och fruktat, lidit och hoppats.EKOT. 163

Som vi veta, har traditionen den egenheten att aldrig fästa sig vid en viss tid. Man säger »många hundra år», och kanske den ej är äldre än från 1710 års pest och Karl den tolftes krig och den dåvarande nöden i landet. Det vissa är dock, att för femtio år sedan var en mängd ungdom samlad på »minnets kulle» vid Walinge. Den låg ganska riktigt då som i slägtmötets tid ett stycke från gården som vid denna tid var bebyggd med ett vackert trähus; men på en helt annan plats än garnla Walinge, som brunnit ned vid en eldsvåda mot slutet af sjuttonhundratalet, och ännu qvarstod en väldig ruin som påminnelse om den forna adelns tunga prakt.

Vid eldsvådan hade teglet blifvit skört och kunde således ej användas - derför stodo murarne ännu qvar för femtio år sedan och grusades endast af tiden - men hastigt. I vårt klimat, der regnvattnet hvarje vinter förvandlas till is, som då bildar liksom kilar, hvilka vidga springorna och spränga murarna, måste gamla ruiner vara sällsynta. Det eld och brand skonat, sönderspränges af frosten. Men ingen enda af den ungdom, som i yr uppsluppenhet sprang uppför »minnets kulle», tänkte på huru allt försvinner - hur tiden utplånar hvarje spår.

Hos »kapten», som den tiden egde Waliuge, funnos många barn, både flickor och gossar, och en informator, som

skulle vara dessa senares ledare och föresyn, en lång spenslig figur med någonting lärdt och kuriöst i sitt uppträdande - en art martyr för sina år, hvilken genom sitt konditioneran.de skulle samla så mycket, att han skulle kunna bli prest och möjligen sluta som komminister och för slägt och vänner tala om den tiden han var informator på Walinge - och om »minnets kulle» och stenen med det obegripliga narnnchiffret - om ett märkvärdigt eko, som han upptäckt - han och ingen annan.

Magistern såg både förargad och högtidlig ut, då han sade: »Om Emma bara kunde låta bli att skratta, så skulle herrskapet få höra något högst märkvärdigt.»

»Hvad då, lille magister?» skrattade Emma.

»Jo, om man sjunger eller ropar, så är det ett märkvärdigt eko, som kommer från gamla Walinge murar och skogen der bakom.»

»Eko? Söte lille magistern, sjung bara en liten ton! Låt höra!»

»Jo, man ställer sig så här», återtog den beskedlige informatorn, »så här med munnen mot gamla Walinge - och sjunger.»

»Sjung, lille magister!»

»Hm, hm, - jag kan just inte sjunga, men ...»

»Men det gör ingenting - sjung bara», bad fröken yrhätta, lilla Emma, och lät sina glada, kisande ögon irra omkring ringen. Hon var en riktig skälmunge, den flickan, en liten hexa, särdeles mot magistern, som hög och allvarlig stod på kullen som en stork på takåsen af ett hus. Magistern hostade.

»Jag har en stuga, der jag bor, Den stugan är väl icke stor».

Han tystnade, och straxt kom ekot:

-----ga, der jag bor,

Den stugan är väl icke stor.

Det lät, som en korp ropat i skogen, ty magisterns röst var långt ifrån vacker, men ekot upprepade hela tolf stafvelsen Vi sågo på hvarandra. Det ligger någonting hemlighetsfullt i ett eko, gom omstämmer oss till allvar. Själfva Emma, den glada själen, som väntat att få något extra roligt af magistern, smålog ej mera, utan blickade nästan med rädsla bort mot de med slingerväxter och rönnar öfvervuxna murarne af det gamla Walinge.

»Tolf stafvelser, det är mycket det», sade magistern, »tolf stafvelser, Jag skall ropa, ty då blir det tydligare:

Perturbantur Constantinopolitani», och ekot upprepade med döf röst:

Per-lur-bantur-Constan-ti-no-po-li-tani.

»Ja, rätt - tolf stafvelser - det är ju högst remarkabelt? Eko talar latin - ha, ha, ha!» I det glada sällskapet befann sig också eii tjuguåring - också student, men från Lund och icke som magistern från Upsala - han var en glad, lefnadsfrisk yngling, som fann sig alldeles oändligt väl på landet, i gröngräset och inom kaptenens vänliga familj. Han tyckte, att Emmas qvicka, roliga ögon voro förtjusande vackra. Hans namn gör intet till saken, ty detta är icke någon nekrolog eller ett åminnelsetal. Han var ett stackars stadsbarn, som njöt af landet, den söta mjölken, det gula smöret och af att fiska i den närbelägna sjön.

Magistern deremot var från rama bondlandet och njöt ej det minsta af naturens skönhet. Det hade en gång - för några dagar sedan - händt, att Emmas sjuttonde födelsedag inträffat. Vid detta stora tillfälle hade lundastudenten, på begäran, skrifvit verser, som föremålet och kaptenskan och dessutom »alla, som fingo höra dem», funno »sota», »vackra» och »snälla» - utom magistern, som med kritisk blick läste dem och fann dem vara bara »rimsmideri» - sådant der, som hvem som helst, blott man vill, kan sudda ihop på en papperslapp för att göra flickungar yra i hufvudet.

Det är nog troligt, att magistern hade rätt, men verserna upptogos väl, så mycket är säkert, och lundastudenten blef genom dem en sorts favorit hos hela det svaga könet på Walinge - under det att kaptenen, som ej hade synnerligt sinne för poesi, tyckte, ätt de voro förb-nadt bra, och magistern tyckte det, som här ofvan är antydt. Litet hvar hade försökt ekot, men magistern, som förste upptäckare, skördade äran.

»Jag råkade härom dagen jag var häruppe att hosta - och så hostade det i skogen derborta, och så försökte jag ropa - och hur jag vände mig, fick jag fram: »Perturbantur Constantinopolitani», tolf stafvelser, det är märkvärdigt mycket det för att vara i Sverige. Baron på Klystorp, der jag sist konditiouerade, hade i Italien, der han många gånger varit, hört ett eko på tjugusex stafvelser - om inte baronen raljerade, hvilket dock var möjligt.»

»Det der Perturb - hur var det, magister?» frågade Emma, »Perturb- Pertur- Perturbantur Constantinopoli - jo, tani - men det begriper jag icke.»

»Kan jag väl tro, men lille Adolf kan så mycket, att han vet det».

»Men, magistern, kan man inte ropa något, som alla förstår. Jo, nu vet jag - Karl skall skrifva en vers. Snälla Karl, skrif en vers på tolf stafvelser, så skola vi ropa häruppe och tänka på dig.» Det låg någonting, varmt och hjärtligt i detta: »och tänka på dig». Lundastudenten kunde ej motstå; ty han var den der Karl, som på långt håll var slägt och kallade kaptenen för farbror, kaptenskan för tant och hela barnskaran för du.

»Jaså, den poetiska ådern skall öppnas», sade magistern, »mjuka

tjenare». Han aflägsnade sig. »Det synes, som fröken Emma blifvit pertuberad eller, på svenska, »upprörd».

»Snälle Karl, bry dig ej om honom», sade hon med sitt glada, förtjusande småleende - »hitta på en vers med tolf stafvelser, så skall magistern gå på med sitt Pertur-ban-tur - ja, så var det. Skrif du bara, men på svenska!» Den unge studenten, tjuguåringen, lät sin poetiska åder flöda och fick efter åtskilliga strykningar och rättelser ihop en tolfstafvig vers, som något antydde Emmas snälla ord: »vi skola ofta tänka på dig».

För en tjuguåring är ett sådant löfte från en vacker, liflig flickas läppar dyrbarare än guld. Versen påminde äfven derom. »Här är en vers på tolf stafvelser», sade ynglingen småleende och räckte fram sitt med blyerts på ett plån affattade skaldeverk.

»Tack, snälle Karl», sade Emma vänligt. »Tack, tack» - ljöd det från hela skaran. Man försökte nu att få eko att tala, och det lyckades förträffligt med tolf stafvelser. Eko vet bättre än många människor att tiga, när det ej har mera att säga. Men versen upprepades så flitigt, att den arme författaren fick oftare, än han ville., höra sin vers från ungdomens runda läppar och från det allvarsamma ekot, som bodde i skogen.

»Hvad jag kärast drömt,

Hvad jag diktat, blir ej glömdt.*

Och beständigt upprepade ekot dessa tolf stafvelser med oöfverträfflig noggrannhet. Men nu var qvällen inne. Solen gömde sig längesedan bakom furuskogen, och vi lemnade »minnets kulle». Dock ännu en gång ett eko till afsked - »God natt!» »God natt», svarade ekot.

Förliden sommar stannade en resvagn utanför Walinge grindar. Det hade lidit långt på Sommarqvällen, fästan det var ljust och den vestra himmelen ännu hade ett purpurbräm vid horisonten. En gammal herre steg ur vagnen i sällskap med ett fruntimmer, som tycktes vara hans hustru. Denne gubbe var den forne lundastudenten - denne Karl, som för femtio år sedan skref en liten vers, som aldrig skulle glömmas, utan påminna om författaren. Men hvilka mindes

honom? De voro ju nästan alla borta. För detta studenten gjorde med sin gumma en liten lustresa på sommaren, och gubben ställde den så, att han skulle få återse sitt från ungdomen kära Walinge, fastän det nu egdes af en grosshandlare i Uddevalla, som blott sällan kom dit och som lemnade hufvudbyggningen obebodd.

»Vi skola gå», sade den gamle herrn, »genom parken till 'minnets kulle'. Jag undrar, om stenen med de slingrande bokstäfverna finnes qvar - och så ekot. Du skall tro, mamma, att det är ett ovanligt eko, mot murarne af det gamla

nedbrunna Walinge och skogen der bakom. Det återgaf tolf stafvelser - jag skref en vers med så många - och det klang tillbaka som eko. Ja, ja, då var lilla Emma endast barnet och kunde aldrig låta bli att skratta åt den så kallade magistern, sedermera kyrkoherden, som hon sedan räckte sin hand som brud - nå ja - bägge äro borta - de äro alla borta, utom jag - och kanske någon af de små barnen, som voro med på 'minnets kulle', när magistern lät oss höra det ståtliga ekot. Men vår son, som i fjol med sin hustru besökte Walinge just för att höra ekot, menade, att det ej fanns något eko alls - eller åtminstone, att elfva stafvelser glömdes och endast den tolfte kom ren tillbaka. Jag tror inte på det der - son min vände sig troligen rasande. Här är 'minnets kulle' - den är lika grön, som i min ungdom - några aspar, nu stora träd, funnos här icke då, de ha vuxit upp sedan. Stenen är qvar, men de konstiga slingade bokstäfverna, som skulle upplysa efterverlden om namnen på dem, som en gång togo afsked af hvarandra, äro nu öfvervuxna, och efterverlden försöker ej ens att borttaga mossan. Det vore underligt, om ej ekot numera återger mer än en stafvelse af de tolf, med hvilka det för femtio år sedan förvånade oss. Kanske derborta hafva murarne grusats, och endast en kulle af öfvervuxet murras finnes - derifrån kan då inte ekot komma.» Den gamle herrn sade detta, under det han tungt och långsamt gick uppför den lilla kullen. Förra gången han var der, stod han i ett nu uppe på höjden: men femtio år hade gått sedan dess.

»Låtom oss höra! Jag ropar tydligt mot ruinen af gamla Walinge; det svarar nog som förr:

Hvad jag kärast drömt,

Hvad jag diktat, blir ej glömdt.»

Man hörde, under det att gubben uttalade versen, ett beständigt svagt sorl; men det enda, som redigt, fastän doft, kom fram, var glömdt. »Nej, vår son hade nog rätt - murarne ha ramlat, och ekot tystnat - men en rad i sen der yttrade den gamle litet misslynt - en rad i sender måtte väl lyckas bättre:

Hvad jag kärast drömt»

-----drömt,

upprepade ekot.

»Hvad jag diktat, blir ej glömdt!»

-----glömdt.

Den gamle smålog, liksom småloge han åt sig själf, som sökt att väcka upp det, som ej lät väcka sig - denna hemlighetsfulla röst, som för ett halft sekel sedan svarade så bra.

Drömt-Glömdt!

»Kära gumma, mellan dessa ord förvaras en människas hela lefnadshistoria. Och ekot, ser du, har somnat och kan ej mera väckas - åh ja, så går det med oss alla.»

N:o 26 Kron.

var en lång backe - låtom oss pusta och se oss tillbaka; utsigten är förtjusande öfver skogar och björkdungar och dessa småsjöar,, som omkransas af åkertegar. Det är midt i höbergseln, såtorna stå i långa rader, och hövagn efter hövagn skrider öfver fältet. Många hundra lass komma i dag under tak - och bäst det; ty solen »suger vatten», säger bonden, det vill säga, solstrålarne brytas ojämnt i den uppstigande vattengasens osynliga vågsvall, och då är ej regnet långt borta; ty redan samla sig ångorna i lätta ulliga moln, som snart skola förena sig och brista.

Bredvid vägen ligger en rödmålad stuga, af ålder något brun-aktig till färgen; men på gafveln har man uppsatt en hvit tafla med inskriften »N:o 26, Odenstuna Compaguie». »Det är gamle Kröns torp», sade jag till de mina och tillade: »I lifvet står jag, liksom nu i naturen, på en backe och ser många och långa dalar under mig. Veten I hvad? Der ligger ett soldattorp - det är en bild, som är mig kär sedan nu nära fyrtio år tillbaka; ty under dessa många år har jag lärt mig att akta och ära den svenske iudelte soldaten, denna legering af bonde och krigare, som ensamt Sverige har - af det skäl, att intet annat land haft en konung, som så väl känt sitt folks karaktär och så förmått med små medel vinna stora resultater som Karl XI.

LåDgt innan man ännu gjort sig reda för hvad ett nationalförsvar ville säga, just under den tiden, då soldaten betraktades som en blott maskin, hvilken kunde för penningar lejas hvar som helst för att slå ihjäl hvem som helst och lyda hvem som helst - insåg han, att det för ett verkligt försvar behöfdes mera än att förmå uppställa en rad af kroppar, som kunde skjuta eller skjutas. Han skapade således den »indelte soldaten» - på sitt sparsamma sätt, så litet tryckande dyr som möjligt - han skapade en trupp af fullt beväpnade och krigsdugliga svenska bönder, som veta hvad ett hem och ett fosterland vill säga, som ha något att förlora, emedan just den fläcken, der hustru och barn bo, är deras hem, deras härd, deras allt! Han skapade derigenom icke soldater, dugliga för militärdespotism; men deremot desto mera pålitliga, då det gällde att försvara hus och hem, kung och land, hustru och barn.

Det är denna rena jordbrukareanda hos soldaten, som skiljer svensk militär från utlandets och den indelte soldaten från blotta soldenären.»

Gamle Kron kom från ängen och afbröt mig i mina reflexioner med: »Ja, Herre Gud! Bara man nu kunde få in de fattiga stråna oblötta! Det är en underlig väderlek i detta år, och kapten sa' här om da'n, att hans 'baroneter' visade, som han vore galen, mellan regn och vackert väder, så att kapten mente på att det alls inte är reda med väderleken nu för tiden. Det är på verldens sista tid, sa' pastor Ölund nyårsda'n.»

»God dag, kära Kron - men det blir väl bättre, skola vi hoppas. Hör på du: vi äro gamla bägge två, Kron!»

»Jo jo men - jag är mina sextiotvå, och nu börjar gubben känna, att det inte vill gå bra i 'tiraljörexcissen'. 'Jag tror, du är stel i lederna, Kron', sa' löjtnanten, då vi skulle springa som hjortar på storlägret i somras - för si, jag fick tån mot en sten och drum-lade på knä. Ja, gobevare löjtnanten, sa' jag, nu är Kron inte ung längre, men inte är jag ett klenäte heller. Men si, när jag var ung, så var det mig ingenting att springa en fjärdingsväg i taget med packning och allt - aldrig ett fnask - jag blef inte andtruten en gång; men sedan jag blef mina femti, så känns det styft i lederna.»

»Det der kommer sig deraf», skulle min synnerlige vän lektorN:O 26 KRON. 171

M. säga, »det kommer sig deraf, att den arbetande klassen super bränvin och sålunda försvagas i förtid - jag, som aldrig smakar bränvin, utan blott någon gång ett godt glas vin - jag ...»

»Förlåt bror! Du har aldrig i dina dagar kunnat i tio minuter hålla en ljussax på rak arm och skulle efter tre hundra steg digna under en soldatpackning.»

»Men - onekligen är dock denna tidiga ålderdom ett bevis på försvagad fysisk kraft - jag är mina femtioåtta år och promenerar hvar dag en fjärdingsväg.»

»Ja, bärande ett paraply under armen. - Nej, min gubbe lilla! Lef några år bland folket - betrakta arbetsklassen icke som en art småkryp, som du med lärdomens synglas undersöker, utan som kamrater, medmänniskor, lika goda, lika nyttiga och nödvändiga som någonsin du själf - och du skall döma annorlunda.»

Jag antar, att min vän lektor M. tycker, att denna begäran är orimlig, blir förargad och vänder mig ryggen. Rätt så, nu vill jag tala med gamle Kron.

»Men, ser du Kron, jag är mycket äldre än du och ändå så.»

»Jaha, si det är en skilnad mellan bättre och sämre, emellan de lärde och olärde -. jaha, med förlof, det är det.»

»Du är en klok karl - hvad tänker du om orsaken till att hos arbetaren styrkans tid så snart börjar och så snart förgår?»

»Jo si, arbetaren han är spänstig som ett rör, men brytes lätt; men de bättre äro mjuka som en sen töm, men sega utaf bara fan. Med förlof, jag säger så bara, men ditåt lutar det alltid.»

»Hur länge har du tjenat?» frågade jag, för att afbryta den något närgångna bilden af en töm. Jag kan ej neka, att det ligger någon sanning i bilden -. låtom oss vara ärliga mot oss själfva - visst är det ändå så, att den bildade klassens barn hastigt uppväxa till ynglingar, under det att arbetarens barn stå i knut, att de bättre vid mannaåldern

deremot, äfven .om de ega fysisk styrka, sakna arbetsklassens ihärdighet och förmåga af nära nog outtröttlig kraft - och slutligen, att de bättre väl vid sextio år kunna vara »utlefvade», men deremot icke gamla, hvilket är tvärtom med arbetsklassen, som hastigt åldras, derför att den förlorar spänstigheten under bibehållandet af sin styrka. Soldatgubben är icke svag, men han är stel -172 UR ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

han är petrificerad, men icke slapp, icke utlefvad. »Hur länge har du tjenat?»

»Jo, tretiett år, för si jag var icke fullvuxen, då jag antogs, men ändå mina fem fot och tio tum, godt mål. Ja, si jag stod i knut, till jag var aderton år, men se'n så sköt jag i höjden och blef smal som en ål.»

Om nu min vän lektor M. varit närvarande, hade han genast ljusligen funnit, att denna långsamma uppväxt berodde på att barnet farit illa, »försmäktat i brist», smuts och elände och skulle beklagat den »arme arbetaren»; ty det är en passion för dessa lärda herrar att djupt beklaga alla, som någorlunda ordentligt förmå nyttja armar och ben. De lefva själfva ett »själslif» och beklaga »samhällets martyrer», som genom sitt grofarbete utgöra liksom sockeln, på hvilken bildningen sätter upp sina sköna afgudabilder.

»Jaså, du växte långsamt? For du illa i barndomen?»

»Nej bevars! Far min var skräddare och bergade sig bra, och mor min var en rifvandes människa, som höll oss allihop hela och rena och lärde oss arbeta, förstås - ja, jag var redan rekryt, när hon dog, - men så skulle gubbstollen gifta om sig, förstås, och fick sig ett riktigt 'åbäke', som bara sprang i stugorna ined sqvaller - och se'n gick det baklänges för gubbstackarn förstås, och hade inte min hustru varit, så hade han inte fått en knapp isydd engång.»

»Och ändå stod du i knut?»

»Ja, förstås, det gör allmogens barn nästan allihop, det kan man bäst se, när »ho» kommer marscherande, första klassen, förstås.»

»Hvilken hon?»

»Beväringa förstås, för si första klassen är riktiga småkryp; men andra klassen ha redan börjat länga ut sig och se ut som folk, och se'n så bli de starka och härdiga som björkar.»

»Ja, du var stark i din ungdom, käre Kron.»

»Jo jo men, jag var inte så klen. Minns herrn derute i Slais-vick» adertonhundrafyrtionio ? Det var en gång inne på gården hos köpman Klaussen, som bodde snedt emot majoren, der herrn var in-q varterad!»

»Jag var der också närvarande. Var du med att bära packlåren ? »N:O 26 KEON. 173

»Jaså, nå se då vet herrn, att jag inte ljuger. Si det var så, att Klaussen skulle ur magasinet ha ut en stor kanalje till lår, och gå hade han fyra stycken slaisvickare, stora feta karlar, som sågo ut som lejon, och de skulle ta ut låren, men det var ljuga, och så ville de vända låren på kant och skafva ut honom. »Nain», skrek Klaussen. Se då stodo jag och Kliug derborta och sågo på, och så sade löjtnant K., som var med: Tior hit Kron och du Kling! Det vore ett »spetackel», om två odenstunasoldater kunde bära ut hela det der baket, som inte fyra tyskar orkade med!' Jag tittade på Kling och Kling tittade på mig, och bägge nickade vi god mening. Vi skola väl fresta - och så gingo vi in i magasinet och togo tag. Det var en hund så tung, men visst kånkade vi ut med låren och satte honom på gården. Officeren hurra' och folket hurra', och Klaussen bjöd in mig och Kling på vin och semlor och kallade oss sina »brave Burschen», och så fingo vi fyra skilling kurant hvardera, sådana der röda silfverpeugar, de bruka derute, och så sa'löjtnanten: 'Det kunde jag tro, att två på Odeustuna kompani kunde sköta tio sådana der', sa' han, och pekade på slaisvickarna. Åhja, gällde det på, så kunde man väl ta ett par, tre på bajonetten och sätta dem öfver hufvu't på sig. Men de fyra slaisvickarne sågo flata ut. Det må herrn tro, att de der tyskarne voro rädda för våra bajonetter, för si de orka' inte annat än att på långt håll peta ner sina motståndare, men Gud nåde dem, om de komme på nära håll, ty de äro just ena vantar. Det är säkert, att, om vi bli kommenderade: anfall gevär! och rusa på, så springa de för brinnande lifvet, så att, om de inte kunna plocka oss på afstånd, så är det

rakt slut med deras mod - ja kaf slut.»

Min Kron resonnerade om den saken, som en jordbrukare egnar och anstår. Han ansåg tapperheten för en art handtverk och icke följden af någon ögonblickets uppbrusning. Han behöfver just inga »elektriserande tal», ty han är ej känslig för elektricitet. Han är ej rädd att dö, ty han är en ödets man, som tror, att lif och död stå i Vår Herres hand - han kan stupa i kulregnet eller få solsting på åkern, då han mejar; men han arbetar i bägge fallen, han fullgör ett stycke skörd, med geväret eller lian. Men i ett fall är han ytterst känslig - han måste hålla af sitt befäl. Disciplinen är ett - kär-

leken till befälet ett annat, sona hundrafaldt höjer disciplinens sammanhållande kraft. Men denna tillgifvenhet växer på en äkta svensk, järnmängd grund, den växer på sträng rättvisa. Strängt får det vara, det skadar icke, men med rätt.

Det är en fröjd att se denna känsla af rättvisa så rent och så skarpt utpreglad hos en massa människor, som på sin höjd kunde katekesen utantill, då de voro små, om än mången glömt den sedan; men rättvisa i straff och belöning, det tro dessa om Gud, det är detta de också fordra af sitt befäl. Denna tro är kärnan för deras disciplin.

»För öfrigt», återtog Kron, som gerna talade om slaisvickskom-menderingen, hvilken var ett af hans lefnads märkligaste öden, »för öfrigt var det trefligt der ute. Vi voro inqvarterade der ute i Ängeln och hjälpte bönderna vid skörden. Det var hvete, skall herrn tro. Och så voro ungarna, som de varit galna efter svenskarne. Åh ja, Herre Gud! Vi hade alla små ungar själfva der hemma, och så tänkte jag - om fienden bröt in i vårt land,, huru gick det då med barnen? Skulle ryssen bränna ner våra stugor och kasta barnen i snön? Ah nej, så illa lönar oss ej Gud, och så lekte jag med de tyska ungarne, fastän jag ej förstod ett ord af hvad de pladdrade; men så fingo vi dem också riktigt i hälarne på oss, så att ibland såg jag barsk ut och skulle föreställa ond kantänka - jo pytt, det trodde de inte på.»

»Ja, så tänkte Kron; men det var väl inte alla det?»

»Jo, mestadels, om det var något ruter i karlen- men si, vi ha storstackare själfva också, förstås. Si, storstackare äro sådana stackare, som arrendera ut torpet och ingen jord odla, utan ta' sitt arbete än Mr och än där och gå der och sudda och låta hustrun sitta i stugan med ungarne, och ha nätt och jämt en liten potatistäppa, der de plocka potatisen under stånden, så att den är slut, innan den tas upp. Si, de tala hvarken jordbrukaren eller idas att hjälpa till, utan ligga, som Fläsk, stackare (som fick afsked för fylleri) på sin rygg, med armarne i kors på magen. För si der hemma har han väl både hustru och barn, men bägge till tynga, och han tänkte inte på annat än att både han och de skulle sluta med att ligga på sockna, som också blef slutet på den sortens hushållning. Nej, det duger inte.

Skall soldaten vara bra, så skall han själf bruka sitt torp, om han inte är i ordentlig tjenst, men si det lönar knappt mödan, då han halfva sommaren är på möten och kommenderingar, dessutom. Hur stor lön kan en sådan få? Det vanliga är, att han blir en lös person och en dagdrifvare, som Flasken var. Men Flasken tålde ingen der ute i Tyskland, utan ungarne voro rädda för honom, och han bara svor för att de förbannade tyskarne ej förstodo svenska och inte brukade bränvin, så gerna som han.»

»Nej, här står jag och pratar - titta in i min stuga», afbröt Kron sitt tal, som fastän enkelt, var genomsant från början till slut; och temligen tydligt bevisar, att den indelte soldaten långt ifrån är denna förkonstlade människa, som den blott disciplinerade maskinen vanligen är. Han har känsla, han vet, hvarför han hatar eller älskar; han vet, hvar soldatens pligt slutar och den fredlige medborgarens vidtar.

Stugan var enkel, men snygg, utom det att de smärre barnen (ty Kron hade äfven sådana) hade dragit fram tomma spolar på golfvet för att leka med, särdeles som en kattunge hjälpte dem att reda trådäfsingarne.

»Krona», det vill säga Kröns hustru, satt i väfVen och bultade för brinnande lifvet, och en halfvuxen, barfotad flicka spolade.

Detta arbete hade dock ej hindrat matlagningen, som likväl nu, på sommaren, verkställdes i kammaren, ett litet

kyffe, som hade spisel. I stugans spis hade man friskt björklöf, bakom hvilket kattungen hade sina gömställen och genom hvars mellanrum han kikade in i stugan. Högt på väggen hängde några taflor i glas och ram - högt, naturligtvis för att vara utom barnens verkningskrets, men ändå var glaset öfver »slaget vid Idsted» sprucket. En väggspegel med ett litet glas och en oproportionerligt hög ram, för att gifva den mera anseende, prydde väggen, och alldeles under taket - geväret på ett par spikar.

Så ser i allmänhet en svensk soldatstuga ut invändigt hos dem, som själfva bruka sina torp. Det ligger något hemtrefligt och arbetsamt i hela bilden, och en myrten eller en balsamin i fönstret visar, att man ej är så alldeles utan smak.

Hos sådana, som Kron beskrifvit, sådana som drifva »lösa», »så

der från och till», ser man tydligen, att hemmet ej är ett hem, utan blott ett »tillhåll». Der råder oordning och smuts, Orenlighet och missnöje, och framför allt lättja. Der bevisar allt, att stugan ej anses för annat än »första förslagsrummet» till fattighuset. Der finnas barn, bleka, tjocka öfver lifvet, med utmärglade lemmar (man blir sådan, då man måste lefva af blott potatis); de äro små irländare, som desse vanligen tecknas, och hustrun går der »slampig» med håret kring ansigtet. Mannen har ej varit hemma på halfva veckan; han har tagit sig arbete vid uärndemans bränneri, och der trifs han bäst. Den enda tid, han säkert kommer hem, är, om han sjuknar eller faller och förderfvar sig. Då förs han hem för att »vårdas» af de sina; men så snart han åter kan komma upp, försvinner han, »ty inte kan han lefva på kåltäppan, och inte har han der att göra». Han är ej annat än en beväpnad »proletär», skulle de lärde säga, färdig att lyda hvem som helst och för hvilket ändamål som helst. En armé af dylika har intet att förlora.

Nog af! Han är icke jordbrukare, fastän han hjälper att odla jorden; men den är ej hans. Han känner således aldrig denna hemkärlek, som är det första och nödvändigaste hjärtbladet för fosterlandskärleken. Har 'inan intet hem, så har man icke heller något fosterland, och ur denna sats kan min vän lektor M:s hela stilistiska förmåga och hela »makt öfver ordet» ej taga bort en bokstaf; ty fosterlandskärleken är ej en parasitväxt, som klänger sig fast vid skyhöga teorier och får sin näring genom luftrötter, utan den måste stå djupt rotad i fosterlandets egen jord och amrnas af Sveriges allvarliga natur.

»Ja, örn nu mor hade något att bjuda på», sade Kron. »Si, jag har väl», fortfor han och gick till »tulpeten», »litet bränvin hemma, men det är bara finkel, förstås.»

Han tog upp flaskan, som innehöll litet bränvin med ett par stora, svällande pomeransknoppar, som troligen i åratal meddelat sin smak åt vätskan, men hvilka nu,, som det tycktes urlakade, »på in-dragningsstat» bibehöllo sin plats i flaskan.

»Ah, inte ha vi något att bjuda annat än färskt smör», sade hustrun, som vid sina fyrtio år bibehållit en stor del af - icke sin skönhet, ty det hade hon aldrig egt - men sitt ungdomliga sinne

och sin öppna blick. Och så dukade hon ett litet bord och framsatte smör och bröd och en filbunke och husets enda silfversked, den .nämligen, som hon fått första lysningsdagen af husbondfolket, der hon tjenat, sedan hon var barn. Hon förde ingenting mera med sig än sin flit och sitt glada lynne, och detta hade aldrig Kron förmörkat; och visst var det svårt med barnen i början, men småningom växte der upp nya arbetskrafter i det lilla hemmet, och när äldste pojken var sexton år, arrenderade Kron en täppa till; ty han hade ju »dräng», som han förut aldrig haft.

»Jaha», sade Kron, »tretti års tjenstgöring är för mycket, ty tjugofem är redan för mycket, om man skall vara smidig i lederna som en pojke. Tjugu är lagom, ty då kan man duga hela tiden och kan också ha något för sitt arbete, ty det kan löna mödan att bryta sten och odla, om man har femton, tjugu år på sig, men alls intet, om man har mindre. Annars hade jag tänkt som så», fortsatte Kron, »att nu har jag och käringen min bott här i tretti år, och således kan jag icke tjena mycket längre, om jag inte hvart eviga möte skall stå i kokgropen och röra i ärter och gröt och se ut som en riktig m ullsork. Imellertid fick jag byggplan af rotebönderna, och der har jag satt upp en stuga för ålderdomen, om jag inte blir kyrkvaktare efter 'Stormen'; men han är inte lastgammal, han. Men så

vore meningen, att vår Petter skulle gå in för numret och ta torpet, för det vill hela stamroten och ströroten med, utom en enda bonde på en åtting, som vill ha en liten kröppliug till skomakare, krokig i knäna och svart i synen; men det, sa' häradsdomaren i Kroksgården, blir inte af, så länge jag har näsan öfver jord, sa' han, om också mäster skopligg syr aldrig så många suktstöflor åt Anders Mårtenson och kängor åt hustrun och barnen. För si alla vilja ha min Petter, och kapten har gillat honom, så att bara inte doktorn finner fel me'n; men inte vet jag, ty han är en riktig kavat pojke och exe-rade beväring i fjol och fick mycket beröm af hela befälet.»

Denna idé om ärftlighet är endast en sporre mera att älska hemmet och sitt land. Allmogen gynnar också denna idé. Om fadren varit en bra knekt, så väntar man det äfven af sonen, och; på det hela, går en stark åder af konservatism på bottnen af den svenska nationalkaraktären, sådan den skymtar fram hos folket själf.

»Imellertid står det i bladet, att det rustas till krig på alla håll; men si då går Kron med,, ty jag har hört nog försmädelse för det att jag låg i Skåne fyrtiåtta och i Schlaisvig fyrtinie och femti i bara ett »brödkrig», som bönderna pläga säga. Fyrtiåtta var jag så arg, när jag gick hem, att jag ville piska upp hvem som helst.»

»Åh ja, men nu saktar du dig väl», inföll hustrun.

»Nej pass! Inte skickar jag ut pojken, för då kommer han hem och grinar åt far sin, som tjenat i tretti år och inte luktat krutröken. Nej pass! Blir det krig, så står jag, så länge jag kan, och går så långt öfverheten skickar mig, vore det också till verldens ända, der man måste gå krokryggig för att inte stöta skallen i himlahvalfvet. »

»Ja, vi få se», sade hustrun.

»Ja, få se! Ja visst få de skynda sig, ty annars kan inte Kron komma med, det förstås; men visst vore det roligt att en gång få komma med i dansen.*

»Gud bevare löjtnanten, sa' jag sista mötet, blir det krig af? - Vet inte, sa' löjtnanten; men blir det, så ska' vi inte skämma ut oss.»

Men hästarna ha pustat nog och vi fått oss en liten filbunke, färskt smör och godt bröd.]?an har det just ej dåligt i en svensk soldatstuga; men huru ojämförligt dyrare skulle det ej vara, om allt skulle betalas kontant och om ej soldatens egen arbetskraft och omsorg utgjorde en stor del af hans lön, eller om han ej odlat dessa små tegar, som utan honom ofta skulle förblifvit oodlade och utan värde?

Det finnes mycken gammal trohjärtenhet hos detta folk, osynlig för den, som i en armé ser blott ett viljelöst, af människovarelser sammansatt dödsverktyg, hvars duglighet ensamt beror af förbättringar i dess mekanik; men klar för den, som vet, att det klappar någonting lefvande inom vapenrocken, ett hjärta, som med sina finaste rottrådar växt fast vid tanken på Sveriges lycka, dess frihet och ära, och hvars heligaste intressen äfven äro den svenske jordbrukarens.

Farväl, gamle Kron! Du är visst icke någon ovanlig soldat, ty tusen dina likar finnas och hafva funnits, allt sedan man skapade den indel té krigaren, detta mellanting af soldat och åkerbrukare - denna bofasta befolkning, som, när kungen befaller och fosterlandet

är i fara, i ett nu kommer som en ny folkvandring på rörlig fot. Ser du, ibland eder, I tusen, finnas oändligt många skiljaktigheter, likasom mellan ekens löf, der intet enda har lika åderbyggnad, lika uddar eller storlek, men dock alla äro eklöf i samma stolta krona, knytande sig omkring samma väldiga stam och gemensamt skyddande den jordfläck, som ger dem näring.

Lycklig hon!

Man kan ej neka, att vi svenskar i allmänhet äro bra likgiltiga för våra kyrkor. Man kan, då man ser en eller annan af våra små träkyrkor, ej annat än förmoda ett af de två — antingen att folket är allt för religiöst att göra afseende på yttre prål eller allt för småsnålt att vilja bestå en snygg dörr eller rutor af annat än utskottsglas. Det var just en dylik liten träkyrka, som länge utgjorde min sockenkyrka. Jag var den tiden student, och en och annan kamrat besökte mig — och så gingo vi till kyrkan; men alla utan undantag tyckte, att hon var allt för eländig — en liten gammal och ful lada, brun af gammal rödfärg och med tjärade dörrar. Bredvid henne stod, lik en sprätt, som gör sig intressant för en gammal madam, en liten klockstapel, bestående af en låda med någonting toppigt ofvanpå, som skulle föreställa en spira, men bra n^cket liknade en gammaldags stickad nattmössa. Det inre var ej bättre. Den var målad i bjärta, numera urblekta och lappade färger, som skulle föreställa marmor, men bestämdt voro ett hittills okändt mineral, och öfver altaret en Kristusbild så mager och likgul, att den uppväckte fasa. Jag vill ej omnämna orgeln, som både till yttre prydnad och ton i det närmaste liknade en gåsbur och der en liten rödnäsig gubbe med hornbågade glasögon, med styfva, krokiga fingrar klämde fram de förskräckligaste dissonanser för att derigenom leda »vokalsången», som kantorn älskade uttrycka sig. Men oaktadt allt detta och en temligen klenprest dessutom, gick jag helst ensam till kyrkan för att slippa höra min lilla sockenkyrka bakdantas och göras till ett föremål för gäckeri. De, som förstodo sig på målningar i skulptur, utdömde bilden, som störde deras andakt, och de, som kunde en smula piano, ordentligen våndades, då kantorn pinade den arma orgeln, som, om den fått följa sin egen vilja, ej låtit ett »kny» höras och nu med hög röst högtidligen protesterade mot att leda »vokalsången». Men jag gick ändå hvarje söndag dit. Det var något der, som stämde rnin själ till andakt; det var något, som gjorde mig mera vek, mera känslig och varm än eljest. Se, der uppe på en låg bänk i koret satt i raden af andra en gumma. Jag såg ej träbilden, jag hörde ej orgeln, knappast presten och hans väl indelade predikan. — Jag såg på den gumman, och hon lärde mig, att detta var ett Guds hus. Hon kom alltid före gudstjenstens början, och der satt hon och läste i sin psalmbok, långsamt och med möda. Emellanåt böjde hon på det grå hufvudet och smålog som ett barn i drömmen. Jag afundades hennes lycka att kunna läsa långsamt, jag, som på några minuter genomögnade hela sidor och på några timmar en diger bok. Hon njöt af hvarje ord, ty hvart och ett af dem hon stafvade sig till, föreföll henne som ett trappsteg mot höjden, och då hon slutligen kom till Jesu namn, kände hon sig hafva en fast punkt, der hennes själ kunde hvila ut. Och så började psalmen, och med sina bleka läppar sjöng hon den med de andra och riktade sina ögon mot det lappade hvalfvet och mot orgeln. Icke tyckte hon, att det lät illa, icke tänkte hon på kacklande gäss eller på den lille rödnäsige kantorn och hans krokiga fingrar. — Det föreföll henne som en änglakör. Hon tyckte, att dessa toner voro pinnarne i en Jakobsstege, på hvilka änglar gingo upp och neder, och hon satt under hela gudstjensten med de trohjärtade ögonen betraktande än bilden öfver altaret, än presten, som predikade; intet störde henne, hvarken konstsinne, lärdom eller kritik. Det var en liten gudstjenst att blott se den gumman, då hon böjde på sitt hufvud och då hon stafvade sig fram i sin bok eller med ofrånvänd blick tycktes liksom suga tröstens och kärlekens evangelium ur hvarje bokstaf och från allt hvad som omgaf henne i den lilla fula, förfallna och just genom sina konstverk och sin orgel så ofördelaktigt utrustade träkyrkan. Och så gick honhem till sin lilla koja i skogen, under det att ett par oharmoniska klockor pinglade i den lilla lådan med nattmössan på. Hon visste med sig, att hon tackat och lofvat Gud, utan att låta störa sig af allt detta, som störde andra. Hon trodde fullt och fast, att Gud med sina änglar omgifvit henne och styrkt henne, hon kände sig så glad — så outsägligt glad — den hjärtegoda gumman, som så långsamt och svårt letade sig fram bland psalmbokens många bokstäfver; som ej hade begrepp om den bildande eller om tonkonsten, eller om en väl eller illa skrifven och uttalad predikan. Allt var godt! Hon hade ej sett med ögat, ej hört med örat — hon hade förstått så föga med förståndet, men hon hade känt, huru, ostörd af allt jordiskt, der flöt en varm ström genom hennes gamla hjärta. — Derför var hon så glad. — Lycklig hon!

— Allas gunstling.

emoargenren har ett ohjälpligt grundfel eller det, att den har så oändligen lätt att stöta emot. Den arme författaren navigerar oupphörligen mellan blindskär och sandbankar och måste beständigt loda för att ej »ta törn» mot än en, än en annan af sina forna eller nuvarande vänner, som alla ha en lätt förklarlig afsky att »stå i tidningarne», äfven om det är den hedersammaste, artigaste och gentilaste af hela detta farliga slägte - eller själfva »Ny Illustrerad».

När man börjar gräfva bland sina minnen eller, bättre uttryckt, då man samlar minnen för att vederbörligen »sammanflätas», sitter der kanske, midt ibland de vackraste blommorna, en gammal vän, som lefver och som skulle bli rosenrasande, om han komme i »bladen», förrän han måste stå der som »saknad af hustru, barn, anförvandter och talrika vänner», hvilket kan låta höra sig.

Jag har nu råkat på just en sådan fläck och måste derför hitta på ett namn, en samhällsställning och åtskilligt annat, som diktas, på det att den lefvande vännen icke må anse sig afmålad och röra upp himmel och jord. På detta sätt händer det, att han läser mina minnen och småler; ty hans person går fri och hvälfver allt på en diktad person, som är så bortblandad med andra, att han med god smak själf kan skratta deråt.

Och författaren måste iakttaga alla dessa försigtighetsmått, fastän han icke har det allra minsta ondt att säga - icke ett enda jota,

som på något sätt kan såra mannens heder - utan blott derför, att man ej tål att stå i tidningarna, om man icke får dugtigt med beröm eller fått sig en »ciselerad snusdosa full med blanka (naturligtvis kopparröda) äkta karoliner».

Jag börjar således - under försäkran, att händelserna äro sanna - med en liten osanning eller namnet Kalle Fredin.

Bland mina akademivänner befann sig en, som hette Kalle Fredin - en utmärkt hygglig yngling, som såg temligen bra ut och hade en sällsynt gåfva att ställa sig väl utan att hvarken vara lycksökare eller något annat, än det han verkligen var: en öppen, glad människa, som såg alla rätt m i ögonen derför, att han icke hade något att dölja, ej ens sitt hjärta. Han var således alla fruntimmers älskling från tanten ned till lillpullaD, som hoppade upp i hans knä, och för hela centern eller de giftasvuxna flickornas förtjusande leder.

Kalle Fredin var en fattig gosse, konditionerade på många ställen och hade en ogemen lycka eller olycka att bjudas åt alla håll - i alla rikets delar - och bli bekant med hundratal af familjer, som alla inom några timmar ansågo Kalle Fredin som tillhörande familjen, en glad, treflig slägting, som talade politik med pappa, om en klok hushållning med mamma, om »jagt och djurfång» med sonen och om sista balen med flickorna och som dessutom fick förtroendet att måla ansigten åt småherrskapets pappersdockor. Och alla dessa människor höllo utaf Kalle Fredin, och han höll af dem alla, fastän mängden af vänner tycktes temligen stor. Men han var i vänskaps-verldeu en art af fältmarskalk, som lika älskade alla »vapen» och förstod att ordna alla, der de borde vara. Nog af. det fanns ingen, som hade en så stor krets af värmer och bekanta som Kalle Fredin, och dessutom var han en den allra bäste, redligaste och pålitligaste kamrat.

Men oaktadt allt detta vill han bestämdt icke nu »stå i tidningarne», och derför får han heta Kalle Frediu, fastän han heter någonting helt annat.

De sammanflätade minnena tillhöra den historiska genren, och det blir, på det att den värde läsaren må få en klar öfversigt af förhållandena, nödigt att indela de små berättelserna i riktiga kapitel för att visa, huru det går, när alla människor hålla af en.

i. Om Kalle Fredins gula schas och dermed förknippade händelser.

Bland de många ställen, der Kalle Fredin var bekant och således äfven allmänt afhållen, var äfven en af våra många småstäder, nämligen staden X.

Han var under sina studentår flera jular inbjuden dit till en aflägsen slägting, en gammal, förmögen borgare (detta är dikt emellertid), en gammal, förmögen borgare, sade jag, som bodde och dref sin rörelse i X. Men Kalle Fredin hade den egenheten att, fastän sålunda fästad på en gifven punkt, inom kort sprida sin vänskaps rötter vida omkring och öfver allt bilda nya bekantskaper. Således var för honom slägtskapen med gubben Roling ingenting hvarken mer eller mindre, än att Kalle Fredin inom fjorton dar ansågs som slägt med hela staden, hos borgmästare och råd, prost och kyrkoråd, majorens, assessorns, häradshöfdingens och samtlige innevånare. Öfverallt var han den välkomne, glade gästen, den deltagande vännen, ty Kalle Fredin gladde sig med de glade och sörjde med dem, som sorgsne voro - och allt detta af hela sitt hjärta, öppet, ärligt, utan flärd eller falskhet. Hans enda fel, om han hade något, var, att han deltog i så mycket, att vanligt folk icke kunde fatta en dylik natur.

Det är mycket klart, att Kalle Fredin, fastän fattig som en kyrkråtta, belamrades med en oändlig massa af rykten om att han »kastat sina tankar» än på en, än på en annan af stadens giftas-vuxna flickor, fastän han själf var allt för ärlig att åt någon till-bjuda det enda han egde: fattigdomen och beroendet af andras godhet, ty detta var egentligen hans kasus.

Fastän han själf icke tänkte derpå, så var han, hvar han kom, snart omgärdad med alla möjliga fiskredskap för att fånga honom eller »stadga honom», som det heter. Få flickor kunde motstå frestelsen att fästa en yngling, som syntes så omöjlig som Kalle Fredin, ty qvinnan har den lilla fåfängan ofta nog att företaga sig

omöjligheter blott för glädjen att besegra dem. Det var således icke alls svårt att få in Kalle Fredin i ett nät; men att få honom att bli qvar var och blef en omöjlighet. Han tänkte alls icke på att få en hjärtevän, utan några hundra, som han höll af lika mycket allihop. »När eller rättare om jag får ett hem, så skall jag söka mig en hustru, som skall dela min fröjd och min smärta», sade han ofta till sina närmare vänner, bland hvilka jag var en. Detta ämne rörde honom djupt, fastän lättsinnet glindrade på ytan. Ett, om man så vill, löjligt bevis derpå var, att han, då han till sin gitarr (sant - han spelade gitarr, ett den tiden underbart instrument), sjöng gubben Noach, andra versen:

Gumman Noach, gumman Noach var en heders fru,

Hon gaf sin man dricka.

Hade jag sådan flicka, Gifte jag mig, gifte jag mig, just på stunden nu -

kunde han aldrig sjunga dessa två sista rader, utan att rösten darrade af rörelse. Hans fantasi målade i ögonblicket bilden af ett stilla hem och en liten älsklig varelse, som sysslade derinne.

Men just derför att detta ämne var honom så kärt och så heligt, voro alla maskor för stora, ty Kalle Fredin gick ut, som han kommit in, utan att hafva mistat ett fjäll.

Emellertid var han nu en gång sådan, och han rådde ej för, att han var tillspillogifven och enligt alla tanters och vänners förmenande måste »fästa sig» och detta med görligaste första. Alla ville den stackars gossen så väl, och Mariana X., Stafva Y., Stina Z., Maria Alpha och Helga Omega voro just passande för honom.

Kalle Fredin visste icke ett ord om saken; men inom fjorton dar var han, efter hvad ryktet sade, förlofvad med fjorton flickor i staden X., och frågan, som skulle afgöras, var endast den obetydliga: hvilken som var hans utvalda. Ingen kunde misstycka, att flickorna gerna ville ha en vänlig och treflig ledsagare genom lifvet i stället för en del »tråknackar», som för öfrigt stodo på listan såsom mycket ^förståndige», »välbergade» och »stadige», men i hela sitt uppträdande hade något träartadt och segslitet, och man kan icke förtänka de unga damerna, att de hellre ville spinna silkessnören af en böjlig karaktär än sno bastrep af mera allvarliga.

Affärsförhållandena kommo dervidlag mindre i fråga, ty dels kunde »pappa» hjälpa den saken, dels hade man det oändliga hoppet och allt hvad det lofvade att gifva, då realiteterna felades.

Qvinnan är mindre beräknande än mannen; hon gifter sig, om hon får, hellre ganska »oförnuftigt» af kärlek än förnuftigt för pengar.. Mannen gör ofta tvärt om. Han är rädd att bli kär och tappa sitt sunda förnuft, som säger honom, att »der fattigdomen kommer in, kryper kärleken ut». Men det är för honom det. För qvinnan åter kommer just den ädlaste, den mest uppoffrande kärleken in i huset på samma gång som fattigdomen och olyckan. I öfverflödets sköte plågas hon beständigt af ett något, hon vet ej hvad, men detta är, att hon aldrig får tillfälle att visa sig såsom qvinna, i detta ords skönaste mening, som den, hvilken utan klagan bär hvad som helst, som gläder, tröstar och hugsvalar, när nöden är som störst, och som med sin hand utplånar rynkorna i mannens panna.

Jag vet ej, om det är passande; men visst egnar jag dessa ord till förf. af det lilla täcka skådespelet »Fröken Elisabeth».

För Kalle Fredin var dock julen öfver, och han for åter till akademien, innan man fått någon reda på hvem han

»fästat» sig vid i den goda staden X., ty att han var fast - det var klart; men Kalle visste ej själf det allra minsta, utom att han höll af bra många människor i denna stad.

Bland de flickor, som med någon bestämdhet antogo, hvar för sig, att hon var den utvalda, hvilket hon dock icke förtrodde någon, var den jag kallat Helga Omega.

Hon var enda dottern i en något så när »tät» familj och moderns afgud. Självfva Kalle hade der i huset, med så mycket obehag, som han var mäktig af, tyckt sig finna, att lilla Helga var den bestämmande och på sätt och vis befallde söta mamma och till och med söta far. Mamma hade i sin ungdom icke fått den finare bildning, som föräldrarne, med mycken kostnad, skaffat lilla Helga, och mamma fick mer än en gång höra en liten tillrättavisning, som, då den afhördes af Kalle Fredin, verkade just motsatsen af det lilla Helga åsyftade.

»Hon är ändå mor», tänkte han, »en kärleksfull mor, och denna egenskap ligger skyhögt öfver alla den så kallade 'bildningens' företräden.»

Det säkra var, att Helga, oaktadt sitt glada sätt att vara och sina många talanger, inom Kalle Fredins hjärta, om någon rangering der kommit i fråga, fått samma plats som bokstafven Omega i det grekiska alfabetet eller - den allra sista.

Men när Kalle kom tillbaka, var han alltid lika vänlig, lika öppen, lika deltagande i allt, och Helga gjorde sig fullkomligt säker om hans tillgifvenhet, fastän han mot henne icke var ett solgrand annorlunda än mot andra; men uppfödd med vanan att befalla mor och far, föll det aldrig Helga in att en så böjlig karaktär som Kalles, skulle trotsa hennes behag, hennes talanger och hennes - vilja. ^

Aret derpå såg det ut att blifva en så kallad grå jul. Vägarne voro gropiga och svåra; men Kalle Fredin måste nödvändigt resa till sitt aflägsna hem för att bevista en systers bröllop. Liksom den, som reser karavanvägen genom öknen, har sina stationer än i den ena, än i den andra oasen - vid »Tacksamhetsbrunnen», »Välsignelsebrunnen» eller »Kommendantsbrunnen», som de heta i Algeriet, så hade Kalle sina stationer och Ibland dem staden X.

Kalle Fredin hade inga verldsliga egodelar, jag har sagt det förut; men äfven det var en dikt, som härmed återtages, ty han egde en gulmålad schas. En dylik beqvämlighet var den tiden af oskattbart värde, innan vi, med stor utländsk skuldsättning, byggt jernvägar till landets bägge universiteter, så att den studerande ungdomen kan sofva sig fram till lärosätet.

Den tiden måste man komma fram vaken, om man icke, liksom Kalle Fredin, egde en schas.

Nåväl, Kalles schas bar honom nu på sina mjuka C-fjädrar fram till X., der han skulle hvila ut några dagar. Nu, om någonsin, måste han göra allvar, då han sedan på obestämd tid for bort till okända regioner. Kometen var i sitt perihelium och måste väl falla in i solen, om allt skulle gå väl. Detta anländande skedde omkring åtta dagar före jul. Han mottogs med varma servetter öfver allt, och Helga hade till och med sytt ett »minne» på stramalj, föreställande en turturdufva »ensam och förlåten» på kanten af ett tefat. Hon var dock icke ensam, ty Kalle Fredin fick en stickad hund af en annan och en porslinshöna af mamsell Z., som var

dotter till Z:s & kompani glas-, porslins- och galanterihandel vid Stora torget.

Det var arla en morgon, då pigan, som eldade Kalles rum, kom in med snö i hufvudet. Det hade hela natten varit ett riktigt yrväder med snö, hvilken föll i massor.

Kalle tänkte genast på sin schas, som nu blef omöjlig att begagna och som således måste qvarlemnas; men hvar? Farbror borgaren hade intet vagnshus, eller var det fullproppadt, jag vet ej hvilket; men för att hjälpa sig från schäsen tillråddes Kalle att vända sig till Helga Omegas pappa, som hade »ett stort, präktigt vagnshus».

Han anmälde &in förlägenhet, och den gula schäsen fördes nära nog i triumf in i sin vinterbostad. Helga själf var ute och ställde om, att den fick en god plats, med skälmarna i »bedjande» ställning uppåt väggen.

Schäsen stod der som ett minne, sade Helga ömt, och som en borgen, att hennes älskade »bror» (ty så ansåg hon

Kalle Fredin) snart skulle komma igen.

Och så for Kalle (på släde förstås) derifrån.

Jag behöfver väl ej undervisa läsaren om att ingen är herre öfver sitt öde, hvilket ligger i gudarnes knän.

Ödet ville således, att Kalle Fredin på flera år icke kom att ta vägen genom X., der hans gula schas med sträckta armar alltid för*-gäfves väntade på sin herre och egare, som icke heller skref så särdeles gerna, emedan man just icke har någon att skrifva till,, när man borde skrifva till alla.

Under tiden spridde sig, genom Kalles kamrater och andra, än det än det om att han var förlofvad på andra håll, än med en underskön fröken, än med en brukspatronsdotter, än med en ung, rik enka o. s. v., allt utan att Kalle Fredin själf tänkt på någondera.

Han var ett offer för sina sällskapsgåfvor - man måste vara tråkig och torr som en sticka för att undgå att förlofvas bort mot sin vilja, och äfven detta hjälper ibland icke.

Flera år hade sålunda förgått, och mamsell Helga hade nära nog slagit Kalle ur hågen och funderade på en liten rödhårig köpman,

som friat. Men (allt för Kalles skull) svaret hade dröjt. Dock, ryktena blefvo allt mera säkra, och således var det klart, att Kalle Fredin på »ett nedrigt sätt bedragit» mamsell Helga, ty att insätta den gula schäsen i pappas vagnsbod var något, som han aldrig gjort, om han dä icke haft sina »tankar».

Om allt detta hade Kalle ingen aning, utan då han såg, att han icke skulle på länge återse X., så skref han till en vän, att denne skulle sälja schäsen.

Det var ett Uriebref, som inom några ögonblick bestämde öfver schäsens vara eller icke vara.

Vännen svarade:

- - »Angående din gula schas, svarade mig mamsell Helga, rodnande som en pion, att ingen sådan fanns. Dagen derpå förlofvades hon med N. N., den der rödhårige lille sillstryparen, du såg här.»

»Sedan har det transpirerat, att din gula schas ganska riktigt fanns i pappas vagnsbod, men att den, samma dag jag var der, sönder-höggs och användes till bränsle i Spiseln, hvarvid mamsell Helga själf lärer biträdt, troligen för att vid dess låga baka förlofnings-kakan.»

»Din schas är stoft och aska, och den enda tröst jag har att skänka dig är, att du mistat schäsen och mamsellen på samma gång, således vinst- och förlustkontot uppgående i hvarandra, ty man påstår, att hon med hvarje år blifvit allt 'katigare och katigare', så att lille köpmannen nog fått, hvad man kallar, 'hin i båten'.»

»En lycka för dig, att du ej fick henne i schäsen!»

2. Om huruledes Kalle Fredin kommer mellan

två eldar.

Jag behöfver icke upprepa, att Kalle hade vänner; men möjligen erinra om att dessas flertal långt ifrån befann sig bland den skönare hälften af mänskligheten. Han hade en oräknelig mängd goda vänner

och bröder och farbröder af alla åldrar och förmäler i alla möjliga väderstreck i vårt kära fädernesland; men bland dessa en mängd verkliga vänner, som är något helt annat. Denna skilnad utgick dock icke från Kalle Fredin, ty han var färdig att uppoffra tid, möda och penningar för »alla i gemen och hvar och en i synnerhet», utan från vännerna, af hvilka en del tyckte, att han var treflig och snäll, och en annan och mindre del verkligen höll af honom.

Han egde en vän af det senare slaget, Fritz Berner, och de bägge ynglingarne öfverlade om sina nöjen till julen. Berner hade slägtingar på landet, och desse hade genom honom bjudit Kalle till sig för att i en vid krets kringföra

och bekantgöra den välkomne gästen.

Med all sin verldsvana och sina otaliga bekanta var Kalle Fredin dock af naturen långt ifrån påflugen. Han gjorde själf just ingenting för att få vänner, men de kommo till honom liksom dragna af en magnetisk kraft, som låg i hans ögon, hans röst, hans talande leende, ja, i själfva hans tystnad; men af denna egenhet visste han själf lika litet, som den blinda maneten, som gungar på hafvets vågor, vet af sina lysande färger.

Emellertid var Berner, som ville taga Kalle med sig, en verklig vän, ty det var gifvet, att Kalle inom få dagar skulle innehafva brorslotten i vänskapskretsen och på sätt och vis undantränga den, som infört honom.

Omständigheterna voro äfven mer än vanligt kinkiga, ty Bern ers förtjusning - en söt och snäll flicka från grannskapet - var äfven inbjuden att öfver jul vistas hos slägten, och hvem kunde veta, om icke hon skulle finna sig intresserad af Kalle Fredin, som hade en egen gåfva att ställa sig väl hos det sköna könet.

Någon försigtighet var således nödig för att få ha sin utvalda i någorlunda fred för tycken, och Berner räknade dervidlag på Kalles beskedlighet och oegennyttiga vänskap.

»Nå, beskrif mig folket derute», sade Kalle några aftnar, innan den beramade julfärden skulle företagas. »Jag känner ju ingen enda derute och vet inte hvad jag skall företaga mig.»

Han var riktigt blyg, stackars gosse, att komma i okändt sällskap, hvilket bevisade, huru litet han kände sig själf och sin förmåga

att blifva bekant och vän med alla. (Jag måste, för att ej störa den historiska gången i min berättelse, omtala, att detta skedde före katastrofen med den gula schäsen - en händelse som gaf Kalle en lektion i menniskokännedom och verldserfarenhet.)

»Hvilka der finnas?» sade Berner. »Jo, morbror och moster och småflickorna och två pojkar, som gå i skolan. Morbror är en mycket rar människa, redlig, ordentlig och punktlig - ack, om jag liknade honom! Moster är en riktig matgumma, som du gör en verklig väntjenst, om du äter duktigt med skinka och tunga. Flickorna äro alla småungar, som hänga sig fast i din rock, utom Stafva, som är tanig, halfvuxen; 'snipig' och förargad öfver att hon vid 14 år icke är fullvuxen. Der har du den familjen. Så finnes der en flicka, hon heter Maria Paulsson; men henne får du icke kollra bort med ditt. förb- prat och dina många konster. Du får inte en gång sjunga 'Gumman Noach' för henne; du skall veta^ att henne tycker jag om och vill ha henne i fred för en sådan väderhane, som du är.»

»Jag?» frågade Kalle Fredio. »Jag?»

»Ja, just du; men det skall du lofva, att inte ställa till spektakel.»

»Bevars! Der finnes väl folk ändå att tala med, och jag menar alla lika väl; men tråkigt vill jag inte ha.»

»Nej bevars! Det är godt om flickor i trakten, och om du bara inte försöker att tränga dig mellan barken och trädet, så kan du få mycket trefligt. Du skall, om du vill lyda mig, visa litet företräde åt en mamsell Theodora Brolander och en fröken Mathilda von Kantmeijer, som bo i trakten och som hafva godt hufvud och äro rätt hyggliga och snälla flickor.»

»Unga?»

»Åhja - inte så precis.»

»Vackra?»

»Åh, som folket är mest.»

»Jaså - och din flamma?»

»Både ung och vacker, den snällaste, sötaste flicka som kan finnas. Vore icke jag fattig och hon fattig, så friade*jag genast; men nu... Med henne får du inte tala om annat än väderleken.»

»Jaså, det var svåra vilkor; men låt gå! Jag är dessutom så kort tid der, att jag icke hinner att bli bekant med någon.»

De bägge vännerna anlände själfva julaftonen - för att vara noggranna - klockan tre eftermiddagen. Det vill i vårt klimat säga skumrasket.

Klockan fyra hade Kalle Fredin förtroendet att lacka småherrskapets julklappar, som hvardera skulle läggas i många papper och förseglas väl, så att pappa och mamma och pojkarne skulle bli bra nyfikna, innan de togo fram en stång lack eller en liten krage, som man sytt på länge och väl.

Klockan sex skref han åtskilliga poesier, som skulle åtfölja fröken Mathildas många julklappar. Klockan sju kom mamsell Theodora och begärde goda råd och verser, och klockan åtta kom själfva frun i huset med uppdrag att »herr Fredin» skulle vara så god att skrifva något med ett par blomstervaser, som pappa skulle få, och så vidare.

För en hvar som ej visste, att Kalle kommit klockan tre eftermiddagen den 24 december, skulle det klockan nio samma afton förefallit otvifvelaktigt, att han från barndomen varit vän, slägt och bekant i huset. Han å sin sida gjorde ingenting annat, än att han var vänlig och tjenstaktig; men det öfriga herrskapet tycktes ha den Öfvertygelsen, att han tillhörde dem och ingen annan. Stackars Kalle! Så var det öfverallt - i alla landsändar, dit han lekamligen hunnit.

Kalle Fredin hade en afgjord motvilja att bedöma andra - något, som för vanligt folk är det lättaste i verlden. Han var således icke fallen för sqvaller och förtal, utan lät alla gälla allt hvad de kunde gälla.

När således de bägge vännerna efter julaftonens nöjen kommo in till sitt, tycktes det, som Kalle var nöjd på alla sätt. Han behöfde ingenting mer, än att folk var vänligt mot honom - någon kärlek eller kurtisaffär tänkte han ej på - han pratade lika gerna och lika vänligt med en grönsiska, som vänder på hufvudet, liksom om hon fÖrstode hvad man sade, som han talade vid en flicka eller herre. Han höll af både menniskor och djur, det var hela hemligheten hos denna dragningskraft, som gjorde, att han var »allas vän».

Kalle fick icke tala med Berners flamma om arm ät än väderleken, han hade på sitt samvete hållit ord; men ändå - så.

»Hör på», sade Berner, när de voro på tu man hand, »hör på, min käre Kalle», började han med komiskt allvar, »du är en vacker pojke du.»

»Jaså - hvad då?»

»Du skulle med Maria - min flamma förstår du - icke tala om annat än väderleken, hur höll du det löftet?»

»Icke annat jag vet - vi talade om norrskenet i qväll - det var ett vackert norrsken.»

»Jo, det var skönt, och så berättade Maria mig midt i fysionomien, att du var en ovanligt hygglig yngling!»

»Ja, ser du, det är en vår Herres gåfva det.»

»Att kollra bort alla menniskor?»

»Ja, med väderleken, ja »

»Hvad fan var det för en rörande historia, du behagade vispa ihop som garnering på norrskenet?»

»Hvaba, historia?»

»Det är omöjligt att låta bli att skratta», sade Berner. »Min försigtighet - ack! Det gick alldeles förträffligt rasande. Jag bad dig med Maria tala endast om väderleken - det är väl det oskyldigaste och vanligaste ämne man kan tala om - men så svänger du till med väderleken, så att en tår dallrade mellan de långa ögonhåren, då Maria omtalade hvad du sagt. O, det var alldeles förtjusande, förstås!»

»Nå, hvad sade jag då?»

»Jo, det var norrsken, vackert, ni tittade bägge ut genom fönstret mot norr, och du talade om norrskenet.»

»Ja, tillhör icke norrskenet väderleken och läran derom meteorologien?»

»Jo visst; men så - å propos naturligtvis - talar Kalle Fre-din om hur en fattig eskimå, eller hvad det var för en romantisk varelse i skälskinnshabit, en gång tillika med Egede eller Krantz eller Bock eller någon annan nordpolsbesökare betraktade ett praktfullt norrsken.»

'Jag vet hvad norrskenet är', sade eskimåen, 'det är jordens

egen törnekrona, som lyser i jordens mörker och flammar klart öfver dess isöknar som ett bevis, att försoningens ande lefver ännu der.'

»Jaha, ja - hvad vidare?»

»Jo, käre Kalle, du vet nog, att fruntimren äro fallna för bilder och fantasier, och derför tog du till törnekronan, då du helt enkelt bort tala om väderleken. Man kan inte ett ögonblick släppa dig lös, utan att du kollrar bort någon fattig människovarelse. Men hvad tycker du om dina två utvalda?»

»Ah, snälla flickor bägge två, rätt snälla och vänliga.»

»Ja, inte äro de vackra», återtog Berner; »men du är en solid person, sorn blickar genom skalet och finner den sköna kärnan. Nu blir det din sak att hålla balansen mellan dem bägge och icke ge den ena det allra minsta företräde framför den andra; ty ser du, bägge hafva otvifvelaktigt fyllt sina tjugufem år, fast jag icke sett någon annan prestattest än den, som åren inskrifvit i deras ansigten. Håll på, Kalle Fredin, lycka till! God natt med dig.»

Juldagen gick, annandagen gick och tredjedagen höll på att ta en lycklig ända, då Kalle Fredin och fröken Mathilda von Kant-meijer sutto i ett förtroligt samtal om lifvets gåta, som hon ville, att Kalle skulle tyda.

»Jag kan - vi äro ju vänner - jag kan ju tala öppenhjärtigt med herr Fredin, ty jag kan ej låta bli, jag är öppen som en bok - kan jag det?»

»Ja visst, bästa fröken; ty jag är sådan själf.»

»Ja, jag har trott mig finna det; men ett har förundrat mig.»

»Hvad då?»

»Jo, herr Fredin har själf ett godt, ljust förstånd, och jag begriper icke, huru herrn kan hålla ut med att hela timmar sysselsätta sig med vår goda, snälla hjärtevän Theodora, ty, utan att förtala henne, är hon en smula enfaldig.»

»Det har jag ej förstått.»

»Jaså - det är derför, att hon småskrattar åt allt; men en sådan människa skulle, oaktadt all sin godhet, rent af utträka en man, som fordrade mera än medhåll och god mat. Vår snälla, goda Theodora blir med tiden en riktig matgumma, men en människas allt kan hon aldrig bli.»

Dessa ord åtföljdes af en outsäglig blick från frökens melerade ögon.

Kalle var värre än illa ute, ty han ville ej säga ett klandrande ord om Theodora Brolander; men något måste han svara.

»Det är väl möjligt, att hon icke har hufvud, men hjärtat är godt likväl.»

»Tror då herr Fredin, att ett dumhufvud har något hjärta? Dertill fordras, att man har känsla, och den väckes af fantasien, Vår snälla, goda vän Theodora har ej mera fantasi än en gräshoppa - inga talanger dessutom - det är fråga om mat alltigenom.»

»Fröken Mathilda känner henne troligen bättre än jag, ty jag har ej varit här mer än i knappa tre dagar.»

»Det kan ingen märka, det veta vi icke af. Ni är för oss en gammal,, trofast vän, en i hvars hjärta åtminstone jag

kastat mer än en blick, utan att ni anat det.»

Här afbröts det förtroliga samtalet af Berner, till all lycka för Kalle Fredin, som, om allt fått gå sin gilla gång, efter all beräkning i fröken Mathilda von Kantmeijers hjärta blifvit antecknad som hennes blifvande fästman och en, för hvilken hon framdeles skulle blifva allt.

Äfven den dagen hade en ända, och Berner, som var långt mera praktisk än Kalle, skrattade hjärtligt åt »ungmörna», som han kallade fröken Mathilda von Kantmeijer och mamsell Theodora Brolander.

»Det ser ut, som om det kommit en 'fnurra' på tråden mellan ungmörna. Jag och Maria hafva haft vår fröjd af att se, hurusom du ställt till på ditt vanliga sätt.»

»Hvad har jag ställt till?»

»Jo, ingenting vidare än att, om du håller på ännu ett par dagar, så rifva de ut ögonen på hvarandra, de såta vännerna.»

»Men, i Guds namn, jag kan väl inte gå här stum som en fisk, i och då jag inte får tala vid din flamma om annat än väderleken och till och med detta går rasande, så har jag ju icke andra att tala vid än fröken Mathilda och mamsell Theodora.»

»Det är en himmelens lycka, att Staf va, kusin min, är en sådan der 'tana' till unge, just i slynåren, ty eljest hade du henne på halsen och kanske själfva moster, som i går, med en blick på Stafva, ytt-

rade, att uoge Fredin ännu på många år ej kunde gifta sig. Således, käre Kalle, när du kommer hit två år härefter, så kominer du i klämma mellan fyra. Denna gång sitter du i kläm mellan blott två brädlappar. Du har då en gång för alla råkat att bli allas vän.»

»Och du har råkat att bli en smula dum», sade Kalle i sin mån förargad, icke för egen del, men derför att Berner med van vördnad talade om sin snälla moster och kallade sin kusin för en »tana», fastän flickan lika litet rådde för att hon var smal och långrandig i växten, som de andra flickorna, att de passerat linien.

Kalle Fredin var verkligen och ej skenbart allas vän. Han höll af dem alla.

Fjärdedagen kom, och Kalle satt och bläddrade i ett gravyrverk, då Theodoras långa, bleka figur sväfvade in i rummet.

De bägge hjärtevännerna voro hvarandra olika i allt utom åldern. Theodora var lång, blek och Ijuslagd med hängande lockar, som gaf henne ett visst smäktande uttryck, likt det, som en pil får under en torka. Mathilda var deremot liten, med mörk hy och anlag för knoll-rigt hår, hvilket hölls i styr med qvittenslem. Den förra var helst klädd i ljusblått, blommigt kattun, den andra i något bjärt afstickande rödt och ljusblått skotskt tyg.

»Herr Fredin har visst tråkigt här ute», sade Theodora; »här finnas inga nöjen att bjuda på.»

»Jag vet ej något större nöje än att vistas inom en familj, som menar lika väl som jag.»

»Ja, det göra vi också verkligen; vi värdera er alla, och anse er som en vän, som väl icke glömmer denna julen och oss alla.»

»Nej, visst icke.»

»Men människorna äro dock hvarandra mycket olika. Under det att somliga äro som de synas, finns det andra, som dölja sitt inre för hvarje blick. Jag behöfver väl knappast nämna, att vi ha en sådan natur midt ibland oss, ty ni herr Fredin blir lätt bekant med alla; men om ni i tio år eller hela ert lif studerade till exempel lilla Mathilda von Kantmeijer, så finge ni icke reda på hennes karaktär eller hvad hon tänker.»

»Men hon är så öppen som en bok - säger hon själf.»

»Jaså, ja det är hennes vana att säga så, ty osanning är hennes

element, och m bör akta er for den hala ormen, som döljer sig inom, det spräckliga skinnet af en skotsk

tygklädning.» »Men herrskapet äro ju vänner?»

»Ja, så synes det, och å min sida skall Gud veta intet svek finnes; men jag blir aldrig slug på henne. Talanger har hon, och godt hufvud tror hon sig ha, men olycklig den, som tror henne.»

»Jaså, en tete å tete», sade fröken Mathilda inträdande och småskrattande. »Jag hoppas, herr Frediu nu fått reda på huru hummerpastej lagas, ty herr Fredin kan ej fatta, huru snäll vår goda, rara Theodora är i matlagning och hushållning. Ack, söta Theodora, jag har tusen gånger önskat att få byta med dig, byta jämt i allt, ty jag - &D> det behöfver jag ej berätta hvarken herr Fredin eller dig, hvilka, du åtminstone känner mig i mitt innersta hjärta, väl veta, att jag saknar all praktisk duglighet och blott lefver i mina vilda fantasier.»

»Ah, jag kan icke på något sätt mäta mig med dig», sade Theodora, »du, som har så många talanger och - - -»

»Ack, snälla Theodora, hvad äro alla talanger mot den praktiska dugligheten - de äro drömmar, jämförda med verkligheten.»

Kalle Fredin var vid detta tillfälle onekligen den nödvändiga tredje principen, den förmedlande, och han gjorde så mycket, att kriget åtminstone uppsköts till lägligare tillfälle; men på detta sätt bröt han med bägge; ty hvardera hade fordrat, att han skulle kasta sitt svärd i hennes vågskål och sålunda afgöra segern. Han borde offrat den enas tillgifvenhet för att komma i åtnjutande af den andras odelad.

Kalle var icke fallen för någon partistrid, utan ville gerna predika fredens evangelium för hela människoslägtet och således äfven för tvänne något passerade flickor, som i själfva verket hade ingenting att gräla om, utan gerna kunnat gemensamt draga korset med tålamod.

»Mjuka tjenarinna, herr Fredin», sade slutligen fröken Mathilda, djupt nigande.

»Likaledes! Adjö, herr Fredin!» suckade Theodora, böjande på hufvudet.

De sköna uppenbarelserna försvunno, och då Kalle såg sig i

spegeln, fann han, att han såg dum, flat och förlägen ut - hvilket icke var något att förundra sig öfver.

De främmande herrarne voro qvar öfver nyår; men förhållandet mellan Kalle Fredin och bägge flickorna ville ej riktigt ta upp sig. Han hade svikit dem bägge, ty det hade varit hans skyldighet att beundra fröken Mathildas snille och afsnäsa Theodoras månskensvarelse, och likaledes å andra sidan taga vara på ett »redbart» hjärtelag och fördöma ormens falskhet; men han gjorde intetdera.

Bägge hade misstagit sig, då de ansågo honom för en 2»ädel yngling» med nog upphöjda åsigter att förakta några lumpna yttre företräden, till exempel ungdom, röda kinder, purpurläppar, förgätmigejögon och hela denna naturliga utstyrsel, som gör de unga flickorna så »ytliga». Man hade skäl att tro detta, då han knappt bevärdigat Maria Paulsson, som verkligen egde dem alla, med några ord, hvilket, som de äldre flickorna trodde, berodde på en viss soliditet i karaktären och ett visst förakt för snart förgängliga företräden. Kalle ansågs således endast afse människans andeliga jag, och bägge visste, att deras själar voro i den allra bästa ordning och på allt sätt rena, skära, oskuldsfulla och ömma.

Det var förlåtligt, att de ej visste, att den stackars Kalle var fängslad af ett löfte att ej tala med Maria mer än nödigt var och att uppfyllandet af detta löfte öfvervakades af själfve Fritz Berner, vännen, akademikamraten. Det hade således blifvit temligen tråkigt mot slutet, om ej gubben och gumman varit så trefliga.

Onsdagen kom, och resfrukosten intogs.

Hvarken Theodora eller Mathilda talade med Kalle Fredin, utan hängde sig i stället, till Berners stora förargelse, på den stackars Maria, som nu var bägges allt, den, på hvilkens hjärta de lagt sina djupa smärtor; ty de voro två och hade hvar sin smärta att utstjälpa öfver en deltagande vän.

Maria såg mycket betryckt ut, ty förtroenden bli ofta tunga nog, och ett oupphörligt deltagande suger.

Kalle Frediu kunde ej begripa orsaken till förstämningen, lika litet som vanligt folk, som icke förstå det ädla

smedsyrket, begriper, huru ett lås bär sig åt, då det går i baklås. Det enda han visste,

var, att det på senare tider blifvit tråkigt och att gummans resfrukost var delikat.

Afskedets stund kom. Fritz Berner var vresig, ty de beskedliga flickorna lemnade ej Maria ett ögonblick i frid för sin betryckande vänskap och sitt tissel-tassel i hvarje vrå, och nu skulle han och Maria kanske ej på ett år råkas.

Kalle Fredin tog sin pelsmössa och började taga afsked. Gubben och gumman badö Kalle snart komma tillbaka, tusen gånger välkommen!

Fröken Mathilda neg och sade: »Ja, välkommen åter, fastän jag icke byter om skinn, utan troligen visar mig nästa gång i min anspråkslösa skott-tygsklädning.»

Mamsell Theodora såg mycket blek och högtidlig ut och sade: »Välkommen åter, herr Fredin. Ni är lycklig ni, som har så många vänner,, och vänner med talanger och briljanta hufvuden; det är klart att lika trifvas bäst med lika, snillen med snillen. Gudi lof, så ensamma bli hvarken Mathilda och jag, att vi icke åtminstone ha en trogen vän » Med dessa ord klängde hon sig fast vid den stackars Maria och afbröt Berners och hennes lilla afsked.

Den svåra stunden var förbi, och de bägge ynglingarne foro nu öfver gården och genom ängar framåt landsvägen.

Berner var den förste som bröt tystnaden.

»Det skall f-n ta dig med en annan gång. Du har en dig alldeles ensam tillhörig förmåga att ställa allt hin i våld. Såg du, att jag knappt fick ta' afsked af Maria, bara för de der ungmörna, som kastade sina fångarmar omkring den stackars flickan, som då en bläckfisk fångar en krabba.

»Rår jag för det?»

»Ja visst. Först så inbillar du ungmörna, att du är kär, och så sviker du dem bägge. Nå, det är då ändtligen löjligt, ty inte har du friat inte, det förstår jag nog, men du är så förb- älskvärd och kan från morgon till qväll prata persilja om törnekronor och Gud vet hvad - nog af, du är allas gunstling, och så är du ändå dum nog att för den ena tala illa om den andra.»

»Jag? Har jag talat illa om någon?»

»Jo, så mycket fick jag då ändtligen veta af Maria i går -

orsaken till den plötsligt uppflammande vänskapen mellan de gamla flickorna och den unga ängeln. Jo, ser du, det kokade några dagar, puttrade så der sakta till en början, och alltså eldade du på som en täflande amerikansk ångbåtskapten på Mississippifloden. Slutet blef, att i går sprang pannan i luften och hela den skållheta floden störtade öfver den stackars Maria, som, halfkokad i vredens eld, slutligen drogs fram som herrskapets enda 'bjärtevän'.»

»Hade ej Maria kommit i olycka, så hade det varit mig en fröjd.»

»Det var Mathilda von Kantmeijer, som började: 'Vet du, snälla Theodora, att det är besynnerligt med folk, som riktigt lägga an på att uttråka en stackars människa, som kommer i deras väg.'

'Det är icke alla, som med snilleblixtar förmå blända den först-kommpjde', blef Theodoras svar.

'Vissa naturer hafva någonting kardborrartadt, så att de hänga sig fast.'

'Och andra naturer något blodigelartadt, fastsugande, så att hjärteblodet följer med.'

'Snälla flickor', afbröt Maria ängsligt, för all del'!

'Ja, för all del', afbröt fröken Mathilda; 'men du skulle sett den stackars Fredin i går, och hur Theodora hängde öfver honom, så att de långa korkskrufvarne dinglade i luften, och jag kan ej annat än skratta, ha, ha, ha - o! det var gudomligt att åse. Hon stod der som hvita frun, då hon spökar, och den stackars Fredin var riktigt mörkrädd.'

'Åhnej, han blir inte mörkrädd för spöken; men märker han en tigerkatta smyga sig frarn i mörkret, om han då

blir rädd så - -'

'Tala ut! Är jag tigerkattan?'

'Vill jag visst ej säga; men han känner dig, han vet hvars andas barn du är: ormen i det skiftande skinnet af en skotsk tygklädning.'

'Och han känner äfven dig; han är åtminstone så pass ornitolog (eller hvad det heter), att han kan skilja en svala från en höna.'

'Höna - det är således jag?'

'Mjuka tjenarinna, det har jag icke sagt, men han känner dig bättre^ än han känner mig - och det är verkligen icke svårt.' .

'Han känner, så väl gom jag, ditt lömska lynne, ja, han har genomskådat ditt svarta hjärta - ha, ha - genom skottygsfodralet/

'Och dig har han genomskådat, om man så kunde säga, då blicken förlorar sig i det outgrundliga djupet af en dum natur.'

'Har han sagt det?'

'Nej bevars; men jag vet bestämdt, att han anser dig för mer än lofligt dum och enfaldig - en Kajsa Varg eller Nylanderska på sin höjd.'

'Och lika bestämdt vet jag, att han är rädd för din falskhet.'

Samtalet utvecklade sig, ser du, käre Kalle, sålunda, att de bägge förfördelade damerna blefvo sams och kastade hela sin vrede på dig, under det de, ändå obarmhertigare, kastade sin vänskap på den stackars Maria.»

»Men jag», yttrade Kalle Fredin, »har ju ej sagt ett ord om någon af dem, fastän bägge gjorde mig till förtrogen med deras omdömen om hvarandra.»

»Ja, ser du, det är just det befängdaste, att alla människor kasta sina förtroenden på dig. Och du, stackars Kalle, är också en sådan der fönstersvamp, som suger i dig vatten, olja, ättika och soja med samma smak, det är dig precis lika hvad man häller på dig, du bara dricker i dig. Och så får du de mest befängda blandningar att gömma, ty smälta kan du icke.»

Kalle kunde ej annat än själf skratta åt sitt öde.

»Nu må du tro, att ungmörna må som perlor, der de sitta som i ett litet helvete. Svikna, bedragna, misshandlade, föraktade af en studentslyngel - de, som bägge (om de velat, förstås) kunde fått både kammarherrar och kaptener, prester och proselyter. Maria står som en ängel mellan dem bägge och hindrar allt sammandrabbande; men du får sitta emellan. Bäst så, ty om det blefve upplyst, att du vore oskyldig, skulle de kasta sig öfver hvarandra. Nej, inte tar jag dig med en annan gång, ty clu är allas gunstling, och den rolen spelar man aldrig till slut.»

»Det är tråkigt ändå», sade Kalle Fredin.

»Hvarför det? Men å propos, du måste med tiden bli en mäkta populär man. Du talar lätt och är påhittig, så att du aldrig snor in dig och alltid hittar hem igen, äfven om du då och då gör en

krok i ärtåkern. Jag har många gånger funnit detta vid dina föredrag på nationssalen, och du kan, då du föreslår skålar, koka soppa på en spik.»

»Ja, det vore väl, om det vore sant. Det föresväfvar mig alltid, huru skönt det skulle vara att kunna elektrisera sin samtid för någon stor och sann idé.»

»Jaha, åh, elektrisera är inte svårt alls, det är ingen 'konst', utan bara en liten vetenskap', sade min fars rättare om trollkonsten att stämma blod.»

»Ja, men då är också allt vunnet. Det är ordets makt, som omgestaltar verlden», sade Kalle Fredin ifrigt.

Vännen Berner, som var en långt mera praktisk person, smålog helt torrt och tycktes tvärt afbryta ämnet med frågan: »Har du läst, huru Galvani fick en död groda att rycka på benen, då han ledde en elektrisk ström genom hennes ryggmärg?»

»Ja visst; men hvad har det med vår fråga att göra?»

»Ja, ser du, det muntliga föredraget är just en dylik galvanisk ström, du sluter kedjan, du talar, din röst, din blick, dina glänsande bilder, din klara besinning och poesiens förföriska konst väcker massorna - de tjusas, de beundra, de både se och höra så länge nämligen de äro under vältalighetens magiska inverkan. Men öppna kedjan - sluta ditt tal - och allt stannar. Var säker, att det lif, du spårade, icke mera finnes, att viljan, kraften, sammanhålligheten, med ett ord, allt, soin fordras för att sätta en stor tanke i handling, försvinner i samma stund ordet slutar att flöda, och allt, som är qvar, är en fradga af tom beundran för din förmåga, simmande på en bottensats af afund öfver din talang, att den är din.»

»Men hvad säger du om korstågen? Var det kanske ej ordets makt, som eldade dessa hjältar?»

2 Jo visst, som sagdt är, för ögonblicket och på sin höjd för en eller annan enstaka rörelse, t. ex. då Demosthenes talade mot Greklands förtryckare, och då Peter Eremiten predikade korståg. Men, ser du, det var blott krampryckningar, som på sin höjd gjorde, att man begick några dumheter; men grodan hoppade icke ett enda tum framåt. Grekerna förblefvo samma oenige, snillrike och opålitlige204 UR ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

greker, som någonsin förut, och på korsfararnes nit för Kristi 'försoningslära' förtjenar ej att spillas ett ord.»

»Ordet har då, enligt din lära, ingen makt», sade Kalle Fredin, både ond och modfälld.

»Jo, det har tvärtom en ofantlig makt», smålog Berner. »Det har samma makt som vattnet; men en störtflod endast förstör, under det vattnet, då det småningom upplöser klippan, förvandlar den hårda graniten i en mull, som sedan bär härliga skördar. Det är på detta långsamma sätt, ordet upplöser det gamla och bygger nytt; men med några tal, med elektriserande ord vinner du föga eller intet mera än möjligen litet beröm, som blir din belöning i stället för de stora resultater, du väntat att vinna. Hvarje verldsförändring af någon verklig vigt, käre Kalle, måste börja med en reformation inom våra egna bröst, genom uppoffringar af våra egna fördomar och vår egen nytta - det är just der den galvaniska strömmen stöter mot en oledare, egenkärleken, egennyttan, slappheten och afunden.»

»Ser du, käre Kalle, ordets hela kraft försvinner genom endast friktion mot alla de fördomar och småaktiga egennyttor, hvarmed man dagligen makadamiserar den väg, der en stor idé måste fram.» Denna bild, som för oss läsare faller sig mycket vanlig, illustrerades af den väg de bägge ynglingarne foro, ty man gjorde då, som nu, olyckliga, vägforderfvande raakadamiseringsförsök, som alla misslyckades till följd af att vi svenskar ha mycket smalare skenor på hjulen än tyskar och fransmän. Mac Adams upptäckt har (med all respekt för namnet) icke någon framtid i vårt kära fädernesland, så länge vi ej bortlägga de smala hjulen, lika litet som de stora idéerna, förrän vi lägga bort vår lilla fåfänga, vårt härmningsbegär och vår inbördes afund.

De bägge yngliogarne fördjupade sig så i stats- och vägförbätt-ringsmetoderna, att de alldeles glömde de bägge besvikna »ungmörna». Och dermed kan den historien vara slut, fastän mycket kunde tilläggas, eller huruledes vänskapslågan allt emellanåt tycktes vilja ta upp sig igen, men slocknade åter och slutligen riktigt ordentligt, så att blott svarta kolstybben blef återstoden af en vänskap, som en gång brann så klart och som vid självfva släckningen sprakade gnistor, många nog att antända en verld.ALLAS GUNSTLING. 205

3. Ett godt slut.

Jag måste ånyo införa läsaren i en bättre småstad, ty af dylika har Sverige en hel aktningsbjud an de mängd. I nyare tider hafva många af dem genom järnvägarne fått en annan karaktär än våra forna, goda och trefliga småstäder - de hafva fått en kosmopolitisk anstrykning, sedan de liksom blifvit nervknutar i samhällskroppen och icke blott mer och mindre feta körtlar; men ännu finnas många qvar, som ligga utom nätet och som bibehållit sin forna trefliga småstads-aktighet i all sin glans, såsom borgerliga oaser i bondlandets öknar.

Vi inträda således i en dylik liten snäll och treflig stad och naturligtvis genom ena tullen, hvaraf staden har två, eller det minsta antalet en stad gerna kan ha.

Det första, som fäster vår uppmärksamhet, är ett stort, grant hvitrappadt hus med två våningar och en frontespis af fem fönster - detta blott for att gifva ett begrepp om att huset var stort.

Naturligtvis fråga vi den förste gatpojke, vi se till, hvem som eger det. »Krigsrådet», blir svaret.

Om man är något, så är man det riktigt med besked i en småstad, ty der finnes (af rangpersoner, förstås) blott en af hvardera slaget. EU krigsråd, en baron, en assessor, en major, en borgmästare o. s. v. Det ligger någonting stolt uti att veta sig vara den ende; man förefaller sig själf, som om man vore drakblodträdet på Ottawa eller en ceder på Libanon, stolt höjande sin topp öfver småskogen. Så var det med krigsrådet von Zobel (han hade egentligen ett annat namn, som står i Anreps »Ättartaflor»).

Krigsrådet hade varit något slags civil person inom armén, hade samlat pengar och hade tagit afsked från den »simpla» tjensten, såsom belöning medförande en ny titel till tröst och hugsvalelse under ålderdomens mörka dagar. Han är nu längesedan död och begrafven; men jag tror på en andeverld och kunde förolämpa hans odödliga del, om jag glömde berätta, att man vid hans begrafning bar Vasaorden på ett sammetshyende bakom kistan.

Den tid, då vi inlräda i staden, var han temligen gammal, men med full vigör, frisk och rask, gladlynt och med en afundsvärd matsmältning, som föreföll några bleka och magra nykterhetsvänner rent af hädisk mot natur och medicin och människans »högre bestämmelse» till på köpet.

Krigsrådet var en glad och fryntlig person, som hade bröder och vänner öfverallt. Med alla hade han ätit, med alla hade han druckit, för alla hade han tusen gånger berättat sina historier och qvicka infall, som han skyllde än på Bellman, än på Hjortsberg, än på »någon annan qvick karnalje>, hvarvid han alltid skrattade själf, sålunda gifvande en signal åt sina vänner.

Hans hus var stort och rymligt, och hans förmögenhet tillät honom att gifva goda middagar af de mest växlande och delikata rätter, med oförfalskade viner, hvartill stadens vinhandlare icke kunde skaffa maken.

Krigsrådet var allas vän och på sätt och vis allas gunstling, liksom Kalle Frediu; men vägarna voro olika. Vänskapen kan tränga sig in på många vägar, men krigsrådet hade valt den allvarligaste - den, som går genom magen. Det finnes ingen väg, som är säkrare än denna, om man]ägger an på att få ett stort antal »vänner».

Men egennyttan var här grunden, ja, den är det alltid, ty om man funnit Kalle Fredin tråkig, så hade han inga vänner fått, äfven om hans själ varit guldren och hans snille strålande som solen.

Krigsrådet gjorde hvarje dag en förmiddagspromenad, för hälsans skull naturligtvis, och så hände sig, att han, då han återkom, inträdde till sin fru med det jovialiska ansigtet glänsande af lika mycken fröjd, som svettperlor.

Krigsrådinnan var en lång., mager och mörklagd figur. Hennes ansigte - de bruna små ögonen, de väldiga ögonbrynen och en stark knyck på näsan - gaf henne någonting distingueradt, men tillika bestämdt och afgörande i själsuttrycket. Hon hade för vana att behandla sin »gubbe» ungefär som ett barn, han fick göra och säga hvad han ville; men hon hade makten, fastän hon alltid måste »fråga sin gubbe», innan hon bestämde något. Det tillhör icke det svagare könet att ha någon vilja, och har man, så måste den gömmas. Krigsrådets hade blott ett barn, en dotter, som var en blandning af för-

äldrarnes både utseende och karaktär. Hon var tjugu år och hade redan gifvit många korgar åt en och annan, som i betraktande af hennes egen fägring och dygd och det stora huset anmält sig vara af kärlekens låga påtänd.

Hon hade ej fästat sitt tycke vid någon och hade för öfrigt alltför bestämdt lynne att förmås böja sig eller tänka på att spela rolen af den späda rankan, som slår sina veka klangen omkring stammen af en manlig karaktär.

Och vacker var hon. Sanningsvännen, som förefaller så mången obehaglig, spegeln, sade henne endast artigheter, än för hennes blixtrande ögon, som, när hon ville det, smålogo så oskuldsfullt som ett barns, hennes fina hy, den

hvita pannan, de lätt purprade kinderna med sina gropar - allt upptog spegeln på sin yta sant och klart. Fröken Olivia von Zobel var efter allas omdömen en behaglig företeelse, en nära nog riktigt skön flicka, och firades också af alla, som lif och anda hade, med undantag af en fruktansvärd hop mammor med egna, giftasvuxna döttrar, hvilka aldrig »fästa sig vid ytan, utan endast vid hjärtats solidare egenskaper och dugligheten att sköta sitt och de sina». Olivia von Zobels bästa vän kunde ej påstå, att hon hade några praktiska insigter. Hon var enda barnet, föräldrarne rika, ej gå litet fåfänga och icke just obetydligt ytliga. Det var således klart, att Olivia var en flicka, som alla firade; men som just ingen velat välja till sin ledsagarinna genom lifvet, om ej rikedomen hulpit den saken.

Krigsrådet inträdde nu till sin familj, mor och dotter, som sutto vid sin sömnad, nämligen linne åt fattiga barn, ty de voro bägge medlemmar i en förening för välgörande ändamål och krigsrådiunan till och med skattmästarinna, under det att stadens förnämsta dam, »friherrinnan», var ordförande, och en liten blek, mager skolmagister, som nyttjade blå glasögon och blanklädersstöflar, fungerade som sekreterare.

Krigsrådet satt helst på två stolar och gjorde så nu med.

»Jag har gjort en intressant bekantskap med häradshöfding Karl Fredin, som sitter ting för gubben Grönling, den ordinarie. Förbannadt hygglig yngling, med solida kunskaper i juridik, hvilket jag, som208 UR ONKEL AB AMS PORTFÖLJ.

f. d. auditör och regementskommissarie, förstår. Vi blefvo helt goda vänner, och han gör visit en af dagarne.»

»Du bjuder då alla människor», yttrade rådinnan. »Bjuda? Nej, han utbad sig 'äran', 'nöjet', eller hur fan han sa'; att göra visit, och jag kunde väl inte be honom låta bli. Karlen är ovanligt hygglig, och du, kära Bertha, skall vara den första, som erkänner det. Det är verkligen ondt om hyggliga karlar här i staden, karlar, som se ut som karlar, ty de fleste se ut som utklädda käringar. Fredin är öfver sex fot, bredaxlad, smal om lifvet och en riktig björn med fint skinn och fina långa händer. Han spelar piano alldeles syperbt och sjunger som en ängel och är så full med talanger som någonsin en kryddkrämare med sillake och peppar.»

I detta ögonblick öppnades en dörr och en ung flicka inträdde. »Hvad är det?» frågade krigsrådinnan. »Jo, om tant ville komma ut ett ögonblick.» »Ja, genast; gå du till ditt.»

Krigsrådinnan lade ned sin söm och skyndade ut. »Det är märkvärdigt», afbröt Olivia tystnaden, »att Julia har ett alldeles eget väderkorn af, om vi vilja tala förtroligt med hvarandra. Hon behöfs kanske bättre hemma hos sin mamma än här.» »Jag vet inte hvad ni ha emot henne, ni fruntimmer, hon gör ju ingen mask emot.»

»Åhnej, visst inte, söta pappa», sade Olivia med ett tvunget smålöje, som illa missprydde de svällande purpurläpparne.

»Jag är», återtog krigsrådet, »illa belamrad med fattiga slägtingar, som alla hitta hit, det är klart, ty fattiga slägtingar hitta på den enda, som har något, med lika stor säkerhet, som en gam hittar på en död häst. Der åtelen är församla sig ock örnarne, och för Julias far, den ärkeslarfveD, salig människan, fick jag betala en dugtig borgen,»

»Och till tack för det är lilla Julia en art spion här i huset och lyssnar vid dörren och har alltid något att säga mamma, då vi samtala om något, som icke angår henne.»

»Men flickan är ju tyst som en fisk, tyst som en aborre, som fjällas lefvande.»

»Jaså, vi, mamma och jag, kanske fjälla henne, arma barn?»ALLAS GUNSTLING 209

»Nå! Hvad var att göra, då modern måste försörja sig och pojken och derför antog en skollärarinneplats? Då togo vi flickan hit. Mamma behöfver hjälp i hushållet, och - -»

»Och det får hon också», sade Olivia försmädligt.

Nu återkom krigsrådinnan.

»Julia är mig en gåta. Hon är inte dum, men kan ändå icke det allraminsta reda sig på egen hand. Beständigt skall jag vara med, och obegripligt är, hvad jag har för nytta af din ädla slägting som husmamsell.»

»Men, lilla Bertha, hon får ju icke göra något efter sitt hufvud - du förbjöd henne ju häromdagen till och med att tänka själf.»

»Ja visst, ty då hon befattar sig med att tänka, så gör hon endast dumheter.»

»Åh nej, söta mamma», inföll Olivia, »hon är en ängel i förstånd, liksom en ängel i godhet, som våra pigor säga.»

Krigsrådet tyckte, att samtalet föll i det tråkiga, äfven derför, att det var han som skaffat den stackars flickan den föga afundsvärda lotten att under namn af husmamsell bli ett slags nådehjon inom ett rikt hus. Han gick också vägen om köket, der Julia stod blossande röd och hjälpte till vid matlagningen. I förbifarten klappade han henne på hufvudet. Det fanns dock någon, det ville han säga, som menade henne väl.

»Jojo men», yttrade en tid derefter stadens borgmästare, som både af naturen och af tjenstepligt var den, som visste och förstod allt. »Jojo, vår vice häradshöfding fick snart reda på det största huset i staden och umgås der som barn i huset och far som en hagel-svärm förbi näsan på alla de andra flickorna.»

»Åh, det finnes väl ingen, som afundas fröken Zobel hvarken den lycka eller de yttre förmåner, hon i 'herrarnes' ögon lärer besitta. »

»Ja, bra ser flickan ut», återtog borgmästarn och skrattade; »men svärmor får han, så att det käns, ha, ha, ha.»

Borgmästarns lilla, tjocka, gladlynta figur skakades af ett hjärtligt skratt.

»Det bör bli ett stort bröllop.»

»Men är det då afgjordt att - -?»

»Ja, det är klart, fastän det icke är eklatt än. Han är en hygglig karl, får snart domsaga, sade mig baron här om dagen. Baron har sina kanaler till högre ort, hans bror är hofmarskalk, en mycket snäll karl. Flickan är vacker och förmögen, krigsrådet äter ihjäl sig, om icke någon annan olycka träffar honom, och således sitter krigs-rådinnan der ett 'värnlöst fruntimmer', som det heter, om hon inte har en måg, som kan passa upp och vara artig; ty det är inbördes testamente, som jag skrifvit, så att mamma sitter i orubbadt bo och har full bestämmande rätt öfver alltihop ända till sin död. Magen måste således stå 'passopp', om han inte vill, att alltihop skall testamenteras till barnen under särskild förmyndare, så att förmögenheten går som en hagel - -»

»Hagelsvärm», afbröt frun, »det der repeterar du i tid och otid.»

»Ja, är det inte sant det, som en hagelsvärm, det går undan för undan, kära Mariana. Hygglig karl för öfrigt. Om du går till krigsrådet, så se själf. Fröken har ett album, en så kallad minnesbok, full af orlofssedlar om henne själf och vännernas eviga vänskap - just en sådan, som Sara Stina skaffade sig, då hon gick i dansskolan. Jag såg den med mina egna ögon och en klunga näckrosor, som häradshöfding Fredin ritat. De voro så naturliga och simmade så vackert på blått vatten, genomskinligt, så att man såg stjälkarne. Han kan rita som en riktig huggare.»

»Ja, Sara Stina fick häromdagen en liten fågel i tapisserimönster, som han ritat.»

»Jaså; men vers fick hon inte - men han skrifver vers också. Åh, det är en tusenkonstnär, och flickorna äro efter honom med hafven; men det går deras näsa förbi som en - -»

»Vår Sara Stina måtte val inte gå med någon haf?»

»Nej bevars, inte så alldeles; men inte så utan heller.»

»Och det är en far som talar så.»

»Jaha, det gör jag; -ty det är damerna som fria - inte vi, ha, ha, ha.»

»Det var kuriöst.»

»Ja, kuriöst ja. Det var en gång en vice häradshöfding, en ung, hygglig karl, som hette som jag och var af min statur för trettio

år sedan, och han råkade att i en viss prestgård en gång säga: Grönt ined ägg är min favoriträtt, hvita syrener älskar jag, och Bee-thovens 'längtansvals' är gudomlig, och se'n var der i huset en flicka, som, hvar gång vice häradshöfdingen kom, trakterade med grönt och ägg, spelade längtansvalsen och lät pryda den der vice häradshöfding-ens bord med hvita syrener i en vas. Hvad var det annat än frieri?»

»Ah, du är dig alltid lik.»

»Det der rörde mitt hjärta, förstås, och gjorde, att jag saktade farten, så att jag inte for förbi din näsa som en - likagodt. Jag mår gudi lof väl hos gumman min,, fästan du friade själf; men det var för trettiotvå år sedan, och du har glömt den der metrefven med sina tre krokar -. grönt med ägg, hvita syrener och Beethovens vals.»

Vi hafva låtit andra tala om hvad Kalle Fredin ämnade och detta af det enkla skälet, att han själf icke ämnade något af allt det man tillade honom. Han umgicks öfverallt, han var vän öfverallt, han var allas gunstling som vanligt; men detta var så vanligt, att han själf icke reflekterade deröfver.

Han gjorde till och med själf inga betraktelser öfver att han temligen ofta besökte krigsrådets, ty der voro beständiga bjudningar, och han hade inom kort blifvit en rådgifvare i allt det, som tillhörde nöjena och förströelserna der i huset. Han var outtömlig på dylika ämnen. Allt hade han sett, i allt hade han deltagit, hvilket ej var att undra öfver, då han i alla rikets delar varit allas gunstling och öfverallt lika nödvändig.

Men det transpirerade småningom, att vice häradshöfding Fredin till och med besökte fattiga och att han äfven der spridde frid och fröjd efter bästa förmåga.

Detta fattades dock ej så, att han äfven i kojorna var en vän, utan borgmästaren och hela staden begrepo klart, att han klättrade uppför vindstrapporna blott för att göra sig grön för krigsrådinnan, som var sysällskåpets skattmästarinna, och för Olivia, som sydde linnen åt små fattiga flickor.

Det är vanligt, att man för hvarje liten god handling lägger till

grund de eländigaste motiv man för ögonblicket kan hitta på. Den handlande - jag hade så när sagt brottslingen eller deliqventen, som gör en god gerning utan att precis låta sätta den i tidningarne eller själf öfverlemna den åt sqvallret - får tacka sin himmelske fader, om hans gerningar helt kristvänligt förklaras för underliga idéer eller befängda infall och ej utmålas som rent af dåliga - då man ser till motiverna.

Att Kalle Fredin lånade en sjuk gumma några böcker för att förkorta den odrägligt långsamt krypande tiden eller skänkte en bok med taflor till ett litet sjukt barn, som smålog mot hvarje bild, var således icke derför, att han var dåraktig nog att glädja sig åt andras glädje, utan derför, att han var en lycksökare, som beräknat den verkan detta skulle utöfva på krigsrådinnan och Olivia, som naturligtvis i sin ordning icke sydde linnen derför, att de fattiga behöfde dem, utan derför att välgörenhet och välgörande sällskap voro moderna i Stockholm och således icke kunde undvaras i - X. (Jag var nära att utsätta stadens namn, hvarigenom hela historien blifvit upptäckt.)

Det var efter några månader slut med festerna hos krigsrådets. Den lifvande anden var borta - Kalle Fredins förordnande var slut, och gubben Grönling intog åter domaresätet. Fredin hade emellertid sagt, att han möjligen skulle komma igen, men när visste icke en gång Olivia. För öfrigt hade såväl krigsrådinnan som fröken Olivia blott några anledningar, men ingen visshet om huruvida Fredin ville göra allvar.

Tydligt var, att han gifvit deras hus ett ganska märkbart företräde, men troligt var också, att hans ställning som blott vice häradshöfding gjorde honom blyg att yppa hvad som låg på hjärtat.

Olivia var dock temligen säker på sin seger - det berättade henne spegeln, det sade henne Fredins besök hos de fattige, ty äfven hon antog, att dessa besök gällde någon annan än dem den hygglige juristen besökte; och att han ritat åt andra, sjungit för andra och varit vän i huset äfven annorstädes än i det stora, hvita med sina fem fönster i

frontespis våningen, var tydligen blott för att blanda bort korten, hvilket äfven föranledt honom, att, då krigsrådets hade främmande, till och med tala några vänliga ord med mamsell Julia,

som besörjde serveringen, under det att Olivia förtjusade alla med sitt småleende och sina talanger. Och, min Gud, hvad den Julia bar sig »tepigt» åt, när Fredin kostade på henne några ord! - Olivia var således säker.

Kalle Fredin skref då och då till farbror krigsrådet med många hälsningar till krigsrådinnan och fröken Olivia samt mamsell Julia, »om hon var qvar», lydde hälsningen.

Krigsrådet var ej den, som satt på den hälsningen; han gick in i handkammaren och klappade Julia på hufvudet. »Jag skulle hälsa från häradshöfding Fredin, han bad mig hälsa mamsell Julia.»

Dessa hälsningar gjorde krigsrådinnan vresig för några dagar, under hvilka Julia ganska märkbart kom under fund med att ».hon ännu var qvar», ty att hälsa på samma rad till Julia som till krigsrådinnan och fröken Olivia bevisade, att Fredin saknade hvad man kallar »takt».

Ett par år hade nära gått till ända, då krigsrådet kom in med en tidning i handen.

»Den som har öron han höre», sade han triumferande och läste. »Under den 14 denna månad utnämnt och förordnat vice häradshöf-dingen Karl Fredin till landssekreterare i X län.»

»Landssekter!» ropade mor och dotter.

»Minst tio tusen riksdaler i årlig inkomst», sade krigsrådet. »Kanske mera, emedan, gudilof, lagsökningarne oupphörligen ökas.»

Men huru kom det sig, att mamsell Julia Björk så plötsligen flyttade? Så frågade hela staden, så frågade borgmästarinnan sin man borgmästaren,, men ingen kunde ens gissa något.

Detta kittlade borgmästarens fåfänga, och han begaf sig ut på spioneri. Han var en »slängd» poliskarl och fick snart reda på härf-tråden, och så nystade han opp hela den trassliga härfvan, så fick han reda på självfva dokumentet, som krigsrådet låtit sin vän läsa. Dokumentet var ett bref från fru Björk, om borgmästarens goda minne ej svek, så lydande:

»Högtärade, älskade herr kusin!

Jag tillskref ver kusin i dag för att så innerligt tacka för all den outsägliga godhet och det öfverseende, min Julia åtnjutit i kusins

hus, och den moderliga ledning hon haft af fru krigsrådinnan och den ädla vän hon haft i fröken Olivia.

Huru Herren i sitt allvisa råd beslutar, är oss allom obekant, och således har jag icke förrän i dag haft en aning om den förändring, som nu timar i Julias öde. Jag fick nämligen bref från landssekreteraren Karl Fredin med begäran om min dotters hand. De hafva länge älskat hvarandra, och att de fingo tillfälle att råkas, ha de fru krigsrådinnans frikostiga hus att tacka för.»

»Med mera, med mera!» slutade borgmästaren.

»Jo, nu mår vårt beskedliga krigsråd som en orm i en myrstack. »

»Flickan fick bums skjuts, och krigsrådinnan talar om att hon uppfödt en orm vid sin egen barm, och fröken Olivia deremot påstår, att hon aldrig låtit föra sig bakom ljuset i bedömandet af Fredins lumpna, hala karaktär. Näckrosorna äro rifna ur minnesboken, verserna tillintetgjorda - ha, ha, ha!

»Det gick herrskapet i magen, ha, ha, ha! De gjorde sig så säkra, ha, ha! En stor skälm, den der Fredin; men han for deras näsa förbi som - - likagodt, det är riktigt roligt», slutade borgmästaren, gnuggande händerna.

Sedan dessa händelser hafva många år försvunnit. Landssekreteraren (jag behöfver väl ej försäkra mina läsare om att han icke är landssekreterare) Karl Fredin och hans Julia älska ännu i dag hvarandra lika mycket, ja, mera än någonsin förut. Nyss kom äldste sonen hem med en hvit sammetsmössa på hufvudet - han är ny-blifven student

eller just det härligaste en människa kan bli. Huru högt man än klättrar på ärans och lyckans trappa, känner man sig liknöjd och trött; men då man blir student, gör man, ung och spänstig i hvarje led, det första steget och slår upp dörren till framtiden, som glittrar i morgonsolens första belysning. De andra barnen, en gosse och två flickor, äro hemma. Med dem samtalar Kalle Fredin, med dem leker han, fullt ut lika barnsligt glad, som de små; ty han fröjdar sig i deras fröjd, och det är just detta, som utgör själfva änglarnes glädje i himmelen!

Det är en svår sak att på annat sätt vara allas gunstling än i

sitt eget hem, der hustrun och barnen och tjenare och vänner sluta sig till en, som de lita på och som de lita till i glädje som i smärta, i medgång som i motgång. Det är att vara allas gunstling utan fara att från sin höjd kastas ner i mörker och köld.

Jag vet, att man, synnerligen damerna, tycker om ett lyckligt slut, och så mycket är säkert, att Kalle Fredin är en lycklig make och far, en lycklig husbonde och vän. Alla hålla honom kär, och han ber Gud om blott ett enda, att förtjena deras kärlek.

Ingen fara med det, käre Kalle Fredin, den gode Guden har en gång för alla gjort dig till allas gunstling, och du rår ej för att du är det, ty du rår ej för att du vill alla så väl och att du vill offra mycket för att se alla glada och lyckliga omkring dig. Lycka till! Erkänn, att jag varit försigtig - du står lifs lefvande i en bok, men icke nämnd. »Det var detta, som skulle göras.»

I mellandagarne.

ulen är slut. Julgranen står i en vrå och fäller sina barr; men* hans tjenstgöringstid är ej ännu ute. Han måste fram och lysa äfven nyårsafton; ty så hafva barnen i sitt stora råd beslutat. Öfver människorna har under julen sysslolöshetens ande fått styrelsen, Man har intet arbete att sluta. Till och med husmodern har allt så förut bestämdt, att hon ej ens behöfver ordinera maten, barnen hafva gifvit och fått sina julklappar - allt är undanstökadt. Och sedan - hvad lönar det sig att börja arbeta på »mellandagarne», ty nyårshelgen kommer genast och afbryter det? Således just ingenting att göra annat än att må väl och roa sig, så godt man kan. Qvällarne äro långa, och familjen samlar sig omkring kammen i salen, der man tändt en treflig brasa, under det snön yr utanför och gör vägarne ofarbara. Hvad skola vi göra ? Det är en underlig fråga. Just under en period, då man nära nog föresatt sig att vara sysslolös. Hvad skola vi göra? Inom familjen fanns (ty så brukas det) en gammal man, som af småbarnen kallades farbror eller morbror, men af de äldre, som kunde en smula franska, onkel. Han var på det hela en mycket »god och beskedlig» gammal herre, om han själf fick döma om den saken. Det säkra var, att han kunde kallas »oförarglig», och derför gick han i ordentligt cirkulationsbruk inom den stora slägten och julade än här, än der. Sålunda satt han nu i »mellandagarne» vid salskaminen och tittade rätt i glödhögen, der han i falaskan såg

åtskilliga figurer, som ingen mer än han såg. »Och det vardt en tystnad på en half stund». »Det är tyst,, när alla tiga», började han slutligen - »viljen I höra en liten berättelse?» Svaret blef ett allmänt ja,

Fågeln i kyrkan.

Liksom inbäddad mellan lindar, askar och lönnar ligger Ödes-lunda gamla kyrka. Kyrkvaktaren vred nyckeln i det rostiga låset; reglarne gingo tillbaka, och den lilla kyrkdörrn öppnades långsamt. Det var en gammal, vacker kyrka med sitt höga hvalf, sina många prydnader och de små fönstren, genom hvilkas solbrända rutor aftonsolen föll in och glindrade på det gyllene korset öfver altaret. Jag är visst ingen aristokrat, ty ingen enda droppe af adligt blod flyter i mina ådror - jag är, som I väl veten, så ofrälse, man någonsin kan vara; men ändå tycker jag om adliga vapen, dessa bjärt målade sköldar, dessa besynnerliga djur, växter och andra föremål; som trotsa all förklaring. Jag har försökt att för mig själf göra klart, hvarför jag så gerna bläddrar i en vapenbok eller ser storståtliga sköldemärken pryda pelarne i en gammal kyrka. Jag har kommit till det resultatet, att det är fantasien, som gör, att jag tycker om vapen och liksom förnimmer, hvad de berätta, alldeles som barnet, hvilket fullt och fast tror, att en docka tänker och att en grönsiska sitter och funderar, då hon helt enkelt håller på att somna. Ett dylikt vapen i kyrkan med sin inskrift, för hvems skull det än uppsattes, målar för mig hela mannen, hela slägten.

Jag tycker mig hafva känt dem allihop - fantasien målar dem just sådana, jag vill hafva dem, och jag bryr mig ej det minsta om den historiska troheten. Jag lägger mig icke i, om salig öfverstelöjtnanten och riddaren såg så eller så ut, om han varit ett lejon eller ett kräk, örn han varit älskad eller hatad. Jag vill, att han skulle hafva haft en hjältes skick - mörka, strålande ögon, någonting djärft, trotsigt och ändå bottenärligt i hela sitt uppträdande - och sådan blir han; ty det blir min sak att skaffa mig trefligt sällskap från det förflutna. Detta allt, förstån I, är inledningen; ty huru skulle jag kunna uppbära den äran att vara onkel i familjen, om jag ej bevisade mig dertill värdig genom vackra reflexio-" ,^,,. -.r^,^r-.-

ner och en snygg inledning, som är det samma som förstugan? Är det putsadt och fint der, så är det likaledes i salongen.

Ödeslunda kyrka har många grefliga, friherrliga och adliga sköldar på väggar och pelare och ett par prestfamiljer, der far och mor knäfalla i midten och barnen sedan »tripp, trapp, trull» formera grupper åt sidorna, sorn det brukades på sextonhundratalet. Jag gick omkring i den vackra kyrkan från vapen till vapen, från sten till sten och läste de ömsom långa, ömsom korta inskrifterna - dessa orlofsedlar, som »tacksamma barn» vanligen bestå sina föräldrar. Efterverlden får tro hvad den vill, men jag tar allt för kontant. Hvarför skulle man ljuga i kyrkan? Jag vet ingen orsak.

I veten, att vapensköldarne omgifvas af rika löfverk, gröna, blå, röda, allt som heraldiken föreskrifver. Jag stod och läste en lång inskrift - plötsligen surrade en liten fågel ut från vapnet, der den suttit i det stela löfverket. Stackars fågel! Huru länge hade han varit i kyrkan? Kyrkvaktaren visste ingenting, men »det händer», sade han, »ofta, att fåglar komma dit in», men ut kom ingen lefvande, äfven om man öppnade fönster; ty fågeln sväfvade under hvalfvet - han trodde, att han blott behöfde höja sig från stoftets verld för att fritt sväfva mot himmelen; han bedrog sig - stoftets verld slutade med ett hvalf, som ej genomsläppte en stråle af ljus. Stackars fågel! Han begrep icke att flyga längre ned för att hitta ut ur labyrinten. Han flaxade i många dagar mellan vapensköldarne och de dunkla slutna fönstren. Han hittade aldrig ut, men en söndagsmorgon låg han död vid korsets fot. Sången slut och lifvet slut! Men han sof godt den lilla hämplingen i kyrkan, der han fick hvila närmast altaret. Det der är en mycket enkel och vanlig historia, men jag har aldrig kunnat glömma den lilla fågeln, som flög »vilse» i kyrkan, från krona till krona, från vapen till vapen, utan att någonsin hitta ut i det fria. Längre var inte historien, men jag vill berätta er en helt annan.

»Säg mig, käre bror», sade prosten Wirrman till mig en afton, då vi nyss slutat vårt lilla brädspel och »för motions skull.» gingo fram och åter i salen på Ödeslunda prestgård, »säg nu, har du någonsin sett ett mera barnsligt och skönt leende än hos den der flickan - hon der till venster om vår Emma?»

Jag vände mig om och betraktade 'det sköna barnet, som jag hittills ej bemärkt, då hon liksom gömt sig bland de andra flickorna. Hon smålog och blickade sin sidokamrat in i ögonen så glädtigt och tillika så ärligt och sant, att man ovilkorligen kom att tänka på en ängel.

»Hon är förtjusande», blef mitt svar, och jag hade svårt att slita min blick från den vänliga gestalten.

»Hon var läskamrat med vår Emma och hennes bästa vän allt sedan.»

»Hvem är flickan? Åh jo, hennes far är död. Han var en sådan der mångfrestare, och Gud vet allt, hvad han varit, innan han fick hvila i grafven. Han egde slutligen en liten gård i Ödeslunda; men när han dog, blef der konkurs, och det enda, hvaraf enkan och flickan lefva, är deras arbete och en liten penning, som de få från en gubbe i Värmland, som var farbror till mannen och fadern och som i bref till mig med särdeles förargelse berättat, att han förlorat 'rätt betydligt' på den slarfven brorsonen, som alltid stått i vägen för sin lycka och slutat med att begå den största af alla dumheter, den, att gifta sig af tycke, med en fattig flicka, dotter till en komminister, det vill säga inom en slägt, der ej ens någon rekommendation kunde vankas, ty en komminister kan icke rekommendera sig själf, ännu mindre andra.»

»Brukspatron Nikolai är således en praktisk man»,, sade jag.

»Ja, så praktisk, att han lefver som gammal ungkarl troligen ett ganska dystert lif på sina bruk, der han lär gräla på inspektörer och rättare, masmästare och hela personalen och hafva ett oändligt bekymmer att kunna berga sig på sina rikedomar. Han lider Tantali qval - bror minns fabeln om Tantalus - men ej derför, att han ej når de af frukt dignande grenarne, utan derför, att han ej finner någon så hopskrumpen, att han nänns smaka den.»

»Nå, men honom skall väl flickan ärfva?»

»Nej bevars. Han har skrifvit testamente och skänkt allt sitt goda till publika inrättningar och två eller fyra stipendier, som skola kallas de 'Nikolaiska' och utdelas årsdagen af hans död till en åminnelse. Är det icke galant?»

»Den der sköna flickan blir således aldrig, hvad man kallar, ett godt parti?»

»Nej, det är omöjligt; vore hon äfven en god ängel ifrån himmelen, blefve hon ett dåligt parti i våra tider.»

Vårt samtal, hvilket som I finnen, liksom doftar af verldser-farenhet, afbröts af ett skratt bland flickorna, som omkring ett stort, rundt bord roat sig med spåkonst.

»Hvad? Ar det något roligt»? frågade min glade värd, prosten Wirrman, som, fastän med sina sextio år på nacken, gick rak som en yngling och kunde vara glad som ett barn. »Hvad står på? Jag vill också skratta.»

»Jo, pappa», började Emma., »vi hafva skrifvit frågor och vikit undan frågan, och så har en annan skrifvit svar, utan att se frågan - pappa vet?»

»Jaha, jag vet - det blir sköna svar. Nå vidare!»

»Jo si, - nu skref - låt se - jo, det var visst Jeanna Gustafsson, den frågan: Hvem blir Aurora Nikolai till man beskärd?»

»Ja, farbror, är det icke elakt att fråga så?» afbröt den snälla, flickan rodnande.

»Jo jo men, de äro elaka dessa flickorna - men svaret?»

»Jo, pappa. Som svar på frågan, som Jeanna tog ur kastboken,, hvem blir Aurora Nikolai till man beskärd? erhölls följande vers:

Henne så sant jag säger och spår, Lycklig blir hon det kommande år. Och vid slutet vi skola förnimma, Att hon blir en vacker grefvinna.

Är det ej lustigt? Och vid slutet vi skola förnimma - att hon blir en vacker grefvinna.»

»Ah jo», återtog prosten, när skrattet något saktat sig - »ett vill jag säga, att den, som skrifvit svaret, behöfver låna ett rimlexikon, ty förnimma och grefvinna kunna icke rimma med hvarandra.»

»Ja, pappa, det kan nog vara sant, men fastän det är utan rim eller reson, så kan det slå in ändå. Så underligt har man sett förut. Mjuka tjenarinna, min ädlaste fru grefvinna.»

»Det är bristande underbyggnad i språket hos våra flickor», yttrade prosten, under det att vi återtogo vårt spatserande längs salens tiljor och fortsatte vårt samtal öfver dagens politiska händelser. Vi dömde om framtiden åtskilligt, af hvilket något slagit in, men det mesta gått annorlunda, hvilket ej bevisar annat, än att det icke varit hvarken jag eller prosten Wirrman, som regerat de svaga trådarne, hvarmed verlden styres. Man skall aldrig fråga om sin framtid - ej ens på lek. Slår blott något in, så blir man för lifstiden en, som i alla vrår ser »förebud» och beständigt fruktar elaka sådana; ty lyckliga komma sällan. Man bör derför aldrig låta spå sig, ty antingen ljuger spådomen, och då har man varit en narr, som frågat, eller säger den sanning, och då blir man skrockfull.

Lilla Aurora tänkte lika litet som Emma och de andra flickorna på det präktiga svaret, sedan man skrattat sig trött åt den stackars flickan, som så plötsligen blifvit grefvinna. Men - jag säger men - det hände sig påföljande vår (ty allt detta tilldrog sig i mellandagarne förstås, mellan jul och nyår, då man har ingenting att göra), det hände sig

påföljande vår, att en vacker så kallad jagtvagn stannade utanför prestgården och man frågade efter vägen till »Lugnet», det lilla stället, der fru Nikolai och hennes vana dotter bodde. Gångvägen dit var nog bra, då det var torka, sade drängen till den resande, men bottenlös nu på våren, och körvägen - lönade sig ej att tala om. Det var en herre med rödblacka polisonger, hvilken själf körde och som prompt skulle dit. Han for, men en timme derefter kom bud från fru Nikolai, att prosten, om möjligt, skulle komma.

»Hm - i detta väglaget», mumlade prosten. Men i hvarje välförsedd prestgård på landet finnes en så kallad sockenbudsvagn, hvilken är så inrättad, att den lik en tusenfoting slingrar sig mellan stenar och stubbar - och sockenbudsvagnen körde fram.

»Hvad i Guds namn kan stå på?» frågade prostinnan. »Hvem var den främmande herrn?» tillade Emma.

När prosten efter åtskilliga vältringsförsök - som alla, i anseende till husförhörs- eller sockenbudsvagnens egna konstruktion misslyckades - framkommit och inträdt i rummet, fann han der för sig den unge mannen, som plockade och ref i en hop papper, hvilka lågo

kringströdda på bordet. Fm Nikolai hann knappt att säga välkommen, förrän den unge herrn tog till orda:

»Salig brukspatronen - förlåt, herr prost! det är ju herr prosten Wirrman, jag har den äran? - salig brukspatronen sades, före sin död - ja, det förstås, sades hafva upprättat ett testamente för allmänt nyttiga inrättningar. Salig brukspatronen var en patriot, och det sved i hjärtat på mången, som visste, att han hade fattiga slägtingar - ja, jaha, när han nu blef död - -»

»Jaså», inföll prosten, »brukspatronen Nikolai på stora Platthammar är således död.»

»Ja, det förstås, det -- ja, det är klart, att han dog i lunginflammation med en terpentinduk på bröstet, salig människan!»

»Och vidare?»

»Jo, sedan, att när man enligt hans förordnande - jag är nämligen den salige mannens halfkusins son och heter Lagerstedt - kamrer Lagerstedt - mjuka tjenare! - och sattes på sätt och vis till executor testamenti, eller såsom hjälpreda för herrar exekutorer, som alla tre äro brukspatroner der uppe. När vi - jag och exe-kutorerna - öppnade den saliges pulpet, så fingo vi strax reda på testamentet, fullt lagligt, men utan brukspatronens namnteckning - således blott ett koncept utan all laglig verkan.»

»Således - -»

»Således, herr prost, är fröken Aurora Nikolai universalarfvinge till Platthammar och Jolinfors, Götaboda och Mortingstorps bruksegendomar, förutom hus i Stockholm vid Regeringsgatan och en präktig gård i Filipstad samt dertill omkring fem hundra tusen riksdaler utestående fordringar - säkra och osäkra naturligtvis!»

Först när prosten fått denna oväntade upplysning, kastade han blicken på Aurora, som satt der blek och med händerna korslagda i knät. Han spårade ej en skymt af glädje på det rena» sköna barnansigtet, utan blott något, som liksom sade: min lycka är tillintetgjord. Hennes mor hade med mera lugn mottagit den vigtiga nyheten; men hennes ögon irrade oroligt från papperen på bordet till flickan.

»Snälla Aurora, du är nu rik - gör ett godt bruk af ditt goda,

så följer dig Guds välsignelse», sade prosten. Flickan såg upp och fattade med häftighet gubbens hand, som hon kysste.

»Hjälp mig! Stärk mig!» hviskade hon sakta, »hjälp! hjälp!»

»Lugna dig barn!» sade prosten rörd.

»Ja, verkligen hoppades jag, att jag kom med en god nyhet», yttrade herr kamrer Lagerstedt, »men det ser nästan ut, som - som

- som jag misslyckats i mitt ärende.» Under denna mening försvunno fruntimren, ty värdinnan måste bjuda på

middag, och i lycka och i olycka minns en god husmoder, att människan behöfver lekamlig föda. Om lyckan plötsligen kastar öfver henne rikedomar eller olyckan beröfvar henne allt, så ser hon ändå, när visaren skrider mot ett, och låter duka bordet åt man och barn, »ty icke kunna de svälta för det» - så lyder refrängen. Aurora måste baka pannkakor, under det att modern helt prydligt lade den lilla köttbiten på sitt vackra fat och skalade potatis. Hon var litet förlägen för den främmande herrn och kom alldeles icke ihåg, att allt går an för en mor, som har en rik arftagerska till dotter. Den enkla måltiden var snart färdig och stod på bordet. Kamrer Lagerstedt kom nu på tal om, huru godt det var om vildt på Platthammar - huruledes man hade den ypperligaste fisk i brukssjöarne - att fiskare och jägare hvarje vecka levererade ofantliga qvantiteter af fisk och vildt i köket - att man hade vindrufvor, aprikoser och persikor på Platthammar och ett ananashus, som kostat salig brukspatronen tiotusen riksdaler att bygga. Allt fanns på Platthammar och kom fram som genom trolldom på egarens eller »egarinnans» minsta vink. - Och så blef middagen slut, ty der var ej mycket att taga. Men frun var redan så inne i sin roll, att hon, sedan de läst från bordet, halft skämtsamt sade: »Det blir väl bättre på Platthammar, då vi komma dit.»

Några dagar sedan kamrern rest, kommo mor och dotter till prest-gården. Aurora var förstämd, och hennes vän Emma, hennes enda vän, hennes barndoms lekkamrat drog sig liksom tillbaka. Rikedomen hade likt ett simmande isberg trängt sig mellan tvenne syskonöar, hvilkas blommor frostbetos. De kände bägge, att de måste skiljas

- att de liksom kommit till gränsen mellan hvardera sitt område, der de som självständiga floder skulle fortsätta färden till det gemensamma målet - hafvet - slutet - det oändliga.

»Det är nödvändigt», så anmärkte prosten, »att fru Nicolai först flyttar till Stockholm för Auroras skull. Hon har ej fått den uppfostran, hon som rik onekligen behöfver. Den är af helt annan art än den, som var nog i den lilla stugan - nog för våra flickor och de enkla förhållanden, i hvilka de lefva. Res med Gud! Glöm icke, hvad du lofvade Honom, då du knäföll inför Hans altare i Ödes-lunda kyrka.»

Det plötsliga arfvet - lyckan, som det också kallas - hade sänkt sig ned som ett moln öfver de fredliga dalarne och trängde som en kall dimma in i hjärtats alla rum. Det var ej rent kallt - nej; det var värre, det blef råkallt inom den glada barnaringen. Emma sörjde öfver att mista Aurora, och de andra flickorna antingen afundades hennes lycka eller tyckte henne mindre förtjena den än de. Det var ingen konst alls att ha en rik slägting, som dör i behaglig tid; den konsten tyckte de äldre ogifta damerna dock vara svårare, än då man »råkat få ett vackert skinn», som förtjuste alla karlar och till och med galna gubbar, ty, gunås dylika finnas många, som mera fästa sig vid ytan än vid solida inre egenskaper, menade några af dessa gamla sparbössor för sann moral och ädla åsigter.

Aurora och hennes mor bodde sedan i Stockholm. Det är klart, att gamla grefvinnan Lichton, som hyrde våningen två trappor upp, var alldeles förtjust i sin älskvärda värdinna och hennes förtjusande dotter, den änglasköna Aurora Nikolai, som var så läraktig och så snart lärde sig att obehindradt tala fransyska. Aurora var hvardags-gäst hos grefvinnan, hvars ende son, löjtnanten grefve Hans, så godt han kunde, sade Aurora artigheter och vid alla tillfällen uppträdde som hennes riddare. Nästa julen - i mellandagarne, (ty då har man intet annat att göra), blefvo grefve Hans och Aurora förlofvade. Det var så skrifvet i stjärnorna och i spådomen under mellandagarne förra året.

Så underligt ändå! Några år derefter var det riksdag, och prosten Wirrman var ett af ombuden från sitt stift. Han gjorde naturligtvis visit i det granna huset vid Regeringsgatan, der unga grefvinnan bodde under vintern. Det vackra barnet hade åldrats, och en liten flicka, som lekte på den präktiga mattan, hade någonting pussigt, som ej förrådde hälsa. Grefven var för hälsans skull i Pisa.

Det varma klimatet skulle nyskapa honom, påstodo herrar läkare. De sutto nu i de ståtliga rummen. Den gamle presten talade vid sitt skriftebarn lika vänligt och lika öppet som fordom der hemma. Han sökte fatta den unga grefvinnans nuvarande sätt att lefva, och han fann snart, att hon icke passade på den nya platsen. Hon talade med förtjusning om den lilla kojan, der hon bodde som barn, men nämnde blott flyktigt det präktiga Platthammar. Hon målade lifligt, huru hon, sedan den oväntade lyckan kommit, kunde sitta hela timmar och blicka ut genom

de små fönsterrutorna och sörja öfver att hon skulle skiljas från sina få pioner och löf koj or och utbyta dem mot de stora orangerierna. Det är så med fattigdomen, att man fäster sig så starkt vid några få föremål - under det att rikedomen har tusende gånger flera föremål, som kunde omfattas med samma kärlek. Men hvar och en har blott en viss mängd af tillgifvenhet och känsla att disponera, och känslan, fröjden blir desto svagare, ju flera de föremål äro, på hvilka den delas. Det är med detta som med lågan af ett ljus. Den är nog för det lilla trånga hemmet, men försvinner till intet i de stora slottssalarne - den är nog att lysa den ensamma madonnabilden i en katolsk bönkammare, men i bildergalleriet skulle den icke förslå till annat än att öka skuggorna och låta bilderna framträda som hvita spöken i natten.

Aurora njöt således intet af sin lycka, och säkert är också, att en lefnadsfrisk man är bättre än en förnäm man - friska barn bättre än högvälborna, skrofelsjuka små varelser. Också märkte prosten, att förhållandet till slägten icke var behagligt. Aurora förblef, med all sin rikedom, dock ej annat än en »för detta» mamsell Nikolai, som man »upptagit» i slägten - och detta utan att bördshögmodet var orsaken. Man var blott ovan vid att i soffan se en för detta mamsell intaga högsätet, och hon var lika ovan att intaga det på detta sätt, som en från barndomen inväxt vana gör så på en gång behagligt och naturligt - detta nobla sätt, som nästan måste vara medfödt för att icke ettdera skrufvas upp till nedlåtenhet eller ner till kamratskap. Den konsten är icke lätt; men det är också icke en konst, utan - hvad skulle jag säga - en konstgjord natur.

»Är Ödeslunda kyrka sig lik?» frågade den nya grefvinnan. »Farbror undrade väl på, dä jag sände penningar för ett så underligt

ändamål som det att slå upp ett litet fönster nära taket på gafveln. Har det skett?» »Ja mitt barn, du vill, att små fåglar, som komma in, åter må hitta ut igen i det fria. Det var en vacker tanke, ty den röjer kärlek för allt lefvande. Säkert, goda barn, skall Gud känna igen sin egen ande i denna kärlekens ande, som vårdar sig liksom hans egen om den minsta fågel, som icke utan hans vilja faller från taket.» Grefvinnan smålog. »Ack, farbror, säg ej så - det var för mig själf jag lät mura det nya lilla fönstret. Ser farbror, äfven jag har kommit in i ett rum, dit jag icke hör. Jag för står mig lika litet på den verld, i hvilken jag lefver, som den vilsne fågeln förstod sig på pelarne, på orgelverket, på alla dessa lister och gesimser, som pryda Ödeslunda kyrka. Jag, som han, flaxar från vapensköld till vapensköld och tror, att det gröna bladverket är en del af en skog - jag, som han, sjöng till en början, men tystnade, sedan törsten gjort min tunga stel. Och ser, farbror, slutligen, (ty för mig har ingen murat någon utflykt), slutligen tystnar jag och faller ner i min sista sömn - hvar? säg hvar?»

»Vid korsets fot», sade den gamle prosten rörd och tryckte den unga qvinnans hand.

Elden i kaminen hade slocknat, och man började tända ljusen, då den gamle berättaren slutade sin lilla saga om fågeln i kyrkan, han som flög vilse från krona till krona, från vapen till vapen utan att någonsin åter hitta ut i det fria. »Men», började den gamles åhörare, »är nu den historien sann? Det är så roligt att veta, om en händelse är verklig eller endast diktad.»

Den gamle mannen smålog. »Ja, visst är den sann, allt för sann, och om I ären rätt nyfikna, så kan jag äfven säga er, hvem som berättat den och inom hvilken slägt detta händt.»

»Ack ja! Tala om det.»

»Jo, sen I, den der slägten finnes öfver allt, der far och mor, mor och barnen, i mellandagarne förstås, samlas för att i qvällens frid få fira julen, och berättaren sen (detta mån I väl veta) är en god och beskedlig gammal herre, som håller af allt lefvande och som således räknar sig vara slägt med fåglarne under himlen och människorna på jorden och som går i cirkulationsbruk omkring inom hela den slägten, från hus till hus, från hjärta till hjärta, hvar helst man

öppnar för honom - och han har hämtat berättelsen om fågeln i kyrkan ur sin egen rika erfarenhet - det är den

enda rikedom han eger.»

»Nå, hvem är det då?»

»Sådan fråga! Det är ju klart, att den gubben ingen annan är, än just jag, som nu talar med eder, er gamle vän

Onkel Adam.»

Händelsevis.

i. Drottningens kringlor.

vilket skönt barn! Aldrig har jag sett den snälla flickan så

verkligen vacker som då. Hon var fjorton år, och ni skulle sett, huru glad, huru beskäftig hon var med ett köksförkläde, som tydligen var lånadt, knutet om det smärta lifvet.

Jag hade sett henne växa upp, jag var då redan student och hann ej sluta min långa kurs, förrän den förra pensionsflickan snart sagdt blifvit en nära nog fullvuxen jungfru - fjorton år och nästa år femton.

Farbror Emmersson, majoren, satt på förstugubron vid sin gård Ellonryd, rökande sin pipa. Det var en vacker septemberqväll, sådan som man ofta har den ute på landet, klar, ljum, mycket behagligare än någon sommarqväll. Det är, som om den vackra årstiden ville några dagar, innan den far sin väg, 'göra sig mera skön och behaglig än någonsin förut, för att blifva saknad och af alla människors barn kallas tillbaka till nästa år.

Och detta var Olivia Emmersson!

Min Gud, hvad hon var rödblommig och varm och hvad håret gjorde sig upproriskt och ville promt bölja ned på axlarne, om ej ett band, knutet öfver pannan, hållit det i styr.

När man är gammal, har man ett privilegium att helt enkelt

säga ut sin oförgripliga mening; som ung har man icke detta privilegium exclusivum för gubbarne.

Jag var mina tjugufyra år och således en riktig karl, men det passade mig icke att säga det jag vid sextiofyra ovilkorligen skulle hafva sagt: »Farbror Emmersson» eller »bror, din flicka är en rasande söt flicka.» Om jag då sagt det, skulle gubben tyckt, att anmärkningen var nära nog näsvis. Hade jag sagt den fyratio år senare, skulle han sagt: »Brors omdöme gläder mig; ja, Olivia är Gudi lof en snäll flicka, min hustrus afbild», och så vidare. Men jag var, som sagdt, endast tjugufyra, år, och farbror Emmersson var farbror Emmersson, och hans hustru var i lefvande lifvet och således icke »salig» den tiden. Jag teg derför och endast tänkte, och det är dessa tankar, som nu af mitt minne framtrollas lika ledigt, fastän oförklarligt, som då en »magisk konstnär» ur en hatt trollar fram några vackra don, som han skapar - af intet. Det är ingen trollkonst alls, säger han, och så säger äfven jag.

»Jag vet ej», sade jag slutligen, »men jag har aldrig sett farbrors snälla Olivia så frisk som i dag; hon har så brådtom och har en så (vacker färg, ville jag säga, men det passade icke) så - så glad uppsyn.»

»Jaha, jaha, det är då, förbanna mig, min skull. Jag skall säga bror, mamma är borta på några dagar, ja, det är hon, borta hos svåger min, som skall gifta sig, och nu skall mamma, som gammal syster förstås och erfaren i allt, ställa i ordning åt lilla frun, som, vill Gud, den 23 Majus blir fru och inflyttar i sitt nya hem. Allt skall bli så rart, kantänka, så att lilla frun af brist på sysselsättning till att börja med skall få riktigt grundligt tråkigt Ja, mamma är borta, som sagdt är, och så kom Olivia in i går och såg litet förlägen ut, men smånäpen förstås^ och så slog hon sig ner hos mig och talade om ditt och datt, så att jag slutligen sade: 'Ut med det, du har något att bedja om'. Bror vet, att jag inte kan med kringel-krokar.

'Jo, pappa, gamla Gertrud kan baka en sorts kringlor, som ingen annan än hon kan baka.'

'Jaså', sade jag.

'Ja, pappa, hon har bakat sådana kringlor åt själfva drottningen,

den tiden hon var hos öfverstens i W-g. Drottningen kom dit, och så sade hon: så möra kringlor har jag aldrig

smakat.'

'Ja, det säger Gertrud själf, och hon ljuger aldrig.' »Bror förstår, jag begrep nog, att detta var en diplomatisk underhandling, och antog själf en uppsyn af outforsklighet, en sfinxfysionomi, som i fyra årtusenden sett lika dum och outgrundlig ut; ty bror ska veta, att allt hvad snillrikt är, det kan man få reda på, men dumheten är rent af bottenlös. Nog af, jag gjorde mig dum.»

'Söta pappa, kan jag inte få lära mig att baka kringlor af Gertrud f

'Skall du baka åt drottningen då?'

'Nej, pappa, men det vore så roligt.'

?,Bror kan tro, att ungen såg söt ut, när hon bad så vackert, och så bad hon så vackert med sina ärliga, bruna ögon, att jag icke kunde säga nej. Jag slutade på en gång min outforsklighet och sade: Gerna, snälla Olivia, gerna, baka kringlor - gerna, gerna - och flickungen blef så glad, att hon flög bort som en hvirfvel vind och ut till Gertrud. Gertrud, skall bror veta, är vår hushållerska, den der beskedliga människan, som lik en gömd naturkraft arbetar i hushållets innandöme och som gör, att halfva socknen afundas oss och den andra hälften två månader på förhand undrar hvad vi skola ha på vårt julkalas .- ty pligtskyldigast göra vi ett sådant, så att vi sedan må få vara i rö. Men då gör Gertrud riktiga underverk, så att fruarna riktigt förarga sig i sitt hjärta och mena på, att det alls inte är svårt för hustru min att ha' allt så rart, hon, som har en sådan 'människa'. De, stackare, ha' inte någon 'människa' alls, och de som ha' en sådan, ha' en oduglig människa, som inte kan laga annat än rätt och slätt och knappt det.

Ja, ja, gumman Gertrud är nog bra hon; men min gumma har aldrig låtit Olivia ösa ur gummans rika matkammarlärdom.

Hur är det der nere i Lund? Jag föreställer mig, att af professorernas döttrar den ena talar latin, som fru Lenngren gjorde, andra grekiska och äro förbåldt lärda mamseller, och så föreställer jag mig, att professorspappan får älta i sig halfalns, tumtjocka skifvor af skånsk

limpa, ty de lärda mamsellerna kunna väl ej vända sin hand till sådant. »

»Jag vet ej; jag umgås icke i något professorshus, der döttrar finnas.»

»Ja, ja, så rätt det, en sådan der spillevinker kunde ställa till krångel kantänka - jaså.»

»Men hvarför frågar farbror derom?»

»Jo, rent ut sagdt, jag har en qvinna, som inte finns maken till på många mil. Hon är en fattig komministerdotter, och då vi gifte oss, hade vi intet. Jag en fattig löjtnant och hon en fattig prest-dotter. Hela verlden påstod, att vi icke voro riktigt kloka och att flickans föräldrar, som tilläto giftermålet, voro snart sagdt galna. Illa skulle det gå och hela härligheten bli till pannkaka, sade både nåderna och fröknarna och fruarna och mamsellerna - 'så långt som stämma ljuder'. Men det gick bra, och lyckliga voro vi. Der var ingen svägerska, som ställde i ordning åt oss. Jag hade nog totat till en smula tapeter och sådant; men när hustru min kom, så blef det annat. Hon satte upp gardinväf och styrde till med mattor och en hel hop, så att det blef hemtrefligt, och så sutto vi der glada och lyckliga i vårt själfskapade lilla hem.

Det gick så många Herrans år, och vår flicka var sina tio år, då det var som hin fått tag i min beskedliga gumma.

Det hände sig, att generalen kom hit och hade med sig sin generalska, som är infödd fransyska och som likt alla dylika icke gjort sig besvär att lära sig svenska mera än som behöfdes för att befalla tjenstfolket.

Nåväl, det blef ett fasligt bråk för min stackars gumma, ty generalskan behagade att bli sjuk och bli qvar och parlerade om sina många åkommor på franska.

Jag, som vid Karlberg fått lära mig några ord franska, försökte, men hustru min kunde ej komma ur fläcken, utan måste hämta guvernanten från Göstanvik till tolk - och så gingo åtta dagar, innan generalskan for.

Sedan var det, som sagdt, som hin kommit in i huset. Vi måste ha guvernant. Olivia skulle lära sig språk, historia, geometri och Gud vet hvad. Hon skulle då icke behöfva att skämmas för sin

okunnighet i sitt eget hus, *hon* hade råd att lära sig något och skulle lära sig minst två språk och, om hon hann, äfven ett tredje, engelskan, som nu börjar att bli på modet. Jag prutade emot; men omöjligt. Flickan skulle lära sig allt, allt hvad som brukades för bildade flickor.

»Ja, ja, bror får se, om han gifter sig», afbröt majoren med ett halft komiskt, halft sorgligt leende, »bror får nog se».

Och så kom guvernanten hit och håller på i denna dag med min stackars Olivia, och det spelas, sjunges, parleras franska, tyska och engelska, läses geometri och historia och kostas ut i böcker mer än rimligt. Stackars min lilla tös; men hvad vill jag göra? Den välsignade, kinkiga generalskan och hennes franska spökar än i dag här i huset.

Förut hade gumman min ej tänkt på allt det der. Olivia skulle bli detsamma, som hon själf varit, en snäll, rar flicka med kunskaper nog att bygga oss ett trefligt och lyckligt hem; men Olivia skall väl minst bygga opp en kunglig vetenskapsakademi med tiden och, om hon blir gift, på tre språk kunna försäkra sin man om sin eviga kärlek. När hon säger detta på franska, svarar han på tyska, och då hon vill göra honom riktigt glad, talar hon engelska, och han svarar på franska och så vidare. O, det blir gudomligt!

Nu ser bror, hvarför jag inte sade nej åt kringelbaket och orsaken hvarför min flicka är så öfverlycklig. Hon känner sig fri som en frigjord burfågel. Mamma är borta på öfver åtta dagar, och guvernanten, det stackars bleka kräket, har rest till sitt föräldrahem på fjorton dagar. Och nu är det pappa som regerar, och flickan får baka kringlor och roa sig med hvad som helst. Du skall tro, hon sitter i drällväfven i flygeln och bultar af hjärtans lust, och pigan menar på att hon blir olycklig, när frun kommer hem; ty Olivia har väft rasande på en servett, och det går aldrig väl; men jag får lida, jag - men, min själ, skall inte Olivia få roa sig i dessa fattiga fjorton dar, under hvilka de många böckerna äro skrinlagda som S:t Eriks ben i Upsala domkyrka.

Hå ja! De få nog sin fröjdefulla uppståndelse, gudnås så visst, ty det skall du veta, när fruntimmer börja med något, så hålla

de i, och dessutom så har gumman min allt rätt i att en major icke så egentligen förstår sig på att uppfostra en flicka.

»Jaså, kommer du der, min pulla», afbröt sig majoren, när Gertrud, åtföljd af Olivia, inträdde i rummet.

Den förra bar på en bricka kaffekanna, sockerask och grädd-kanna och den senare en korg med skorpor och kringlor. Meningen var, att de nya kringlorna skulle afprofvas.

Jag kunde icke slita mina blickar från den snälla flickan, hvilken, röd som en pion och med några mjöl fläck ar på förklädet, stod der nigande och bjöd oss förstlingen af den nya vetenskapen.

Kringlorna voro verkligen värdiga att berömmas af en drottning. Det var obegripligt, huru man af hvetemjöl kunde få något så smältande fint som dessa vackra kringlor. Och Olivias ögon glänste af barnslig fröjd, då den ena gick efter den andra.

Gertrud var en typ af en gammal hushållerska. Mager, kantig, med ett par bruna, plirande ögon och i sin rosiga kofta, snygg och fin, mera lik ett gammalt familjeporträtt från medlet af sjuttonhundratalet än en lefvande människa.

Majoren, som gerna ville göra människor glada, frågade om drottningen - och så upplät Gertrud sin mun, och vi fingo till bästa hela historien.

»Och dessa har Olivia bakat?»

»Ja, bäste major, åh ha, sådan synd, att hon skulle läsa så mycket. Ack, hon har en så lätt fattning och får så fort riktigt handlag, att - ja, hon har en sådan fattning - fastän Rom icke byggdes på en dag, förstås, och kringlorna

icke äro så jämna ännu; men med flit och omtanka så går det med tiden, ty hon har en sådan fattning. Knappt visade jag henne, hur hon skulle göra, förrän hon vände de snälla fingrarne och slog en kringla, fastän hon blef sned. Jag kunde inte låta bli att skratta,, så rolig såg hon ut; men så tog hon ett nytt 'ämne', och så blef det bättre. Ja, hon har en så god fattning, fast Rom inte byggdes på en dag, förstås.»

»Men det värsta», återtog Gertrud, »är att passa på ugnen, som skall vara bra het.»

»Jaha, det bakas på plåtar», sade majoren, som ville något förkorta beskrifningen, men dervid råkade ur askan i elden.

»Plåtar? Gud bevare mig, tror majoren, att det går an att baka sådant på plåtar? Jo, det går an med vanliga småbröd, men med drottningens kringlor inte. Det vet nog Olivia, att de måste bakas på ärilen, och det vill till att passa sig, så att de få lagom färg och bli riktigt möra; men det lär jag ej åt någon, utan jag bara lär bort, huru de bakas,, och sedan så baka de dem på plåtar. Si då få de inte den rätta pipigheten, utan bli sega. Jag fick smaka sådana från Lindevalla, der hennes nåds hushållerska skulle baka drottningens kringlor. Ja, det behöfdes dubbla tandrader att komma igenom dem. Nej, tacka vill jag Olivia, hon kan konsten hon. Nu gå vi ut igen, lilla Olivia, och baka skorpor.»

Majoren klappade sin flicka på det ljuslockiga hufvudet. »Gud välsigne dig i alla dina lifsdagar, mitt barn», sade han. Och då hon gått: »Herre Gud, hvarför skall min flicka lära sig tre språk? Stackars mitt barn. Och det der har jag för den franska generalskan, som låg till klockan tolf.»

2. »Kammarduksnålen.»

Mot slutet af min akademitid uppenbarade sig på en nationssexa en ung student, som vid sitt första uppträdande fick namnet »Kammarduksnålen». Det var en ung baron Ljungsköld (äkta Ljungsköld, med tre qvistar, ty en annan hade två), en vacker yngling af det slag, som alla måste erkänna såg bra ut; men någonting vekt och omanligt gjorde, att man icke gerna ville erkänna honom för behaglig. Det lockiga håret böljade kring en hvit, fin panna, ett par sköna blå ögon strålade af godhet och vänlighet, och hans runda läppar drogo sig gerna till ett småleende, som liknade ett barns leende, då det står förläget och tvekande i ett sällskap. Det vet ej riktigt, huru det skall taga ögonblicket, det saknar kraft af denna själfbe-stämning, som gör, att man själf omgestaltar allt och passar det in i sitt system och för sitt behof.

Unga baron var således en vacker uppenbarelse, men var vekligt uppfostrad och hade derför en mängd tycken och behof, som icke liknade kamraternas. Baronen hade låtit hyra dubletter åt sin Georg. I yttre rummet fanns till och med en väggspegel och i inre rummet en omhängssäng, ty Georg var van att ha omhänge, och så var det hundra andra saker, som han haft från barndomen och således behöfde för hela lifvet. Georg var uppfostrad fjärran från alla folkets vanor och behof, och studenterna, som till största delen gått i fattigdomens skola, menade på, att unga herrn var bortklemad och högfärdig derför, att han kallades baron, och skulle varit en ypperlig upplaga af en riktig »zierbengel», om han icke haft dessa blå, oskuldsfulla ögon och hela detta tillbakadragna väsen, som gjorde bilden ofullständig. Man misstog sig. Georg var icke högmodig det allra minsta, han var tvärtom ödmjuk i sitt sinne, men var uppfostrad med många behof, som annat folk ej visste af. De två rummen, speglarne. toaletten, taflor på väggarne, ett piano, en gitarr och en hel massa franska journaler, skjortor med broderade veck, fina kläder och blankskinns-stöflar, då hela den civiliserade verlden begagnade dubbelbottnar - allt detta flyttade honom ett godt stycke utom det vanliga student-samfundet; men en »zierbengel» var han icke; man kunde omöjligen förarga sig på honom, och således slutade hela karaktärsuppfattningen helt enkelt med att Georg Ljungsköld var »fin som en kammarduks-nål». Herrar professorer, som den tiden alla voro »all mänsklig ordning underdånige» och således med ett visst stolt och förnöjdt utseende sågo en grefve eller baron på sina lektioner, visade sig synnerligen vänliga mot unga baron Ljungsköld, som efter deras på erfarenheten grundade öfvertygelse skulle blifva något stort med tiden. De akademiska lärarne hade i dessa aflägsna tider icke begrepp om annat, än att de själfva tagit sig upp från intet, men att det fanns andra, lyckligare, som från början voro bättre, än de och deras slägt någonsin kunde blifva. Ännu lefde den gamla andan qvar, den, som gjorde, att Karl v. Linné i sina anteckningar synnerligen framhåller, huru Guds nåd varit öfver honom, att han en gång fått spisa

vid »kungens eget bord» (nämligen Adolf Fredriks, hvilket väl bör märkas), fått nordstjärnan och slutligen blifvit benådad med adlig sköld. Det låg något älskligt, barnsligt och fromt i denna verlds-236 UR ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

åskådning och framför allt något fredligt, som vi fåfängt leta efter i våra tider.

Under sådana omständigheter kom Georg Ljungsköld till akademien.

Hvarför han var der, visste hvarken han själf eller föräldrarne. Han skulle blott vara student några år, han ämnade sig ej egentligen till annat än att med tiden lefva på sina penningar och roa sig med musik, målning och alla sköna konster och sedan resa utrikes för att se mycket och samla planscher och kunna berätta, att han lefvat i Rom och på Alperna och flanerat i Paris några år.

Det skulle således icke blifva något af med de »höga platserna», som herrar professorer antagit som gifna; men han var ändå en »baron», och det var vackert så.

Georg var icke högfärdig, och besynnerligt nog umgicks han med alla sina landsmän, med undantag af de »tarfligaste», som ansågo honom för ett »klenäte» och gjorde sig en ära af att de åto ur ler-hämtare och nyttjade smorlädersstöflar, emedan detta var en manifestation af den rätta, gedigna lärdomen, som behöfdes på seminarium och för kameralexamen. Desse föraktade ingenting högre än allt hvad som hörde till de sköna konsterna, poesi, musik, målning och sådant skräp. Det var dessa åsigter, som i framtiden gjorde dem till dugtiga fogdar och till prester, som ur Herrans tempel bannlyste alla minnesmärken, alla konstverk och annat skräp.

Det är detta suveräna förakt för det, som icke ofvantill är, som gör, att våra gamla kyrkor på många ställen blifvit uppsnyggade och prydda så, att konstens genius gråter.

Men dessa ynglingar voro också de enda, som ej kunde med kammarduksnålen. Andra med mera känsla och mindre handtverks-mässig studieplan kommo snart att värdera Georg Ljungsköld (med tre qvistar).

Han var ett slags svärmare, älsklig som alla sådana, så länge de hålla sig inom det skönas område, men odrägliga, då de flaxa ut i det praktiska lifvet. Dylika lynnen likna den lilla sångfågeln, som sjunger och njuter i trädens kronor och som då gläder barnen och alla, men som, om den kommer in i en fabrik, förvillas af bullret och slår bröstet mot rutorna och flaxar åt alla håll. De äro ej ska-HÄNDELSEVIS, 237

pade för det praktiska lifvet, de förvillas och förvildas af dess oupphörliga snurrande, de förstå ej, hvarför hjulen gå och remmarne likt svarta ormar flyga genom luften. Men i den stilla qvällen der ute på ängen, der bäcken sorlar genom gräsvallen, der äro de hemma, der fylla de sin bestämmelse utan att utveckla någon kraft, stor nog att drifva ens en vädersnurra.

»När jag blir äldre», sade han ofta, »så gifter jag mig, om jag finner en flicka efter mitt sinne». Vi smålogo, ty af allting här i verlden tycktes kammarduksnålen minst passa att bli en familjefar eller en väldig stam, kring hvilken en vek qvinna kunde som en ranka slingra sig - och så, när kammarduksnålen blef pappa och skulle med kraftig hand styra en hop yra pojkar -- ack, man kunde aldrig tänka derpå utan att småle.

Men den gode Georg tänkte beständigt på sitt ideal och skref verser till Alma och satte musik till verserna och sjöng dem vid pianot med sin veka, klara och rena stämma. Det var vackert att då se hans blick, så ren, så klar, så svärmiskt förtroendefull till den gode guden.

»Han är bestämdt kär», hviskade hans vänner. »Åhja, föräldrarne ha väl utsett en grefvinna åt pilten», menade de tarflige, som icke kunde med honom. Ja, ingen visste, huru det var under de tre år Georg var vid akademien. Att föremålet ej fanns i Lund, var dock säkert, fastän många af akademistaten hade obegripligt söta döttrar - obegripligt, att dylika rödkindade varelser kunde uppstå midt i ett stenröse af tom lärdom.

Och så slutade Georg Ljungskölds akademiska kurs, alldeles som den börjat, med ingenting, utom litet mera språkkunskaper, större skicklighet att rita och lavera och i musik och andra onödigheter.

När man är ung, simmar man omkring som de lösa sporerna till polypväxter simma i det ljumma hafvet, sedan

kommer en tid, då man slår sig fast och blir en riktig polyp, som sitter på ett ställe och med sina fångarmar metar efter sin dagliga föda. Alla dessa fredliga människor, vi se omkring oss, just för sin stadighet i åtnjutande af sina medborgares förtroende, hafva haft en tid, då de simmade omkring och fördes än hit, än dit af strömmar och vågor.

Så var det med mig den tiden, jag var en rörlig person, en som

trifdes i alla sällskapslifvets olika klimat och som den ena dagen steg mot fantasiens ljusa rymder i sällskap med en skaldenatur och den andra påtade ner mig i materiens dypöl i sällskap med någon gammal frälsekamrer.

Emellertid var det ett något, som drog mig till gamla ungdomsvänner, och då en gång vägarne lågo ditåt, for jag till farbror Em-merssons på besök.

Jag hade många gånger tänkt på Olivia, hennes glada, glänsande barnaögon, hennes genom ugnsvärmen pionröda kinder och de rara kringlorna se'n, som gumman Gertrud påstod vara ett sådant tecken på »fallenhet», det vill säga, det högsta hon visste, fallenhet att baka bröd i gemen och drottningskringlor i synnerhet. Gubben kunde jag utantill och majorskan äfven, mindes hennes oemotståndliga vilja, att lilla Olivias uppfostran icke skulle så vårdslösas som hennes egen blifvit det i det lilla komministerhuset, der man icke riskerade något besök af inbillningssjuka generalskor, som voro födda i Lyon. Jag reste således till farbror Emmersson. Det var så der tio år sedan jag sista gången besökte Ellonryd, och äfven nu kom jag fram en vacker septemberafton. Redan nere i allén igenkände jag farbrors gula halmhatt på förstugubron. När jag körde genom grinden, såg jag honom själf, och då jag stannade vid trappan, hans pipa och tobaksröken. Han satt der och rökte alldeles som för tio år sedan. Han kände också snart igen mig, och mitt åkdon förpassades till vagnsboden, under det att min kappsäck kom upp på »blå kammaren», som ännu hette så, fastän den blifvit omtapetserad med gula tapeter.

»Det var då roligt. Jag sitter och tittar hvar dag neråt allén, och ingen kommer, och så fick jag se din nätta vagn - hvad har den kostat? - och så var det du, gamle herspascha. Jo, det är sant, när du sist var här, så bakade Olivia. Du må tro, att det tog inte väl hos hustru min. Olivia hade glömt bort alla de engelska ver-berna och hela Kristian Tyranns ömkliga historia och bakat och väft i stället. Jag fick förargelse, och gamla Gertrud redde sig ej mer än jämnt, fastän hon skyllde på majoren, kantänka; vi stodo der som medbrottslingar, Gertrud och jag,, men jag skyllde ej ifrån mig, utan började disputera med mor och den bleka mamsellen, men det gick

'paltigt', kan du tro, och sedan fick jag ta min hand från republiken.»

»Och Olivia?» frågade jag.

»Åh jo, hon är ett riktigt lärdomsljus och är hvad en flicka bör vara, sin rnors stolthet och fröjd, för visst ha fruntimmerna rätt i att en gammal major icke duger att uppfostra flickor; ty det vill andra lampor till än att reglementera och uppfostra ett kompani soldater.»

»Ar den snälla Olivia hemma?

»Ja visst, ja visst; men hon är ute och promenerar med sin fästman.»

»Är hon förlofvad?»

»Ja, det är hon, med en hygglig och tillika förmögen pojke. Mor är alldeles förtjust, och hon och Gertrud hitta hvar dag på nya rätter, och den ena stjärnan öfvergår den andra i klarhet.»

I detta ögonblick inträdde majorskan, fryntlig och glad som i forna tider; men betydligt fetare. Äfven af henne blef jag välkomnad. Hon var nu så glad, att hon höll af hela verlden. Om intet annat bevisar, att kärleken är det förnämsta af alla budorden, så bevisas det deraf, att en människa, som själf känner sig lycklig, icke är i stånd att hata någon, utan af sin egen känsla af lycka liksom tvingas att hålla af hela verlden, glömma allt, förlåta allt och sluta hela skapelsen inom kretsen af sin fröjd.

Majorskan var nu så lycklig, att hon glömt sin gubbes och Gertruds försåt mot Olivias bildade uppfostran, och

alla små moln, som då och då stiga upp på hemmets himmel, hade försvunnit för solglansen af hennes egen kärlek.

»Du har väl», började majorskan nästan omedelbart efter de första hälsningarne, »du har väl för vår gamle vän talat om, att Olivia är förlofvad.»

»Ja, det har jag», upplyste majoren.

»Men hvem den lycklige är, har jag ej fått veta.»

»Och får inte heller veta det», sade majorskan blinkande åt sin man att tiga.

»Nej, bror skall inte veta det, ty när de komma tillbaka, så får bror själf se.»

Samtalet fortsattes; men gick temligen trögt. Majorskan gick

ut och in och tittade i fönstren, om de unga tu snart skulle komma, under det att jag och majoren talade om potatissjukan, som då rasade i det bildade Europa. Själfva potatisen tål ej vid att odlas för mycket, utan behöfver litet natur den också.

Slutligen återkommo de unga och inträdde.

»Nej, se kammar ...»

»Jaså, är det redan bekant, att Georg är utnämnd till kammarjunkare?» sade majorskan gladt Öfverraskad.

»Jaha, jaha, det var öfverraskande att få se dig här», sade jag. »God dag Georg, och god dag lilla fästmön», fortsatte jag.

Stackars fästmön, hon var icke så rödblommig, som då jag sist såg henne. Hon var mera behaglig än vacker; men man kunde icke undgå att se ett drag af liknöjdhet i de klarblå ögonen, som sist strålade af fröjd.

Georg Ljungsköld, kammarjunkaren - icke kammarduksnålen - var sig lik. Det var också ej längre än ett par, tre år, sedan vi råkades. Han var, som vanligt, smakfullt och nätt klädd, fin och putsad och i hela sitt sätt vänlig och hvad man kunde kalla »snäll». Han passade temligen att vara fästman; men man - det såg han ej ut till.

De unga satte sig i en soffa och hviskade sakta, som förlofvade bruka, men jag hörde ett och annat ord, så att det blef mig tydligt, att de sade hvarandra ömma dårskaper på franska.

Majorskans ögon strålade af onämnbar modersstolthet, då hon upplyste mig om att de unga föresatt sig att öfva sig i språken, emedan de strax efter bröllopet skulle göra en utrikes resa. Den ena dagen hviskade de franska, den andra tyska, den tredje engelska, sade majorskan. »Och hvad det låter väl», fortfor hon med en tacksam blick mot himlen, lik en stackars katolsk qvinna, som ej begriper ett ord, men tror sig vinna Guds nåd och kärlek, om hon stafvar sig igenom en latinsk bön.

Det skulle ändå kännas bra kuriöst, tänkte jag, att uttrycka onämnbara känslor på tre, fyra språk och öfva sig för en utrikes resa, då man skall lägga grunden till ett framtida hem.

Ett hem! I dylika familjer tänker man föga på ett hem. Deras hela lycka och ära ligger utom den trånga kretsen, der ett par män-

niskobarn finna sig så lyckliga, om de veta hvad ett verkligt hem vill säga, men der de ha så hjärtinnerligt tråkigt, om de icke veta det. Men för att begripa hvad ett hem vill säga, behöfver mannen pröfningar i den yttre verlden; han lär sig då att längta till någon punkt af jorden, der hans hjärta får rö och hans arm eller hans hufvud får hvila.

Qvinnan behöfver icke denna yttre kamp, som liksom tvingar mannen att bygga sig ett hem. Om hon icke genom uppfostran blifvit förbildad, så ordnar sig ett trefligt hem omkring henne, i hvilken lifsställning hon också må befinna sig, som maka och mor eller som tjenarinna eller som en snäll varelse af samma slag som Fredrika Bremers »Beata Hvardagslag». Hvar helst en god qvinna kommer, uppblomstrar som genom ett trollslag ett hem omkring henne, blott hon får, blott det passar sig.

Olivia var en snäll och god flicka, kunde språken, men dessa tillåta just icke, att anden spänner sig till en fri flygt; det hänger alltid en grammatika och ett lexikon som en blytyngd vid den sorten af bildning, fri blir den icke, och hög kan den ej heller blifva, ty dertill fordras icke blott vissa qvantiteter af kunskap, utan förmågan af att tänka klart i hvarje fråga, som klart framställes.

Denna förmåga hade Olivia ganska riktigt läst bort; men naturen kämpade emot, och om hon rätt ärligt bekant kort, skulle hon röstat för att icke resa till Paris, utan i stället få ordna sitt lilla hem.

Detta fick dock icke blifva fallet.

Majorskan åtog sig, af »moderskärlek» naturligtvis, att skämma bort den rena, qvinnliga fröjd, som en ung brud känner, då hon själf får ordna sitt lilla hem, efter sin smak och sina små drömmar om huru hennes hem borde vara. Huru ofta har hon icke drömt den drömmen; men nu ordnas allt af mamma, efter mammas smak; allting är undangjordt; gardinerna draperade efter mammas smak. Möbeltyget har mamma valt, mattorna också. Hushållerskan har mamma städj ät, allt har mamma gjort, och den unga bruden inträder i sitt hem utan att ha något att göra,, utan att med en min vilja förråda, att hon gerna ville ändra på mammas anordning; ty, min Gud, mamma menade så väl. Men, »hvad den mamman gjorde illa», då hon hällde sin moderliga smak i fantasiens friska vin.

Men han, fästmannen, hade aldrig pröfvat lifvets allvar; han kände sig icke behöfva ett hem, men han skaffade sig ett sådant af samma skäl som han köpte sig ett nytt ekipage eller lät omtapet-sera sina rum. Han var en skön svärmare, en, som drömde mera, än han tänkte och kände mera, än han kunde säga.

»Gud ske lof», sade majoren, »att Ljungsköld är förmögen och Olivia icke heller är barskrapad; ty eljest gick det på tok. Det der herrskapet kan icke simma annat än med korkgördel om lifvet och ett par oxblåsor under armarne.»

Detta var majorens tanke; men majorskan gick med glada ögon i sitt hus och stassade och arbetade af all makt, under det att de unga tu läste alla möjliga guider i och för sin bröllopsresa. Brud och brudgum skulle klättra i Alperna, de skulle sedan öfver vintern vara i Paris, och först nästa vår, då det var som vackrast och sparrisen var färdig (ty Ljungsköld åt så gerna sparris), skulle Ljung-skölds återvända och taga sitt hem i besittning.

»Bror kommer väl till bröllopet», sade majoren.

»Jag tror knappast, att jag får tid», blef svaret.

»Jaså, det hade annars varit roligt att få hit någon klok människa; ty gumman är rakt 'koddervalsk' i hufvudet. Hela verlden skall bjudas, en ändlös slägt och så alla våra 'vänner' -- det vill säga alla, som tycka om gamla Gertruds matlagning - och högtidligt skall det bli och grant. E^rokaner komma från Stockholm och vildsvinsskinka från Hamburg och färsk hummer från Göteborg, så att i den vägen blir det Guds välsignelse, och brudparet behöfver icke tänka ett fnask. Det skall jag säga bror, att mammorna må vara så bra och kloka som helst, ja, just som min gumma; men då deras flicka skall stå brud, vrider det om på skrufvarne - i synnerhet om de blott hafva en flicka. Ha de flera, så sansar man sig en smula, ty då kan rnan icke slå far i näsan med att 'flickan är ju vårt enda barn, hvem skulle vi kosta på, om icke henne, på hennes hedersdag'. Jo jo, bror, inte att skratta åt, då ens hustru börjar att få koller af lutter moderskärlek och förtjusning.»

Majorskan inbjöd mig äfven, vänlig och snäll, som hon alltid var. »Vi komma», sade hon, »att här samla några vänner till bröllopet - det blir inte något stort alls.» Men säkert tänkte den goda ma«HÄNDELSEVIS. 243

jorskan i sitt sinne: »Låt honom komma, han skall bli flat att få veritabel viidsvinsskinka». Stackars lilla mamma, stackars brudfolk och slutligen stackars jag, som var fyrtifyra mil från bröllopsgården, då vildsvinsskinkan serverades!

3. Efter tjugutre år.

Det var på våren omkring tjugutre år efter de händelser jag tecknat, som jag tillträdde en tjenst i N ...

Jag hade förut utom magasinsförvaltaren och stadens borgmästare ingen bekant i den lilla trefliga staden med sina många små trädgårdar, sina hvit- och rödmålade byggnader och sitt präktiga torg, med stadens stora hotell på ena långsidan och med ett par husgaflar, hvilka påminde orri Hanseförbundets tider, då tyskarne packade in sig på den svenska jorden och utgjorde städernas »borgerskap».

»Det var minsann inte i går vi gingo tillsammans i Lund», sade borgmästaren, »du på anatomisalen bland döda tjufvar från. Malmö fästning och jag hos gubben Holmbergson, som läste gifter-målsbalken, så att tårarne kommo oss i ögonen. Det var en rund tid sedan, och, Gudi lof, allt har gått oss väl i hand, så i ett som annat. Inte är staden stor; men der man har sin bergning, der trifs man, och det kommer bror bestämdt att göra. Vår societet är inte stor; men här finnas en hel hop bildade personer, med hvilka du, när du har tid, kan spela en liten priffe och dricka ett glas punsch bland goda vänner.» Efter denna inledning började han redogöra för stadens bildade societet; men afbröts af mig, ty plötsligen flög der ett namn fram för mitt minne. Med dessa namn och dessa gamla, halft förgätna minnen är det någonting trolskt. Jag har sett mer än en konstmakare göra något ditåt. Han låter oss se några kort. som vi sedan själfva blanda i leken; men han kastar hela denna lek mot en tafla - och i ett nu springa dessa kort fram bakom ett glas. Riktigt, de äro de samma vi sett på förut.

Våra minnen ligga sålunda omblandade med hvarandra, utan att vi kunna säga, hvar de ligga, men i ett nu springa de fram inom en trång ram; der äro de, just de som jag såg för länge, länge sedan.

»Förlåt, min bror borgmästare», afbröt jag mönstringsförrättningen, »Ljungsköld... bor här ej en friherrinna Ljungsköld?»

»Joho, det gör det, men, stackars,, människa, hon har just ingenting och bor med sin dotter (en ganska snäll flicka för öfrigt) i en liten våning, som ligger mot en bakgata, för si' der kostar det minst. Hon är aldrig med, fastän hon skall vara ganska bildad, säger man; men hon har inte råd, förstås. Och flickan går i hemväfdt, förstås, och variationen i kläder, kan, förstås, inte vara sådan, som vi nu för tiden fordra. Annat var det i vår ungdom. Min första frack var af vadmal, hårdstampadt och styft som papp, men det duger inte nu i vår tid. Det är märkvärdigt hvad man nu behöfver mycket, som man i vår ungdom inte behöfde.»

»Således fattig», sade jag:

»Jaha, ja; men hon lefver detta oaktadt anständigt och bra och kommer ibland till oss i vårt hvardagslag; men på bjudningarSe kommer hon aldrig, fastän min hustru många gånger bjudit henne och flickan, stackare, som aldrig får vara ute.»

När jag lemnade borgmästaren, letade jag mig snart till bakgatan och våningen, som kostade så litet.

Jag gjorde mig liksom samvete öfver att besöka Olivia nu, sedan allt blifvit förändradt; men det skulle ändå en gång ske, och lika godt först som sist. Jag beredde mig på att få höra klagan, att få höra dessa många ursäkter för fattigdom, som den störtade rika alltid så gerna kommer med för att liksom låna glans från det förflutna; detta tunga, tröstlösa: »Ja, jag har genomgått mycket, sedan vi sist råkades.»

Det var med tungt hjärta jag steg upp från den temligen trånga trappan, som dock var betäckt ined en matta, grof, det är sant, men med vackra färger och vackert mönster. Jag knackade på en dörr och hörde genast ett gladt: stig in l Der satt en flicka i en väf. Hon väfde så kalladt skott-tyg. Jag igenkände i henne dottern i huset,

så lik var hon Olivia Emmersson, sådan hon var för några och tjugu år sedan.

Flickan sprang upp ur sin väf, rodnade lindrigt och neg något förlägen.

»Är friherrinnan hemma?» Titeln tycktes henne ovan. »Mamma, ja», och nu skyndade hon in i ett närgränsande rum, och strax derpå kom ett äldre fruntimmer ut; enkelt, men smakfullt klädd, ganska riktigt, som borgmästaren

sade - i »hemväfdt».

»Jag har inga färdiga nu», sade den goda frun nigande, innan jag hunnit säga ett ord.

»Känner Olivia Emmersson igen mig», frågade jag till svar på hennes obegripliga hälsning, »en gammal vän sedan fordom?» Hon betraktade mig några ögonblick. »Ja, ja», ropade hon lifligt och med strålande ögon, »ja, ja, tack för sist, tack, tack! Välkommen! Det är min flicka; Gertrud heter hon - åh ja, hon har granna namn också, ty det ville salig Ljungsköld; men jag sade, Gertrud skall hon också heta efter gamla Gertrud, som var vårt allt i allo der hemma.»

»Vet du hvad, Gertrud? Nu ställa vi till en supé», sade den glada värdinnan, »du tager till hvad vi ha. Inte sant?» tillade hon och såg mig förtroendefullt in i ögonen. »Ni håller till godo hos Olivia Emmersson.»

»Men mamma», sade flickan. »Ja, bekymra dig icke, han håller till godo med hvad vi ha. Jag känner igen den forne studenten, som pappa höll så mycket af och sade: han är den enda kloka människan jag råkat på många år.»

Lilla Gertrud kom således i farten, skulle visa sin förmåga att arrangera och aflägsnade sig således.

»Tack för sist och tack för nu!» sade den forna Olivia Emmersson, som var enka efter »Kammarduksnålen» baron Ljungsköld.

»Min bästa Olivia», sade jag, »titeln lägger jag bort, den passar ej goda vänner emellan. Jag minnes väl första gången vi träffades och den sista också, och, sanningen att säga, ser jag i edra ögon samma barnsliga fröjd, som då gamla Gertrud försäkrade, att Olivia hade 'fallenhet'.»

»Tycker ni det? Ja, så är det. Och intet har jag att klaga öfver. Min gosse är en ståtlig gosse, rask, frisk, flitig och med en

järnvilja, som blifvit stålhärdad i fattigdomens ugn. Och flickan, ser ni, huru litet fordrar ej hon af lifvet, allt det hon tänker på, får hon; en prinsessa kan ej vara lyckligare. Hon håller af sitt hem och sin mor, hon är road af arbete, och det har hon, hon är glad åt hvarje liten skärf hon kan förtjena, och det gör hon; nå, hvad vill man mera än få allt det man önskar? Och så gå vi ut tillsammans, och hon råkar ett par af sina läskamrater, som hon håller af, och så sitta vi hemma emellanåt för att desto mera känna nöjet af att vara ute. Ni betraktar mig så noga, min ungdomsvän», återtog friherrinnan efter några ögonblicks tystnad. »Trodde ni icke, att ni skulle återfinna en bleklagd, tråkig, klagande människa i stället för den glada Olivia Emmersson?»

»Jag kan ej neka att ...»

»Men, gode vän, hvarför skulle jag vara bleklagd, tråkig och klagande? »Jag arbetar, och derför är jag frisk; jag arbetar, och derför har jag aldrig tråkigt, och mitt arbete, vårt skulle jag säga, ty Gertrud hjälper mig, gör, att jag ingenting har att klaga öfver. Huru hjälplös var jag icke, då ni sist såg mig, och huru tråkig föreföll jag ej mig själf och andra?»

»Jag kan ej neka», sade jag, »att er pariserresa ej särdeles föll mig i smaken.»

»Jag hade själf mindre fallenhet för denna lustfärd, än man skulle tro. Jag hade så gerna varit med om att ordna mitt blifvande hem; men mamma sade alltid: 'Bekymra dig icke, det skall mamma ställa i ordning', och detta var, på några småsaker när, redan gjordt; allt var i ordning, åtminstone för en hustru, som hvarken kunde eller dugde till att låta passa upp sig.

.Då vi återkommo, var det en förtjusande vår, och vi lefde i en oupphörlig karneval, lika skiftande och lika maskerad som trots karnevalen i Neapel. Det var en outtömlig tillgång på vänner, som behagade prisa mig, mina små talanger, mitt vackra uttal af franskan och mitt sätt att vara.

Gamle vän, jag förbigår några år, ja, till och med tio.

Jag hade icke fått vänja mig vid det, som just en hustru allra-bäst behöfde - vid denna aldrig felslående aning om hvad hennes make känner. Hvad han tänker, det kan hon aldrig utforska, om

han ej vill säga det; men om han är hjärteglad eller sorgsen, om vänliga eller fiendtliga andar hviska i hans öra, detta hör till hennes pligter som maka att förstå, för att i tid kunna lugna, trösta och upprätta. Qvinnan har, man har sagt det ofta och har rätt deri, böjlighet, som gör, att hennes karaktär icke brister sönder, då stormen kommer. Mannen är mera spänstig och hård, trotsar utan att böjas - i det längsta; men brister då på en gång, så att den sköna kronan med alla dess blommor och frukter ohjälpligen störtar i stoftet.

Jag märkte väl, att Ljungsköld blef allt mera blek, hans leende allt mera tvunget, hans sömn allt mera orolig; jag insåg, att han var sjuk, jag tvingade honom att resa till Teplitz, till Pyrenéerna, jag följde med som hans sjuksköterska. Men ingen läkarekonst förmådde göra något.

Det var en smärtans tid. Jag var rådlös, jag förtviflade, jag båd, men förgäfves. Under denna tid dog först min mor; hon tackade Gud på sin dödssäng att efterlemna sin dotter lycklig och lugn och med dessa två barn, som min mor så mycket älskade. Knappt ett år derefter dog min far. När jag knäfallit vid hans säng, lade han handen på mitt hufvud och sade: 'Stackars Olivia, stackars, stackars min dotter!'

Ljungsköld tycktes vara liksom bedöfvad af bägge dessa slag, men då jag omtalade min fars sista ord, kastade han sina armar om min hals, kysste mig på pannan och sade: 'Stackare, stackare! Olivia, stackare dig och barnen, Gud hjälpe er, jag kan det ej'.

Nu sofver i den eviga sömnen min ende vän, den ende, som sagt mig sanningen. Gud löne honom i sin himmel! Sedan inträdde en tid af tystnad och sorg. Jag och min man sörjde gemensamt; men vårt hus var ändå öppet för en massa af 'deltagande' vänner. Ack, hvad de marterade mig med sin flacka tröst, sitt ljumma deltagande. Det förefaller mig nu alldeles, som om man skulle tvinga sig att hämta religionens tröst ur en almanacka.

Så fortgingo ett par år, då min Georg sjuknade för att ej mer lemna bädden. Jag satt inne hos honom beständigt, och beständigt bad han mig gå till hvila; men då jag lydde honom, såg jag vid min återkomst, att han gråtit. 'Du har gråtit, Georg, hvarför gråter du?'

'Det lättar mina plågor', sade han sakta och lade min hand på sitt bröst; 'känn, huru hjärtat slår derinne, det vill arbeta ut sig och tröttna för att sedan få hvila'.

En natt, jag ser den Tör mig ännu. Lampan lyste svagt och upplyste bilden af en bedjande madonna, som vi köpt i Italien. Georg låg i halfslummer, men vaknade plötsligt. Hans vackra, ärliga ögon glänste af ett inre sken, som flammade upp ur själens djup. 'Olivia, du är här, Olivia?'

'Ja, här är jag, din egen Olivia, i lif och död.' 'Jag fick just nyss kallelsen. Din far och mor kommo till mig och räckte mig händerna, jag tyckte mig så stark. Der låg en trappa framfor mig, högre, brantare, ståtligare än den spanska trappan i Rom eller kaskaderna vid S:t Cloud. Der låg en graf för mina fötter - blott ett steg, och jag skulle varit öfver, men så vaknade jag, och du är här, Olivia', återtog han skyndande, liksom han fruktat att bli afbruten. 'Olivia, jag är snart ej mera din, och ingenting af all denna härlighet du ser omkring dig är ditt. Det är detta, som tärt på mitt lif, utan att jag haft mod att tala eller handla. Olivia, du och - barnen - och barnen - och du - äro tiggare och utan vänner - ingen enda utom vår 'vän den bäste'. Bed Olivia, bed! Ku komma de gamle - de småle.'

Och Georg smålog också, då han föll tillbaka och det oroliga hjärtat stannat.

Jag förstod honom ej, och om jag förstått honom, hade jag ej ett ögonblick tänkt derpå.

»Gamle vän», tillade hon och riktade en tårfylld blick på mig, »tror ni, att Gud förlåter mig min blindhet, tror ni, att jag kunnat annat, innan fjällen föllo från mina ögon?»

Först efter begrafningen och de eviga visiterna af kondolerande vänner kom jag i håg Georgs sista ord. Jag kallade den, som skött hans affärer, en gammal hedersgubbe, och han lät mig förstå, han sågade i hjärtat för att skona mig, att allt var slut.

Det gjorde ingenting, jag tog det ganska lätt, jag hade intet begrepp om hvad det ville säga att vara fattig, men jag

var snart alldeles ensam i min stora våning, mina många vänner voro borta, och

der satt jag ensam - nej, icke ensam, utan som en fattig moder med två faderlösa barn.

Det var en natt; jag hade icke lagt mig, utan satt eftersinnande i en fönstersmyg och blickade ut öfver den lugna insjön, som dallrade i månskenet. Fattig, utfattig och två barn.

Jag hörde från nästa rum barnens tysta, afmätta andedrag, ej ett uppehåll, ej ett afbrott, de sofvo lugnt, mina kära.

Min affärsgubbe hade räknat och räknat; men det såg illa ut. 'Kanske om man realiserar allt, blir något öfver,, jag vill tro det', sade gubben tröstande. Men jag visste nu sammanhanget - vi egde intet.

Det var en stund af på en gång samvetsångest och eftersinnande. Jag grep som en drunknande efter det ena halmstrået efter det andra och kände mig sjunka allt djupare. Skulle jag inrätta en pension? Eäckte mina kunskaper till att gifva andras barn verkliga kunskaper eller sann bildning? Jag kände tydligt, att jag egde intetdera själf och hade således ingenting att dela med mig. Det var yta hela vägen, en polityr, som icke inträngt det allra minsta, utan satt lös utanpå.

Hvad skall jag göra för att hjälpa mina barn, hvilkas lugna andetag jag hör der inifrån, hvad skall jag göra?

Plötsligen rusade jag upp och sade, liksom för att själf höra hvad jag sade: 'Drottningens sockerkringlor^.

Jag blef så glad och så lugn vid detta ord, och jag började gråta; jag vet ej, om det var af fröjd eller sorg eller hvad det var; men det blef bättre med mig, jag kände mig trött, gick in till mina barn, och inom några ögonblick hördes der inne blott de lugna, takt-fasta andedragen af tre människor, som sofvo utan ånger och utan oro.

Då jag påföljande morgon vaknade, hade hela naturen ett annat utseende, och jag själf var som en annan människa. När min gubbe kom, var min första fråga: 'Vet notarien, hvar man kan få hyra en mycket liten våning, två, tre rum och ett kök, men med stor bakugn?'

Den beskedlige mannen betraktade mig med sina trinda ögon liksom frågande.

'Fru friherrinnan tänker väl inte att - -??

'Jo, jag tänker något, snälle notarie', svarade jag småskrattande.

Det var mitt första, hjärtliga leende på många år.

'En liten våning och en stor bakugn, snälle notarie; ni, som har så många affärer och saker att styra om, vet väl någon god bakugn i hela N.'

'Hm, fru friherrinnan, jag begriper inte; men visst vet jag en bakugn, som förlidet år hvälfdes om och planades med äkta Höganäs-tegél, oförbrännelig, hm, och der finnas, låt se, ett, två, tre rum och en liten skrubb och två kontor; den står just nu ledig, ty fru Grönström dog, innan hon någonsin fick baka i sin nya ugn. Fru Grönström, som friherrinnan vet, bakade allt finare bak i staden; friherrinnan har der lagt ner stora summor bara for kaffe- och tébröd, hm, hm!'

'Hyr den våningen åt mig', bad jag, och notarien hyrde just dessa rum, som jag ännu bebor och der jag uppfostrat mina barn och der jag nu sitter och väntar på min gosse; han skulle komma som i dag.

Som jag tänkt, började jag att baka drottningens sockerkringlor och sedan andra småbröd, och nu så, Gudi lof, är allt bra, allt godt igen, och dessa barn, hvilkas lugna sömn. lockade mig själf att slumra från alla bekymmer och barnen, Gud signe dem bägge två, de göra mig endast glädje. De äro i dubbelt hänseende mina barn, jag är deras mor; men det är också mitt arbete, som skapat dem en framtid. Jag har lärt dem ett enda - arbeta! Lären eder allt, allt, ty hvar Gud vill sätta eder, veten I icke. Gören er oberoende af andra, om det också skulle ske genom att klyfva takspån. Arbetet förnedrar ingen. Är det ej så?»

Jag hann ej svara, förrän Gertrud kom in.

»Jag tror, att det är Felix, som kommer på gatan?»

Friherrinnan rusade fram till den lilla handstora reflexionsspegeln. »Jo, det är en hvit mössa. Det är han» - och bägge lemnade mig ensam.

Snart inträdde de i sällskap med en yngling, reslig och stark och med ett uttryck af glad förtröstan i sitt öppna anlete, der man tyckte sig kunna läsa hvarje tanke.

»Här min gamle vän, här är min son Felix; är det inte en

rar gosse?» tillade hon och smekte den långe ungherrn, som om han ännu varit ett barn. »Ser ni, han är student i Upsala.»

»Nej, förlåt, mamma lilla, jag är, Gudi lof, någonting förnämare än så», skrattade ynglingen och rätade ut sig; »jag är - -»

»Ja, mamma, han är visst en prios», inföll Gertrud.

»Jaså, säger du det», skrattade han. »Ja, om du vill gräla, så kan du få, så mycket du vill, ty jag har nu disputerat pro gradu.»

»Således kandidat», sade jag.

»Ja, kandidat. Var god förklara för mamma och syster hvad man egentligen är för en karl, när man är filosofiekandidat och vet sig bli kallad till docent i matematiken. Var god att åtminstone pränta det i syster Gertrud, som icke någonsin haft hufvud nog att fatta mina företräden. - Men mamma har tapetserat om rummen.»

»Ja, hvad säger du, tycker du om dem?»

»Det ha vi gjort för att värdigt kunna emottaga herr kandidaten, då han stolt som en triumfator kommer hit i en pinnkärra utan fjädrar», inföll Gertrud.

»Rätt vackert, riktigt vackra tapeter», sade Felix, som ej låtsade höra sin syster.

»Och de kosta ej mer än tjugufyra skilling rullen», anmärkte modern, som under några och tjugu år fått en vana att räkna allt i penningar.

Gertrud gick till sina arbeten i köket, och ej långt efter dukades ett litet bord i den så kallade salen, och der blef en supé, gladare och muntrare än jag någonsin förut sett. Felix hade varit ute i köket och »musslat» med något ihop med syster Gertrud, som slutligen bar in en melon, en stor, mogen melon.

EQ sådan hade friherrinnan icke smakat sedan sin »lyckas» dagar.

Sedan den lilla supén, som, i parentes sagdt, icke på något sätt röjde fattigdom, var slut, sutto bror och syster i en vrå och pratade. Att det var något roligt, såg jag på Gertruds min, och huru mycket hon höll af sin så kallade ^ra/obroder, som hon ej råkat på två år, kunde man se deraf, att hennes blickar alltid följde hans och att hennes lifliga anletsdrag skiftade liksom hans,

»Nej, se barnen, gamle vän», sade modern, »se huru förtroendefullt de se in i hvarandras ögon. Och allt detta, all denna lycka fick jag icke genom något, som jag tvangs att lära mig, ej min musik, ej mina språk, ej ett grand af min så kallade bildning. När nöden stod för dörren och jorden darrade under mina fötter, så räddades jag af en småsak, en liten illa skrifven lapp, som gamla Gertrud lemnat mig, och det handlag hon lärt mig; men detta lärde jag i smyg - händelsevis.

Jag har observerat», tillade den glada modern, »att allt det bästa vi kunna och det bästa vi känna, få vi lära oss af en händelse.

Men», slutade hon, »se på barnen, så lyckliga de äro. Denna lycka har jag bakat ihop, jag har lärt mig sjelf och dem att arbeta och att spara och att vara lyckliga med litet. Nej, nej, det är icke jag, det är Herren Gud, Fadern, som hulpit oss alla; nien, gamle vän, som känner mig, sedan jag var ett barn, som minns den dagen, då jag lärde mig den stora konsten att skapa mig ~ och barnen ett hem och framtrolla en ny, förhoppningsfull framtid ur tankens, känslans och affärernas oreda, säg, när ni ser dessa barn jollrande med hvarandra, är det icke bra betaldt

ändå att få så mycken lycka för - några sockerkringlor, som man lärde sig baka - händelsevis?»

"En vrå bland bergen."

ajorskan Paulsson var alltid nyfiken, innan majoren läst upp postväskan, som kom två gånger i veckan, ty vanligen innehöll den något bref till välborna fru majorskan Paulsson, född von Wolffenbiittel, antingen från hennes vidlyftiga och stora slägt eller från annat godt folk, som sett henne eller hört henne omtalas.

»Ja, kära Paulsson, nu ha vi bott här på Hälldala i runda trettio år, och jag vill slå vad, att vi icke sett tio främmande på hela tiden. Alla människor skrifva till mig och säga: Hvarför har du satt dig ner från all ära och redlighet i en öken, i en bond-socken, der komministern och klockaren utgöra sockenherrskap och umgås med dig, snälla Ulla Wolffenbiittel - med dig, som åtnjutit en briljant uppfostran och som visst icke var skapad att i evighet lefva undangömd på bondlandet.»

»Jaså, de skrifva så», yttrade majoren, som fördjupat sig i »Aftonbladet».

»Ja, det göra de verkligen», återtog majorskan, »ja, det göra de; och det gick väl an, så länge vi voro unga, ty kärleken öfver-vinner surkål, som vår ende umgängesvän pastor Totilander brukar säga - sedan gick det an, så länge Amanda var liten och vi hade guvernant; men nu sedan Amanda gift sig och flyttat till Vester-

götland, sitta vi här på Hälldala, ensamma som ett par dufvor i ett sköfladt bo.»

»Säg ett par ugglor i en kyrkruin», svarade majoren. »Jag tycker eljest, att du kunde vara nöjd med att bo på vårt undersköna Hälldala. Finnes någon skönare belägenhet än här med den lilla sjön, som omgifves, af ek och björklundar, hvilka spegla sig i vattnet, holmen derute, som likt en smaragd simmar på den stålblå, vattrade ytan, och derborta Hälldala kyrka med sitt hvita torn och det glänsande gyllene korset, som stiger upp öfver den lummiga småskogen?»

»Ja, men då man ...»

»Vill man», afbröt majoren, »icke vara nöjd med det närvarande, så ha vi här sköna ruiner af det gamla Hälldala, som låg närmare sjön, och vill man se något af framtiden, så ha vi våra vackra sädesgärden, der vi kunna se hvartill täckdikning tjenar.»

»Jaså, det är således nu punkt», sade majorskau, som, oaktadt all sin hjärtans godhet, ändå kunde bli förargad, då majoren just motsade henne i en sak, som hon gjort till sitt favorittema. »Ja, här är vackert, gudomligt, en sådan utsigt finnes kanske ingen annanstans än i Schweiz, men då ingen får se all denna härlighet, då vägarne hit äro så fruktansvärda, att tant Augusta, oaktadt hon har en engelsk vagn, icke vågar sig fara hit, då här inte på öfver tio mil finnes ångbåtsled och vägen går backe upp och backe ner och självfva landsvägen ligger öfver sex fjärdingsväg härifrån och sedan bara häradsvägar, så bo vi ändå i ett vargland, i ett skogssnår och ha inga grannar. Jag kan ej, käre Paulsson, glömma, att jag i min ungdom lefde i Stockholm eller på något sommarnöje, med daglig kommunikation med hufvudstaden, Djurgården, Mälaren, Gripsholm - ack, hvilka färder i ett bildadt och intressant sällskap! Då var du också med, men sedan du köpte din landtegendom och allramest sedan du tog afsked, så har du blifvit en,komplett landtjunkare, hvilken det ej fattas annat än stöflarna insmorda med tjärsmörja och byxorna försedda med skinnlappar på knäna. Du behöfver icke bildadt sällskap, du är dig sjelf nog; men jag7 som nu sitter ensam, sedan Amanda flyttat, har icke denna medfödda landtjunkarenatur som du.»

»Jaha, gumman min, vi kunna ju göra en liten tripp till tant Augusta på Mellingsholm och till Stockholm och på en gång störta oss in i bildningens medelpunkt.»

»Ja, för att sedan känna ensamheten så mycket djupare», sade majorskan. »Nej, sälj detta välsignade, gudomliga Hälldala, som ligger utom verldens gräns.»

»Det skall du inte säga, gumman rnin. Ser du, vi få främmande. Se på sjön!»

»Nå, min Gud, det är den välsignade presten - det är en egen smak, att hela qvällarne sitta der och slå i ett bräde med gubben Totilander, som på sin breda dialekt säger: 'Nu ska man väl göra majoren till Jan.' Jo, det är skönt!»

Majorskan gick, ty hon var framför allt annat en riktig matgumma, och det som i hennes enslighet mest plågade henne var, att hon icke hade gäster, som förstodo sig på mat.

Komminister Totilander gjorde det, men på sitt vis, ty han hade god aptit, men var ingen matforskare, han endast åt och berömde utan all urskiljning. Att laga god mat för honom, var som att kasta perlor för -; han tyckte, att hummerpastej smakade just ingenting, och åt champignoner, som om det varit stänkvälling, med sked. Och hur skulle man få sig hummer och ostron, då man bodde vid verldens ända och icke hade annat att ta till än fläsk och ärter eller »en fåra» eller en gödkalf och ur sjön en smula aborrar, hvilka dock hade det felet att vara insjöfiskar.

Majorskan, som gerna såg främmande och i ungdomen var van vid att lefva i sin tants komrnerserådinnan Ädelgrens hus och som der lärt sig alla kokkonstens finesser och dessutom blifvit berömd för sin smak att lägga upp - att ej tala om att ordinera maten - fick således icke i något följa sina sympatier för främmande och för mat. Intet kunde man skaffa sig, och om äfven detta lyckats, så hade man ingen som förstod, att (fet var delikat och rart. Man hade en gång på själfva Hälldala fått sig ferska rödspottor och verklig saltsjöfisk, som majorskan tillagat med en sås, så delikat, att majoren brydde sig ej om den, men Totilander och fanjunkare Dunderdal, som kommit, smorde i sig ett dussin, innan man visste ordet om, och slutligen yttrade bägge, att siklöjor voro bättre och förslogo bättre.

»Har majoren läst i bladen», sade hr Totilander, i det han tog en ny, ganska stadig portion af köttbullar och bruna bönor, »har hr majoren läst om, att nu är aktiebeloppet för den nya järnvägen mellan H. och Tuppinge fulltecknadt, hvad angår de preliminiära undersökningarne! Man påstår, att man tänker på att föra fram järnvägen just i dalgången mellan Lilla Hall och Granbo, det vill säga knappa tusen alnar härifrån.»

»Således en kommunikation», sade majorskan, hvars hjärna genomkorsades af tankarna på saltsjöfisk, räkor, hummer, tanter, kusiner och intressanta människor, fint umgänge, stockholmsfrämmande, färska renstekar och opressad kaviar.

Aldrig hade hon funnit Totilanders feta fysionomi så behaglig som nu.

»Ett par ingeniörer skola inom kort begynna arbeta med att nivellera vägen», återtog komministern. »Hyggliga karlar de der järnvägsmänniskorna, som ha stor vana att umgås med folk, hvilket inte är underligt alls, då man år ut och år in ligger på landsvägen.»

Efter denna underrättelse fann sig majorskan högst belåten med sitt Hälldala, som nu kunde beundras af folk, som ej nödgats riskera armar och ben för att komma dit.

»Det blir nio timmars väg från Stockholm, tolf från Skåne och åtta från Göteborg», sade majoren. »Hälldala kommer att ligga centralt eller just i korsningen af flere järnvägar. Det blir ej så svårt sedan att sälja skog, som hittills har varit utan värde.»

Alla voro nöjda, och majorskan ställde allt i ordning for att värdigt kunna härbergera de väntade hyggliga ingeniörerna, som skulle försätta berg och göra Hälldala till ett kändt och beundransvärdt vackert ställe, gästfritt dessutom.

De kommo, dessa hyggliga ingeniörer, och skämde ej bort pastor Totilanders beskrifning. De voro, som alla i deras ställning, bildade »nomader», som dragit omkring på många ställen och som sålunda erhållit en universel stämpel i sättet att vara och i hela sin umgängeston. De hade förvärfvat en fin instinkt i bedömandet af alla vanligen förekommande lynnen och åsigter och funno snart, att den goda majorskan var litet svag för smicker - icke för ungdom och skönhet, ty då man gift bort en tjugofemårig dotter, så har skönheten

flytt; men för mat och trakteringar och numera äfven för Hälldala romantiskt sköna natur och läge, hvilket, förrän främmande berömt det, ej föreföll majorskan vardt någonting. Vi äro alla beroende af andras ögon.

Järnvägen kom, tack vare de hyggliga iogeniörerua, snart i arbete, och der gräfdes gropar och lades banvallar; man visade en total vanvördnad för landets ursprungliga konformation. Källstorpet, som förut låg i en dal, låg snart i jämförelse med järnvägen på en backe, och Backatorpet (allt under Hälldala säteri) som förut legat på en backe, tycktes ligga djupt nere i en dal. De der nivellörerna äro riktiga hexmästare.

Till majorskans största belåtenhet gick arbetet raskt framåt. Hon fick under tiden tillfälle att med mat och trakteringar experimentera med åtskilliga järnvägsherrar, som alla öfverensstämde i att lofprisa det gästfria, underbart sköna Hälldala, som likt en perla gömt sig, men nu på en gång framstod i all sin skönhet. Om det nu var af detta skäl eller derför, att lokalen var tjenlig; men stationen förlades i närheten^ strax bakom backen i vester, och fick namnet »Hälldala», och det är hr Albert Amundssons och icke mitt fel, att den icke står upptagen på hans vackra karta.

Under denna förhoppnings tid skref majorskan till slägt och bekanta, nära och fjärran, och berättade, att det snart ej mera funnes något hinder att besöka Hälldala, samt huru vackert det var, huru romantiskt, och att nian kunde få lefvande hurniner från Göteborg och veritabla teljekringlor från Telje.

Järnvägen öppnades af länets höfding, som gästade på Hälldala och tycktes, liksom hela ämbetet, mycket glad och belåten.

Tåg kommo och tåg gingo ända fram i juni månad, men ännu sågos tant Augusta med dotter eller tant Ädelgren med måg och dotter icke till. Deras sängar stodo bäddade på gästrummen, och en ny kam låg i spegellådan och tvål af Hylins fabrikat i kom moden - allt var i ordning. Majorskan gick till genvägen öfver backen i vester, hvar gång hon hörde järnvägspipan, för att hälsa de kära gästerna, som en gåog i verlden skulle betrakta Hälldala och prisa majorskans kulinariska förtjenster; men förgäfves. Detta oaktadt stod der i hvarje bref: »Vi skola icke dröja att kasta oss i dina armar;

men vi säga icke dagen, på det att du icke skall göra dig besvär för vår skull.»

»Men de skola väl ändå ha en smula färskt», sade majorskan med bekymrad min. »Man kan icke bjuda dem på saltmat, men i denna värmen vill det knappt hålla sig i iskällaren.»

Ännu en tid inställde sig majorskan vid stationen, och vagnar stodo förspända klockan 11,43 minuter för att skjutsa de resande den något längre körvägen från stationen. Majorskan hade med sig en stor, hvit, broderad näsduk för att vifta sitt välkommen. Slutligen den fjärde juli såg majorskan sin viftning besvarad; men icke af två utan af sex näsdukar, som foro upp och ner i ett par fönster i andra klassen. Tåget stannade, det var tant Augusta Wolffenbiittel från Mellingsholm.

»Ack, söta människa!» ropade tant Augusta och kastade sina smala armar om majorskans hals; »ändtligen äro vi då hos dig, snälla människa, snälla, snälla, lilla Ulla - och hvad du ännu ser ung ut, fastän du blifvit fetare. Du ser på mig. Ack, kläderna hänga knappt på kroppen. Jag har haft en mycket svår magkatarr hela våren, och doktorn trodde, att jag hade tarmsår, så att jag ätit rått kött som en karaib, men nu, Gudi lof... Ack, Ulla lilla, jag glömmer alldeles att presentera. Du känner inte igen vår Ulla. Kom fram, Ulla lilla, och omfamna tant Paulsson.»

Fröken UJla framträdde, långtanig och med gulhvitt hår och många fräknar.

»Och se här äro min mans två systerdöttrar, döttrar af den stackars Johannina, som skildes från sin man, som var en barbar - stackars barn, de äro nu hos oss, och det lönade ej mödan att hålla dem hemma, då jag reste, utan John sade: 'Tag flickorna med dig, annars blir här gråt och tandagnisslan'.»

»Välkomna, snälla barn, välkomna! Ack, det är så roligt att se er här.»

»Återstår», fortsatte tant Augusta, »en mamsell Djupdal, dotter till vår hjärtevän, grosshandlaren Djupdal i Göteborg. Lilla Mina Djupdal kom just, som vi skulle resa. Jag kunde icke bedja henne, vår väns enda dotter, att hon skulle gå der \ å Mellingsholm tillsammans med pappa, och så var hon så snäll att iulja med oss --EN VBA

och detta är demoiselle Crayong, infödd fransyska och utmärkt målarinna. Hon var hos oss och har målat en hel familjetafla: pappa, jag och barnen i en förtjusande grupp. Hon skall taga etyder. Då jag läste upp ditt bref, blef hon alldeles utom sig af glädje. Du beskref ert sköna Hälldala med så lifliga färger, hvari gästfrihet tecknade sig i hvarje rad, och så var Ii)la Crayong, den rara människan, så god och följde med.»

Demoiselle Crayong framträdde i fullkomligt artistisk utstyrsel. Det svarta, purriga håret hvirflade kortklippt omkring hennes rörliga hufvud, och kostymen var så mångskiftande som en palett eller en påfogelsstjärt.

»Välkomna, välkomna l» sade majorskan med glad uppsyn, fastän hon ej kunde låta bli att tänka på huru många sängar som behöfdes. »Der stå ekipagerna», sade hon, »jag går genvägen hem, det är blott ett stenkast öfver backen.»

»Ack, då följer jag med», sade demoiselle Crayong.

»Och du», befallde fru Wolflenbtittel sin piga, »gå då med majorskan. Söta Ulla, jag medtog min egen kammarjungfru, ty jag vill ej besvära ditt tjenstefolk. Jag fann lätt, att du här på landet har annat att göra än att låta dina pigor passa på främmande. Lovisa är en snäll flicka, som kan hjälpa till vid servering och sådant. Söta Ulla, låt hämta våra saker, ty vi ha mycket pick och pack med oss. Akta korgen, Lovisa, akta bara korgen!»

Herrskapet foro, och majorskan med sällskap gin go* gen vägen.

Alla blefvo välkomnade af majoren, sorn helt naturligt smålog för hvar och en af de kära gästerna, som presenterades och sade: »Det är en glädje, att vi nu fått kommunikation med den yttre verlden. Min stackars Ulla satt så ensam här förut, hon riktigt led enslighetens qval.»

»Det behöfver hon numera icke», försäkrade tant WolffenbiUtel. »Vi äro i slägten så många, att vi kunna skingra hennes enslighet, och dessutom har hon talrika vänner, och för alla har hon gå lifligt beskrifvit det gudomliga Hälldala, att de med förtjusning skynda hit, sedan kommunikationen blifvit så här ledig och billig. Själfva stackars Johannina, sorn är fattig, sade: 'Ja, nu far jag bestämdt till tant Paulsson på Hälldala med barnungarne, ty de bli så bleka der

ute på Ladugårdslandet och behöfva att rusta ut litet på landet hos den goda, rara tant Ulla. Jag far på tredje klassen', sade hon. Stackars liten, hon är ej van vid bättre, men det går nog an, ty bättre folk far numera ofta på tredje. Allt sådant, söta Ulla, var omöjligt förut, då ingen järnväg fanns. Ack, de järnvägarne äro en välsignelse för land och rike. Men det vill resignation till för stackars Johannina, som fordom var så rik; men hon har på senare tider blifvit så religiös, så religiös, alldeles fasligt religiös, hon med sitt hurtiga lynne. Stackars Johannina, hvad skall hon göra annat!»

Klockan l tillkännagafs, att bordet var serveradt.

»Min Gud, lilla Ulla, spisa ni middag klockan ett?»

»Ja, söta tant.»

»Ja, det är klart, att jag följer landets sed; men eljest är min middagstimme vanligen klockan fyra, fastän vi nu på en tid af artighet mot demoiselle Crayoug, som äter middag klockan sex, äta fem, men det förefaller rnig något sent.»

Majorskan hade aldrig kommit att tänka på att det finnes folk, som stiger upp vid middagstid och intager sin middag på qvällen och superar påföljande morgon i ottan. Det var längesedan hon varit med i stora verlden, och på hennes tid lefde man ej nära polcirkeln på samma sätt, som mari för hälsans skull måste lefva i Batavia eller på Barbados.

Middagen blef dea dagen klockan två, emedan majorskan räknade på att resan skulle stärka aptiten. Detta blef dock icke fallet, emedan det är så föga skakande att åka på järnväg. Såväl tant Augusta som demoiselle Crayong blott petade i maten, som »dröp af fetma». Tanten vågade ej smaka smultron och ännu mindre melon, som var så

hårdsmält, att lifmedikus Granander alldeles förbjudit melonätning - och så fick majorskan en hel predikan om »lättsmält» och »hårdsmält» och om en god mage och klen mage och grofva naturer och delikata nerver.

Då kaffet efter maten serverades, hade de främmande beredt majorskan en glad öfverraskning, i det de, då hon inträdde, alla sex stodo i en halfcirkel, beväpnade med hvar sin blombukett, omsluten af pressade papperskragar.

Tant Augusta framträdde och sade: »vi valde denna dagen förEN VRÅ BLAND BEKGEN. 261

vårt besök derför, att den bär ditt namn. Det är Ulladagen i dag. Min Ulla gjorde ett Impromptu, medan vi sutto i kupén, blott några välmenande ord; men Ulla har verkligen poetiska anlag, påstår pappa och många andra med.»

Alla räckte majorskan hvar sin bukett, dricksglas reqvirerades, och snart stodo i dessa buketterna från Mellingsholms orangeri ordnade på ett bord.

Fröken Ulla Wolffenbiittel framträdde, sedan hon låtit förstå att verserna intet värde hade, och deklamerade:

Till tant Ulla på Hälldala den 4 Juli.

Sommarmorgon låg i dvala På den mjuka rosenbädd, Solen uppsteg högtidsklädd Denna dag uppå Hälldala.

Den, som kan poetiskt tala, Sjunge bättre sång än jag. Uppå denna sköna dag, Som nu firas på Hälldala.

Hjärtan utaf känslor fulla Räcka fram sin hyllningsgärd. Har uti din blomsterverld Mottag gåfvan, ädla Ulla!!

»Tack, söta Ulla!» sade majorskan och tog sin yngre namne i famn, så att hennes lingula hår hängde öfver majorskans axlar. »Låt mig få de vackra verserna.»

»Ack, tant, de äro skrifna i hast på knäet i kupén; man lyckas ej så bra, som man gerna vill.»

»Ja», tillade tant Wolffenbiittel, »miu Ulla är icke en af de fåfänga litterära damerna; men det ligger många vackra stycken der hemma, som pappa ofta har talat om att erbjuda någon stackars förläggare, ty Ulla tar ingenting i penningar, men pappa säger, att en briljanterad brosch äfven kan gå an.»

»Ah, mamma lilla, det är ju ingenting, blott några hjärtliga ord, komna från 'hjärtan utaf känslor fulla', sade fröken Ulla blygsamt,262 UR ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

»Åh, du behöfver icke blygas för de anlag du fått af naturen. Gudi allena äran, ty inte rår du för det; rnen minns du hvad du helt impromptu sade, då jag korn att säga, att det var svårt att finna rim på »åla», då du genast inföll: 'jo, hugsvala, mala, trafva, skafva och svala'. »Om detta icke är poetiska anlag», sade modern, »så begriper jag ej saken; men någon öfning behöfs, förstås.»

Mot aftonen ankom patronessan Ädelgren, utan sina döttrar, med blott en vän, mamsell Elise Knockel, som var en känd artist, hon, liksom demoiselle Crayong, och med en hårprydnad, om möjligt ännu mera utmärkt än den franska damens. - Det något rödaktiga håret var nämligen utkammadt vid tinningen till ett par ofantligt stora öglor eller handtag. Drägten var i det närmaste en nunnas, trång och långsläpig, hvilket gjorde hennes långa figur ännu kuriösare att åskåda.

»Jag medtog inte flickorna», sade patronessan, »utan i stället Elise Knockel, hon som målat alla de kungliga lustslotten och mycket annat. Hon skall afteckna Hälldala från olika punkter.» När de bägge artisterna presenterades för hvarandra, fann man, att deras rykte gått fore dem.

Mamsell Knockel förtrodde sin patronessa, att demoiselle Crayongs landskap med röda tak och skogspartier sågo ut som rödbetor i en spenatpudding, och demoiselle Crayong berättade tant Wolffenbiittel, att Knockelska skickligheten låg i att göra bruna träd, »som sågo ut som ris, hvarmed man agar små barn».

De bägge artistiska damerna försäkrade dock hvarandra om sin beundran.

Och alla dessa voro qvar i nära fjorton dagar, under hvilka majorskan måste hålla dem sällskap, hitta på nöjen och omväxling, hvilket slutligen blef så svårt, att man måste bjuda pastor Totilander till sällskap åt fröken Djupdal, som var litterärt bildad och hade utgifvit romaner, moraliska från början till slut och alldeles

förträffliga, fastän de voro tråkiga; men detta är eu stor förtjenst infor den tänkande allmänheten.

Majoreii gick der och såg högst förnöjd ut, ty hans gumma pustade och arbetade och visste ej, huru hon skulle börja och sluta.

Hela förmiddagen, det vill säga från klockan ett till fem, sutto demoiselle Crayong och Elise Knockel vid hvar sitt staffli i färd med

att måla »motiv» från Hälldala. Den ena hade valt ruinen af gamla Hälldala, som låg kringvuxen af buskar, den andra hade valt iskäl-laren, som låg mot norr i en dyster dal bakom ladugården.

Till majorskans fasa hade ingen af dem valt självfva Hälldala,, som ändå var så vackert med pelare och altan utanför dörren; men riktiga artister hysa hat till raka linier och tegeltak samt planterade träd, och de bägge damerna hade således tagit till ämne två punkter, vackra, med skog, buskar och snår, kullblåsta furor och stora stenar och mossa och torfvor i oordning; men något begrepp om Hälldala fick man icke.

Slutligen randades afskedsdagen. Majorskan följde först de sju första till stationen. ^Farväl, söta Ulla, farväl tant; farväl goda människor!» ljöd det om hvartannat.

»Tack, söta Ulla!» sade gamla tant Wolffenbiittel, omfamnande majorskan. »O, hvad ni bo gudomligt, ja, hvar sommar kommer jag, sedan det blifvit så lätt att komma hit. Snälla Ulla, det får du bereda dig på; men om, jag säger bara om, om min Ullas bröst - å propos, har ni några getter?»

»Nej, jag tror inte.»

»Jaså, lika godt, om Ullas bröst blir sämre, så skickar jag hit mitt stackars barn nästa vår. Hon bör hvar dag dricka getmjölk. Hör på, Ulla, nej, du, min dotter Ulla, när jag tänker efter, så kan du beqvämt ta geten med dig. Ack, ett så förståndigt djur, hvitt som snö. Ah, det kan man, när man far på järnväg, och Ulla gör inte besvär af sig och äter intet annat än mjölgröt och hönsbuljoug. Jag räknar på din vänskap, snälla Ulla; ack, hvad du är lycklig!»

Och så gick bantåget, och de sex näsdukarna viftade ända till dess kungliga järnvägsstyrelsens byggnadsstyrelse behagat göra en kurva, som ändtligen gjorde slut på viftandet. På eftermiddagen samma scen, men blott två som viftade, och kurvan låg åt det hållet närmare. Det var tant Ädelgren och mamsell Knockel.

»Se så i Guds namn», sade majorskan, då hon återkom och fann sin man inbegripen i ett samtal med pastor Totilander. ?Seså, nu äro de farna».

»Jag är riktigt ledsen för din skull, min gumma. Nu är du åter i ensligheten, som nu måste kännas dubbelt tung. Emellertid är

järnvägen ett godt ting, ty jag har sålt skog för omkring tjugutusen riksdaler utan att hugga annat än mogen skog.»

«Det är betydligt», sade Totilander. »Jag har från mitt lilla hemman Rödsten fått för öfver tvåtusen på rot, rubb och stubb.»

Majorskan sade ingenting, men tyckte, att majoren såg förarglig ut, då han beklagade, att de främmande rest.

»Hör på, Ulla lilla, du bad ju Johannina vara välkommen hit?»

»De måtte väl ej komma precist nu», inföll majorskan, »ty sannerligen jag vet hvad jag har att ta till.»

»Ahnej, pullan min; när tant farit, fann jag en breflapp på golfvet, deii hade tant Wolffenbiittel tappat. Der är den, kanske du af den får reda på, när Johannina kommer med sina små söta barn.»

»Söta? De lära vara riktiga vilddjur, som modern rent af skämt bort och håller med. Om jag för skam skull kunnat säga nej, så hade jag gjort det.»

»Hå, men det är en välsignelse att ha lättade kommunikationer, och järnvägen har inbringat dig gäster och mig

penningar att föda dem med. Här är brefvet, jag såg blott på namnet, men du, som skall ha allt i ordning, kan gerna läsa det, ha, det innehåller bestämdt ingenting i politiken eller dylika farliga ting.»

Majorskan tog brefvet, under det att herrarne talade om skogs-hushållningen, som numera borde vara ett. i svenska språket obrukligt uttryck.

Ju längre majorskan läste, desto purpurrödare glänste hennes kinder.

»Jo, det blir skönt! Hör du? Ja, pastorn kan gerna få höra det, ty det är ingen hemlighet.»

'Jag ämnar i vinter - vinter står der - resa ner till Paulssons på Halldala, jag tar barnen med mig; det kan alltid roa Ulla, som ej på länge fått smeka små söta barn, ty såväl Sara sorn Betty och lilla Pierre äro så snälla, så snälla, blott man behandlar dem riktigt och kärleksfullt Vi resa på tredje klassen och bli der nere på Hall-dala för att något afbryta de stackars människornas enslighet. Min nådiga tant inser, att detta för mig, stackars betryckta hustru, är en stor lättnad och att resan dit är en verkligen ekonomisk vinst. På tredje klassen är det icke dyrt. Lilla Pierre svepa vi in i salig pappas

tulubb, och Sara och Betty få låna bottiner af Juliussons. De bo vägg i vägg med oss, och herr Juliusson, som just är en kinkblåsa, kan ej med att barnen bullra och behagar bli alldeles ursinnig, då lilla Pierre kastar omkull sig på golfvet och sparkar med de små söta fötterna och skriker. Nu pinar mannen sin stackars hustru för det att hon uthyrt rum åt oss, medan han var borta - och för att något litet få fred för sin hustyrann så gör hon allt för att få tyst i våra rum. Således skaffar hon gerna bottiner åt flickorna. Emellertid blir det nu uträkning för mig att vara der nere på Hälldala ett par månader eller så, ty jag slipper att elda rummen, och så har jag mat åt mig och barnen och kan spara ihop till en ny schal, som jag så väl behöfver, och till smått åt barnen af allting. Min nådiga tant, som vet min betryckta ställning, kan gerna vid tillfälle nämna mig. Ulla Paulsson kan derigenom komma i tillfälle att bjuda oss, Nu under sommaren bryr jag mig ej om att resa dit ner, ty då har man värmen fritt och vidare äro Juliussons på sitt sommarnöje, så att herr Juliusson icke kan förarga sig öfver min lilla Pierre. Ja, han riktigt hatar Pierre, det otäcka lifvet, fy, sådan barbar!' Med mera, med mera», slutade majorskan.

»Ja, du har ju högtidligen inbjudit dem att komma.»

»Men det är något helt annat än att sätta sig ner på Hälldala och pina ihjäl oss med sin lilla Pierre, som kastar omkull sig, skriker och sprattlar med de små söta benen, som det heter i brefvet.»

»Det är naturligt, att du måste. Vi ha således lyckligtvis sällskap i vinter också. Min kära Ulla, jag delar din glädje att slippa sitta ensam. Återstå mina gamla kamrater och vänner och en och annan turist, som vill se och möjligtvis i en resebeskrifning prisa det undersköna Hälldala. Kanske till och med - Dixon, som skrifvit om Amerika, det Heliga landet och Ryssland, äfven kommer hit och i en resa sedan beskrifver oss, ett patriarkaliskt par; och vårt Hälldala och helgeflundrorna från Göteborg och riporna från Norrland, som man får i vårt hus. Utan sällskap skola vi icke bli, och emellertid hugger jag skog och sågar och skickar i verldsmarknaden.»

Majorens spådom slog in. Gäster beständigt; fastän herrarne voro mindre besvärliga än damerna. Hur det gick efter tre år, sedan den tidpunkt vi målat, upplyste tant Augusta Wolffenbuttel på Mel-

lingsholm för sina vänner, bland hvilka demoiselle Crayong var en, i det hon uppläste och kommenterade följande bref från majorskan Paulsson på Hälldala:

Snälla rara tant!

Tant kan aldrig tro, hvad jag har brådtom med vår flyttning till Malmseryd, som ligger omkring tio mil härifrån i en oländig, men vacker trakt, med stor skogstillgång. Paulsson har nämligen sålt Hälldala för 125,000 riksdaler till en häradshöfding, och detta sedan all skog är nedhuggen. Paulsson köpte Hälldala för 52,000 riksdaler, och affären var således god och uppgjordes med mitt fullkomliga bifall] men vi komma- att bo alldeles afskilda från verlden, i en liten byggnad, som förre egaren, en kronofogde, byggt åt sig.

»Den der Paulsson var för sniken att tillåta sin arma hustru att umgås med sina vänner. Han behöfde icke sälja sitt gudomliga Hälldala, och om han behållit den egendomen, så hade han tio år härefter fått 100,000 mera, detta sade mig kammarjunkar Gyllen-skantz för några dagar sedan.»

Vi flytta således nu åter till en »vrå bland bergen», och jag kan ej få se min älskade tant hos mig, lika litet som tant Ädelgren och demoiselle Crayong och demoiselle Knockel. Skada, att jag ej har någon vy af självfva boningshuset, der Paulsson och jag framlefvat några och trettio år, nog för hvarandra. Emellertid skall vyen af ruinerna och den del af iskällaren, som demoiselle Knockel målat, pryda väggen i mitt lilla förmak på Malmseryd; ty Paulsson påstår, att ett sådant finnes, fastän litet.

»Ack, att du, arma Ulla, nu skall åter flytta ut i vildmarken», sade tant Augusta, »de karlarne skona då aldrig våra känslor eller lyda vår vilja. De äro skapelsens herrar, det förstås.»

Hvarken Paulsson eller jag tro, att det blir möjligt anlägga en järnväg i detta bergland; vi bli åter utan kommunikationer och få tidningar och bref blott två gånger i veckan.

»Det der är skönt! Stackars min lilla bleka Ulla, som inte mer har något Hälldala att komma till med sin hvita get. Ack, hvad de järn vägarne äro förträffliga att ha; men hvartill tjena de, då man ingenstädes har att fara?

Stackars Johannina och hennes barn, som så väl behöfde att

spara in några riksdaler till ved och mat, den lilla besparingen kunde ej Paulssons unna de olycklige.

Men ske Guds vilja! Ja, så undergifven hon är den, arma qvinnan, hennes hjärta brister, ja, det brister, då hon kommer till detta vargland, som Paulsson har en viss instinkt att söka upp.»

Men majorskans hjärta brast icke. Hon blef deremot allt fetare och rödblommigare med hvarje år, och hvarje år foro de på några veckor till dottern och magen och lekte med och smekte deras barn, som icke hade den vanan att kasta omkull sig på golfvet och skrika. Små snälla barn ha så olika lynnen.

Detta tycktes roa den goda majorskan mera än att bese, huru Johanninas lilla Pierre »skrek och sprattlade med de små söta benen».

»Du må tro», sade majoren, som kom hem från marknaden i närmaste stad, »att jag råkade på en af våra gamla ingeniörer, hygglig karl, förbannadt hygglig. Han är nu ute igen och mäter och gör afvägningar i vår trakt.»

Majorskan bleknade. »Kommer en järnväg hit?»

»Ja då! Det 'klack till' i hjärtat, då jag såg karlen, för se tant Augusta, tant Ädelgren, Crayongskan och Knockskan och Jo-hannina och lilla söta Pierre befinna sig ännu ofvan jord allihop,, och turister och resenärer och naturmålare, romanskrifvare, som resa efter »intryck», och romantiska blåstrumpor, som samla familjehistorier, alla, alla lefva qvar och florera. Jag blef litet häpen, då jag såg den hederspaschans kammade polissonger; men faran är öfver. Ingen väg kan läggas der bland berg och backar vid Malmseryd, sade han. Nej, vi komma minst 3 mil ifrån. Då föll en sten från mitt hjärta.»

»Och det är säkert, snälla Paulsson?» frågade majorskan med klarnad blick.

Inte annat man kan se, mår herrskapet bra i sin »vrå bland bergen ».

Höga relationer.

En hvarclagshistoria.

I' vår goda stad sker just ingenting obemärkt. Således hade der sedan en rund tid gått dunkla rykten om - att rector scholse,

magister Richardsson, ämnade göra en sommarresa; orsaken var dock okänd. Fru Skarpman ville tro, att gubben blifvit ledsen vid ungkarlslifvet, och det kan man på sextio år hinna med; men rådmanskan midt emot trodde, han skulle resa för att få testamente af en rik morbror, sorn han hade någonstädes i Bergslagen,, en gammal patron, en fasligt rik patron,, som inga barn hade, fastän han begrafvit tre patronessor. Assessor Lanthin sade sig ha

förmärkt, att bror Richardsson på senare tiden var en smula »krasslig» och att han skulle resa för hälsan, och konglig sektern, som visste, att rektorn skrifvit en och annan vers, påstod, att gubben reste för att samla intryck för någon täflingsskrift i Svenska akademien. Men rektorns utseende tycktes tyda på god hälsa, och just ingenting skaldiskt kunde märkas på honom, der han, redan iklädd sin damsäck af ljusgrått nankin, med servetten under hakan, intog sin resfrukost, under det att hans hushållerska, »Majan», som han kallade den gamla trotjenarin-nan, stod framför honom med händerna i kors.

»Ja, det vore nu för väl, om rektorn hade allt med sig, som han kan behöfva på sin långa resa.»

»Åh ja, Majan skall inte bekymra sig.»

»Men, herre Gud, om jag glömt något - ja, jag har funderat dag och natt på allt hvad rektorn skall ha med sig.»

»Ja, ja, var lugn! Majan skall inte vara pjåkig. Jag far ju bort bara på ett par månader, midt i stekheta sommaren.»

»Men om rektorn får slaget!»

»Slaget? nå så lycka på resan då - men det fläktar väl något ändå och svalkar.»

»Och så förkyler rektorn ihjäl sig - ja, ja, jag får väl aldrig se min lille rare rektor mera i detta lifvet; men i de himmelska boning-arne.»

»Hvaba, hvad står på? - Majan skall slå i ölet och inte stå der och krångla om de himmelska boningarne. Hör hon bara! Majan skall inte vara pjåkig.»

»Åh ja, det gick nog au, bara jag visste, hvarför rektorn skulle ut - alla människor fråga mig: 'hvarför skall rektorn resa? Han har i mannaminne aldrig rest ur staden'. Och hvad skall jag stackare svara, jag, som inte vet så mycket, som jag kan lägga på min hand.»

»Jo, det skall jag säga: Majan skall upplysa deras förstånd och säga:»

»Hvad då, söte lille rare rektor?»

»Säga: 'det vet jag inte - det vet jag inte - inte fnask'. Si så, nu är det bra - tack för maten, adjö med Majan! Se efter elden och glöm inte mina silkesharar.» Med dessa ord begaf sig rektorn ut för att stiga i sin gamla, nu upputsade vagn, som genom målning och smörjning blifvit lik en sminkad gammal mö, som det oaktadt, figuren i allmänhet och hvarje drag i synnerhet, förrådde ålder och urmodighet. Den gode rektorn reste utan all annan förnuftig orsak än önskan att se sig om en smula i vårt vackra fosterland. Men detta var alldeles obegripligt för de mera förnuftige; ty då man har god mage, icke är romantisk och såsom läns på idéer behöfver nya intryck, icke ämnar fria eller, nog af, »har något under» för en resa - så reser man icke, kastar ej sina penningar på landsvägen, utan går der hemma och spankulerar.

Eektorn hade redan rest omkring en månad och betraktat allt hvad som kunde förtjena att ses, då han en vacker dag återfinnes på stora hotellet i K. Vid disken stod, med brändt hår, en

kypare ifrån Stockholm, och några stadens pojkar, med servett for magen, sprungo beskäftigt kring salen, der stadens ogifta honoratiores sutto kringströdda vid småborden. Rektorn hade tagit plats ensam vid ett. Hans fryntliga ansigte antog en egen min, då han öfver matsedeln läste »Stora Hotellet i R».

»R. - låt se? Här skall min goda vän bo. Ja, det har jag hört. Han lär bo här. Minnes väl, då han och jag voro unga pojkar, nyss blifna studenter, och vi slogo oss ihop för att få åka på två-häståkdon, som ej skakade alldeles så rasande som kärrorna. Minnes väl, huruledes Eklin bad mig att i förbifarten hälsa på hos hans föräldrar. Det var en hederlig komministerfamilj, gubben var en den älskligaste värd man kan tänka sig, rättfram, hemtreflig, en ärans man, en riktig »Guds ord på landet» efter det gamla snittet. Gumman hade fått finare uppfostran och tycktes illa besvärad af kära fars brist på salongsbildning. Hon var också född fröken och hade blifvit uppfostrad hos en af sina förnäma fränder, men af en aflägsen gren. Den hon sjelf tillhörde hade gått utföre, men hon upptogs, då föräldrarne dogo, för namnets skull. Den förnäma familjen skingrades, mågarne brydde sig ej om namnet,, och så måste hon ut och bli guvernant. Det var som sådan gubben Eklin hade träffat henne och tyckte,

att det alldeles icke var förunderligt, att han, då han fått Trästad kornministratur, fick ja. Men gumman tyckte dock alltid, att hon inte kommit på sin rätta plats, och fastän far var »hederlig och bra», så var han dock ej annat än kaplan, en titel, som kom henne att rysa. Huru ofta hade hon ej hört unga officerare med en viss öfverlägsenhet tala om »bondkaplaner» och haft roliga historier om deras uppträdande i de förnämas salonger. Huru ofta hade hon ej skrattat åt kaplanen och kaplanskan - och ändå var hon själf kaplanska på landet.»

Rektorn genomgick detta så noga, ty han hade den vanan eller ovanan att mycket fundera på ursprunget till förekommande händelser. Hans vän, unge Eklin, var en älskvärd, glad, vänlig och äfven skicklig yngling; men hade ett fel - han var en smula fåfäng. Denna fåfänga var dock den minst egoistiska bland alla utgreningar af detta fel. Han var icke fåfäng för egen del. Han hade kunnat vara det, han hade kunnat intaga hvem som helst genom sitt sätt att vara,

öfverglänsa många med sitt goda hufvud och sina kunskaper, men detta gjorde han icke; han var i grunden alltför blygsam att tro sig själf om något. Deremot sökte han att låna sig fram på ärans bana. Han hade ett visst raseri att få umgås med förnäma ynglingar. Han satte omätligt värde på att kunna säga: 'I går voro jag och Gyllenkors tillsamman hela dagen. Hans far, grefven, fyllde sextio år, och vi, Gyllenkors, jag och Stjernankar, baron Stjernankars son på Ankarsholm, drucko hans skål i champagne. Vi utgöra ett riktigt triumvirat af vänner'. Hans vackra, talande ögon glänste af fröjd, när han kunde berätta mig (kammargrisen) något dylikt, och han blef mulen, då han tyckte, att jag förblef allt for trankil vid den stora underrättelsen, att han, »kaplansiyonen», suttit och druckit champagne mellan en grefve och en baron. Detta var ett fel - ett litet fel, ett som förrådde blygsamhet för egen del; men hvarifrån hade det kommit? Från modern, som aldrig kunde glömma, att hon hade namnets anspråk, utan något att uppehålla det med. Vi skildes åt. »Jag har ej hört omtalas honom på trettio år, men han lär bo här - lär vara häradshöfding eller så der bortåt.»

»Kypare! Hör hit!»

»Hva falls?»

»Kan du säga mig, hvar jag skall få träffa häradshöfding Eklin.»

»Ek - hva sa?»

»Eklin, sa' jag, Eklin, häradshöfding eller något ditåt.»

»Eklin? han går aldrig hit. Jag skall fråga of ver kyparen.» Ej heller han visste något om vännen Eklin. Staden är verkligen ej så stor, att icke hvar människa borde känna hvar människa. »Nej - ingen vet, hvar han bor. Han måste bo på landet.»

»Om förlåtelse!» afbröts tystnaden från ett annat bord. »Den resande herrn menar troligen sekter Eklin. Ber tusen gånger, jag tyckte, att min herre nämnde det namnet», yttrade en lång gubbe med buskiga ögonbryn och gråsprängdt kort hår, uppkammadt till en slags tupé.

»Jaha», sade rektorn.

»Med hvem har jag den äran.»

»Kektor Kichardsson.»

»Mjuka tjenare! Mitt namin är Armadin, kamrer i härvarande

»Mjuka tjenare!»

»Med herr reetor scholses gunstiga tillåtelse flyttar jag öfver, så att vi kunna samspråka. Herr reetor scholse är främmande här på orten?»

»Ja.»

»Och känner sekter Eklin?»

»Ja, vi ha varit akademivänner.»

»Ja så - ja så - en ungdomsvän således.»

»Ja.»

»Eklin är en ganska bra och hederlig man - ingen fråssare; men lyckan har icke gynnat honom. Han har mycket kunskaper. Lagman Eländer påstår, att han är den skickligaste juristen i hela länet, men det har inte gått bra för honom. Hans affärer äro ej riktigt i ordning - han ...»

»Det är beklagligt», sade rektorn bedröfvad, ty det är alltid hårdt att höra,, att det går illa för ungdomsvänner - äfven om desse icke varit i ordets vackraste betydelse ungdomsvänner. Då man skildes vid dem, lefde de som vi i hoppet. Framtiden skulle uppfylla alla dessa löften, som man själf lagt i hoppets mun. Och nu var denna lysande framtid förbi - efter sextio år har man ingen framtid här på jorden. »Och med hans verkliga öfverlägsenhet», fortfor rektorn, nära förargad på ödet, »med hans kunskaper, hans älskvärda sätt att vara, med alla hans många talanger - han är musikalisk, han ritade bra och dansade förtjusande,, sade rnan; han borde verkligen - när man ser riktiga dumhufvuden taga sig fram alldeles präktigt.»

»Jaha, jaha»; sade kamrer Armadin, »det är verkligen smärtsamt att se så mycken förmåga. Hm - hm, tag hit pepparotskött, Janne! Pepparrotskött, sa' jag. Si jag äter på kort här, sedan min salig hustru gick ifrån mig. Janne tag hit nyrifven pepparrot. Jag äter alltid pepparrotskött; ty som salig professor Melchior sade: köttet skapar blodet och pepparroten renar det; således två flugor i en smäll, som man plär säga. Men, för att återgå till sekter Eklin, så vill jag i korthet berätta, huru det gått till.»>

»Han kom till Stockholm och var der i Svea hofrätt i flera år. Men jag var den tiden engagerad i banken - en - en un ... underordnad plats, förstås; ty jag var ung den tiden, förstås; men Eklin lefde med de förnäma och förde ståt; ty han måste. Han spelade kort med rikets förnäma ämbetsmän och var i sällskap alltid med förnäma ynglingar. Ja, ett par af dem äro excellenser. Men det duger inte för sparfven att gifva sig i trandansen, som man plär säga. Eklin tog den vanliga och ganska kloka utvägen att gifta sig med en rik kryddkramhandlaredotter. Fadern hade boden just i ett kyffe på Österlåuggatan, men hade skrapat ihop multum. Krediten blef åter praktikabel, och det unga herrskapet lefde flux floribus, synnerligen sedan kryddkrarnhandlaren vandrat all verldens väg. Ingen frågan, att de hade en stor våning, och Eklin såg hos sig de yppersta vårt land eger i rang, rikedom, vetenskapliga förtjenster och snille; ty allt ville Eklin samla omkring sig.»

»Och han lefde öfver sina tillgångar?» frågade rektorn.

»Ja, visserligen, så stora de voro; så lånade han ut åt förnäma vänner och gick i borgen »dazu», så att då baron Eidderflykt tog till schappen, så fick han betala - låt se? - femtiofem tusen riksdaler för sina namn. Ja ha - femtiofem tusen och några hundra, jag minns ej för ögonblicket siffran.»

»Och sen var han ruinerad?»

»Nej, ingalunda - men han fick sig en nyttig varning - fastän den icke halp synnerligen.»

»Och vidare?»

»Och så dog hustrun barnlös - och så kom slägten och ville ärfva och begärde in hans stat.»

»Och så var det slut?»

»Ja, för den gången, ja. Men Eklin hade bland alla sina ungdomsvänner dock en verklig vän, baron Urban - denne, en hedersman, som hvar man vet, skaffade Eklin uppbördsplats och gick själf i borgen. Vår vän Eklin flyttade åt landsorten, men som stockholmare naturligtvis hvarken ville han eller trodde han sig kunna uppträda indraget och blygsamt. Han hade visst en underordnad plats, men han höjde sig öfver den genom sina relationer. Naturligtvis måste han föra ett depeusivt lif!»

»Naturligtvis - och det gick utföre?»

»Jaha, der blef balans, och baron Urban, den hedersmannnen, fick punga ut for sin vänskap.»

»Der ha vi således en den allra vanligaste historia», sade rektorn.

»Ja, den är så utsliten, att den icke en gång dugeri en roman.»

»Men jag vill ändå träffa honom. Jag skall gå till honom.»

»Jaha, jag skall ha äran visa vägen», yttrade den hederlige kamrern. Han steg upp och hviskade med ofverkyparen, som afsände en gosse. »Hm», sade kamrern, då han återvände. »Eklin är gift och bor här i staden; men smått är det allt. Han ren-skrifver åt lagman Eländer, och det är väl han, som underhåller hela hushållet.»

»Gift? har han barn?»

»Ja, en pojke; men den är hos någon slägting, som upptagit honom, så att de ej äro flera än de gamla.»

»Ja», sade rektorn, »jag vill gå. Var god visa mig dit.»

»Hm, vi skola vänta en smula. Jag skickade en pojke dit bort för att höra efter, om Eklin var hemma.» Den gode kamrern ville ej omtala, att det var för att saga till, det främmande skulle komma. Ändtligen kom gossen och sade, att herrarne voro välkomna.

»Vi tåga således åstad»; sade rektorn med en suck, alldeles som om han skulle gått till en graf.

De bägge männen vandrade öfver stadens alla reguliera gator. Det blef allt tydligare, att Eklin bodde i dess för »bättre folk» okända regioner. Han bodde slutligen i en röd gård, der en kruk-makareskylt hängde på hörnet. »Han bor der borta», sade kamrern lyftande på hatten, »inne på gården en trappa upp. Mjuka tjenare!»

»Mjuka tjenare! Tackar för angenämt sällskap!»

När rektorn, pustande af rörelse, inträdde på gården, anvisade man honom »snedt öfver och uppför trappan, dörren midt emot.» Han beträdde den för en korpulent man något vådligt svigtande trappan och steg in i ett yttre rum. Der stod en gammal gråmålad, med blåaktigt tyg Öfverklädd soffa, tydligen en auktionsmöbel; men midt öfver den hängde i en ståtlig ram porträttet af en man, beströdd med ordensstjärnor, en förnäm man.HÖGA RELATIONER. 275

Dörren Öppnades, och Eklin trädde mot sin gamle vän. »Är det du, käre Richardsson», sade han i sin gamla hjärtliga ton. »Sitt ner så länge. Min hustru hade litet stök för sig och behöfver putsa sig en smula. Du känner väl så mycket till fruntimmer, fastän du är gammal ungkarl, du?»

»Ja, det var länge sedan vi råkades; hade du ej först tilltalat mig, hade jag ej kunnat igenkänna dig.»

Eklin smålog dystert, men plötsligen lifvades dragen. »Vet du hvad? jag har skrifvit till min gamle vän K.; han är nu statsråd. Jag bad honom rekommendera mig till någon tjenst vid tullen.»

»Du, som är sextio år gammal, kan du hoppas att. . .?»

»Hoppas? hvarför inte? Jag har en mängd relationer. De flesta, som nu sitta på samhällets högsta platser, äro mina gamla vänner och bröder, som ofta ätit vid mitt bord under min salig förra hustrus tid. Hon var borgaredotter, men hade penningar. Min nuvarande hustru - åh ja, jag kan gerna säga dig det, hon är egentligen grefvinna. Det der är hennes fars porträtt. Det är salig grefve von Myhlingen, hofmarskalken. Hade icke Jeanettes mor dött, så hade han bestämdt gift sig med henne; men hon dog i blomman af sin ålder, firad af hela verlden. Du har väl hört omtalas mamsell Liljeblom vid Stora teatern, det var modern. Grefven drog försorg om flickan, men så dog äfven han.»

»Jaså. Din hustru är således egentligen född grefvinna», suckade rektorn, höjande på axlarne.

»Ja, hon har flera kusiner, som alla ha inflytande. En är general, en annan minister, så man kan inte säga, att kaplanens son umgåtts med småfolk.»

»Nej, det har du icke. Det kan man visst icke säga om dig.»

Nu inträdde frun, klädd i en gammal svart sidenklädning, husets praktklädning, något snäf emot nutidens bruk. »Jag har för min gamle vän här omtalat din rätta börd. Det gör ingenting vänner emellan.»

»Käre Eklin! Du är dig beständigt lik», sade frun halft förebrående. »Min börd, hvartill gagnar den oss, hvartill gagnar den

dig?»

»Jo, jo, gumma; du skall få se, du skall få se. Det vore besynnerligt, om man i ett land, der allt beror på rekommendationer, icke slutligen kunde få en gällande rekommendation till en tullför-valtaretjenst. Jag är nöjd med det till en början. Och jag skall visa brodern här min brefsamling. Du skall få se, Kichardsson, en autografsamling, hvars make du aldrig har sett. Gif mig nyckeln, Jeanette, den ligger i din chiffonier.» Hon lemnade nyckeln, och han skyndade ut, liflig som en yngling. Då vände sig hans hustru till den gamle rektorn och sade: »? känner Eklin, ni är hans ungdomsvän, och ni känner hans goda, ädla hjärta; ni vet, att inom den der kala pannan ligger ett klart förstånd och i hans själ samvete och heder, och ändå har han bedragit sig själf och bedragit andra.»

»Jag känner allt, fru Eklin, jag vet allt. Han har velat flyga högre än vingarne burit; han var en ny Ikaros, som fästat sina vingar med vax och flög emot solen för att falla och krossas. Ni har väl hört den fabeln?» tillade den gamle rektorn, förlägen att komma in på Ovidii metamorfoser.

»Och nu är han för gammal, men ännu hoppas han på sina relationer. Den fattige har inga relationer. Om ni finge se honom, den liflige mannen, sitta uppe mången natt för att skrifva odrägliga protokoller - hela domböcker - ni skulle rysa för detta arbete. Jag har velat hitta än på ett, än på något annat att förtjena på. En gång, då han var borta, började jag att baka småbröd och pepparkakor. Jag var så glad, så glad, ty jag hade hela femtio riksdaler, då han kom hem. Jag tog fram min skatt och omtalade, huru jag fått den. Men Eklin blef ond, riktigt ond: 'passar det för dig, som dock är kommen af folk, att sitta som en skorpgumma här i staden. Hvad de tänka om mig', sade Eklin, 'bryr jag mig icke om, men du, en grefvedotter'. . . Och således måste han ensam arbeta. 'Gråt icke, Jeanette', sade han ibland, 'det blir nog bättre. Mina relationer - din slägt, kom ihåg!!'»

»Ja, så är det», sade rektorn, »men det är väl, att ni, bästa fru Eklin, så väl förstår honom. Jag vill ej döma; dömer icke, så värden I icke dömde.»

»Se här», sade Eklin, inträdande med en bref bundt i handen, »jag har letat ut några få - se här till exempel: 'Broder!' (vändande

om bladet) »se der, det är från nuvarande hans excellens N., som den tiden var kapten». 'Broder! med nöje väntar jag dig och din älskvärda fru på Djurgården - jag tar kanske Axel' (Axel, det var nu aflidne baron P.) 'med mig. Du tillåter väl detta - Alltid din tillgifne/ »Alltid din tillgifne» - märk det Kichardsson, »alltid din tillgifne!»

Kektorn fick på detta sätt genomgå hela bundten. Han var för hjärtegod att försöka taga ungdomsvännen ur hans ljufva villa - och omöjligt hade det också varit. Frun bjöd kaffe, och straxt derefter aflägsnade sig Richardsson, omfamnade sin ungdomsvän och tryckte hjärtligt hustruns hand. Rektorn tog nu genaste vägen hem till sin gamla stad. Han hade sett nog. Han kom helt oförmodadt hem midt upp i ett kaffekalas, som »Majan» ställt till. Hon hade väl lof att göra det, men att han skulle komma midt upp i hela härligheten, föll sig ej behagligt för Majan. Men rektorn tycktes ej märka det. Han gick in i sin kammare, och då Majan kom in, såg hon honom ifrigt sysselsatt med sina räkenskapsböcker.

»Hvad vill Majan?»

»Ah just ingenting.»

»Hör på, Majan! Har hon någon anledning att tro, att hon är slägt med någon förnäm person?»

»Nej, lille söte rektor.»

»Ja, det var väl det - och det är ingen grefvinna hon har derinne i kökskammaren - hon, som drack på bit, såg mig

riktigt hennes-nådaktig ut.»

»Nej, min Gud och skapare, de äro alla fattiga tjenarinnor.»

»Bra det, Nu kan Majan gå.»

En tid derefter, just när Eklin var på tingsresa med lagman Eländer, knarrade det i den bofälliga trappan hos Eklins, och kamreraren Armadin inträdde. »Ber tusen gånger», sade han, »ber tusen gånger, men jag har fått ett bref. Hvad det innehåller, vet jag icke, men jag har fått befallning att ej framlemna det, så länge sekter Eklin var hemma. Ödmjuka tjenare!» och med dessa ord aftroppade kamreraren. Fru Eklin stod der med brefvet i handen utan att ens veta det, så Öfverraskad var hon af den torre mannens plötsliga upp-278 UR ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

trädande. Nu bröt hon brefvet. »En Eklins ungdomsvän, som ville bespara honom några sömnlösa nätter och er sorgen att se honom lida, sänder er en liten summa, som ni, fru Eklin, ni och ingen annan, eger att förvalta. Den vännen är icke förnäm, icke heller rik, men han kan dock hjälpa, så att ej nöden trycker hans ungdomsvän för hårdt. Penningarne får ni lyfta hos kamrer Armadin. Gifvaren får ni gissa, men skrif ej till honom - han besvär er att ej göra det. Ni må taga det väl eller illa, begagna er af hans välvilja eller låta bli; men Gud skall veta, att det kommer från ett godt hjärta. Blott ej ni lider nöd, så förstår Eklin själf sig på att hoppas. Det har han kunnat hela lifvet igenom.»

»Det är den gamle rektorn», sade hon sakta. »Det var den ende ungdomsvän Eklin hade, och honom har han aldrig nämnt. - 'Richardsson', - det namnet låter ingenting. Det var ingen relation, utan bara en vän, en studentkamrat.»

Flera år förlupo - men en dag kom ett bref med svart lack. Det var fi ån fru Eklin och lydde så: »Välgörare! Nu får jag väl tala och tacka. Esq. Eklin har gått in i sin Herres glädje. - Ett barn var han, derför blir han nog upptagen. Ända in i döden trodde han på relationernas allmakt, och då han kände, att den sista stunden nalkades, sade han; 'Du skall få se, Jeanette, att fullmakten kommer till mig som adelskapet till kemisten Scheele - två dagar, sedan jag somnat från alltihop.' Blott dessa rader. Nu får jag arbeta - nu får jag tacka er. Jeanette Eklin.»

Rektorn svarade blott med ett rekommenderadt bref, som innehöll en vacker summa penningar, inlagcFa i ett papper med den korta påskriften »till mjöl». När detta var afsändt, inträdde Majan och sade suckande:

»Jag skulle bedja om två riksdaler; det är ingen dryghet.» »Hvad då?» frågade rektorn, som nu ville vara ensam. »Jo, mjölet är slut.»

»Slut? det var kuriöst! Räcker inte femhundra riksdaler till mjöl?»

»Femhundra riksdaler?» upprepade hushållerskan, förundrad.

»Jaha, det har hon rätt i, Majan har intet mjöl fått hon, det var en annan det», och med dessa ord lemnade han penningar.

»Tack, lilla goda rektorn.» Men Majan kunde, när hon nästa gång bevistade ett kafferep hos någon af stadens gummor, icke fördölja, att rektorn skickat hela femhundra riksdaler till mjöl - åt någon. Men hvem denna någon var, är ännu för hela staden en gåta.

En spinnrock och en tron.

Sann händelse.

var mot hösten för många, många år sedan. Gamla mormor, hvars födelsedag nyss firades af barn och barnbarn, var liten den tiden, en liten rödblommig och trind flickunge med ljusgula lockar och ett leende, som sqvallrade om, att hon just var en liten yrhätta. Man har svårt att föreställa sig, att gamla mormor, som nu sitter i sin länstol, hon med det silfverhvita håret och den tätt knutna själen om sig, fordom var ett lekande barn, men så var det

emellertid. Hon har nu lärt allt hvad lifserfaren-heten här nere kunnat lära henne och är nu lärjunge i en annan skola. En annan lifserfarenhet tränger sig in i hennes själ, liksom det strålande ljuset från himlen genom det gungande vattnet ses glindra på sjöbottnen. Mormor har godt minne, fastän hon ej så lätt sorn i sin första barndom uppfattar nya föremål; ty hon är ej mera så nyfiken som då - hon vet för väl, att intet nytt sker under solen. Hon har hört braket af krossade troner, som fallit i spillror. Hon har sett otro och tvifvel smyga fram genom folken och åter, då pendeln gått tillbaka, falla öfver till tillgjord fromhet eller en art afgudadyrkan, ty så måste pendeln svänga, om ej hela verket skall stanna, från öfverdrift till öfverdrift, för att hålla det sannas förbisedda steghjul i jämn gång. Hon hvarken fruktar eller hoppas något af ögonblicket, men litar ändå på att, huru det än går, så skri-EN SPINNROCK OCH EN TKON. 281

der visaren på tidsuret framåt likformigt, minut efter minut, männi-skolifstid efter människolifstid. Hon bryr sig ej om pendeln, hon, ty hon vet, att han ensamt drages af tyngden och skulle stanna, om han ej i vissa perioder fick en stöt ofvanifrån, som tvingar honom att fortfara.

Sådan är mormor - en alldeles präktig mormor, som helt lugnt betraktar, huru den ena galenskapen kompenserar en annan. Mormor betraktar denna verlden som ett ur, och den bilden är gammal; men orsaken, hvarför hon mer än andra gör det, ligger deri, att hennes far var urmakare och således hade hela fönstret fullt med pickande silfverrofvor; och att hon med en sådan säkerhet vet, att allt ändå, huru olika alla gå, styres af Gud, beror derpå, att hennes far äfvenledes var trädgårdsmästare på Steglinge.

När Gud hvarje vår låter blommorna knoppas ånyo och hvarje höst knyta nya frukter, så låter han icke sin skapelses krona, människan, lefva utan både knoppning och frukt.

Aldrig - så började gumman en afton en berättelse, som här återgifves - aldrig hade det varit ett sådant bråkande på Steglinge som hösten - låt si - jo, 1804. Jag var då stora flieksläengan, jag minnes det allt, som om det varit i går, då ni barn firade min födelsedag. Alla fönstren stodo öppna utom i det ena hörntornet; ty der bodde en främmande herre, som icke talte drag - en liten spenslig och blek herre, med glasögon på näsan och klädd i citrongul 'kittaj', så att han såg ut som en kanariefågel. Det var en fransk hertig, kantänka, och salig grefven, så styf han eljest var, bemötte honom med den mest utsökta artighet. Gamle grefvens hvitpudrade tupé böjde sig ödmjukt inför den lille fransmannens likaledes hvitpudrade peruk. Denne pratade franska, så att det förslog, men att han sade tusen artigheter, sågs på smilet kring munnen och rynkorna på den tunna, krokiga näsan. O väsendet på Steglinge fortfor hela veckan, men slutligen voro de gamla, gula sidengardinerna i stora galleriet utbytta mot purpurröda och de gamla golfven ombonade, så att de glänste som glasskifvor, möblerna omklädda och allt i ordning.

Min far hade fått befallning att hålla blommor i beredskap och gick der och putsade, så att hela ur-sällskapet i fönstret stan-282 UR ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

nåde i brist på tillsyn. Vi voro fasligt nyfikna, ty så mycket visste vi, att »hans majestät konungen af Frankrike och Navarra (grefvens hofmästare, gamle Sandstedt, yttrade sig så) i anseende till en gemen karl, som hette »Bonaparten» (allt Sandstedt) icke vågade vistas i sitt konungarike Frankrike».

Slutligen kom den stora dagen. En »enspännare» med trekantig hatt, öfverklädd med vaxduk,, kom med ett bref till gamle grefven, och som en löpeld spriddes underrättelsen, att hans majestät Ludvig den adertonde af Frankrike och Navarra oförtöfvadt skulle komma. Vi barn förseddes med blommor, som skulle strös för kungen, de små nickorna voro uppförda på Steglingboberget, och snickaren Rundqvist hade åtagit sig saluterandet, som skulle börja, då hofmästaren Sandstedt från vestra tornet viftade med en servett. Sedan uppkörseln blifvit blomsterströdd, ställdes vi barn i två rader med blomstergirlander emellan oss; bakom denna både nätta och vackra lefvande bäck stodo allt gårdsfolket och grannarne högtidsklädda.

Rundqvist, som stod högst och sålunda hade en öfverblick, viftade nu, att kungen var i annalkande - genast derpå hörde vi, huru tunga vagnar rullade öfver bron nedom stallaroe, och inom några minuter kom en kunglig hofvagn, förspänd med sex hästar, i stark fart in på gården och stannade, med ryck af lif kusken, midt för trappan.

Det var karl att köra, en riktig lif kusk!

Den lille kanariefågeln - fursten (duc de Brienne), som bodde i tornet och var så rädd för drag, stod nu i en guldsmidd, något urblekt, men styf uniform, barhufvad på trappan bredvid gamle grefven, som var iklädd Gustaf IILs hofdrägt i rödt och svart och silkesstrumpor och skor med stora bandrosor, emedan han var hofmar-skalk i »salig kungens» hof. Jag såg ej självfva mottagningen, ty alla viftade med hattarne, så att den, som var liten, icke fick se något, förrän det höga herrskapet kommit uppför trappan, men då försvunno alla i huset, under det att snickaren Rundqvist hedrade sig med skott, som smällde liksom duktiga pisksmällar, hvilket mycket oroade bondhästarne, som dragit det franska majestätet.

På qvällen var hela parken Illuminerad med kulörta lampor, regementsmusiken blåste en hymn ur Ludvig den Helige, och maje-

stätet promenerade med grefven för att betrakta all denna härlighet - öfverallt tätt i spåret följd af den lille guldgalouerade hertigen, som bar hatten i hand och ej syntes frukta draget af den fuktiga aftonluften, ty han solade sig i nådens solsken.

Nära fjorton dagar gästade konungen af Frankrike och Navarra det gamla Steglinge och utnämnde, som det sades, gamle grefven till kommendör af Helge-Andsorden, fastän denne endast dessa fjorton dagar bar dekorationen. Sedan for kungen åter och med honom den lille hertigen.

Min far fick med andra lof att bese anordningarne inom slottet, och han medtog mig. Ni må tro, att jag hade ögonen med mig. Det, som mest fastade min uppmärksamhet, var en i stora galleriet ställd stol, öfver hvilken en blå himmel, beströdd med gyllene liljor, var hängd. Öfverst stod något, som jag ej förstod, men som var franske kungens valspråk. Der hade kungen suttit, då han, omgifven af sitt lilla hof, inom hvilket hertigen - kanariefågeln - var den förnämste, gaf audiens åt grannarne - prosten, gamle kapten på Staga och assessorn på Mörbo och många andra - dervid gamle grefven var tolk - men gamle hofmästaren, Sandstedt, som varit med grefven i Frankrike, förstod hvart ord, som talades, och smålog, der han stod vid dörren, uppsträckt i det ljusblåa livréet, styf och stel som en stake. Sandstedt var en riktig herretjenare af gamla sorten. Liksom den legitime konungen var allt för gamle grefven, så var nådig grefven allt för Sandstedt. Han hvarken såg, hörde, luktade, smakade, kände eller tänkte annat än nådig grefven. Han tänkte ej på annat än honom, på grefvens frackar och ridstöflar och ordensstjärnor, och talade ej om något, som ej började med: »När nådig grefven och jag». Dylika tillgifna tjenare blifva allt mera rara. Han hade, fastän Sandstedt icke tydde på gamla anor, antagit grefvens nedlåtande sätt att vara och lekte ej kamrat ens med min far, utan belönade hans vänlighet med ett småleende och någon liten artighet, utan att efterskänka ett fjun af den värdighet, hvilken han, som nådig grefvens hofmästare och allt i allom, alltid iakttog. Det var af honom min far fick veta, »att hans majestät konungen af Frankrike och Navarra benådat nådig grefven med sin höga Helge-Andsordens kommendörsstjärna», hvilket var en så rörande scen, att

tårarne kommo den hederlige Sandstedt i ögonen, när han omtalade det. Min far hvarken skrattade eller härmades åt Sandstedts stolthet, men han var en god och klok gubbe,, som vanligen slog spiken på hufvudet, och det gjorde, att han sade: »Herre Gudi hvad Sandstedt är lycklig, som får borsta hela rocken åt sin Gud,, under det jag i hela naturen blott ser klädfållen, som min Gud kastat öfver verlden.»

I tron mig icke, men min far var ej en vanlig urmakare. Jag vet ej, huru det hängde ihop, men han hade fordom varit något annat. Skäl,, som jag aldrig fick veta, men som troligen gamle grefven kände, hade gjort, att han ombytt bana och lefde och dog som trädgårdsmästare på Steglinge och urmakare åt hela häradet. Gamle grefven var mot honom vänlig, men ej nedlåtande, som mot alla andra; men det var just denna vänlighet Sandstedt, som icke var född grefve, utan måste stylta upp sitt personliga anseende genom sättet att vara, omöjligen kunde antaga.

Den förgyllda länstolen blef, sedan den franske kungen begagnat den, en relik. Tronhimmeln borttogs väl, men stolen försågs med ett öfverdrag, som hindrade hans begagnande. Han finnes nog ännu på Steglinge, fastän

hvarken gamle grefven eller Sandstedt bevarar honom från vanhelgande.

Som vi veta, voro den förjagade franska konungafamiljens öden i högsta grad växlande och svåra, oaktadt all den hjälp, som Frankrikes legitimister och Europas hof lemnade den. För gamle grefven var det en hjärtskärande känsla att se en simpel artillerikapten under namnet kejsare sitta på den helige Ludvigs gamla tron - att veta kärlet för den heliga oljan, ur hvilket Frankrikes alla konungar mottagit smörjeisen, och den heliga kronan, som prydt Klodvigs hjässa, vara försvunna - konungagrafvarne förstörda och plundrade, och allt detta hade kunnat ske af otämjbara vilddjur »af -- rasande folkhopar». Men dessa vilddjur blefvo tama och späka, dessa rasande folkhopar laglydiga, icke till följd af den heliga rätten af ett arf, utan derför, att en kraftfull hand gripit tyglarne. Detta smärtade honom, som från barndomen insupit helt andra åsigter, allra djupast - icke sjelfva olyckan, utan att den hämnades af andra händer än de konungsliga.

Det var vinter några år derefter, då Sandstedt en afton förtrodde min far, att nådig grefven var djupt nedstämd och sorgsen. Rummen i ena tornet uppeldades till en tropisk hetta; någon skulle flytta dit in. Hvem? Sandstedt halfhviskade: »Duc de Brienne, hofmarskalken hos hans majestät konungen af Frankrike och Navarra». Några dagar derefter ankom hertigen, insvept i Gud vet huru många pelsar, och mottogs med den ädlaste gästfrihet i det grefliga slottet. Hans herre hade ej längre råd att hafva öfverflödiga tjenare, och hans egentliga hof afskedades till bättre tider.

Han behöfde agenter af annat slag än en pudrad liten hertig, som ej kände någon annan verld än hofvets salar, eller andra karaktärer än de planslipade, han träffat i det franska hofvet - och kraftigare hjälp, än de bugande kammarherrarne kunde lemna. Den lille hertigen var således på sätt och vis förskjuten - hade blifvit öfverflödig och ersattes af andra. Hans herre behöfde annat än cere-monielet, stora namn och afgudadyrkare för en makt, som ej mera fanns till. Detta kränkte hofmännen, hvilken ansåg sig som ett offer för otacksamhet för alla sina tjenster. Rätt betraktade, bestodo dessa tjenster icke i annat än ett flitigt uppvaktande och ett hänsigtslöst upprepande af allt hvad majestätet yttrade. Att få en upplysning af den lille hertigen - någonting, som hade en aflägsen smak af en väns råd, var lika omöjligt som att pressa citronsaft ur en murkla. Om verlden haft sin rätta gång, hade hertigen, sårad, dragit sig tillbaka - till sina gods, och själf skapat sig ett hof, rnen dessa gods voro förklarade som nationalegendom och fråntagna den trogne emigranten. Hertigen hade sålunda offrat allt för sin konung - och nu kom belöningen. Han var som fransman häftig och som en bortskämd favorit i hvarje ögonblick färdig att ändra ton och slå ner afguden, för hvars fötter han nyss krupit. När dylika karaktärer stå på knäna, tro de sig redan vara jättar, och när de pricka med nålar, tro de sig hugga med ett tveeggadt svärd.

Vår gamle grefve hade icke detta lynne. För honom var kungligheten en helig regel, en art religion, ur hvars trosartiklar ej en bokstaf fick rubbas. Det misshagade honom således att höra sin gästs små sarkasm er öfver Ludvig den adertonde, som inför dennes ögon plötsligen förvandlats till en människa och som sådan hade

sina fel. Hertigen anmärkte hvarje liten vana eller ovana, hvarje litet karaktärslyte, som han, med sin ytliga förmåga att genomskåda karaktärer, hade observerat. Grefven var allt för uppmärksam mot sin gäst för att motsäga honom, men allt för ädel i sin trohet mot konungamakten att trösta den lille hofmannens sårade fåfänga. Grefvens och hertigens umgänge blef derför kallt och afmätt.

Som hvarken trappor eller korridorer på Steglinge eldades, så voro de alltför kalla för den lille hertigen, som således spisade på sitt rum - middag klockan nära sex - fastän gamle grefven spisade sina fyra timmar förut. Den lille emigranten glömde ej ett ögonblick, att han var »hertig» och att hans värd och välgörare endast var grefve, eller att han själf var en fransman och hans ädelmodige vän blott var en svensk, född under polarhimlen och nära nog dibroder med björnarne. Den stackars stolte emigranten behöfde dock allt och fick allt. Gamle grefven smålog ej ens, då hertigen erbjöd honom betalning i invisningar, ställda till, som orden, på svenska tolkade, lydde: »Till min förvaltare på slottet Brienneval eller slottet S:t Michel» -; ty en gång skulle Gud i sin vrede störta vanbördingen och låta det gamla komma till ära. Grefven mottog med en liten böjning på hufvudet den tvifvelaktiga liqviden, ty han kände alltför väl det bittra i den förödmjukelsen, om ej en växel, ställd på

framtiden, skulle antagas. Hertigen ansåg sig således icke som gäst - han hyrde hos den svenske grefven, ty han betalte allt kontant genom invisningar på förvaltarne på hans ärfda slott i Frankrike. Dermed var hans stolthet tillfredsställd, ty det kunde visst icke falla en fransk hertig in att lefva på nåd hos en svensk landtadelsman, han måtte då vara grefve eller hafva varit hofmarskalk i Gustaf IILs »borgarhof». Det enda nöjet, duc de Brienne hade, var att pyssla om en skallig papegoja, som gamle grefven skänkt honom - ett arf efter salig grefvinnan. Hon sade några franska ord och var för öfrigt förvånande lik en dylik, som hertigens mor egt och fått till skänks af Ludvig den femtonde, i hvars hof hon framlefvat sina vackraste dagar. Men hennes papegoja var utmärkt för en högt utvecklad intelligens och hade genom . sina infall ofta haft nåden att roa hans majestät, när han, trött af sina omsorger, återvände i sina smårum. Men »Dyeken» hade ännu

flere, som besökte honom. Den roligaste var en ung grefve Alexander von Stegling, en brorson till gamle grefven och presumtiv arf-vinge till Steglinge. Det var en glad och vacker åttaåring, med nordiskt ljust hår och blåa ögon, som för sin ovanlighet synnerligen behagade hertigen, hvars små kaffebruna ögon tindrade af glädje, när han pratade med gossen, som redan vid den åldern temligen redde sig med fransyskan.

Den tredje favoriten var mormor - trädgårdsmästarens dotter. Bekantskapen mellan den höge herren och henne uppkom temligen prosaiskt. Grefven hade nämligen ålagt hennes far att under vintern drifva alla möjliga sallader, ty hertigen lefde mest af grönsaker, helst råa. Ett ägg och en tallrik sallad utgjorde ofta hans hela middag, och om ej vinet varit, skulle han ej behöft gifva invisningar på sina »förvaltare».

Det hade lyckats trädgårdsmästaren att till och med drifva gurkor, och den första af dessa sände grefven upp till sitt främmande. Det hände sig således, att en vacker dag en rosig och blyg flickunge steg in i hertigens antichambre och stannade, rodnande och nigande,, vid dörren. Den liflige fransmannen skyndade fram till henne och frågade på franska, hvad hon hette. »Det är en gurka», sade hon, som ej förstod frågan. »Ah! la belle Gyrka», utropade hertigen och mottog gåfvan; men sedan kallade han alltid den snälla flickan »la petite Gyrka» eller »la belle Gyrka». Sedan inbjöds la petite Gyrka till hertigen, som fann sig road af hennes naivetet, hvarvid comte Alexander fick göra tjenst som tolk.

Gamle grefven gjorde hvarje förmiddag visit hos sin gäst och talade om dagens märkliga händelser. Oupphörligen måste Bonaparte falla, men han föll ej. Dock en bättre sakernas ordning i Frankrike måste komma, fastän duc de Brienne nu mera oftare talade örn grefven af Artois än om konungen och om att otack är verldens lön och det bibliska: »Förliter eder icke uppå furstar». Men åren gingo, och ändtligen bleknade Napoleons lycka - långt innan den slocknade bakom Beresinas isvallar, och i samma mån Napoleons stjärna bleknade, i samma mån tändes nya förhoppningar för emigranterna. Förgäfves sökte den väldige att, öfvergifven af folkandan och sina forna vänner, ensam uppehålla den ramlande

kolossen. Det var tydligt, att han måste falla, men långt innan detta skedde, skyndade sig de landsflyktige att nalkas franska gränsen för att genast plantera bourbonernas »liljor», sedan den napo-leontiska »bisvärmen» flyktat. Napoleon ändrade nämligen de gamla franska vapenliljorna i bin. Bland dem, som nu återvände, var äfven duc de Brienne, men han slöt sig till Ludvig och kom ej förr till Frankrike, än då denne, »i sitt tjuguandra regeringsår», intog den helige Ludvigs tron. Han hade således lemnat Steglin ge - gamle grefven, papegojan, unge comte Alexander och »la belle Gyrka». Han kunde troligen icke själf göra sig redo för, från hvilken han skildes med största saknaden. Gamle grefven saknade han bestämdt minst, ty han kunde ej med hans stolthet som svensk grefve. Slägten hörde ej till korstågsadeln, och alla anor, som hade yngre dato, ansåg hertigen för obemärktheter och deras stolthet som narraktig och stötande. Gossen var väl rolig, men äfven han hade något af slägtens stolthet. »La belle Gyrka» kunde ej tala franska - alla hade sina fel, utom papegojan, som var så lik salig hertiginnans papegoja.

Hvartill tjena dylika målningar från försvunna tider? Den ena går in i glömskans rike efter den andra. Slägte efter slägte, med sioa få karaktärer och sin massa af karaktärslöshet - de vise, de snillrike vandrarne och de dumma gå alla bort att hvila ut i

Ö

syskonsäng.

Så hade gamle grefven gått in i det tysta och gamle trädgårdsmästaren äfven och många med dem, men Alexander von Stegling var löjtnant vid hästgardet, och mormor var gift och hade ett par flickor. Papegojan lefde, men var nedflyttad till portvaktens enka, der hon ännu liksom fordom klättrade på sina pinnar och pladdrade franska.

Löjtnanten grefve Alexander von Stegling for några år omkring i Europa. Han lärde sig beundra konsten och njuta af dess alster i Italien, ty luften der är sådan, att man inandas konstsinne, och den beqvämaste af all lärdom är den, som inhämtas utan annat besvär än att dra andan, hvartill man af naturen är nödd och tvungen. Han kom till Paris och påminde sig då duc de Brienne - den olycklige flyktingen, som i flera år bott på Steglinge och som lektEN SPINNROCK OCH EN TRON. 289

med honom, då han var barn. Den gode hertigen var palatsmarskalk hos konungen af Frankrike och Navarra, som var lika fet som sjuklig, men han var dock konung och duc de Brienne hans palatsmarskalk med en uniform, mera guldsmidd än någonsin, och med ett helt firmament på det intryckta bröstet. Men olyckan och åren hade blekt hans pudrade hjässa - de små kaffebruna ögonen voro mera matta, näsan ännu mera tunn än fordom och de bleka lapparne tunnare och mera insjunkna än förut. Den gode palatsmarskalken hade pröfvat lifvet - han var slutligen en gammal vis, som grånat på resor och vissnat i hofvets qvalmiga atmosfär.

Den unge grefven lät anmäla sig - comte de Stegling. Han fick vänta mycket länge, men slutligen insläpptes han till hertigen. Denne stod, så liten han var, helt imponerande midt på mattan. Den unge grefven nalkades, men hertigen tog ett steg tillbaka. Det var tydligt, att ynglingen ej iakttog det skyldiga ceremonielet.

»Åh, ni är.. .?» började hertigen frågande.

»Jag heter Alexander von Stegling.»

»Stegling . . . Stegliug . . .?»

»Ni har», återtog Alexander, »hedrat Steglinge med ett besök, som ...»

»Ah, ah ... Steglinge i Sverige?»

»Ja, hertig.»

»Nå, har ni sett 'la belle Gyrka'?»

» Nej.»

»Nå, kan jag vara er till någon tjenst?»

»Nej, nej! . . .»

»Det är fasligt kallt i ert Sverige. Besynnerligt, att jag kom derifrån med lifvet.» Den unge grefven bugade sig. Duc de Brienne nickade nådigt med det hvita hufvudet - audiensen var slut. Det var ej utan, att unge grefven sedan ville påstå, att fruktan för några oinlösta invisningar på hertigens »förvaltare» gjorde mottagandet så kallt, då gossen, numera blifven yngling, ville återse sin farbrors forne skyddsling. Svårt att veta, men tacksamhet tycktes åtminstone icke vara en af hertigens mest framstående dygder.

Det är en tillfällighet, som ser ut som en tanke, att en tistelblomma är en del af det penningedryga Britanniens vapen. Rikedomen

Ur Onkel Adams portfölj. 19290 UR ONKEL ADAMS POETFÖL J.

knyter sig långsamt och slår långsamt ut sin högsta blomning, men sätter snart derpå frukt, och dess tusen frön lösslitas af hvarje liten vindpust. Tisteln är en bild af rikedomen, som ej länge får stanna på samma händer, utan, lösryckt från sitt fäste, snart åter förströs af vindarne och lemnar den gamla stängeln qvar för att vissna, under det att de förströdda fröna slå rot, hvarhelst en jordmån finnes. Så gick det äfven med det stora, sköna Steglinge.

Unge grefve Alexander hade tidigt lefvat mycket och blifvit gammal. Han hade redan som ung förslösat den kraft, sorn, besparad, skulle hållit honom uppe som gubbe. Han blef gubbe i förtid. Slutligen var hans hälsa bruten, döden gnagde på den svaga lifstråden, och han öfvergaf det kalla Sverige för att i sydliga klimater hämta nya krafter. I sin ålders blomma, men. böjd som en gubbe, slutade han sitt glädjelösa lif på Sicilien, omgifven af drufkullar och under sydlandets djupblåa himmel. Med honom var blomningen af den steglingska rikedomen afslutad. Tisteln strödde ut sina frön, och den gamla stammen vissnade. Steglinge föll i aflägsna slägtingars händer, men dessa hade icke kraft att qvarhålla det, och så gick allt under klubban - egendomen, det dyrbara lösöret - »guld, silfver, järn och blecksaker», som det stod i auktionskungörelsen. Detta kallas för en olycka, men rikedomarnes samlande och rikedomarnes återgång äro ej annat än en akt af naturens ekonomi, lik den, då vattnet samlas, af-dunstar och som regn åter befruktar jorden i ett beständigt kretslopp, utan hvilket intet lif kan firmas. Hela omflyttningen kan endast tiden göra så, att den gagnar. Man kan väl pumpa en sjö läns, men man kan ej förvandla dess vatten till ett vårregn. Detta är ensamt tiden, solen och vindarne förbehållet.

En auktion i ett gammalt slott är dock något, som nedtrycker lynnet. Människan vill så gerna en enda gång, blott en enda, se en gnista evighet i sina verk, men beständigt ser hon motsatsen. Steglinge hade i flera mansåldrar bibehållit sig lika. De gamla familjporträtterna af statsmän och krigare och sköna grefvinnor och som herdinnor utpyntade fröknar hade snart i ett sekel blickat ned från väggarne i stora galleriet, hvars purpurgardiner, fastän något gulnade, i djupa veck ännu prydde de höga fönstren. Marmorbilder, möbler af alla slag stodo nu hopade i det stora rummet, och folk, hvars

järnbeslagna stöflar ännu aldrig trampat ett bonadt golf, strömmade nu ut och in, under det att auktionisten, stående på ett bord i jämnhöjd med en kopia i sevresporslin af den belvederiske Apollo, som stod på en pelare, qvickt och lustigt, som auktionisterna ofta bruka, utbjöd spillrorna af all denna härlighet. En herre inköpte Apollo, som efter ett slag i pannan med auktionsklubban öfvergick från det gamla Steglinge för att pryda ett tråkigt förmak hos en för detta köpman, brukspatron och mera sådant, som hade fordringar i boet och som om Apollo ej hade någon annan föreställning, än att det var en vacker bild, som han fått för rampris. De gamla porträtterna blickade med stela ögon på hela denna förstörelse - denna vandalism, som gick öfver allt hvad deras originaler en gång ansågo för nödvändigt och knappast nog umbärligt för ett lyckligt lif.

Temperaturen i stora galleriet hade dock snart stigit så högt, att auktionisten, som utgjorde ställets värmemätare, kände, huru svetten haglade öfver ansigtet. Det samma kände den sittande protokollisten, och således beslöts att flytta auktionen ut i det fria och en stund för variationens skull sälja skräp.

Man kan ej beskrifva denna vilda blandning af olika föremål, som stå hopade på en gårdsplan vid ett sådant tillfälle. Gamla skåp, som ega hundraåriga anor, stå bredvid några tråg, som hop-nackades i fjol. Gamla filosofiska tunnor, som bott i källaren i många år, ostörda af den yttre verlden och fulla af visdom och vin, stodo nu tomma och torra, med blott vinsten på bottnen, helt öfver-raskade att befinna sig i solskenet bredvid gamla spinnrockar, söndriga stolar och väfredskap, som man nedplockat från vindar och kontor.

En auktion är för ett bo den yttersta dagen, då de döda uppstå och allt hvad det gömde blir uppenbart. Auktionisten ställde sig på en tunna. »Hvad bjuds för spinnrocken? Blybana . . . sex lösa rullar ... den är fix och färdig som en kronosedel . . . Tre riksdaler ä' bjudna ... tre och tjugufem . .. tjuguåtta . . . trettio . . . femtio . . . Det var rätt, Anders Larsson! Tre och femti. . . ropa på, nämdeman i Klöfsta, den skall mor tycka om, bara snören komma på, men hjulet går ledigt, som länsman Spakman sa', när det skenade. Fyra, visste väl det... I skall få en duktig spinnrock och litet skräp på köpet.»

»Hvad då?»

»Jo, den der trebenta stolen der. Fyra. . . och tjugufem . . . pang. Nämdeman Per Persson i Klöfsta.» Så fortgick auktionen under muntert glam. Ingen tycktes tänka på, huru förgängelsens bleka spöke osynligt sväfvade öfver den gamla gården och det sprängda boet, som skingrades som agnar för vinden. Det var den brittiska vapenbilden, tisteln, hvars sista frön nu kastades bort öfver berg och dalar.

En vacker dag inträdde mormors favorit (gamla mormödrar utvälja sig i slägten alltid favoriter). Det var en yngling, som slagit sig på jordbruk och genomgått landtbruksskolan och som mormor derför alltid kallade »vår possessionat». »God morgon, snälla mormor!»

»Nej, se vår possessionat; välkommen, käre Gustaf! Jag satt just och tänkte på dig för att få höra något nytt från Steglinge. Det svider i hjärtat, att det gamla godset nu delas - den gamla trädgården, der min far planterat nästan hvarje träd eller buske, får förfalla. Det stora slottet skall stå obebodt och falla ner till stoft, ty det måste finnas en stor förmögenhet för att underhålla en så väldig byggnad och en så stor trädgård och den fjärdingsväg långa parken utmed sjöstranden. Ser du, Gustaf, der sprang jag som barn. Jag ser ännu den gamle grefven, stolt och styf med afmätta steg, åtföljd af sin dogg, promenera genom gångarne. Jag ser min gamle far, huru han oupphörligen, hela sommaren igenom, var ute i trädgården. - Jag tycker mig höra det täta pickandet af dessa ur, som voro hans vinterarbete. Allt är slut, Gustaf.»

»Jag köpte på auktionen ett tröskverk, som pappa skall sätta upp på Rörtorp. Det ficks för godt pris. Nygjutet, knappast hop-slitet i kuggarne, och för ett par oxar ett litet nätt verk.»

»Och dina ögon glänsa af fröjd öfver detta nätta tröskverket», sade mormor, halft förebrående.

»Ja visst; men jag köpte af nämdeman i Klöfsta en gammal sÖndrig, för detta förgylld stol. Jag gaf honom femti öre, ty han var ingenting värd, men han hade fått honom på köpet med en spinnrock.»

»Ja, alla möblerna i praktrummen voro förgyllda», sade mormor. »Den stolen har du väl ämnat mig?»

»Ja visst, mormor.»

»Jag tänkte på den stolen, som kungen begagnat som tron - den franske kungen menar jag - ty denne är väl bror eller åtminstone kusin till den kungliga länstolen, fastän han ej har mera än tre ben och gick i samma klubbslag som en spinnrock. Mormor skall strax få den,, så snart drängen knutit upp repet, hvarmed jag band honom bak uti flack vagnen. Ja, han är icke skadad på vägen, ty han låg på en hösäck och med hö kring sina tre ben.» Efter en stund inbar possessionaten den trebenta stolen, hvars sammetsöfverdrag var söndrigt, så att stoppningen der och hvar stack fram. »Se! mormor, det var egentligen för krushåret jag köpte den; der är mycket krushår i dynan - man var ej sparsam på sådant i gamle grefvens tid.» Just som han skulle stylta upp den gamla stolen, ropade han: »Nej, se här är en påklistrad lapp på insidan af stolkransen. Låt se!» och han läste: »Denna länstol är såsom tron begagnad af Konun. gen Ludvig af Frankrike och Navarra, när han höll sitt hof i Steg-linge gods, som då egdes af Högvälborne Herr Grefven Sven Alexander Gösta von Stegling år 1804, den 8 ända till 18 i Oktober månad. Anteckningen gjord af

Abraham Sandstedt, Högbemälte Herr Grefvens Hofmästare.»

Mormor betraktade länge den gamla länstolen, på hvilken förgyllningen var bortnött och purpursammeten trasig. Hennes ögon fuktades liksom af frambrytande tårar, då hon sade: »Åren fly omärkligt; man vet ej, hur långt man kommit, förrän man får återse ett gammalt minne - en gengångare från fordom. Då först begriper man klart, huru olycka och lycka, förnedring och ära växla och - försvinna.»

Sol och sommardag.

Det var arla om morgonen, men solen var redan uppe och glindrade mot de små rutorna i stugan der borta i skogsbrynet, der socken vägen letar sig fram, och ängarnes gröna sammet var liksom öfversållacl med juveler. Jordspindlarne hade under natten dragit sina fina trådar mellan grässtrån och blad, och på hvarje sådan tråd hade daggen trädt upp sina perlor.

Allt det der tänkte inte mästaren på, han som bodde i stugan; men han bultade och arbetade för att få upp fönstret,

som mor i höstas satt så väl igen, att det knappt kunde fås upp.

»Det är för väl gjordt, mor; jag tror, att rutorna aldrig kunna sitta i, utan skallra loss,, huru varsamt jag än bultar.»

»Ja, det tror jag; du är alltid för bråd af dig, och går det inte på eviga fläcken, så blir du förargad och bråkar.»

»Ja, prata du, det kunna qvinnfolken, men inte pratar man upp ett fönster, som bågnat igen. Se så, nu slapp det loss», yttrade mästaren och stack hufvudet ut. »Ja, mor, nu är det sol och sommardag! Inte har jag sett svalan förr i år; jag tänkte, att hon glömt bort vår stuga, men si, nu murar hon som bäst sitt bo under takskägget. Hon har säkert kommit i natt med hela sällskapet. Hör på, mor! Tacka Gud af hjärtat, ty nu ha vi sommaren här. Jag, som var så sjuk i höstas, fick således ännu en gång se en riktig sommardag -- det går underligt till i verlden! Nu blir det tid attsätta och så i täppan och gärdsla igen, så att inte grannens kreatur komma in och förstöra kalaset. Kom hit och titta! Det är annat att se sommaren genom en fönsterglugg, än då man står der ute och solen skiner en i ögonen från alla håll.»

»Nej hör, mor -- hålla dö, det ringer första gång! Nu måste vi gå till kyrkan, och nu ska vi kläda oss snyggt. Nej, se bara; gumman har hållit på, så att hon är klädd, medan jag stod här och bråkade och tittade ut för att riktigt få se, att det var sol och sommardag. Det skall gå som en hurr ändå med den saken, bara du hjälper mig att knyta halsduken, för si, det är en hemlighet med den saken. Snibbar får jag väl ihop, som sitta som ett par haröron åt bägge sidorna, men rosen, ser du, rosen går inte! -- Drag åt lagom; man ska väl inte sitta med halsjärn i Guds hus heller!»

»Tack, gumma, det var en rar ros», slutade gubben, i det han speglade sig i en liten spegelglasbit, »en riktigt rar ros!»

Och sedan vandrade de gamla socken vägen fram.

Från gångstigar och småvägar i skogen framkommo qvinnor, män och barn. Huru noga var ej psalmboken invirad i den hvita näsduken, som aldrig fått fullt motsvara sitt namn, ty den var mera för ögonen än för näsan.

Det ringde och ringde, och när de gamle nådde landsvägen, fingo de i sigte strödda grupper af människor, som skyndade till kyrkan, hvars spåntak syntes öfver träden och hvars klockstapel, smärt och fin som en jungfru, stod der borta, af speglande sig mot den blå himlen.

Aldrig var kyrkbacken så full med människor af alla åldrar; men också var det söndag, och icke nog dermed: det var sol och sommardag.

Det föreföll litet hvar -- och framför alla andra mästaren -- som om intet ondt kunde finnas i denna härliga verld, full af solsken och fågelsång; intet mörker, intet hat, ingen synd; blott dårskaper, lika beroende af vindens nyck som fjärilarne, hvilka, omedvetna om sig själfva, i oregelbunden flykt fladdra mellan blommorna.

Se, huru man satt blommor på grafvarne, som stå der så gröna, och hur man sandat gångarne och hur barnen springa på den stora stenen der borta. Kors, hvad de ha roligt, de sjelfsvåldiga bytingarne!-- Ja, ja, det är sol och sommardag. Nu börjar orgeln -- må tro, klockarens fingrar äro ej så styfva nu som i vintras, han spelar lätt som en olja. Nej, se huru guldet på de gamla vapnen på väggen glindra mot solen och huru de olika fälten i rödt och blått och silfver samt vapenfigurerna skina klara! Själfva löfverket ser klarare ut än i vintras.

Psalmen är slut, och nu talar presten. Han står der liksom hänryckt. Han borde tala -- han hade så ämnat -- om synd och död och straff; han hade velat vara en lagpredikant. Men det är sol och sommardag, och han predikar blott om försoning och om den kärleksrike guden; ty det är ju Gud självf -- Guds egen sol, som så barnsligt mild blickar in genom de höga fönstren; det är hans egen röst, som talar genom koralsången till hjärtat, så att det blir lugnare och gladare, ty det känner hans närvaro. -- Det är sol och sommardag äfven der inne!

Mästaren märkte lika litet som hans gumma, att kyrkan har sina rangplatser. De förnämare och rikare sitta alltid närmare altaret än de fattige. De skilja sig till namnet liksom till kläderna från de öfrige.

Men de förnäma bänkarne voro nu tomnia. Det var blott komministern, som predikade, icke prosten och teologie

doktorn och ordensledamoten själf -- och icke heller var det någon baptist- eller metodistmissionär, som försökte sina gåfvor i en svensk landtkyrka. De förnäma höllo sig alltså hemma.

-

»Hur mycket är klockan, kära Mimmi», yttrade frun der borta på herrgården, den der med det glänsande skiffertaket, som beherskar trakten -- »hur mycket är klockan?»

»Tio, på slaget.»

»Jaha, jag tyckte i drömmen, att det ringde eller, rättare sagdt, pinglade vid kyrkan. Min Gud, Mimmi, huru annorlunda ringer man ej i Köln -- ja, i självfva det lilla Andernach. Nej, Mimmi, vi måste resa åt södern för att njuta af sommaren, här är ingen sådan. Dessutom påstår man, att min hälsa -- jag känner mig ej så egentligen sjuk, men sedan man hållit ut med alla nöjen i Stockholm hela vintern, behöfver man rekreera sig under den vackra årstiden.»»Vi måste packa i dag -- säg till dem: allt i ordning till i morgon! Att ligga här på landet blir odrägligt i längden.»

»Skall jag dra upp gardinen?»

»Ah ja, försök -- nej, nej! Solen sticker in och glindrar så obehagligt på ramen der borta - på salig farmors porträtt. Underlig drägt man begagnade den tiden, men både smakfull och dyrbar. Klädningen är af grön moaré, och en guldkedja sedan -- hvilken tung prakt, men hvilken smak ändå l»

Det är en smula obehagligt att bo så nära kyrkan, att man hör orgelspel. Det är, som om man fått sin boning i ett vapenhus och vore dömd att höra orgelnistens pipspeleri i stället för pianot under en mästares hand. Huru långsläpigt! Nu tystnar det -- nu ändtligen kommer predikan.

Och presten läste:

»Tänk, o Gud, på sjuka alla Och på dem som lida nöd! Hör dem, när de dig åkalla, Hjälp dem, Jesu, för din död!»

Och församlingen böjde sig ned och bad för de sjuke, de arme, de glömde, som lågo på sitt hårda läger i de fattiga stugorna.

Gud blickade själf så kärleksfullt in till den sjuka, som låg der med sin psalmbok hvilande på bröstet. Hon hade läst, men nu läste hon ej mera; hon inandades med fulla drag sommarluft och den välluktande ångan från skogen; hon lyssnade till fogelsången från syrenhäcken och till flugornas surrande der ute -- och så klingade klockorna så vackert. Man hade nämnt hennes namn i kyrkan; folket hade bedt för henne, och här stodo barnen vid sängen, så friska, så röda och varma. De hade lekt der ute, ty det var sol och sommardag, och den sjuka njöt Guds närvaro och hans kärlek med själ och sinnen.

Öfverallt, der man ej med vilja uteståndgde solen och der man ej föraktade det enkla ordet eller den bönen, som strömmar genom hjärtat och försonar allt, läker allt -- *der* var det sol och sommardag.

Ett namn och en firma.

Den siste af namnet.

Tiden har det med sig, att en gammal man nästan ovilkorligen, då han vill berätta en historia, måste börja med: »För många Herrans år sedan.»

Alla dessa äro små taflor, fastade på minnets fotografiskifva, då den ännu var våt -- med tiden torkar ytan, och der blifva inga mera bilder qvar, och då har man intet att taga till annat än detta allt, som för »många Herrans år sedan» med sina bjärta dagrar och djupa skuggor afspeglades mot glaset. Lyckligt dock, när man framställer människor, att skilnaden mellan förr och nu är obetydligare, än man i allmänhet föreställer sig. Våra fäder voro

hvarken bättre eller sämre än vi -- samma dygder, samma fel, samma kraft och samma svagheter hade de som vi, och hafva vi som de. Det enda, som möjligen skiljer tvänne olika tiders karaktärer från hvarandra, är på sin höjd -- kostymen. Man kläder om sig under mellanakterna. Det gör således icke just så mycket, om man måste börja med det eviga: »Jag minnes -- för många Herrans år sedan» m. m., som alltid sväfvar på den gamles läppar och som förefaller de unga så löjligt.

För många Herrans år sedan låg der på Kungsholmen, qvarteret Bergsklippan, ett litet tvåvåningshus, som, i hänseende till storlek ochyttre egenskaper, hade en omisskännelig likhet med det heliga Kaaba i Mecka, sådant man får se det i träsnitt -- en kub, som låg på ett berg, på »bergsklippan», omgifven af en temligen stor trädgård, som ut mot »den stora, vida verlden» begränsades af ett rödmåladt, temligen förfallet plank.

Näst derinvid låg en något mindre täppa, som hyrdes af en madam, hvilken i en liten byggning höll spisning för snusfabrikör Helins och herr Samuel Owens arbetare.

I det ena öfverrummet i Kaaba (våningen innehöll en liten förstuga och två små rum,, som tittade åt olika håll) bodde den tiden författaren af dessa rader. Han har sedan sökt efter huset och trädgården -- allt är borta. Der resa sig nu mera stolta byggnader, men grönsiskor och hämplingar hafva intet träd att sitta i -- sången har måst tystna för nyttan; de små fåglarne, som Vår Herre gaf hus och hem, ersättas nu af *hyresgäster*, från vinden ända ned i källarvåningen.

Det var om sommaren »för många» -- nå ja, det var en sommar, och ett tält stod uppspändt i den närbelägna täppan, der två ynglingar, som behöfde spara, inackorderat sig till middagarne för ett pris, som jag ej vill omtala, emedan en dylik måltid för så godt pris, under nuvarande konjunkturer, icke skulle mätta en sparf. Men den tiden var den god, väl lagad och förträfflig, åtminstone för folk med aptit.

Vår krögerska gjorde riktiga underverk i matlagning åt sina »herrar i tältet», de enda »herrars», som profvade hennes konst. Så mycket tiden tillät, förkortade hon deras måltid med berättelser, både långa och många, stående midt framför dem, med de fylliga, röda armarne korslagda öfver bröstet och själf pionröd, med purrigt, brun-rödt hår, som vanligen pryddes af ett svagt »anflog» af mjöl. Det var alltid grannarnes historia, som dervidlag utlades och förklarades på bästa sätt: om lyckliga tjenstflickor, som blifvit förlofvade med någon »herre i verkena», eller någon lycklig herre, som blifvit gift med en rik fabrikörs dotter, o. s. v.

»Om herrarna bara titta en smula utom tältdörren, skall jag visa dem, hvar en lustig karl bor.»

Vi tittade.»Se herrarne tre fönster, fulla af blommor?»

»Ja.»

»I det der trevåningshuset, som ligger rätt ner under våra fötter, åt Gamla Kungsholmsbrosidan till?»

»Jaha.»

»Ja, nu se herrarne. Jo, der bor en lustig karl, som heter Yxkull och som kallar sig baron, fastän man min, vindragaren, säger, att det är en förb--d lögn, att någon baron heter 'Yxkull', ty det har bokhållare Hörner hos Middelfart & Komp. sagt. Hvad tycks? Han låter kalla sig baron, stollen; men Gudi lof och tack! nu bryr sig ingen om grefvar och baroner, för si den ene är så god som den andre, säger bokhållar Hörner, säger man min, vindragaren. Nej -- (en suck) ingen kan nog tacka Gud för, att man har ett ärligt namn och är väl hållen bland människor - jaha! det är riktigt att tacka Gud för, att man är väl hållen bland sina 'gelikar' och bland andra. Det kan herrarne tro, att, fastän min man är vindragare och jag håller värdshus för Helins och Owens och annat simpelt folk, så hvar styfver, som vi få in, gömma vi, så att vår Berndt skall få ordentlig lärdom -- men så är Berndt också en krona till gosse, fast han bara är tio år gammal, och herr Hörner, -- bokhållaren hos Middelfart & Komp. -- säger, att vår Berndt skall bli grosshandlare med tiden eller komma in i kommerskollegium -- ha ha ha -- för herr Hörner är så rolig, han, och talar vid man min som en gammal vän och kamrat.»

Vår värdinna var, då hon började, mycket ordrik, och berättade helst om sig själf, sin man, vindragaren, och sin gosse Berndt -- skolgossen. Vi hade sålunda småningom fått veta, att madamen själf, i sin ungdom, haft ett

»vackert skinn», så att Löfgren (vindragaren) blifvit »alldeles galen» af kärlek och hotat att hoppa i Brunnsviken, om hon öfvergaf honom, och vidare att Löfgren var en man att leta efter, from och beskedlig, bara *stygga människor* kunde låta bli att förleda honom att dricka för mycket, i hvilket fall Löfgren var oresonlig och riktigt våldsam, hvilket dock ej tycktes särdeles oroa madamen, som tryggt kunde lita på sina tjocka armar.

För öfrigt lefde de som ett par turturdufvor i deras dufslag i qvarteret Bergsklippan, ofvanom Kungsholms kyrka.Emellertid hade jag med nästan ofrånvända blickar betraktat tre fönster i det stora huset, innanför hvilket jag såg liksom ett galler af olika pelargonier -- en sorts blommor, som då voro moderna och nog blifva det en gång till, sedan man ledsnat vid kactéer och kinesiskt stela kamelior.

Madam Löfgren hade kallat egaren af dessa blommor för »stollen» -- den der baronen-»stollen» Yxkull; men just detta fastade min uppmärksamhet på mannen. Jag hade redan då så många gånger hört, huru praktiskt folk, särdeles de mera bornerade, kallade en hvar, som i kultur stod öfver dem, för stollar. Det enda, som de själfva förstodo, var t. ex. att samla penningar -- och dessa alla kallade alla dem, som ansågo penningar som *medel* och icke som *ändamål*, för stollar, hvilka forskade i häfderna i stället för att tillställa supéer, eller i naturen i stället för att spela »priffe». Det var inom ett dylikt samhälle af genom förnuftiga personer, det hände sig, att en aka-åemi-adjunkt en gång råkade att vid en fest få ordet och talade så, att stadens tidning icke kunde undgå att omnämna honom; men då detta borde ske med skyldig aktning för mannen, fastän han bara hade kunskaper, så föll sig titeln »adjunkt» allt för eländig, hvarför man vid korrekturläsningen något förbättrade densamma och berättade, att »ett sakrikt» föredrag hölls af herr akademi-*komministern* N. N.

Det är egentligen i högsta grad komiskt att själf vara neutral och höra, med hvilken öfverlägsenhet den ene talar om den andra. Skulle man tro alla, så blef resultatet det, att hela samhället bestod af stollar och dåligt folk.

Men den der baron Yxkull -- jag kunde ej glömma honom, »stollen», den gamle blomstervännen, som bodde derborta, tre trappor upp,, i sin våning, hvars hela utsträckning hade tre fönster. Således högst två rum.

Madam Löfgren gaf mig snart anvisning.

»Nästan hvar qväll», fortfor hon att berätta, »går den stollen till Kungsholms kyrkogård och sitter der hela timmar vid en grafkulle, bevuxen med vintergröna. Det lär vara en pojke, han mistat, och den sörjer han. Ja ja bevars! Visst är det hårdt för föräldrar att mista barn, och visst sörjer jag lilla Amelie, som dog för sex år sedan; men jag är likväl en kristen människa och dertill en förnuftigmänniska, så att jag nog begriper, att Amelie nu har det bättre hos sin käre himmelske Fader och att hon var lycklig, som kom ifrån den förföriska verlden -- och ... (nu kom pigan och hviskade något). Der har du nyckeln! tag af Möllers dricka, ty det håller på att surna -- hvad var det, jag sade? Jo, i denna värmen, så surnar drickat inom några timmar; men Möllers är sämst, och det må Owarne tära -- de der gjutarne och smederna äro just ett plumpt folk -- tacka vill jag Helins smismalare, som äro riktigt 'schangtila' karlar. Ja, som sagdt är, visst ha barnen det allra bäst, och om de dö, är det att tacka Gud för.»

»Jaså» -- inföll jag -- »Gud vet, om inte Berndt har svagt bröst; hans hy är så blomstrande.»

»Kväsa? Nej, Gud bevare mig, inte har Berndt anlag att få lungsot? Om *han doge*, så lefde inte jag många da'r efter honom. Nej, är det allvar? Inte har Berndt svagt bröst?»

»Åh nej, madam»! sade jag skrattande, »Berndt har en berghälsa; men efter det var 'bäst, om barnen fingo dö unga', så ville jag, i min lilla mån, göra er en glädje.»

»Åh! töcken spektakelmakare, som skrämde mig så.»

Sonen Berndt var en hygglig; gosse -- stilla, flitig och rask och med ett par glada ögon och hela detta lefnadsfriska, som den gode Guden gifver ungdomen och som blott kan bortpedantiseras i skolor af det slaget, som borde få namn af stoppningsskolor -- anstalter, der kunskaper (icke vetande) emballeras i trasorna af utslitna, pjunkiga barnsjälar; men skolan stod ännu i den tiden *så lågt*, att de små lärdomsljusen icke *redan der* brunno ned i ljusastaken, och deraf kom det sig, att många af dessa »uselt undervisade» gossar än i dag sprida ljus och

ära öfver sitt fosterland.

Man kan i god mening vara fallen för spioneri -- man är det alltid, då man icke ensamt tänker på sig själf, sin hälsa och sina behof, utan känner sig stå i ett oupplösligt samband med hela mänskligheten. Jag vet få säker, som så djupt förargade oss som unga, som det engelsk-kinesiska så kallade »Opiikriget», fastän kineserna verkligen icke voro just vårt folk och dessutom bodde bra långt borta.

Jag var således mycket nyfiken att få lära känna »stollen»,som hade de vackra pelargonierna i sina fönster och som hvarje qväll satt på sin lilla bänk vid ett barns graf.

Tillfället -- kanske försynen eller ödet, kanske blott derför, att jag i en då aflägsen framtid skulle yttra några försonande ord öfver en fallande institution; hvad vet jag? -- gjorde, att jag ganska snart fick tillfälle att besöka »stollen» -- honom den andryge mannen, som lät *kalla* sig baron, efter hvad bokhållaren Mörner påstod.

En vacker dag stod i den stora, präktiga förstugan på Serafimerlasarettet en högväxt, gråhårig, af åldern något böjd man. Hans ansigte var fint tecknadt, näsan något böjd, draget kring munnen vänligt, men tillika, så att säga, aristokratiskt, och hela hållningen förrådde en man, som väl böjde sig för nödvändigheten, men aldrig så, att han förlorade värdighet och aktning. Då jag tillfälligtvis gick förbi honom, hälsade han och frågade efter en läkare. »Mitt namn», tillade han, »är Yxkull -- jag bor här strax bredvid -- min gamle betjent har sjuknat mycket häftigt, och jag skulle anhålla att -- -- -- --»

»Mycket gerna, jag skall följa herr baron om några ögonblick.»

Då vi vandrade Kapellansbacken uppför, stannade den gamle mannen ofta: »Jag kan icke gå så fort som ni», sade han småleende, -- »det är ett ungdomens företräde att gå uppför lika fort som på släta gatan. Mitt bröst är svagt, jag blir genast andtruten.» Och oaktadt detta bodde min gubbe tre långa trappor upp. Detta tydde på fattigdom.

Sedan vi sträf vät uppför dessa tre mödosamma trappor, infördes jag i betjentrummet, som med fönstret vände sig mot andra sidan med utsigt åt Gamla Kungsholm sbrohållet, öfver tak och skorstenar.

»Hur är det med dig, käre Leman?» yttrade baronen och drog från jalusien, så att rummet ljusnade.

»Kors! att baron skulle för min skull gå den vägen -- åh jo -- med mig går det väl an, fastän det sticker som en pil genom bröstet, hvar gång jag andas; men hvem skall nu passa på baron?»

»Sörj inte för det, kära Leman -- det är redan i ordning.»

Betjenten, en gammal man, nästan lika gråhårig som husbonden, hade lunginflammation.

När jag gifvit mina föreskrifter, blef jag glad, att den gamle baronen bjöd mig in i sina rum, sin »lilla våning», som han kallade dem.Den bestod af två ljusa, glada rum, der solljuset mildrades af pelargonier och andra fönsterväxter. På ena långväggen stod en bröstbild af, som baronen uttryckte sig, »salig kungen» -- det ville i hans mun säga: Gustaf III. Jag beundrade den, och baronen smålog förnöjd.

»Den är modellerad af min vän Sergel. -- Dessa taflor äro skänkta till mig af till exempel Breda -- det är min unge sons porträtt», tillade han sakta, -- »och dessa äro af gamla mästare. Jag fick dem af salig kungen.» På andra långväggen stod ett klaver. -- Pianon voro då ej vanliga, och de notblad jag såg innehöllo endast så kallad »klassisk musik» -- Haydn, Mozart och andra. Den tredje väggen intogs af baronens rikhaltiga bibliotek, mest franska böcker i vitterhet, litteratur och konst.

Och den, som lefde i denna omgifning, var just den mannen, som bokhållaren Körner och efter honom madam Löfgren kallade för »stollen».

Först då jag inträdde i den så kallade sängkammaren, föllo mina blickar på en tafla, som antydde bördshögmod. Den var af glas med tvänne mot hvarandra lutade sköldar, väl målade i guld och färger efter vapenkonstens regler.

»Dessa vapen äro bara 'barnslighet' -- jag vet det; men just derför är jag road af att studera alla dessa bilder, som

gifva fantasien så mycket att syssla.»

Den ena skölden på denna lilla tafla bar bilden af S:t Olofs lejon med den krokskaftade yxan och den andra ett gyllene jägarhorn i blått fält.

Baronen märkte min uppmärksamma blick. Han smålog på sitt vanliga milda sätt och sade: »Det är ett kärt minne. På min svärfars egendom bodde ett så kalladt gammalt inventarium, en för detta löjtnant vid flottan, vid namn Roland, som varit kamrat med min salig svärmors far. Det var en välmenande och talangfull gubbe, och bröllopsdagen, då jag och min salig hustru blefvo vigda, skänkte han oss denna, af honom själf ritade, tafla som ett minne -- nämligen Yxkullska och Gyllenhornska vapnen, lutande mot hvarandra, stödjande hvarandra inom en krans af myrten och eklöf. Den taflan har värde för mig -- för ingen annan», tillade han och tycktes vilja söndertrycka en tår i ögonvrån.»Och», afbröt han sig själf -- »ni hoppas, att min gamle betjent kan bli frisk? -- Ni vet ej, huru lycklig jag vore, om han kom sig. Han är min ende vän -- min *ende*, min egne, gamle, ärlige Leman. Herre, gör honom frisk -- så skall jag springa som ett rådjur uppför Kaplansbacken», tillade han skämtande.

Det blef efter denna dag mig en kär pligt att hälsa på hos för detta hofjunkaren baron Axel von Yxkull, som ingen i hela verlden brydde sig om. Gamle Leman blef småningom bättre; men dermed började en strid mellan gubbarne.

Leman ville ovilkorligen »passa» sin baron, och baronen ville lika envist »passa» sin gamle Leman; men jag, som var på baronens sida, afgjorde segern, så att betjenten, fastän under mycket knotande, icke i otid steg upp och drog på sig sin betjent rock.

"Under hela tiden syntes det, som om baronen själf städat sitt rum och i egen person var både herre och tjenare -- hvilket förargade gamle Leman, som bäst visste, hur det stod till med kassan.

»Ni tillhör», sade baronen en afton till mig, »ni tillhör en nyare tid -- jag en, som försvunnit. Ni befinner er i morgongryningen -- jag sitter vid qvällens rand och ser solens sjunka. Ser ni, min vän, derför äro våra *känslor* olika, men icke våra åsigter. Det stånd jag tillhör är i sin nedgång, jag vet det. Salig kungen der, kring hvars panna en oförvansklig lager flätar sig, visste det också; men hvartill tjenar detta hån öfver en institution, som småningom, lik en fallande ruin, försvinner inom sig själf. Äro de nya trähusen då bättre än de gamla riddarborgarna? Är penningearistokratien bättre än den ärftliga? Är ett folk mera fritt och lyckligt under penningefurstars välde än under fideikommissariernas? Vet ni, det finnes en adel, som, Gudi lof, aldrig går under -- det är hjärtats adel, och den uppfostras hvarken med gamla slägtminnen eller invid en ny, brandfri kassakista.»

»Men det ligger i själfva vördnaden för gamla minnen någonting, som förädlar människan, då hon genomlöper hela raden och själf inför sina ögon ser, huru en slägt stigit och huru den, lika ovilkorligt som ofrivilligt, åter lik den svallande vågen sjunker tillbaka för att lemna rum åt nya, kommande vågor; men ser ni -- kanske ni förstår mig -- kasta ut från stranden ett strå, och ni skall få se, att det endast omärkligt flyttas framåt af de ömsom stigande ochfallande vågorna, som efterträda hvarandra och, simmande öfver hvarandra, skumma mot stranden.»

»Detta strå, min vän, är inom samfundslifvet något, som vi kalla människolycka eller frihet, hvilket vi vilja; men om *en* institution sjunker ner till intet och *en annan* hafver nya vågor -- så ligga människolyckan och friheten qvar ungefär på samma plats, utan att skrida märkbart hvarken fram eller tillbaka.»

»Men för hvarje ny våg ropa barnen: nu kommer hon, nu kastas strået mot stranden och får landfäste. Stackars barn! Den väntan blir lång; ty dessa opinionsvågor äro i grunden desamma, som växla allt som vinden blåser.»

»Derför, ser ni, sörjer jag den tid, som försvunnit, och väntar föga af den tid, som kommer -- ni gör tvärtom; men vänta endast -- och vänta får ni. Men -- det är bättre, att jag låter er höra litet af Haydn -- inom det skönas verld var han en aristokrat om någon.»

Baronen satte sig vid klaveret och spelade.

Själfva detta instrument var mera egnadt för känslan än pianot, hvars obevekliga hamrar sköta sitt uppdrag liksom fabriksmässigt och gifva »hjärtats konst» föga tillfälle att låta höra sig. Baron Axel von Yxkulls tid hade

det med sig att spela legato tonsatser, som den nya tiden spelar Staccato.

-

»Nu är då den der Yxkullens gamle betjentstöfvel på benen igen», sade en vacker dag madam Löfgren. »Herren Gud vet väl, hvaraf de lefva; jo, en pension, tror jag, och en smula arf -- hvad det kan vara; men mest tror jag, att betjenten kokar maten i sin kakelugn, så att nådig baron väl hela tiden får äta skåpmat.»

»Det dröjer icke länge, madam Löfgren; ty jag kom att tala om, huru präktig mat vi få här i tältet, och då bad han mig fråga, om han fick hämta hos er.»

»Åh bevars, skall jag gifva mat åt en baron -- bara han betalar.»

»Ja, det är säkert.»

Några dagar derefter kom gubben Leman och hälsade från baronen.»Men min Gud och skapare», sade madam Löfgren, »inte kan nådig baron äta min simpla mat, -- jag, som bara håller för Helins och Owens arbetare; men ske Guds vilje.»

Vi bägge herrar i tältet märkte tydligen, att madamen efter den stunden lagade så *fin* mat, det var henne möjligt, och allt sedan hörde vi på tonen, att hennes öfvertygelse kommit in på en annan väg.

Hon berättade oss (ohjälpliga ofrälsepersoner) att »självfva» baronen hade berömt hennes laxpudding och hennes buljong, hvartill han knappt fått maken vid »salig kungens» bord. Det var ej utan, att madamen gick litet mera rak, då hon fick bespisa en baron, än då hon kokade och stekte åt Helins och Owens arbetare samt för tillfället åt två »herrar», förstås, men som dock icke voro baroner -- och detta midt i upplysningens och frihetens gryende tidehvarf och till och med mot bokhållare Hörners auktoritet i dylika frågor.

Sonen Berndt passade på och begärde genom gamle Leman aftryck af baronens sigill; ty gossen var, som de fleste vid hans ålder, sigillsamlare. Ungdomen har liflig fantasi och icke godt om nyktert förstånd -- och derför samlar den »värdelösa» sigiller, ända till dess den blifvit riktigt förståndig och ej värderar andra sigiller än dem, som sitta under skuldsedlar.

Det led mot hösten, och jag skulle lemna hufvudstaden.

En afton, just i skumrasket, knackade det på min dörr, der jag bodde i min lilla kammare på Bergsklippan större å Kungsholmen.

»Stig in!» Det var ett ovanligt besök, ty sannerligen mina vänner besvärade sig med att knacka.

»Stig in!»

Nu trädde gubben Leman, betjenten, in och bockade sig, sägande: »Förlåt om jag besvärar.»

»Nej visst inte, herr Leman; sitt ner.»

»Jag har», började gubben, »er näst Guds ...»

»Nå, nå, tyst med det! Jag vet, hvad ni vill säga.»

»Nej, det vet ni inte. Ni skall resa er väg, och troligen besöker ni då baronen?»

»Ja.»

»Han vill belöna er för all den möda, ni haft.»»Det har jag icke tänkt på,»

»Men derpå har han tänkt. Baronen har smått om allt; han vet ej, hvad han skall gifva er; någon summa att tala om har han icke; men jag gissar -- ja, jag gissar bara -- han vill ge er en liten guldring, som har tillhört salig friherrinnan; men tag den inte, tag inte emot den gåfvan -- nej, herre -- se här, tag! tag nu! Det är mitt gamla silfverur -- tag clet: men tag inte ringen, ty den skall baronen ha på sitt finger, när han ligger i grafven -- det var salig friherrinnans ring.»

»Nej, nej, gode Leman, behåll er klocka; jag har ej tänkt att få något af er baron -- ringen tar jag icke heller.»

»Nej, tag klockan; ty något minne skall ni ändå ha.»

»Minne, käre Leman! Tror ni, att jag glömmer er bägge? -- Nej, vid Gud! Jag glömmer hvarken er eller denna stunden. Jag anser dock er klocka nu som *min*, och ni, gamle Leman, behåll den hädanefter som ett minne af mig och af denna stunden.»

Leman hade ej väntat denna upplösning, utan stack klockan åter i sin västficka, förlägen och rörd på samma gång.

Emellertid fann sig Leman ganska bra på min kammare, hvars enda prydnad var ett kopparstick, föreställande hofkansleren, skalden Olof von Dalin. »Det var han», sade Leman, »som föregick salig kungens tidehvarf.»

Allt längre vi sprakade, desto mera pratsam och öppenhjärtig blef gubben Leman.

»Jag har följt min baron i alla öden. Då han var gosse på Yxkullsnäs, så var jag trädgårdspojke der -- och unge baronen var en sådan vän af blommor. Derför ser ni ännu i dag hans fönster fulla med blommor och rariteter af alla slag, dem jag vårdar.»

»Sedan blef han stora ynglingen och gick vid drottningens lifregemente till häst och blef hofjunkare hos salig kungen.»

»När kungen sköts, så stod baron Alexander von Yxkull på ärans trappa; men sedan ändrades allt, och sedan han gift sig med den vackra fröken Ulla Gyllenhorn, var hans yttre lycka förbi, ty de nye allrådande hade förlorat processen mot Gyllenhornska slägten, under det att denna gick under genom andra olyckor. Baronens *inre* lycka blomstrade upp, just då kampen för dagligt bröd blef alltmeratryckande; då hittade jag på att arrendera en trädgård, som jag skötte. Baronen blef huttlad i tjensten och tog afsked; men så höll han sig ej för god att arbeta med öfversättningar under vintern och i trädgården om sommaren, och så togo vi oss fram temligen bra.»

»Och så fick han en son. Ack! hvad hans ögon lyste.»

'Yxkullska ätten kommer ej ännu', sade han, 'på en generation att dö ut.'

»Och det der begriper jag. Det är ett träd, en gammal slägt, som kan blomstra i sina yttersta qvistar, sedan stammen länge sedan börjat multna i kärnan. Baronen säger ofta: 'Det är med ett namn som med ett träd. Till en början näres det från några rötter, som slagit sig djupt ner i minnets okända djup, men småningom utdör kärnan, och slutligen är det blott barken -- ytan, det tomma namnet -- som lefver. Det är dock från detta, de yttersta qvistarne få sin grönska; men hvaraf lefver den? Jo, af bara luft, blott och bart af en opinion, en tillvand vördnad för ett gammalt namn. Då är det snart slut; men ändå, käre Leman', säger baronen, 'gläder det nu dig, liksom mig, då det gamla trädet skjuter nya skott'. Och så lekte han och jollrade med sin gosse.»

»Nå, nå, den fröjden tog snart slut. Friherrinnan dog och ett år efter henne unge baronen, fyra år gammal.»

»Det är deras graf, baronen besöker; det är den, han putsar om, liksom de döde skulle se hans blommor och hans kärlek. Jag tror, att de se den; jag tror, att de blicka mot oss ur blommornas ögon, att de följa hvarje känsla, hvarje tanke och finna sig lyckliga, i samma mån deras qvarvarande kära minnas dem med kärlek.»

»Nu är trädgården borta.»

»Baronen har en liten pension, det är allt, och hvad har han nu att vänta? Jo; slutet och äran af att vara den siste af namnet.»

»Den siste af namnet?» upprepade jag. »Det måtte kännas underligt, att vara den siste af ett fordom stort namn!»

»Ja, säg det», sade gubben Leman och fattade sin hatt. »Kom ihåg ringen!» var det sista, han yttrade, då ban långsamt och försigtigt gick utför den smala trappan, som ledde från mitt dufslag i qvarteret »Bergsklippan större» på Kungsholmen.

-Blott några år derefter såg jag bland dödsannonserna namnet Alexander von Yxkull -- »den ende qvarlefvande af Gustaf IILs hofjunkare» -- »den siste af namnet»,

Om människovärdet legat deri, att han här i denna verlden avancerat från grad till grad, uträttat det eller detta -- utmärkt sig genom tapperhet, lärdom, rikedom eller snille -- så egde den gamle hofjunkaren föga värde; och derför glömdes han af alla, utom en och annan, som plötsligen saknade de vackra pelargonierna i fönstren och således fastade sig vid, att den, som vårdat dem -- den gamle hofjunkaren -- var borta.

Dock det finnes der uppe, fjärran och nära på en gång, en annan registrator, der hvarje ren tanke, hvarje varm känsla, hvarje ärlig vilja och handling med daguerreotypisk noggrannhet, ögonblick efter ögonblick, upptecknas. Finge man läsa *den* taflan, så skulle den gamle hofjunkaren vara en rik man, en stor man, höjd öfver brist och olycka, ödmjuk i sinnet, aldrig klagande, aldrig knotande, tålmodig, tacksam och med en kärlek, som omslöt det försvunna och det kommande.

Det är sällan någon, som så burit sista bördan af ett stort, men sedan fördunkladt namn, burit den så värdigt som han, på hvars stoft gubben Leman, på egen bekostnad, satte en sten med den enkla påskriften: »Här hvilar friherre Alexander von Yxkull -- den siste af namnet.»

Ett par år såg man hvarje lördagsqväll under sommaren en liten gråhårig gubbe syssla kring en blomsterprydd graf på Kungsholms kyrkogård; men den tredje sommaren uteblef han. Verlden hade en trogen tjenare mindre -- *en* mindre, som, utan afseende på »kost och lön», intill döden vårdade sin herre -- och sedan vårdade sin herres stoft.

Det var gubben Leman, som i sin egenskap af en trogen tjenare lagt sig ner till hvila -- han också: den siste af namnet -- det sköna namnet af att utan beräkning på lön, lof och pris intill det sista med kärlekens hela hängifvenhet hafva slutit sig till en enda.

Man klagar i vår tid öfver omöjligheten alt få trogna tjenare. Orsaken ligger tydligen deri, att vi alla förlorat traditionens välsignelser, under det att vi alla sträfva efter penningens. För penningaroch genom penningar allena har ännu aldrig något skönt, godt, stort eller heligt uppenbarat sig. Kärlek kan icke köpas och trohet ännu mindre.

-

En firma.

På en resa (det var för en hel hop år sedan, äfven det) kom jag att några dagar stanna i en bättre småstad och gick första qvällen, i sällskap med en på stället boende kamrat, ut i staden.

Han skulle visa mig stadens märkvärdigheter,, som dock inskränkte sig till rådhuset, med ett torn på taket, och kyrkan, med dess största märkvärdigheter -- en gammal klockare och en mycket gammal messhake af guldbrokad.

»Och det der huset, som är byggdt i så underlig stil med peri-styl och ett par småtorn i hörnen.»

»Det tillhör stadens rikaste köpman, herr Körner».

»Hörner? Jag tycker mig minnas det namnet», afbröt jag, bläddrande i de lösa bladen af halft utplånade minnen, som lågo på botten af mitt hufvud. »Hörner?»

»Ja, han gifte sig med dottern till ena bolagsmannen i firman Middelfart & komp. i Stockholm och ficl med henne en stor förmögenhet, slog sig sedan, kapitalstark, på trävaru- och bränvinshandel och är nu mycket rik -- således mycket ansedd och aktad. -- För öfrigt en smula rå; men med godt sjelfförtroende -- åtminstone tillräckligt.»

»Jag är ditbjuden i afton, nekade dock, med uppgift att jag sjelf hade främmande; men man har bjudit äfven mitt främmande -- dig, käre vän. Jag har ej något att roa dig med -- följ mig dit.»

När man händelsevis kommer att uppehålla sig på en främmande ort, försummar man ej gerna att få se allt, hvad

man kan få se -- och jag var verkligen en smula nyfiken att få se, huru bokhållaren herr Hörner utvecklat sig, sedan han erhöll en del af denMiddelfartska rikedomen och blef en mäktig man i en småstad i stället att i hufvudstaden försvinna i hopen. Han hade valt att hellre vara den förste der än den »andre i Rom».

Det var han, som utgjort vindragare Löfgreus och hans hustrus orakel i allt hvad som rörde den nya tiden och dess tänkesätt. Nu kunde han yttra dem, nu kunde han sätta sina åsigter i handling; ty en rik man kan hvad han vill, och huset Hörner & William hade stort anseende, så långt som man behöfde bräder, plankor och bränvin.

Våningen var eklärerad med största prakt, och mycket folk var församladt i den långa följden af vackra, praktfullt ornerade rum.

Längst inne träffade vi värdinnan, som väl ej nu mera var ung, men ändå behaglig och med ett par ögon, så vackra, att man genast fick förtroende för henne. Herr Hörner var deremot en temmeligen stor och tjock person, något dåsigt förnäm i de ljusa ögonen och prydd med ett par riktigt engelska polisonger, hvilka liksom två bastanta gulröda handtag prydde det breda ansigtet. Han hälsade på en gång högtidligt och vårdslöst och fortsatte samtalet med en ung man, som genast presenterades som »kammarjunkaren friherre Meijerheim -- en van af vårt hus» -- och derefter föreställdes en liten mager herre med stor och tunn näsa och månskensfläck i framhufvudet som »grosshandlaren William, min kompanjon». Herr kompanjonen hade ett par små, grågnistrande, sluga ögon, som liksom förstulet tittade fram under den långt framskjutna pannan. Han syntes inte riktigt passa här, utan gick med händerna korslagda på ryggen och sade just ingenting annat än »mjuka tjenare» och »jaså, är det möjligt?»

Slutligen voro alla hufvudpersonerna föreställda; men min vän förberedde mig ändå på ett par öfverraskningar.

Der borta, nära pianot, stod en yngling, som i hela sitt uppträdande hade någonting distingueradt. Han hade något energiskt och raskt, något klart och kraftfullt i hela ansigtsuttrycket och dessutom en den ståtligaste figur, som kan framställas i svart frack, hvit halsduk, kulört sidenväst och svarta pantalonger.

»Här har du en *gammal* bekant», sade min vän. »Nå, se ej så främmande ut. Det är förste bokhållaren på kontoret.»

»Säg namnet!»»Omöjligt.»

»Men för mig är det möjligt», yttrade ynglingen med ett vänligt småleende. »Minnes ni Bergsklippan på Kungsholmen, ett tält i en trädgård och en pojke, som hette Berndt?»

»Berndt Löfgren?»

»Ja, riktigt. Jag heter Berndt Löfgren och har vuxit, som ni ser», återtog ynglingen småleende; men det föreföll mig något underligt, att han, när han talade med mig, detta oaktadt då och då kastade blicken åt ett annat håll. Jag följde hans ögon och fick då syn på en flicka, så älsklig, så vacker och så blyg, att jag liksom ynglingen sedan ej kunde hindra mig att låta blicken hvila på det täcka, blomstrande ansigtet.

»Hvem är den unga damen?» frågade jag min bokhållare, som rodnade ända upp i hårfästet och, tydligen förlägen, berättade mig, att det var värdens enda dotter med det gammalsvenska namnet Gertrud.

Det står aldrig rätt till, tänkte jag -- det står aldrig rätt till med den hygglige ynglingens hjärta. Han är fast. -- Nå väl -- han skall gifta sig, öfvertaga handeln och blifva en lycklig man och en rik köpman med tiden.

Jag kan ej neka, att jag för de unga tu inom mig uppgjorde ett det präktigaste horoskop -- huru de bägge blifvit födda under en lycklig stjärna, kanske uti *Vågens* tecken: »thå man hafver lycka uti äktenskap», som det står i gamla bondpraktikan.

Jag fick äfven tala några ord med den snälla flickan; men det var blott vanligt supéprat, och jag fick således ingen reda på hennes själsegenskaper; men god var hon, möjligtvis allt för god, och vacker var hon som en ros förmäld med en lilja.

Det gick för öfrigt till hos grosshandlaren Hörners som på andra supéer hos folk, som hafva så många »vänner», att de knappast få rum i den stora våningen, som står obebodd och blott några gånger om året öppnas vid de stora

notvarpen, då hela stimmet af vänner rusar dit in och de några timmar trängas om rummet för att hinna blifva rätt uttröttade af sällskapslifvets behag och med dubbel fröjd återvända till hemmet, hvilan, sömnen, som efter en dylik dag smakar ljufligare än vanligt. Man lär sig värdera sitt hem; detta är den egentliga nyttan man har af supéer.»Ni minnes troligen salig baron Alexander von Yxkull, som bodde på Kungsholmen, ungefär vid den tiden, då ni bodde der uppe i högan lofts bur; han som hade så vackra blommor», sade grosshandlaren till mig.

»Ja.»

»Det var en vördnadsvärd gammal man, fastän något besynnerlig, som dylika män ofta äro. Baron Meyerheim är af hans slägt -- baron Alexander var baronens mormors köttslige broder, och det rinner således Yxkullskt blod i hans ådror.»

Det var mig obegripligt, hvarifrån min köpman inhämtat den der romantiska sagan om blodet, som han i sin ungdom så djupt föraktat, och ännu mera sin aktning för namnet Yxkull, som en gammal mormor inom en *annan* familj burit, men bortbytt mot ett annat namn. »Tyd mig den gåtan!» sade jag till min ciceron.

»Att Hörner har adliga sympatier? Åh, det är vanligt hos gamla köpmän, som samlat mera, än de tro en ofrälse måg om att kunna tåla vid.»

Det är ändå en bra kuriös sak med så kallade principer och en ännu kuriösare med så kallade åsigter, som växla efter lika oberäkneliga lagar som väderleken. Emellertid utgör denna oupphörliga växling just det, som man kunde kalla verldshistoriens meteorologi -- växlingar, som oupphörligt dock föra till ett och samma resultat, då man nämligen räknar i medeltal och ej gör afseende på den tillfälliga missväxten inom några sekler och den rikare skörden inom andra. I den moraliska verlden gäller Josefs dröm lika väl som i den fysiska -- de magra kreaturen äta upp de feta.

-

Det var ej mera än ett år derefter, då som en löpeld ett rykte spridde sig i staden, att den hygglige bokhållaren Berndt Löfgren helt tvärt blifvit uppsagd, afskedad och hade rest. Herr Hörner såg helt mystisk ut, och herr William plirade med de gråa ögonen, men ingen af dem yttrade ett ord. »Synd om karlen», yttrade för detta inspektor Svenson, som näst Hörner ansågs »tätast» i staden, -- »synd om honom. Han var rätt hygglig och kallade mig för farbror; men hin vet -- i våra tider så -- ja -- jag säger lika litet något --inte ett fnask säger jag -- som Hörner och William; men jag tänker -- ja, förbanna mig, tänker jag ej en smula, eller ditåt.»

»Du måtte väl aldrig vilja påstå, att unga Löfgren kommit på någon sorts balans -- en så hygglig yngling. Hade jag haft tio döttrar, så skulle han ha fått dem allihop», yttrade fru Svenson, med hetta. »Det är bara gemena menniskor, som säga så -- och jag vill tro, att du inte blandar dig med dylikt pack. Hjälpte han mig inte på med min kappa på soaréerna och vid sista konserten, då den här spelmannen, hvad han hette, spelade på den stora fiolen på rådstu-salen. Alltid var han påpasslig -- och såg så bra ut dessutom.»

»Jaha -- jaha -- violoncell», anmärkte den rike inspektören, »ja, man säger så; ty ingen kan begripa, hvarför han så plötsligen lemnade tjensten och reste sin väg. Det ser ut, som han blifvit bortkörd -- men då skulle Hörn er inte tiga dermed -- eller uppsagt tjensten, och det var dumt af Löfgren, som hade sina tretusen riksdaler per år -- ty den summan snyter man inte ur näsan heller.»

»Åh! Det kan vara något helt annat», yttrade gumman, som från sin ungdom hade en traditionel kunskap om kärlekens makt. »Det kan vara som så, att unga Löfgren förgapat sig i mamsell Gertrud och hon förgapat sig i Löfgren, ty vackra äro de bägge två -- just ett par söta människor.»

»Nå ja, det vore ju på sin plats, att Löfgren fick flickan och fortsatte firman», inföll inspektören; »ty lika passar bäst för lika, sade alltid salig grefven på Linnebåga, der jag var inspektor, innan jag gifte mig och flyttade till Mosshult. Lika passar bäst för lika -- en köpman och en köpmansdotter.»

»Tror du det? Men jag vet, att Hörner sträfvar efter att få en orden -- inte Vasen förstås, ty den är inte god nog för en köpman nu för tiden, utan Nordstjärnan, som skall vara förnämligare, förstås. Ja, de säga, att han gerna skulle

kosta på sig tiotusen, om han fick'na, -- och derför, säger ock fru Gröndahl, som sköter hushållet, så skall Gertrud gifta sig med unga baron Meyerheim, som är son till generalen -- och så kommer stjärnan; men fru Gröndahl säger, att mamsell Gertrud inte tål unga baron, som dock inte ser illa ut, fastän han är en liten parfvel mot herr Löfgren; -- men inte är dengossen med så ärliga ögon någon tjuf -- om inte af en flickas hjärta.»

»Hör på bara», skrattade inspektören, »du duger till advokat -- och talar med förbåldt mycken kännedom om kurtis och kärlek -- fastän du är dina sextio.»

»Nej, du! Femtionio fyller jag till julen.»

-

I granngården var öfverläggning om samma sak. Bokhållaren Löfgren var plötsligen afskedad och hade rest -- och lilla Gertrud satt på sitt rum.

Patron Hörner var vid misshumör, och hans fru gick som underhandlerska mellan far och dotter.

»Du pratar; hvem kunde tänka på, att den glopen, som jag af nåder tog på mitt kontor, skulle våga sig ...»

»Men kära du, det är ju en hygglig karl -- alla säga så.»

»Jag bryr mig inte om hvad de der *alla*, som ni qvinnfolk beständigt åberopa, tänka eller inte tänka -- han är en oförskämd lymmel. Vindragar Löfgrens pojke -- madam Löfgrens ögonsten -- jo, ser man på! -- kommer in till mig och börjar tala om sin kärlek -- och frågar mig helt enkelt, om jag ville säga ja till hans frieri till Gertrud, och då jag naturligtvis sade nej och att jag inte fann skäl att taga madam Löfgren in i slägten, så satte han sig på sina höga hästar och talade om, att han var älskad tillbaka. Och det der har du, Mariana, vetat och sett och icke genast sagt till, så att junkern kom bort, innan Gertrud blef galen.»

»Det var jag, som ärligt tillrådde Löfgren att vända sig till dig.»

»Jaså -- jaså! -- Det blir allt fint för fru patronessan att få sitta bredvid madam Löfgren -- krögerskan -- i soffan och parlera och blifva duad af den rödfnasiga käringen, som fått sin bildning af Owens gjutare och Helins snusmalare. Gratulerar! Det är i sanning en smula olika mot att sitta bredvid generalskan Meyerheim, som är född grefvinna och talar flytande franska och om Paris, der du så väl som hon varit.»

»Åh nej! -- Det blir ett intimt umgänge med madam Löfgren, som kan berätta dig, huru många morötter som gå åt till en lagom'gråsoppa', som kokas på salt fårkött, och hur man *kan*, om man vill spara smöret, steka köttbullar i skraptalg. Ett passande umgänge för fru Hörner -- dotter af grosshandlaren och riddaren Middelfart & komp. Ja, ja, Middelfart menade jag.»

Så mycket patronessan än gynnade de ungas kärlek, ryste hon dock för att sitta i samma soffa och samspråka med madam Löfgren, hvars ton, sätt att vara och vanor passade för helt annan krets än salongens. Patronen hade med bjärta färger afmålat skilnaden mellan att sättas i bredd med en fint bildad geueralska och en rå krögerska, och patronessan kunde ej hindra, att en lindrig rysning genomilade henne, då hon tänkte sig vara *du* med den feta, raska, pratsamma madam Löfgren, som visst icke skulle ett enda ögonblick glömma, att *hennes* son vore gift med husets enda dotter.

Man skrifver mycket i våra dagar om hatet mellan olika människoraser -- om att det visat sig alldeles opraktiskt att betrakta t. ex. negern mäktig af samma känslor och åsigter som den hvite; men midt i vårt hvita samhälle begränsa klasserna sig själfva och sträfva emot att sammanblanda sig. Det är icke börden eller förmögenheten, som uppdrager dessa gränser, utan den *afart af bildning*, som tillhör olika klasser. Den lärda och salongsbildningen, den fina konversationen och den rättframma, som benämner allt med sitt rätta namn och utan skonsmål blottar sina egna fel, låta icke sarnman-passa sig, huru rätt också teorien har deri, att »alla människor äro lika».

Denna regel gäller i hela sin sanning blott vid två tillfällen -- i vaggan och på dödsbädden. Den ena gången, då lifvet tändes, den andra, då det håller på att slockna.

Patronessan, som förut endast svagt sökt att öfvertala Gertrud att glömma Berndt Löfgren -- något, som hon funnit, var omöjligt -- sökte, sedan hon i andanom sett sig själf och Löfgrenskan tillsammans i soffan, med mera ifver öfvertala Gertrud till ett mera »passande parti».

En hvar, som något litet känner till, hvilken kraft den svaga qvinnan utvecklar -- den ihärdighet, med hvilken hon trotsar allt, och att når hon höjden af de uppoffringar, af hvilka hon är mäktig, dåhon älskar eller *vill* älska en yngling, en inan, barnen eller mänskligheten -- behöfver ej få veta, hvilket svar Gertrud gaf.

Lika mild och eftergifvande hon förut varit, lika kraftfull och djärf var hon nu.

Man kan förvilla en qvinnas hufvud, såra hennes egenkärlek, förslafva hennes vilja -- hon tål allt; men rör man det allra minsta vid hennes hjärta, så vaknar lejonmodet -- hon försvarar sig utan afseende på mot hvem.

Detta ligger i hennes natur. Detta är den gåtlika orsaken till att det i grunden är qvinnan, som leder självfva skådespelet af samhället som blott en enda stor familj, under det att männen, för att göra något, skrifva ihop affischerna och klistra upp dem på knutarne.

Under detta interregnum gjorde generalskau Meyerheim täta besök och uuga baron allt för att behaga Gertrud; ty de hade gissat sammanhanget och ville ej släppa en så förmånlig »affär» som ett giftermål mellan Gertrud och baronen, hvilken hade intet att vänta och blott sin löjtnantslön att lefva af, den dag han ej mer bodde hos sina föräldrar och åt vid deras bord.

Alla försök voro dock förgäfves.

Den fornnordiska sagan berättar ofta om förtrollade kåpor af siden eller ull, som någon vän mö virkat åt sin utvalde kämpe och på hvilka intet svärdshugg bet. Qvinnans karaktär är just en dylik huggfri sidenkåpa, som gör henne osårbar -- och detta just derför, att hon är så mjuk, så fin och förtrollad.

-

Den siste af firman.

När man får ställa, som man vill, tänder man en risfälla *mot* vinden, men, vill olyckan, tändes den alltid *med* vinden och rasar med ohejdad fart framåt, lemnande blott aska i sitt spår och gående långt utom sina gränser.Ett dylikt skådespel väckte en dag den lilla stadens uppmärksamhet, då som en löpeld från hus till hus ryktet gick -- att Hörner & komp. hade inställt sina betalningar.

Detta var en verklig jordbäfning inom affärs verlden, då granitbergen remnade och blomsterkullarne förvandlades till svafvelångande polar.

Vid alla dylika händelser vaknar man plötsligen och känner hela sin ställning rubbad. Den plats, der man i trädens skugga fordom hvar morgon intog sin kaffefrukost, remnar, och bord, träd och allt uppslukas i en afgrund; och så långt ögat ser, skådar man, huru de fasta byggnaderna skakas och ramla som en rad kantställda kort.

Förr hade man i den lillstora småstaden ansett firman Hörner & komp. vara lika orubblig som hälleberget, och nu -- nu störtade icke allenast *den* firman, utan flera andra, och bland dessa andra, en kor och faderlösa, som satt sina små sparpenningar fullt *säkra* in på den väldiga firmans kontor.

Man visste nu att berätta, att Hörner i många år icke själf följt firmans affärer, ty efteråt vet man allt. Han hade sysselsatt sig med högre värf än köpmannens -- han sträfvade efter yttre belöningar, under det att firmans andre man, han med de gnistrande grå ögonen, suttit på kontoret och skött affärerna.

Då en jordbäfning skakar jorden, så äro de glupska råttorna de, som först iustinktartadt känna faran och fly, och i samfundslifvets jordbäfningar är det alltid gnagareslägtet (»vännerna», som de kallas) som med görligaste första öfvergifver den olyckliga platsen.

Hörnerska huset blef således inom en dag befriadt från hela den vanliga inqvarteringen af »lifvets vänner», som förut öfversvämmat dess praktrum och prisat värdfolkets »ädla tänkesätt».

Nå ja - så är det i verkligheten; man erkänner dock, att det är ett högst eländigt drag, som dock var sig likt för sekler sedan och ganska säkert bibehåller sig sekler härefter.

Ett år hade emellertid gått, och herr Hörner och fru Hörner och mamsell Gertrud Hörner omtalades icke, om ej för att klandras.

Gertrud arbetade liksom modern, ty nu, just nu, behöfdes stark kärlek, och deraf kunde de bägge ösa med fulla händer.Herr Hörner föreföll sig själf såsom nedfallen från månen. Han hade, hvad man kallar, förlorat koncepterna.

Om man någon gång sett, huru det går till att bringa en häst om bord på ett fartyg, då det eldiga djuret,, buret i den breda lif-gördeln, småningom lyftes upp från jorden; om man sett hans sista misslyckade försök att åter få fotfäste genom att slå bakut och söka bita dem han når, och huru han sedan, när han känner, att han intet fotfäste eger, sträcker ut benen och hänger ned den ståtliga halsen, tillintetgjord och ur stånd till allt, så har man en bild af en misslyckad »affärsman». Ungefär så tyckte sig nu mera patron Körner hänga mellan himmel och jord, sedan han förlorat sitt enda fotfäste, rikedom arne, och grunden för hela sitt anseende, penningarne.

Det sker så ofta med kraftens representanter, att kraften öfvergifver dem, just då de som bäst behöfde den.

Hos Gertrud kunde det mest spanande öga icke märka någon förändring, annan än den, att hennes ögon hade ett gladare uttryck och att, så der en gång i veckan, den snälla flickan var mer än vanligt glad -- sedan nämligen postbäraren varit der med ett bref. Vi, som känna förhållandet, gissa, att dessa bref icke kunde vara från någon annan än Berndt Löfgren, som öppnat en liten handel i K--, visserligen ingen namnkunnig ort, men dock med utrymme nog för flit, ordning och ärlig vilja.

Sedan Berndt blifvit af den *rike* patronen hånfullt afvisad, hade det för en karaktärslös stackare varit ett ypperligt tillfälle att hämnas på den fattige; men tvärtom tänkte han icke på hämnd eller ens att genom ädelmod samla glödande kol på den fallna storhetens hufvud, hvilket dock var svårt att verkställa, då hans förnyade uppträdande nästan ovilkorligen skulle kännas som en förebråelse för den krossade penningestorheten, som satt, der han satt, under det att herr William, hans forne kompanjon, med hvarje dag »förkofrade sig» på lemningarna efter firmans konkurs och snart ansågs för en rik man, för egen del -- naturligtvis.

William var en af dessa, som alla trodde i det närmaste om hvad som helst, men som ändå åtnjöt »allmänt förtroende» -- en afdessa amfibier, som lefde i ljuset och det grumliga mörkret på en gång, med *hufvudet* uppe och *hjärtat* i dyn. William hade skott sig på HÖrnerska konkursen och var således en »klok» man, som åtnjöt aktning och förtroende, så långt som man ej hade lagliga skäl att åberopa mot honom.

Det är en mycket vanlig karaktär, som mindre angår egaren än det samhälle, i hvilket den lefver och verkar; ty dylika karaktärer, som detta oaktadt uppbäras af sin omgifning, låna åt denna sin egen dunkla färgton. Det är först, när olyckan drabbar en sådan, verlden vänder honom ryggen -- icke åt den falske vännen, utan åt den *olycklige*, som ingen vän eger.

-

En ruskig vinterdag stannade en liten bondsläda utanför det hus, der familjen Körner numera hade sin anspråkslösa boning.

Ett i pelsar och schalar instoppadt stort och tjockt fruntimmer vältrade sig, med skjutsbondens hjälp, ur slädan och stod liksom »lull» på den snötäckta gatan, under det att hon frågade en förbigående: »Är det här herrskapet Hörner bor?»

»Hörner?»

»Ja, Hörner! Hör hon, min lilla docka, jag tycker, att man i den här hålan väl kan hinna känna till herrskapet Hörner, som i forna dagar rådde örn hela subberten, med borgmästare och råd.»

»Jo, jag tror, att de bo ofvanpå», yttrade flickan, mätande den väldiga figuren från hjässan till fotabjället.

»Nå -- det var då en välsignad sak att komma under tak -- snålt väder utaf självfvaste hin -- så att det slår knut på näsan, sade alltid Löfgren, salig människan -- man min -- vindragaren».

Det dröjde sedan ej länge, förrän för detta madam, numera »fru» Löfgren i herrskapet Hörners lilla sal, under ett oupphörligt pratande, afpelsade sig och slutligen visade sig i sin fulla resdrägt, en grönrutig yllekládning, som temligen snäft omgaf hennes väldiga former.»Mjuka tjenarinna -- mitt namn -- fru Löfgren från Stockholm, mor åt Berndt Löfgren, min son, som är handlande i K-- och, Gudi vare tack och lof evinnerligen, är nöjd med sin ringa lott.»

»Mjuka tjenarinna -- det var riktiga små burar till rum, ungefär som mitt, der jag nu bor -- långt för hin i våld i backarne på Kungsholmen, ty jag har min lilla klockarkärlek för Kungsholmen. Det går bra litet ved åt i dylika små burar.»

Nu hade den stunden kommit, då fru Hörner skulle sitta i samma soffa som madam Löfgren. Presentationen hade försiggått.

»Hör på!» började numera fru Löfgren, »hör på! Jaså, det är då mamsell Gertrud -- nå ja -- bli hon en bra qvinna och sköt om Berndt -- jaså, kanske inte frieriet är gjordt ännu; men lika godt -- så sker det väl, ty min son Berndt bergar sig godt och kan föda en hustru, bara hon är sparsam och stilla och ej flaxar med de förnäma och kråmar sig och gör sig till -- och ingen rikedom söker han, utan bara dygden, förstås, och fliten och så vidare.»

»Bästa fru Löfgren», inföll patronen, »vi hafva ej hört af Löfgren, sedan han flyttade.»

»Jo vasserra -- han skrifver ofta till mamsell Gertrud; men det var en förb--nad knut. Jag är hans mor, förstås, och det vet han, att jag inte kan tåla, då en ung fattig spillevinker gifter sig med en fattig flicka -- och nu äro rikedomarne slut här i huset, och Berndt, son min, är icke mera fast i sadeln, än en nybörjare kan vara, som börjat med litet sammansparad lön; men ungdom och visdom följas inte åt, förstås. Nu vet son min, att jag har ingenting utan mitt goda samvete, förstås, som är en kostelig perla, och ett godt namn och rykte bland både bättre och sämre och så vidare -- men illa kär är han i Gertrud der -- illa kär. Och så tänkte jag sorn så: nu far du dit ner på det goda föret och gör upp saken, så att den blir klarerad och så att Berndt då i Guds namn får den han vill ha.»

Patron hade tyst hört på -- slutligen afbröt han och sade: »Jaså, Löfgren friade då icke till pengarne, som jag trodde -- är det så, Gertrud? Håller han dig kär ännu i dag?»»Ja», halfhviskade Gertrud blyg. »Blif inte ond på oss, pappa! men vi vågade ej säga er det. Vi fruktade omigen ert nej.»

»Nu säger jag det icke. Jag bifaller gerna.»

»Åh ja, hvad det anbelangar, så är min Berndt en så rar pojke, att det är letande efter hans make, och det enda dumma han gjorde, var att han flyttade härifrån. Han har ångrat det, ty sen kunde herr William ställa som han ville. Han hade ej mera ett par ärliga ögon vid hufvudboken; som hindrade honom -- ja, ett par ärliga ögon i hufvud boken. Men ungdom och visdom följas inte åt, och så ville Berndt nödvändigt bli sin egen -- men dumt var det både för honom och patron.»

Det var tydligt, att Berndt icke hade sagt sin mor, huru och hvarför han flyttade.

Patronen drog en djup suck, då han tänkte på, att han själf hindrat de ärliga ögonen att titta i firmans bokföring.

-

Fru Löfgren kunde ej öfvertalas att bli qvar längre än några timmar. När hon for, kallade hon till sig Gertrud. »Hör på barn», började hon med ostadig röst, »jag vet, att du är fattig -- jag vet, att Berndt sträfvar för hvarje styfver, jag vet, att han och således ni bägge få en hård kamp att bestå; men bed till Gud -- ja, det har jag gjort på mitt sätt, och Gud är inte så noga, han, hur kråksången låter.»

»Men se, lilla Gertrud -- jag kan inte rätt med, att ni gifter er, förrän I fått en grundplåt -- det vore inte bra.»

»Nå ja, Gertrud, blif inte rädd för mig. Ser du, jag är en gammal näringsidkerska -- ja, rent ut! -- en gammal

krögarmadam; men ett vet jag ändå, att med flit hjälper man sig, men icke med fåfänga. Denna grönrutiga är min högtidsblåsa. Hvad tycks -- känn! det är ull i det tyget.»

»Hör nu på, snälla Gertrud», började hon efter några minuters letande i kjolsäcken, »jag har satt upp mina tankar -- de äro simpla, kanske dumma; men se barn -- det är du, som skall göramin Berndts lycka eller olycka. Gud välsigne dig och honom i all tid», tillade hon och började snyfta.

Det var i sanning ingen vacker anblick att se madam Löfgren fälla tårar, men Gertrud fattade djupt rörd den ena af hennes klumpiga, röda händer och kysste den.

»Nej, barn! Det passar inte, att en så fin flicka kysser en så grof näfve. Annat såg den ut, när salig Löfgren friade och, efter litet krumelurer först, förstås, fick mitt ja.»

»Men låt oss nu vara lugna igen. Här ett bref -- det är stort och tjockt; men det innehåller det jag vet om lifvet och om lyckan och framtiden. Gå på din kammare och bryt det för dig själf och läs innehållet, sedan jag farit.»

»Se så -- farväl med dig, barn!» återtog hon raskt och bestämdt; »nu står hästkraken derute och fryser, och jag har två mils håll, innan jag får sticka näsan i varmt rum igen.»

Det dröjde ej länge, förrän den tjocka frun åter satt inbonad i sin släde och for utför gatan med en häst, som i bringremmen bar en klocka, omöjlig att höra, men nog för polisen att få skåda, om det gällde att fastna i dess garn för uraktlåtenhet att begagna bjällra.

Gertrud skyndade på sitt rum och bröt brefvet.

Några tjocka papper med sigiller föllo derur och en lapp, skrifven med en stil, som hade kunnat afskräcka till och med Champollion, så väl den äldre som den yngre, fastän deras nöje var att uttyda hieroglyfer.

»Genom Guds välsignelse (stod det på lappen) genom flit, huslighet och en fast förtröstan har jag samlat något litet, som du får att som din hemgift föra med dig i min sons bo.

Pojkar skola hjälpa sig självfva; sade alltid man min, salig Löfgren, Gud signe själen; ty de blifva odågor, om de veta, att de få pengar för intet. Derför har jag aldrig omtalat för Berndt, att jag hade en sparpenning -- utan han sänder mig ofta hjälp. Här har du dessa småsummor, som jag nu betalar med ränta på ränta. Papperen äro intecknade penningar -- de äro mina egna.Hushålla väl -- gör mig ingen sorg på ålderdomen. Gud välsigne er bägge!

Sara Löfgren.»

Gertrud skyndade till sina föräldrar.

Dessa papper innehöllo en förmögenhet af omkring tjugu tusen riksdaler.

-

Det är vanligt i romantiska berättelser, liksom i allmänna lifvet, att penningar anses liktydiga med lycka. Nu hade, Gertrud en grundplåt, och det dröjde icke länge, förrän handlanden Berndt Löfgren och jungfru Gertrud Körner voro samman vigda till ett lika lyckligt som vackert par -- det vackraste, som prosten i K-- sammanvigt, fastän han var gammal och grå och sett mycket i sina dagar.

Men på bröllopet kom icke gumman Löfgren, fastän ångbåtar gingo hvarannan dag.

I kalla vintern kom hon för att se sin sons blifvande brud, för att åt henne lemna det mesta af sin lilla förmögenhet; men nu kom hon icke, utan svarade: »Jag kommer icke på bröllopet; ty då skulle jag ha sidenklädning; men siden passar icke en gammal krögerska på Kungsholmen. Jag passar inte att vara med eder, men att tänka på eder och välsigna eder i denna vigtiga stunden, det passar en mor -- huru simpel hon också är och huru litet hon duger bland förnämt folk. På er bröllopsdag kokar jag -- som vanligt, sedan jag kom för mig själf -- min mat i kakelugnen; men jag tar hem litet maränger som efterrätt, och så tar jag mig ett glas gammal sherry af det slaget, som salig Löfgren för trettio år sedan fick till skänks af herr Middelfart. Och så dricker jag er

skål. Gud signe er alla!!!»

-

Den, som vill fördrifva några stunder inom en stilla och glad familjekrets, kan ej göra bättre än att bli bekant hos handlanden Berndt Löfgren i K. Der synes icke till denna skrytsamma lyx,som på ett så eget sätt utmärker uppkomlingen och till åskådning framställer den rikes öfvermod och den fattiges försök att flyga högre än vingarne bära. Berndt var en behållen man -- en af dessa verkligen aktningsvärda köpmän, som aldrig hafva annat än fullt goda varor och som aldrig bestämma sina priser efter köparens förmodade lättrogenhet eller förmögenhet. Och när man sett sig mätt på deri snygga, väl ordnade boden, der folk af alla klasser trängdes, och inträder på kontoret, finner man der en medelålders, efter utseendet ännu ung man vid pulpeten. När han ser upp, har man för sig ett par Ögon så bottenärliga, så lugna och så milda, att man just tycker, att innanför dem ingen ond ande dragit sina eldstrimmor genom själen, som åt ögonens glans ger sitt återsken.

»Blif qvar hos oss», sade han till mig, »blif qvar på en hvardagsmiddag», och vi gingo upp i öfra våningen. Der stod bordet dukadt för man, hustru, barn och biträden. -- det var en stor familj.

En stol och ett kuvert till -- se der hela anstalten för den främmande herrn. Det kändes så godt, att man ej gjorde sig det allra minsta bråk för min skull.

Fru Gertrud bar spår af sin forna skönhet. Den försvann ej med ungdomen; ty den berodde ej af kroppen, som måste åldras, utan af anden, som hos den gode alltid är lika ung.

»Har du skickat brefvet?» frågade frun. »Ja, det är klart -- mor får i öfvermorgon fotografierna.»

»Vet du hvad?» tillade han -- »min mor lefver ännu, men har aldrig besökt oss -- hon *vill* ej bo hos oss, utan kokar sin mat i kakelugnen, och det enda, hon ovilkorligt fordrar, är att årligen få barnens fotografier för att få se huru de vuxit.»

»Vi tömma detta glaset för min mor -- den gamla krögerskan på Bergsklippan större å Kungsholmen.»

Gamle Hörner är död, liksom hans för detta kompanjon herr William. Enda skilnaden dem emellan är nu den, att det växer blommor på gamle Hörners graf, vårdade af dottern och barnbarnen, hvaremot blott en stor sten betäcker herr Williams glömda stoft. På den flata stenen åka pojkarne kana midt i sommaren; men ingen tänker på den tyste slumraren derunder -- och väl för honom det!

Men slägten menar på, att gubben William de sista åren lefde som en narr och »åt under sig» för hvarje år, så att det var rätt väl, att han gick till sina fäder, innan allt var slut. Den stora stenen lades öfver grafven, innan hans sörjande anhöriga kommit i process med hvarandra; men just denna process är dock ett minne -- ty den varar ännu, lik ett infusionsdjur, som förökar sig genom själfdelning. Nu består den processen af tio andra processer, som således utgöra de välsignelsebringande frukterna af herr Williams »idoghet».

Vanans makt.

Det var en vinterqväll, men ej en af de ljusaste. En och annan stjärna satt blinkande vid horisonten, men på höga himlen syntes ingen; ty de fördunklades af månen, som dock endast som en smal skära syntes deruppe genom den disiga luften, liksom omgifven af en lös flock af bomull. En täcksläde med ett par hästar stod på höjden af en backe, och en dräng i livré gick omkring hästarne och gaf dem bröd.

»Huru långt ha vi fram?» hördes en fruntimmersröst inifrån vagnen, under det att man genom de halffrusna rutorna dunkelt såg ett par barnhufvuden titta fram för att betrakta det snöiga landskapet, som åt ena sidan stängdes af en mörk skog, hvars hoptofvade kronor aftecknade sig mot himlen.

»Jag vet ej», sade drängen, gifvande hästarne den sista brödbiten -- »vet inte, men derborta i hemmanet sade de

en mil eller så der omkring.»

»Bara Lind hittar.»

»Hittar! -- ah, hennes nåd, derom ar ingen fråga -- jag ser som en katt.»

»Ja, Lind, han ser som en katt», upprepade en liten gosse, som insvept i mammas resfilt satt på baksätet.

»Kan inte Lind köra vilse?»

»Kommer aldrig i fråga - hm - jag köra vilse, då skulle det vara riktigt otur.» Nu steg Lind åter upp på kuskbocken, och släden sattes i gång. Oaktadt det goda slädföret var det en smula ojämnt, emedan ett yrväder efterlemnat höga vallar, som hindrade farten, och dessutom hade hästarna gått sina tre eller fyra mil redan och voro temligen trötta. Snart kommo de resande in i skogen, der det ändå blef bra mörkt. Det gjorde ingenting, ty Lind såg som en katt; men det blef allt mörkare och mörkare, och det susade så ihåligt i skogen, och den smala skäran på himlen blef alltmera otydlig och försvann slutligen. Det dröjde ej länge, förrän det föll en hård kornsnö, blåsten ökade sig till storm och snön till stora flockar, som hvirflade mellan träden och sköto högt upp öfver deras toppar. Lind körde och körde, men se kunde han inte, emedan icke ens kattögon räcka till i ett sådant yrväder. Han måste lita på hästarne, som vanligen reda sig underbarligen, men äfven de förblindades af snöyran.

»Bara inte Lind kör miste, det är ett riktigt yrväder», sade fruntimret, men fick af sin lille gosse åter den trösten: att Lind såg som en katt. Men vägen blef allt. sämre, och allra svårast blef den, då man kom ur skogen och ut på en slätt, som ingen ända hade. Ännu trodde sig Lind vara på väg, fastän den var svår; men slutligen körde han upp med ena meden på en sten, så att släden lade sig på sidan, utan att dock välta. Lind gick af för att undersöka och fann då, att han kört miste och kommit ut på en kärräng eller något dylikt; men icke på någonting, som kunde kallas väg. Det blef allt svårare och omöjligare att hålla sig uppe - och slutligen stannade han. Det blef en förtviflan inuti vagnen - fruntimret klagade, och de bägge barnen gräto. De hade hört, hur farligt det var att köra vilse i yrväder och hört berättelser om en skånsk grefvinna, som körde miste på en torfmosse - och återfanns mot våren sittande med sina döda barn, en död körsven och två ihjälfrusna hästar i en torfgraf långt ut på mossen, i sin förgyllda res vagn. Yrvädret saktades - det aftog märkbart, och snart såg man åter den smala skäran, men långt nere vid kanten af skogen. Man såg ej annat än en ändlös snööken med några skogsremsor här och der och ej just så långt borta någonting mörkt, som icke kunde vara någonting annat

än öppna hafvet, som de skulle, utan att se det, hafva träffat på och kört ut i, om yrvädret ej aftagit och himlen något klarnat. Den resande frun kunde ej och ännu mindre barnen till en början fatta vidden af den fara de lupit. De voro långt ute i ett obekant slättland och vågade sig för ingen del in i skogen. Barnen började frysa, kölden tilltog hastigt, och vinden strök skärande skarp fram öfver det mörka landet. Lind ropade och »poade», så att det gaf genljud i den aflägsna skogen, men ingen tycktes höra honom, och allt kallare blef det. De stackars barnen klagade: »Mamma värm oss - värm oss, vi frysa ihjäl.»

Hvilka voro då alla dessa?

Jo, de voro enkan efter kapten Rosenstrahl och bägge hennes barn, som voro på resa till farbror Abraham för att fira julen. Det var farbror Abrahams ekipage och hans kusk, den hederlige Lind, som »såg som en katt» och ändå körde vilse. I sin förtviflan gick kusken fram och åter, »plumsande» i snön, för att hålla sig varm och »poade» emellanåt, fastän han ingen människoboning kunde märka i närheten. Men en gång hördes liksom ett svar - och Lind ropade - åter ett rop - och så fortsattes det, tills den ropandes röst hördes allt närmare och närmare. Slutligen kom en man fram.

»Huru i Guds namn står här till?» sade han vänligt. »När jag hörde ropet, trodde jag först, att det var en hornuggla; men så hörde jag poh! poh!»

»Käre man, hjälp, rädda oss, hjälp, hjälp! Mina barn frysa till döds.»

»Trösta sig lilla frun och småherrskapet också», sade. mannen, som i mörkret syntes vara en stark man. Här äro

visst goda råd dyra, men med Guds hjälp skall det väl gå - gubben är gammal, men har nog senorna qvar sedan ungdomen. Kryp in, småherrskapet, så tar jag bägge två på en gång - lilla frun får stanna qvar, tills jag kommer igen - kryp in i fallen. Var inte rädd för mig, småherrskap. Med Guds hjälp hinner jag fram till min stuga, och så skola vi må väl, må ni tro. Adjö, lilla frun!» Och så vandrade han bort i mörkret med de bägge barnen.

»Gubben är väl beskedlig han», sade den lilla flickan och strök på mannens grofva skägg.

»Förstås, förstås, småherrskap - gubben Krats är en beskedlig karl och har sjelf i sina dagar hållit på att frysa ihjäl. Begriper inte hvad gumman tänker på.»

I detta ögonblick glimmade ett ljus vid skogskanten, gumman hade tändt på en brasa, som sken genom den lilla fönstergluggen till en ledstjärna. Hon hade väl tändt förut, men glömt att skrufva upp luckan, och derför sågs ej ljuset förr än nu. Gubben Krats höll ord, fastän snön ibland stod honom till midjan. Gumman öppnade dörren

- det var en bra ful gumrna, och hade inte småherrskapet varit så frusna, hade de skrikit i förskräckelse. Det var en liten bofällig stuga med lersmetning i väggspringorna och en spisel, på hvilken en qvist-brasa brann och upplyste det lilla rummet. I sängen satt, yrvaken, en liten ljushårig flicka, som med en knyck på nacken kastade det långa håret bakåt för att kunna se. Hon smålog så godt, då de inträdande voro barn såsom hon själf, och äfven dessa försonade sig med gumman, när hon sade:

»Småplocket skall veta, att det är mitt barnbarn.»

»Småplock? mor! hvad är det? Passar det sig att säga småplock

åt småherrskaperna. Sätt nu på kaffekulpen, så att de få något att

värma sig med - adjö med dig - nu förestår det värsta» - och

dermed var gubben utom dörren för att åter vandra af i mörkret.

Det är ej svårt att föreställa sig moderns dödande oro; men

gubben kom igen och sade: »Nu leka småherrskaperna med Lisa,

mitt barnbarn, och allt står väl till -. gumman sköter om den saken

- och hon är så barnkär, gumman, så att det går som en dans för henne att bli bekant med små barn.»

»Gud belöne er! Gud! Gud!»

»Ah ja, det gör han nog, den gode Guden, fastän han ibland sätter oss på prof.»

Nu blef fråga att få upp täcksläden. Detta var ett mödosamt arbete, men lyckades slutligen, och sedan gick Lind och höll i, under det att gubben, som kände trakten, körde de uttröttade hästarne mot det glindrande ljuset.

»För si här går en bäck och har skurit under isen, så att vi måste köra en krok», sade gubben undervisande. Och slutligen kom äfven frun fram och fick kläda af sig sin tunna pels - den tjocka

hade hon lemnat barnen - och »det var en otäcking att vara tung», sade gubben. Kaffet var färdigt, om icke godt, dock varmt, och dracks af frun; men barnen fingo varm mjölk - gumman var i mörka natten i fähuset och mjölkade sin enda ko. Lind fick äfven kaffe, men tillika en tår bränvin i. »Litet krångel, ty det värmer», sade gubben, »mera än tre pelsar».

Det kan ingen föreställa sig, huru ljuft det känns att så der komma in från mörker och köld till ljus och värma. Barnen slumrade snart i syskonsäng med lilla Lisa på halmbädden, och de äldre sutto kring elden.

»Ja, hennes nåd, jag är en gammal soldat. Ja, hela socknen känner gamle Krats, som skär ut snusdosor och piphufvuden i masur-björk och förtjenar en smula till maten och så pension till smått - och det går undan för undan. Men Lisa är vår glädje - ja, de barnen, de rå ej för, att de äro vår glädje.» Den fula gumman var så

beskäftig och så vänlig, att man glömde hennes fulhet.

»Huru långt är det härifrån till Hildinge?»

»Hildinge? Hvad är det», sade gubben, »det ligger inte i vår socken.» Slutligen efter mycket funderande befanns det, att Hildinge skulle ligga omkring fyra mil derifrån - det vill säga, att de farit ett par, tre mil vilse åt motsatt håll - en upplysning, som på intet vis smickrade honom, »som såg i mörkret som en katt».

Påföljande dag fortsattes resan, och man anlände till Hildinge.

»Detta är då min stackars brors barn», yttrade major Rosenstrahl, när de bägge rödmosiga barnen föreställdes för honom, den barske mannen med de grå mustascherna, den raka växten och den raka gången; men han var nära sjuttio år, det är mycket det. Majoren, som var gammal ungkarl, ville upptaga de två barnen - Hildinge skulle bli deras rned tiden. Han var det äldsta - barnens far det yngsta af många syskon, och alla voro nu borta, och denne brodern hade lefvat i fattigdom om icke just nöd på slutet. »Rask gubbe den der Krats - åh ja, jag har en dosa af hans fabrik.»

»Jag vet ej, huru jag skall belöna dem», sade frun.

»Belöna? låt det bli min orosorg. Gud ske lof, att gubben begaf sig ut i mörka natten efter blott ett rop och att han orkade med sin svåra börda, ty pojken der, Georg, är en tung pjes att lyfta på - och lilla Ellen icke stort bättre, - Var det fattigt?»

»Ja det såg mycket fattigt ut, och deras kaffe var endast bränd råg.»

»Godt, de skola få ärligt kaffe. Nå, talade gubben om sin utkomst.»

»Jo, den är ej mer, än då han får sälja en dosa eller ett trä-hufvud till en pipa. Och det säljer han för högst en riksdaler, men äfven for tolf skilling, om behofvet är stort.»

»Godt, det skall blifva bättre. Lind hittar väl vägen, och han reser dit i morgon dag. Inte skall det folket behöfva svälta och fara illa - ty de ha räddat mina kära barn, dessa, som skola utgöra min glädje och min tröst på ålderdomen.» Och följande dag for Lind, men på ljusa förmiddagen, så att han ej kunde köra miste.

Gubben Krats och hans gumma kommo till Hildinge och fingo två rum i ena flygeln till sin boning. »Nu skall Krats bo här», sade majoren, visande dem de vackert tapetserade rummen. »Ni ha räddat mina kära barnungar - ni skola aldrig känna behof mera.»

Kratsen hade kommit som i himmelrike. »Vi skola göra dem riktigt lyckliga», sade majoren, och hans svägerska tänkte detsamma. De fingo ärligt kaffe af bara bönor, fin mat och fin tobak för pipan och alla möjliga beqvämligheter, ty hvarken majoren eller den räddade modern eller barnen kunde glömma den fasliga natten och huru gubben Krats som en räddande Guds ängel kommit till dem i deras högsta nöd - eller då hoppet var ute.

»Hör på, mor», sade Kratsen en dag, »inte förstår jag mig på det här kaffet - det är nog inte riktigt kaffe.»

»Jo, Krats, det är rigtigt - ja, utländskt kaffe.»

»Utländskt? Nej, tacka vill jag då ärligt svenskt kaffe, som är både tjockt och godt och inte en så'n vattensqvalpa, som de koka af de der bönorna - lägg något i, så det blir smak på't - nu smakar det som ett slag vid örat.»

»Ja, visst menar herrskapet väl - men -.» Maten från köket gillades icke heller af Kratsen, fastän gumman, som qvinnorna alltid göra, tåligt och tigande bar sitt kors; men visst tyckte de bägge två, att blomkål inte var att jämföra med vanlig hufvudkål och biff inte tusendedelen så god som en ärlig fläskbit eller en stekt sill - också felades oskalad potatis och soppan sedan af gryn och benskank. Det smakade.

»Inte kan jag begripa, hvad det nyttar till att 'jobba' ihop allt så konstigt, att man ej vet, om det är mat eller stickbacke man äter - och se på väggarna sådana rosor - hvad nytta de till? och se på den der blanka tingesten, som står i vrån, kakelugnen - visst är en öppen spis trefligare -- och sådana små pinnar till ved det är, som om Vår

Herre inte lät någon skog växa.»

»Men varmt är det», sade gumman, som nog gillade sin gubbes smak; men ändå ej ville klaga, fastän hon hundra gånger i veckan önskade sig tillbaka i sin stuga.

»Jag skulle inte bry mig om alltihop, bara jag finge riktig tobak». Med riktig tobak menade han sådan, som lät röka sig blandad med potatiskål och grodblad.

»Det enda, som gladde gubben, var barnen, som kommo ner till Lisa. Då kunde gubben sitta der och röka den der underliga tobaken och med tindrande ögon betrakta barnens lekar. »Huru det är, så äro barn ändå barn», sade han,, »men allt det andra är opp och nervändt.»

Redan under vintern började gumman, som fann, att Kratsen aldrig skulle hålla ut på detta vis, att underhandla med frun^ som var lättast att tala med, ty majoren, som menade så väl, var ändå »major», och det föll aldrig Kratsen in att säga annat än: ja, herr major l när denne frågade: »Du finner ju dig bra, gamle Krats?» »Ja, herr major.» »Vi, jag och min svägerska, mena så väl - vi vilja löna dig för din goda gerning, och vi förmå göra det, Gudi lof. Du är således nöjd?» »Ja, nådig major», och så gick det vintern öfver. »Jag ville nog bedja majoren få flytta hem i min stuga - men si då blir han så ledsen, och det har han inte förtjent.»

Gumman gick den rätta vägen, och frun började en underhandling med majoren, som fann, att vanan är andra naturen och att man långt ifrån gör någons lycka, då man går vanorna för nära. På våren skickade han, gubben Krats ovetande, folk för att reparera deras stuga. Deras gamla ko var införlifvad med majorens ladugård och var fet, så att hon sken, och gummans katt hade likaledes lagt på hullet och mådde väl i herrskapshuset; men Krats icke - han van trifdes och önskade sig tillbaka i stugan.

Fram på sommaren for herrskapet åt det hållet, och Kratsens

åkte efter för att återse sin gamla stuga. Ni må tro, att Kratsen var vid humör och roligare, än gumman på många år sett honom. De ärliga grå ögonen tindrade af fröjd,, och så hade han så roliga infall, gamle Kratsen, som varit en munter fyr i sina dagar. Och så kom man till torpet. Stugan var brädslagen, och gumman märkte straxt, att hennes lilla bod, der kon bott, nu blifvit en liten ladugård med tre bås, af hvilka det första och förnämsta intogs af deras egen gamla ko. Inuti var stugan sig alldeles lik - endast upputsad och tät - Spiseln hade fått en häll af järn, det var hela skilnaden. Möblerna voro de gamla, allt var sig likt - och till råga på lyckan stod der en låda full af den förträffligaste bondtobak, som luktade lång väg. Gubbens arbetsbänk stod der, men med nya järn.

Kratsens ögon skeiio af förnöjelse. »Se så, gamle Krats, nu får du bo här och dö här, när tid blir - i ditt eget lilla rike. Hos oss hade du det ej bra.»

»Jo, nådig major - det har visst gumman sagt; men -.»

»Neka icke för det. Det var ett misstag af oss alt vilja göra dig lycklig och rycka dig ur dina gamla vanor; men i din stuga skall du bo och trifvas väl. Ser du, vi ha ej satt några rosiga tapeter här - det är som förr.» Majoren hade på de gamles lifstid arrenderat en hage till bete och sände hvad som behöfdes från Hildinge. »Ser du, gamle Krats, på luckan är ett stort hål - derigenom skall din brasa lysa om vinterqvallarna för att visa vägen. Sätt ruskor utefter bäcken, så att ingen kör i, och gör så mycket godt du kan.»

Dermed for herrskapet till Hildinge. Det dröjde flera dagar, innan Kratsen riktigt förstod denna sin verkliga lycka att få lefva och dö i sin egen kära stuga och få sin vanliga mat och sin vanliga tobak och följa sina gamla vanor. Han kände sig nu lika stolt som han på Hildinge funnit sig nedtryckt, och han började åter skära dosor och pipskallar af masur och sälja dem i staden, men en afton kom han hem med två tjocka käppar under armen - och såg helt skälmaktig ut, den gamle Kratsen.

»Hvad är det för något?»

»Jo se, jag fick sälja många dosor i dag - och alla sade: är det du, som bor på Hildinge?»

»Ingalunda! Gubben bor i sin egen stuga och på sitt gamla

ställe - och så köpte de dosor och piphufvuden »immerbadd», och jag köpte - gissa, mor?»

»Kan inte, hvad är det?»

»Jo, ser du mor. de der rosorna på väggen voro ändå ej så dumma

- det är tapeter, mor, och dem klistrar jag opp i morgon dag. - Inte bra? på herrskapsvis hos E^ratsens - se på - granna rosor - hvad di skall gapa!» Gumman Krats, eller som hon i dagligt tal kallades Kratskan eller »Krattan», var enligt gamla vigselformuläret »sin man en lydig tjenarinna.» Hon hade äfven tyckt, att rosiga väggar sågo hyggligare ut än 4ersmetade; men hade icke velat säga något. Emellertid då nu far själf gått in på reformernas bana, så var isen bruten, och då hade gumman sin lilla önskan.

»Visst är ändå porslin snyggare än en grönpolerad lerskål» . - när man icke numera kunde få ärliga tenntallrikar - jo, hon mindes två stycken, som hennes mormor hade stående på sin hylla, blänk-skurade som silfver. Två sådana tallrikar voro det dyrbaraste hon kunde tänka sig - och ofta, sedan hon gift sig med Kratsen, hade hon tänkt: kan jag då aldrig ha råd att köpa ett par sådana. Emellertid upphörde bruket af tenn - de granna tenngjutarestånden såg man knappast till på marknaderna. Men porslin - sådant som majoren på Hildinge hade - vore väl ingen omöjlighet, sedan de nu hade det så bra. -- Kratsen tyckte så med, fastän han påstod, att »porslin inte var något annat än lerskrällen.» Gumman fick sin vilja fram

- och Kratsen funderade på att, om han kom öfver, skaffa tenntallrikar

- men si, man fick inte nu för tiden riktiga tenntallrikar - utan annat tyskt skräp - och Kratsen gynnade på intet sätt den utländska varumarknaden. Det var en blandning af gamla seder och nya behof

- en öfvergångstid för de gamla i deras lilla stuga. Barnbarnet växte under tiden upp till en fager mö, som icke fick gå länge ogift.

- Hon gifte sig i fjol med Nybyggs-Olas son, som blef rekryt och fick det klingande namnet Rubin. En hygglig, stark och bra gosse

- en duglig och nykter arbetare och så fin som en general, då han hade knekttröjan på sig. Det var ett både kärt och bra gifte, ty torpet var det bästa i socknen, fastän den förre knekten, »den latmasken», arrenderat ut det. Lilla Lisa hade en gammal plan, som hon nu utförde. Huru ofta hade hon icke hört mormors berättelser

om tenntallrikarne, som glänste likt silfver, och förstått, att ett par dylika skulle göra gumman lycklig. Och hon talade vid Rubin, och han köpte ett par på marknaden, och dessa gåfvo de gumman i julen. Det var något det! Och gumman kunde ej låta bli att låta de granna pjeserna glittra i ögonen på gamle Kratsen. Han betraktade dem, men sade ej ett ord. Det var nämligen han själf, som i många år ämnat köpa den gåfvan; men det hade aldrig velat räcka till - och nu kom Rubin- »pojken», och pekade fram med dem. Kratsen kände sig en smula sårad af sin gummas förtjusning.

»Åh ja», sade han slutligen, »du kan gerna sätta opp dem högt på hyllan, men si - inte vill jag äta ur dem - för de äro af bara bly, - ja, bly du, - hur du polerar dem, så blir bly ändå bara bly.» Den hederlige Kratsen visste ej af att han i sin metallrena karaktär nu råkat på den enda blysmula, der fanns - litet afund, som dock förädlades af kärlek till de sina och själfve Rubin, fastän denne - bevars! skulle göra sig »märkvärdig». Dessa tenntallrikar voro dock det enda tvistefröet i huset - i gummans ögon dyrbara som silfver - i gubbens bara bly; ty riktigt tenn finnes ej nu för tiden.

Ur Onkel Adams portfölj. Gamla grefvinnan.

ar ni eJ hört talas om gamla grefvinnan på Herresäter?

Nej ! Hvem är hon ?

Illa för er då! - Ni kände då icke en af de älskvärdaste människor jag lärt känna - med adel i hjärtat och en varm tro, som lefver opp i ädla handlingar. Tron är vårsolen, som väcker andens tusende blommor till lif, som gör, att

de dofta och bära frukt och frö, som ger välsignelse.

Vi inträda för första gången på Herresäter en afton strax före jul. Gamla grefvinnan satt i sin vanliga fåtölj vid ett litet bord, der hon hade skrifmaterialier och som var belastadt med en mängd papper. Hon var alldeles ensam vid sin lampa, sysselsatt med att läsa ett bref. Man kunde förstå, att den gamlas känslor växlade alltsom hon läste; de fina dragen skiftade - hon höll opp och började åter många gånger. Ändtligen hade hon genomläst hela brefvet, samman-vek det i dess gamla veck och lade det på bordet.

»Och jag skulle - ack! den ungdomen», började hon småleende. - »Till slut är det ändå mormor, som skall hjälpa barnbarnen. Men ändå (skakande hufvudet) ändå kan jag inte hjälpa den saken. Det synes», återtog hon efter några ögonblicks tystnad, »att Feodor är inne på den diplomatiska banan. Det är just diplomatiskt att vända sig till en sådan stormakt, som gamla mormor kan vara, då man begär en intervention.» Hon smålog åter, men mulnade plötsligen,

»Men - så god, så härlig också Stefani är, så skön - ja, det är rätta uttrycket - oskuldsfull och snäll hon är, så felas henne det vigtigaste, - det felas henne», tillade den gamla, med ett sorgset uttryck, »det felas henne det ingen uppfostran kan gifva henne - det felas religiös känsla, utan att det derför felas henne tro, hopp och kärlek. Jag har aldrig sett henne hänförd af en predikan; hon sitter der som en bild med torra ögon, då alla andras fyllas med tårar - hon beder, men efter formulär - nej, nej! det går ej an.»

I detta ögonblick öppnades dörren, och en flickröst hördes fråga:

»Får Stefani komma in, eller läser tant än?»

»Kom in, Stefani», sade grefvinnan halft undangömmande brefvet, »kom hit barn!»

Flickan skyndade fram. Hon var i blomningen af sin ålder, nitton år kanhända, med de mörka lockarne ringlande kring den sköna halsen.

Det vackra barnet satte sig på pallen vid gamla grefvinnans knä och riktade de glädjestrålande ögonen på henne.

Den gamla smålog, som hon plägade, godt som en förklarad och strök flickans mörka lockar åt sidorna, så att den fina pannan blef bar och sade:

»Du är mycket glad nu, Stefaui - lyckas det med dina julklappar ? »

»Ja tant; se här är morbror Axels bordduk - den är allt nätt, eller hvad säger tant?»

Grefvinnan betraktade med pröfvande blick det sköna knytverket.

»I sanning, du har öfverträffat dig själf - det skall glädja Axel.»

»Tror tant? Ack, tror tant? - Men», började hon, »tant må tro, att det allra vackraste har jag sytt åt Feodor- det är till en brefpress, som han skall lägga på sina diplomatiska akter. - Det kan ej skada, att litet vänskap kommer ofvanpå luntorna af beräkningar. Vill tant se?»

»Ja, gerna.»

Flickan skyndade ut.

»Stackars barn; hon tänker kanske lika varmt på Feodor som han på henne - och ändå passa de ej för hvarandra. Huru skall

väl en familj hålla ihop, särdeles en, der mannens hela verksamhet är verldslig - om han ej derhemma mötes ej blott af varm kärlek, utan äfven får, om man så bör säga, inandas den ljumma, balsamiska luften af en varm religiös känsla. Det är denna religiösa natur, som måste blomma der hemma och ej blott drifvas opp för att bära några till hälften konstgjorda blommor. Det är vid de lyckliga öarne, der allt är natur, och ej vid orangerierna, balsamfläktar kännas.»

Nu återkom Stefani.

»Nej se - en ensam dufva, som flyger öfver ett haf», sade grefvinnan.

»Ja, tant.»

»Det var en underlig bild.»

»Hvarför så?» frågade flickan och slog ner ögonen.

»Den ensamma dufvan öfver det vida hafvet - hvem är väl sä ensam ?»

»Tant, fråga icke - det är kanske dumt, kanske Feodor ej vill ha den.»

»Lilla Stefani, säg mig, hvad tänkte du, när du valde denna bild?»

Flickan teg en stund, lutade sedan hufvudet ned i den gamlas knä och hviskade: »På mig själf, tant!»

»Stackars barn! är jag då ej din mor?»

»Mera än mor, tant.»

»Mera? jag kan ej vara mera.»

»Jo», - sade flickan och uppreste hufvudet - några tårar glimmade i de sköna ögonen - »jo - ni är min välgörarinna - ni gör mig godt för Guds skull -- en mor skulle gjort det af instinkt, af m ed föd t behof - nej! nej! Tant - jag är nog den ensamma fågeln, jag, -- gifve Gud, jag vore den dufva, som utan att falla kunde flyga fram öfver det vida hafvet, utan att förstöra det bref, Skaparen fastade under min vinge.»

»Hvad säger du, barn?»

»Jo, ser tant - jag var mycket liten, då min mor dog; men jag minnes ännu en hel hop - och så var det en qväll jag satt bredvid sängen på min lilla pall, och min mor talade om sagor - en minns jag.»

»Låt höra, Stefani!»

»Jo», sade min mor, »det var en gång en vis man, som ville lära en hel hop fåglar att bära bref från främmande land till hemmet - och han tog dem som små och vande dem vid sig, då de ännu ej kunde flyga, och de voro så snälla och tama och togo sin föda ur hans hand och tackade honom så vackert för hans kärlek - men vingarne började växa, och de kunde flyga - då togo de ej mera födan ur hans hand, utan sökte den självfva; men då förde han dem alla - han hade tre, ea jagtfalk, en fiskmåse och en dufva - med sig i främmande land och skref så tre bref och fastade under vingarne på de tre fåglarne. Men i alla tre brefven stod: Släpp in i min lustgård den, hvars bref är rent och oskadadt; ty den har flugit trognast och längst. Och så släppte han de tre fåglarne. Och de kommo fram alla tre till sitt barnahem; men jagtfalkens bref var blodigt och sönderrifvet; han hade dräpt en oskyldig fågel på vägen, och under försvaret hade denne rifvit sönder brefvet och stänkt blod derpå. Fiskmåsen kom också, men hans bref var genomvått och hade möglat, ty han hade dykat under sin färd öfver hafvet efter fiskar, som lekte i vattenbrynet. Dufvan kom också, men hennes bref var oskadadt och rent, sådant den gode vise gifvit henne det. Hon insläpptes i sin barndoms blomstergård; men jagtfalken måste fly till klipporna i skogen och fiskmåsen till klipporna vid hafvet - och ingendera kom hem igen.»

Grefvinnan räckte ut armarne och sade: »Kom hit Stefani! - Gud låte dig bli dufvan, som kom hem med brefvet, hvilket den eviga kärleken och visheten fästat under din vinge - du har fått vingar, barn - ej för att flyga bort, utan för att uppsöka ditt barnahern.»

»Och ser tant», återtog flickan - »nu vet tant min tanke, då jag valde den bilden.»

»Ja - den är bra, barn! Gå nu.»

»Det finnes ändå ett varmt hjärta på min lilla Stefani. Men hon har rätt, hennes mor är icke jag.»

»Jag minnes väl den olyckliga emigrautskan, som kom hit med sina minnen och sitt språk. Dessa bägge voro hennes enda egendom. Hon blef språklärarinna; den goda frun - men ej länge. Sorgen

öfver mannen, som blef ett offer för septembermorden, klimatet, hennes fina kroppsbyggnad gjorde, att hon snart föll för döden. Jag kände henne icke förut; men en ruskig höstmorgon kom ett vandrande bud hit från staden med ett otydligt skrifvet bref. Det var på franska och innehöll en bön, att jag skulle komma till en lidande människa. Jag reste - och träffade den arma främlingen på hennes dödsläger

- bredvid sängen satt hennes dotter, ett sexårigt barn, blekt och sjukligt liksom modern. Denna bad mig taga flickan till mig - hon förmådde ej mera. Och - denna är min Stefani, min lilla snälla flicka, som jag ville så väl - och ändå, ändå! Det går ej an, att Feodor kommer hit till jul - då skulle blott kärleken bli ännu varmare, och han skulle upptäcka den för Stefani - han skulle inge henne tankar, som hon ej får tänka - förhoppningar,, som hon ej får ega - jag måste förbjuda honom att komma hit.»

Den gamla började skrifva. Det var ett svårt bref, ty hon hade så gerna velat, att Feodor och Stefani skulle bli ett par; men många betänkligheter stodo emellan. Ej så mycket Feodors föräldrar, grefven på Torstensborg och hans maka, gamla grefvinnans enda barn (hos dem hade mormor ett gifvet inflytande); men derför, att Stefani aldrig visat sig religiöst varm och således saknade den högsta och ädlaste af alla en qvinnas dygder. Men det var ej utan, att gamla grefvinnan väutade på någon väckelse, som skulle bringa Stefani till samma fromma och varma troslif, som varit den gamlas glädje och tröst.

Hon afrådde sin dotterson så väl att komma hem som att tänka på Stefani. Med ett ord: mormor ville icke hjälpa dem - och då

- då var saken också omöjlig.

Feodor och Stefani.

Det var påföljande vår.

Efter nu icke mina läsarinnor lära känna till hvarken gamla grefvinnan eller Herresäter, så har jag måst någorlunda beskrifva den

förra och måste nu börja att gifva er ett begrepp om ställets topografi.

Herresäter var en gammal gård, men nedbrunnen och nybyggd så många gånger, att på tre ställen stodo grundvalar efter det forna Herresäter, och ändå stod ett nytt på kullen vid sjön.

I den stora trädgården och parken, hvilka bägge hade att tacka gamla grefvinnan för sin tillvaro, hade man intagit alla dessa gamla grundvalar och murar, som ganska sanningsenligt prydde stället som ruiner.

Utanför parkens och trädgårdens ena sida gick vägen, skild från det helgade området af en bastant stenmur, men icke något annat stängsel. Klart sågs, att Herresäters härligheter blommade och buro frukt, omgärdade af ingenting annat än af kärleken för den gamla egarinnan.

Det hade händt för många Herrans år sedan, att några godsets pojkar temligen starkt beskattat grefvinnans fruktträd - hon hämnades på sitt vis. När frukten var mogen, sammanbjöd hon alla godsets barn att plocka. Det blef en måttlig skörd. »Sen I barn», sade hon med godhet, »sen I - jag har i år så litet att dela ut åt er - man har stulit bort frukten omogen - litet skall jag ha själf - litet skall torkas att ha till soppa åt er och edra föräldrar och de sjuka, och resten skulle ni få - men det är så litet i år - det ha en hop gossar, som inte förstå, att jag vill dem väl, gjort.»

Och så delade hon ut sina håfvor och sade: »Barn, låt frukten mogna, det är ingen, som förmenar eder.»

Efter den gången var grefvinnans fruktträdgård en fridlyst, helig ort, och frukten glänste som guld i solskenet, utan att det föll något barn in att klättra öfver och smaka på. Den dagen skulle ändå komma, och sen kunde man äta och ändå ha godt samvete; det är att slå två flugor i en smäll, tyckte barnen.

Stefani hade gått ner i parken för att tillse, om det lilla templet var i ordning till gamla grefvinnans födelsedag,

som snart skulle infalla. Hon hörde väl någon, som kom gången nedåt genom parken; men detta var en vanlig gångväg för arbetarne.

Plötsligen stod Feodor midt framför henne.

»Feodor! Feodor! hvad? är Feodor här?» ropade flickan.

»Tyst, Stefani. Väl att jag råkade dig. Se här, jag hade skickat bud till dig för att få tala med dig. Mormor får ingenting veta.»

»Tant! jo - Feodor skall väl opp till Tant.»

»Nej! hon är en fördomsfull gammal nåd - hon - med ett ord - Stefani - jag har på min utresa till Ryssland - dit jag nu fått befallning att fara - tagit en tio mils omväg för att träffa dig.»

»Mig?»

»Ja, flicka - jag vill blott säga dig - att, om du älskar mig - ack! det gör du väl, min barndomsvän? - så lyssna till inga råd, lyd inga förmaningar, utan lita på mig - jag blir väl också karl och får följa min egen vilja, och då är du min, evigt min.»

Den ståtlige yngliegen talade med hela hjärtats fullhet och slöt flickan i sina armar. - »Och så farväl, min älskade», hviskade han, och några minuter derefter hacle han hoppat öfver stenmuren och rullade bort från Herresäter. Stefani visste ej, om hon var vaken eller om hon blott drömde - hon glömde allt, Tanten, festen, den flygande ensamma dufvan - allt, och såg blott en bild: Feodors.

Resan.

»Således», sade gamla grefvinnan, »har han varit här?» »Ja, tant! jag kunde ej tiga för er - jag gjorde det i tre dagar, men då blef samvetsbördan mig för svår.»

»Stackars barn! Och han förklarade dig sin kärlek?»

»Ja, tant.»

»Och du?»

»Jag hann ej säga ett ord, förrän han var borta.»

»Kära flicka, berätta mig allt.»

Stefani berättade troget.

»Och du älskar honom?»

Stefani föll i den gamlas armar.

»Jag förstår barn - ja - ja.»

»Men Stefani», började grefvinnan, »tro ej, att jag vill förskjuta dig derför, att du är en främlings barn - ej derför,, att du ej har lika börd med Feodor - det jämnar hans namn, om det gjorde något - ej derför, att jag icke tycker, att du skulle bli en liten skön grefvinna

- nej, intet af allt detta; men barn - lägg handen på ditt hjärta

- säg! är du en sann medlem af vår församling - tror du fast på det du vid din nattvardsgång sade dig tro - är du varm, innerlig i din kärlek till din Gud och Hans Son?»

»Ja, tant! ja - vid Gud, det är jag.»

»Men du är så kall, då du hör Guds ord - rör dig då ej detta ord?»

»Jo, men -»

»Hvilket men?»

»Ack jo! tant», började Stefani, och klara tårar glimmade mellan de långa ögonhåren, »ack jo, men jag förstår mig ej själf - jag längtar, jag vet ej efter hvilka drömbilder; men det förefaller mig så kallt, så tomt i hjärtat och så kallt, så tomt i kyrkan. Tant! Tant l jag måste ej vara en riktig kristen - lär mig att bli det.»

Gamla grefvinnan lärde och förmanade - men Stefani förblef sig lik. »Hennes hela imagination är nu sysselsatt med den olycksalige gossen, som så tvärt förstörde hennes ungdoms drömmar», tänkte den goda grefvinnan; »hon måste se andra föremål än Herresäters park, som blott påminner henne om deras barndomslekar och nu om det sista uppträdet.» Följden af dessa tankar blef, att en månad derefter gamla grefvinnans stora resvagn stod framme - för en resa till utlandet.

Barnatron.

Man reste ej den tiden på järnvägar, man hade ej då funnit sig vid att helst vara ett transportabelt ting, utan man ville, då man reste, veta sig resa, lära något, samla minnen för själen och hälsa för kroppen, som man nu endast försätter från ställe till ställe för att uträtta affärer, på hvilka anden ej vinner annat än nya bekymmer och nya affärer och kroppen nytt transporterande.

Grefvinnan hade sin beqväma resvagn; hennes trogne Löfling, kammartjenaren och betjenten, som i salig grefvens tid följt sitt unga herrskap - lika troget, som han nu följde den åldriga, kunde reda sig förträffligt, emedan han nyttjade alla språk, utan att egentligen kunna något.

Löfling talade, gestikulerade och sammanrörde hela sitt ordförråd ur alla de språk, han hört - och gjorde sig begriplig öfverallt.

Det var han, som svarade för extrapost och som alltid blef vän och bror med postiljonen och gjorde resan i detta fall bekymmer-fri för sin matmor.

Grefvinnan hade gjort allt för att, som det heter, skingra tankarna hos Stefani. Det tycktes ibland lyckas, men ett moln sväfvade ändå alltför ofta på den klara pannan, och grefvinnan visste alltför väl, att detta var, då flickan tänkte på Feodor.

Hon visste också, att hon själf - mormor - var den enda, som kunde genomdrifva saken - och hon hade gjort det, om hon ej haft sina religiösa skrupler; sådana låta lika litet tala vid sig som siffror - man rår ej själf för att de äro giltiga.

Resan hade fortsatts öfver sex veckor och i många riktningar; ty den hade ej någon annan plan än den att omväxla.

Grefvinnan och hennes skyddsling hade legat natten öfver i Reute i Tyrol. Solen rann opp, då deras vagn drogs fram for att snart röra sig uppför och utför de sluttande, i zigzag gående vägarne, som slingra sig genom det härliga alplandet. Här och der tittade en bergspets fram öfver den andra och sken ljusröd i morgonskimret,

under det att skogarne, saftgröna och lummiga, drogo sin gördel kring bergens midja, och blomsterängarne utbredde sig vid deras fot.

Den gamla älskade solljus, som ett barn älskar, och ville så gerna se dess första strålar skimra på himlen - hon såg hellre en vaknande än en uttröttad, slumrande verld, och derför var morgonen henne så kär.

Nu stod vagnen der - frukosten var framme; men hvar var väl Stefani?

Löfling upplyste, att unga fröken, åtföljd af en af gårdens flickor, gått vägen fram, just den de skulle resa. Värdinnan på stället menade, att fröken endast gått före och glömt säga till.

»Men hvart?» frågade grefvinnan, som förstod detta försvinnande. Flickan hade gått opp fore solen och var borta, då grefvinnan skickade bud för att tillsäga henne att komma. Efter en stunds väntan sade hon: »Kom Löfling - vi gå, vi också - taga också en af döttrarna med oss - vagnen får komma efter.»

»Troligen», sade flickan, småleende, sä att ett par rader perl-hvita tänder glindrade - »troligen har hon följt Majcheni till 'Hei-land im Walde7 - det är nu bönvecka der.»

»Hvad? berätta!» sade grefvinnan långsamt framskridande, understödd af betjenten.

»Jo», inföll denne, »dessa här katolikerna ha en hop konster för sig och ligga och bedja till beläten.»

»Tyst, Löfling, det der förstår ni ej.» Löfling, som varit så länge hos sitt herrskap, att han fått en lätt anlöpning af deras bildning och således trodde sig bildad ända igenom, teg, men tänkte: Jag tiger; men vet nog hvad jag vet äodå.

»Bönveckan», återtog grefvinnan - »säg mig allt, min flicka.»

»Jo, just nu i September är den heliga bönveckan vid 'Heiland im Walde', och skaror af traktens troende gå dit för att bedja och offra vid den heliga bilden; ty då får man trettio dagars aflat - och visst behöfva alla den heliga kyrkans aflat.»

»Ja visst - vi gå dit - om det ej är för långt.»

»Der är en pater från klostret Mehreran, som förrättar bönerna, eljest står bilden ensam hela året om», tillade flickan.

Vid en böjning på vägen öppnade sig en fri fläck, och längst bort sågs ett högt stenkors och vid dess fot tvänne knäböjande qvin-nofigurer. »Låtom oss gå tysta», sade grefvinnan och nalkades stället.

De bedjande lågo, som det tycktes utan att märka det ringaste af det, som föregick omkring dem. Grefvinnan stod således länge på den förbilöpande vägen och såg, att de bedjande voro Stefani och hennes vägviserska, den lilla Majchen.

Bönen var slutad och patern, en ärevördig gubbe, uttalade af-latsformuläret öfver de bägge flickorna.

När Stefani, efter ännu ett knäfall, vände sig om för att skynda hem, . stod grefvinnan der. Den gamlas ansigte var blekt, så hade den oförmodade synen öfverraskat henne - hennes ögon voro allvarliga. - »Stefani - Stefaui! hvad har du gjort här», frågade hon.

»Jag har bedt», sade flickan och böjde ned hufvudet - »jag har fallit ned vid korsets fot och bedt - och med detsamma (fortfor hon) afsvurit min förra tro, mitt fädernesland och - min kärlek. Det är slut - allt.» Tårarne i de glänsande ögonen förrådde hennes inre kamp.

»Kom med mig, Stefani», sade grefvinnan.

»Och ni ädla gamla», inföll flickan, »ni vill ännu tala vid mig, då jag ej tror som ni, då jag ej är lutheran som ni - det vill ni, ädla grefvinna - ni, som är så sträng, så samvetsgrann i er tro, att ej en enda villfarelse får insmyga sig.»

»Hvarje sade, som är ädelt och godt, har sitt ogräs, som vi måste rensa bort», blef den gamlas svar.

Nu kom vagnen, och de satte sig opp.

»Berätta nu», bad grefvinnan Stefani, hvars ögon på en gång glänste af fröjd och beskuggades af sorg.

»Jo, tant - jag får ju kalla er så? Jag visste ej, hvad det var, som störde mitt hjärta, då jag bad, då jag besökte kyrkan eller deltog i dess bruk - det var ett något, som felade och som gjorde mig kall. Ack! i dag förstod jag allt, när Majchen berättade om

'Heiland im Walde', om underverken han gjort och alla dessa välsignelser, den bilden utbreder inom trons rike. Ack! det var, som om jag åter hört min mor tala om sina legender, hvilka smögo sig in i mitt öra och derifrån gingo ner att gömma sig i hjärtat. Der ha de legat slumrande ända tills nu, mina fromma barnatankar; så och icke annorlunda sågo de ut, de små änglarne, som stodo vid min hårda bädd, då jag vaknade, och som återkommo, när jag höll på att somna på qvällen i min moders arma hem.»

»Och vidare, Stefani - hvad ämnar du?»

»Jag ämnar», återtog flickan med styrka, ty hon väntade motstånd - »jag ämnar öppet bekänna mig till min mors religion, den är också min; under dessa bilder, åtföljd af dessa tankar, fick jag först känna Gud -jag kan ej bekänna honom på annat sätt; det är mitt sätt att nalkas honom.»

»Men, Stefani», inföll grefvinnan.

»Men»,, fortfor Stefani - »jag vet, att jag förlorar allt, fosterland, det enda jag har och känner, min gamla tro, som jag i många år arbetat med att älska - ja, jag förlorar Feodor för evigt - och er kärlek.»

»Tror du det?» sade grefvinnan och öppnade sin famn - »nej! nej! flicka, mig har du ej förlorat, mig har du vunnit, ty du har dock en religion! Du kan öfvergifva allt af kärlek för din barnatro - skulle jag förskjuta dig? - nej aldrig!»

Stefani hvilade vid hennes bröst och grät af onämnbar fröjd.

Sedan de lugnat sig, sade grefvinnan: »Fullfölj din handling, jag vill ej hindra dig - det är din barnatro, den i hvilken du är född, den hvilken din moder hviskat i ditt öra och den vid hvars ljus den första dagningen i ditt förstånd och hjärta började - det vore hårdt att neka dig detta, och jag förmår det ändå icke, om jag ville - du älskar din 'Heiland im Walde', äfven om du ej får tala om det - och får du ej, så måste du hyckla - hyckleri är den föraktligaste och syndigaste af all otro.»

Ett år derefter stod bröllopet mellan Feodor och Stefani i klostret Mehreran - ty Stefaui ville så. Den, som vid »Heiland im

Walde» först välsignat henne, den gamle presten, vigde henne också efter sin ritual; de voro förut vigda efter den lutherska på Herre-säter.

»Det är», sade gamla grefvinnan, »med religionen som med språket; man kan aldrig riktigt mer än ett språk, säger Göthe, och det är det vår moder talade, 'vårt modersmål' - man kan ej få mer än en fast och glädjande tro, och det är den, som vår moder lärde oss, då vi voro små - den är vår Gud, for hvilken först våra små händer knäpptes samman till bön.

»Och dessutom», tillade den ädla gumman, »vi gå helst den väg vi vande oss att gå i vår barndom, den känna vi så väl - äfven om en bättre blir oss bekant sedan, den blir oss ändå aldrig så kär - och målet nå vi nog ändå, blott vi veta, hvar det finnes.»

Det är längesedan denna gamla grefvinna gick bort - men på Herresäter bor nu Stefani och är på väg att bli en gammal grefvinna, hon också, lika älskad och vördad som sin ädla fostermor. Hon har väl sitt eget lilla bönkabiuett, der hon förrättar sin andakt; men hon söker ej påtvinga någon sin tro - hon har aktning för allas barnatro och bevisar med hvarje ord och handling, att kärleken är det yppersta budet. Själfva Löfling, som lefver qvar, ett gammalt inventarium på godset, har ändrat sina åsigter om »de der katolikerna», som fordom voro honom, den renlärige k ammar tjenaren, till förargelse.

Jag slutar min lilla berättelse, verkligen förlägen huru en sådan, utan att jag deri nämnt något tillnamn, kan försvara sin plats.

Hvad hette då den gamla grefvinnan? detta blir frågan, och hvad heter väl den nya grefvinnan på Herresäter? Jag får, jag kan ej säga eder någotdera; men sen er omkring i verlden, och I skolen finna många, många goda, ädla »gamla grefvinnor» att gissa på. En af dem är det kanske.

En glad själ.

finnes en sorts älskliga människor, som dock äro alla gamla förmyndare till en förargelse och alla sterbhuskamrerare till en galenskap. Detta vill säga, att allt »ordentligt» och i verldsliga ting förfaret folk ser ned på en sådan med det mest suveräna förakt, under det att de i sällskapslifvet intaga de högsta platserna och äro gunstlingar hos gammal och ung.

Dylikt folk är hvad man kallar glada själar.

Människolynnet har liksom vattnet och andra ting tre olika former, den fasta, den flytande och den luftformiga.

En glad själ är i flytande form - han smyger sig in öfverallt, han leker med lätta vågor, som falla mellan lifvets alla hinder, han är med öfverallt, stiger mot himlen och fröjdar sig i ljuset, men faller också ned i tårar som ett vårregn. De förnuftiga, de ordentliga, som icke gifva ut ett öre till en tiggare utan att i sin »bok» anteckna välgerningens belopp till efterverldens undran, likna is - det vill säga: fast och stadigt vatten, som duger att lägga i en iskällare och hvaraf man (som kejsarinnan Katarina af Kyssland en gång gjorde) kan svarfva kanoner, om man vill. Den tredje, luftformiga, är fantasterna - hypokondristerna, skalderna och Beethovens-karaktärerna, som finna sig en smula illa i detta jordiska och derför göra allt för att komma härifrån på så vacker fason som möjligt.

En glad själ trifves mycket väl här på jorden och är en af

dem, som i sitt hjärta bekänna sin svaghet all - han vill ha trefligt här nere i stoftets verld, och derför hvarken fryser han fast eller fördunstar, utan går »som vattnet mellan stenar».

En sådan glad själ är löjtnant Gyllensporre. Hvar han kommer, är han välkommen - flickorna ha sin fröjd att dansa med honom, spela å quatre mains med honom, skämta med honom, men ingen af dem litar på hans granna blå ögon eller det skälmska leendet, som leker kring hans fina mustascher,. De äldre damerna kunna ej heller låta bli att tycka om den glada själen, fastän alla med en suck mena på att han behöfver en »bra hustru», och göra sig synnerligt besvär att bland landsens döttrar utvälja en passande; men allt detta vet ej vår snälle Axel det allra minsta af. Klart är, att han väl en gång skall ha sig en hustru att hålla under armen, då herrskapet tar sig motion; men det är tids nog med den saken.

Han tycker i allmänhet om alla snälla och söta flickungar, men kan ej riktigt fundera ut-, hvilken af dem alla, som passar till fru - och särskildt till hans fru. ELela hans slägt säger: Du skall gifta dig, Axel! Och Axel har många gånger tänkt: Skall jag, eller skall jag icke? - Ska'? ska' inte? - men hvarje gång har saken blifvit uppskjuten, eller rättare, på svenskt manér - hänskjuten till en komité af vänner och väninnor, som han en gång vill rådgöra med - men när - vet ingen och minst han.

En sådan glad själ målar sig bäst själf, och det är derför en fägnad att inneha ett bref, som tecknar honom i hel figur - färglagd af honom själf. Detta bref, som är skrifvet till unge Axels kusin, en medelålders treflig och glad landtkapten, har följande lydelse:

Från löjtnant Axel till kapten Jakob Gyllensporre.

Heby i September 1867. Min hederlige kusin!

Det är klart, att du, som har ett bibliskt namn, måste i religion, moral och alla dygder, klokskap, vetenskap och konst, stå långt öfver en arm syndare, som blifvit uppkallad efter Tegnérs Axel - eller Axel och Valborg af Oehlenschläger - jag vet ej så noga; men mor min, gumman, var då i sin romantiska ålder - hvaremot faster, bevars, från början stått på biblisk grund, som det heter. Dessutom

är du kapten och har tre stjärnor på kragen och jag underlöjtnant med blott en.

Du har således alldeles rätt, då du tar mig i skola och råder mig att gifta mig med en flicka, som kan stadga mig och göra mig till en lugn åskådare af lifvets drama, i hvilket jag har en synnerlig lust att gifva gästroller; men det är sant, att det är beqvämare att sitta på amfiteatern och se på i stället för att själf uppträda som ett spektakel - som din fru mor (faster min) plägar uttrycka sig.

Nå ja! Du ser af ofvanstående adress, att jag är ute på rena allvaret för att fria, förlofva, gifta och stadga mig.

Har du någonsin sett en »qvinsperson» (så uttrycker sig vanligen vår gamle häradshöfding om dem, som kammarherren kallar »damerna», vi andra benämna »flickorna» samt bönderna »töserna»); har du sett någon flicka med så vackra, ärliga, förtjusande, leende ögon, som Rosalie Ekefelt - som räknas i slägt till slägten med oss, huru det hänger ihop? Har du sett någon, hvars ögon mera likna himlen än hennes - mera religiösa ögon? -

Nej! bestämdt, nej.

Jag har länge - längre, än du tror mig om, älskat den flickan, och hvar gång jag begått någonting extra dumt, så har jag tänkt: »Det skall Rosalie bota mig för»; men jag har uppskjutit att fria, för si - jag ville stadga mig en smula förut, förstås, och har hållit på att bereda mig, men nu är jag fyllda tjugufem år och har skaffat mig ett godt arrende och måste stadga mig, lära mig landtbruk och blifva en sådan der stadig frögurka till en blifvande bondkapten. Blif ej stött för det ordet; ty sådana kaptener äro ändå de bästa, de som lärt känna sina soldater, denna »folkbeväpning», som Karl XI, glorvördig i åminnelse, inrättade. Vi ungherrar, gentila gossar, känna dem blott som en del maskiner; men en bondkapten vet, att de äro människor - ja, ännu mer - att de äro medborgare, jordbrukare och passande till självförsvar, men rent af odugliga för en militärdespotism. En sådan bondkapten med boställe, en ärans man, som slutligen får svärdsorden, vill jag bli - ty det måste jag bli - och Rosalie skall bli min kaptenska.

Vi ha länge korresponderat. Du skulle läst mina bref! De äro alla mästerstycken i den moraliska genren. De vackraste principer

oeh tankar se'n, så att kapten skulle flatnat att läsa dem. Och huru enkla, hjärtliga voro ej hennes.

Vi ansågo oss naturligtvis for »bror och syster» - ty det börjar så alltid, då frågan rör parti mellan någorlunda jämnåriga. När en gubbstut vill gifta sig med en ung flicka, så börjar han med att vara en »faderlig vän» - en far för det »arma barnet», och slutligen så friar han, sedan han skaffat sig en ny peruk och nya löständer. När de unga gifta sig - det vill säga, sluta upp med att vara »bror och syster» - så draga de sig tillbaka i sitt hem och lefva lyckliga med hvarandra, men då gubben upphör att vara »en far» och blir make åt sin sköna, börjar han som förut att lefva med i verlden, bevista spektakler, baler och kalaser.

Således äro vi bror och syster för närvarande, men rebusen skall förändras. Då jag kom i morse klockan 8, var Kosalie den första jag råkade. Du kan ej föreställa dig, huru lik en dufva hon var i den enkla morgonklädningen och huru skönt hon smålog och räckte mig handen. »Välkommen, Axel», sade hon. - Det lät som musik i mina öron.

»Du kan ej tro», sade hon, »hvad dina bref gladt oss.»

»Oss? Hvad för slag? Oss?»

»Ja, mig och mamma och pappa», sade den lilla ängeln.

Var det ej väl, att jag lät min gode bror Koman, skolmagistern, alltid läsa igenom mina bref för att se efter interpunktion en? Var det ej en himmelens lycka, att jag ej skrifvit ett enda ord om något annat än en kärlek, som var så platonisk och genomskinlig som ett månsken! Om jag ej varit försigtig, så hade mamma och pappa börjat fundera, och få sådana personer tid på sig att fundera, så går det alltid rasande för en fattig gosse. En dylik måste först förtjusa flickan, så att hon inte tar reson, utan helt sonika dör, om föräldrarne säga nej, får en hjärnfeber, om de göra svårigheter. Kangerade karlar med skuldfri egendom och fyrti år på nacken kunna vända sig till föräldrarna först och af dem upptagas till »son», innan flickstackarn vet ett fnask om hela affären. Nu är jag, som du vet, hvarken rik, stadgad eller gammal - har endast en stjärna, och den blott på kragen till på köpet, samt har arrenderat en egendom i den »för-

hoppningen» att bli landtbrukare. Allt är ställdt på framtiden, och föräldrar vilja hellre ha en fågel i hand än tio i skogen.

Sedan råkade jag både gubben och gumman. Jag gick hela. förmiddagen med gubben omkring på gärdena, och du kan ej tro, huru vackert jag talade om gödning, plöjning och peruguano.

Gubben, majoren, är af gamla verlden och kan lika litet med konstgödning som med det nya representationsförslaget. Du kan lita på att jag var nitisk i att gå illa åt hans excellens de Geer och baron

Gripenstedt och att tala om ärtsådd och jordspindlar och för jordbruket gagneliga fåglar och med ett försvarstal för räfvarne, som hufvudsakligen lefva af råttor - om hvilket jag läst i böcker. Jag visste, att gubbens enda nöje var jagt.

Således allt väl klareradt på den sidan! På eftermiddagen tar jag ihop med gumman. (Fortsattes i eftermiddag; ty nu ringer det till middag, och en pigslänga förkunnar,, att »löjtnanten skall vara god stiga ner».)

»Bevara mig, tar ej Axel sig en middagssup!» sade gumman, då jag försäkrade, att jag aldrig smakade spirituösa, utom då jag förkylt mig. Jag hade en gång vid ett dylikt tillfälle druckit två glas punsch och blifvit så sjuk, så sjuk. Gummans anlete klarnade, ty hennes käre gubbe hade i ungdomen just varit en rummelkult, till dess hon omvändt honom och kommit så långt, att han fick en sup till målet och var nöjd.

Min dygd, käre bror, förtjuste gumman, och sedan jag vid bordet utbredt mig öfver frökentiteln och aftonbladsfröknarna och hela den reformen och talat om en fredlig politik och hjältemod, när det gällde - kommunalstyrelsen och de ökade utgifterna, samt låtit förstå, att folk ändå var folk och pack var pack - hade jag både far och mor på min sida. Rosalie skrattade skälmskt. Hon förstod mycket väl, hvarför underlöjtnant Axel Gyllensporre i andlig måtto framställde sig som en fotografi af de gamla på Heby.

Hon smålog - hon såg skälmskt på mig - vi äro således i hemligt förstånd med hvarandra. I morgon friar jag, ty Rosalie älskar mig - hon ser på mig förstulet - jag känner på mig, att hon, då jag ser bort, betraktar mig. Åh ja, profilen är oklanderlig. Hon skall bli min. Mera i qväll.

(Klockan åtta på qvällen.) Allt var bra! Föräldrarne aflägsnade sig som med afsigt. - Det låg så tydligt som dagen för mig, att de ingenting hade emot, att jag och Eosalie fingo tala i enrum. Hvilka förträffliga föräldrar!!

Dessutom finnes det ej här i huset någon äldre syster, som släpar med, hvart man vänder näsan. Dylika äldre systrar -- pappas döttrar i första giftet - älskliga trettioåriga mor, äro högst besvärliga, när man vill tala ett förtroligt ord med en pappas dotter i andra giftet, som nyss fyllt sina nitton år. Herran vete, hvarifrån de taga tiden, men med äro de. Således intet hinder, men jag lugnade mig för att ej synas påflugen. Dessutom har min lilla dufva den ovanan att tala om allting för mamma, och mamma har den ovanan att omtala allting för pappa. Så står det till med familjehemligheterna i den familjen; minst tre man högt veta hemligheten.

Vi sutto vid ett öppet fönster. Kaprifoliernas rankor viftade i den sakta aftonvinden, fåglarne qvittrade, och aftonsolen glindrade på den lilla insjön. Rätt som det var, afbröt Rosalie samtalet och sade:

»Bäste Axel, jag har en bön till dig.»

»Begär mitt lif, snälla Rosalie», sade jag förtjust.

»Nej, inte så mycket; men ändå mycket nog.»

»Hvad då? Tala! jag lyder.»

»Du kan ej tro, hvad dina bref gladt mig», återtog hon och slog ned de förtjusande ögonen; »man ser i dem en ren, lefnadsfrisk själ, ett visst ordningssinne - ja, själfva interpunkteringen är ett bevis derpå, och pappa, liksom mamma, tycker om dina principer. Du kan ej tro, hvad vi hålla af dig.»

Om jag ej blifvit en smula nedplattad i anseende till »interpunkteringen», som vännen Roman gjort åt mig, så hade jag troligen genast öppnat mitt hjärta, ty det kokade derinne som i Etnas krater straxt före ett utbrott.

»Du är den ende, som jag kan vända mig till», återtog Rosalie med ett tjusande leende, under det hon åter slog ned de himmelska ögonen. »Du håller af mig, är det ej så?»

»Jo, för evigt!» sade jag och fattade hennes hand.

»Ja, du, tro ej, att jag nu talar med dig utan mina föräldrars samtycke; de hålla också af dig.»

»Jag är den lyckligaste på jorden», utropade jag. - (Flickan ordentligen friade till mig; eller hvad tycker du,

kapten?)

»Jag ville så gerna bedja dig att komma hit den 28 i nästa månad och åtaga dig att vara marskalk på mitt bröllop med Lundman.»

»Lund . . . Lund . . . Lundman! Hvad är det för en?»

»Bevars! Du vet väl, att jag är förlofvad med häradshöfding Lundman? Han har denna domsaga.»

Jag steg upp. Blodet rusade mot hufvudet.

»Jaså, du tar en sådan der pennfäktare - en bläcksudder - en fy f-n!»

»Axel, jag känner ej igen dig», sade Rosalie och såg mig bekymrad i ansigtet, »Men du är den rätte. Du har ett varmt hjärta, sköna åsigter och talar bra, så att mamma och pappa påstå att...»

»Jaså, de påstå - hvad då, lilla Rosalie?» återtog jag och sansade mig; ty att föreställa en afsnäst älskare är bittrare än själfva korgen.

»Jo, du! Bevars, har du ej hört det?»

»Nej, verkligen icke. Jag blef - jag blef litet - litet, säger jag - litet Öfverraskad; men jaha - ja, visst skall jag vara marskalk på bröllopet.»

Hör på, kapten! Man prisar Brutus, som själf dömde sina söner till döden, men hvad är det mot en underlöjtnant, som med leendet på lapparne åtager sig att vara marskalk på en rivals bröllop, hvilket är ungefär detsamma, som om man skulle prestavera på sin egen begrafning. Om någonting är storartadt, så är det en sådan makt öfver sig själf, som var omöjlig i hedniska verlden; men religion och civilisation, ser du, ha så förmildrat sederna, att man tömmer giftbägaren, som det vore fråga om ett glas »guldkrona».

Nog af! jag blir marskalk på lagläsarens och Rosalies bröllop. Punctum.

»Jo, mamma sade, så snart hon hörde ditt namn: Axel, skall bli marskalk; ty han ser hygglig ut och kan lägga ut både på längden och bredden; och så smakar han aldrig punsch, hvilket är det förnämsta af allt; ty det är det allra farligaste för marskalkarne, som måste dricka med alla, så att de hunnit bli halffulla, tills de skola föreslå skålarne. Vi skola laga till en särskild butelj med

svagdricka och vatten åt vår snälle Axel, så att han kan dricka glasen i botten.»

»Och detta sade tant?»

»Ja, det sade hon, bäste Axel, du får din egen butelj.»

»Tackar ödmjukast. Tant måste ha fin människokännedom.» - Jag höll god min, fastän Eosalies skälmska blick sade mig, att hon gladde sig åt huru mina vackra seder kommo hem igen. Rosalie trodde nu så der lagom på möjligheten af en underlöjtnant, som afskydde punsch.

Ack, hvad hon var söt och snutfager! Och nu skulle hon gifta sig med en förtorkad jurist med krokiga skrif varefingrar och bläck på högra långfingret - en äldre karl - ja, en gubbe; ty han var ordinarie, och det blir man icke späd - man har åtminstone hunnit få grått hår på tinningarne och tour på hjässan.

Jag skuddar stoftet af mina fötter. Roman skall hjälpa mig med ett tal till brudfolket. »Alldenstund och emedan den lille guden i löndom pantsatt anförtrodt gods med mera», så skall det låta, om det skall gå i en jurist - en, som sitter vid ett dombord och rifver i stulna saker. Ja ja, Rosalie skall ärfva femtio tusen efter en gammal helig tant; testamentet har, bevars, lagmannen satt upp.

Säkra don! Han måtte hälla på hufvudet och klibba vid af sirap, den der herrn. Men, bror, klimatet förbjuder mig att göra hvad en annan skulle göra. E Q spanior skulle med en dolk aifärda herr »ordinarie» häradshöfdingen; en fransman skulle med en revolver skjuta flickan; en engelsman skulle skjuta sig själf; en dansk skulle »skjelde ham Huden fuld»; men jag är en svensk, tålmodig och ädel man. Jag blir marskalk på bröllopet och håller tal för

brudens föräldrar och slägt.

Förtviflad, döende, skakad i mitt innersta och så vidare, är jag herr kusins och kompanichefen

serbördige Axel.

P. S. Jag hade just afslutat förestående bref - »en skön själs bekännelse» - då det kom matbud till supéen; ty här mätes tiden med mat och drick. Man behöfver ej något annat ur än magen, och

jag tviflar på att majoren på många år begagnat någon annan tidmätare.

Också har boetten blifvit allt tjockare och gången långsammare.

Jag gick ner; (jag bor nämligen i det gula gästrummet, ty härads-höfdingen skall bo på det blå, sade pigan. Ja, gul och blå - ja, det vore en idé, det.) Jag gick ner.

Der satt en herre. - Presentation: häradshöfding Lundman! »Mjuka tjenare!» - »Mjuka tjenare», sade jag och bockade mig så stelt, som om jag gått af i bältestaden.

Lundman är en kuriös karl, utan både krus och komplimanger. Han tog mig i handen med helt andra tag än med skrif rare-fingrar.

Han ser inte ogalen ut, har eget hår och är glad som ett vinterny. Var det inte hin till jurist?

Han går i morgon ut på jagt. - En jurist, som skjuter hare. Har man hört på sådant? Har bror?

Supéen var, efter omständigheterna förstås, treflig. En sida försonade mig mera med mitt öde. Jag kunde ej märka detta välsignade tisslande och tasslande, denna affekterade kurtis, hvari ny-förlofvade gifva gästroler i första akten af den långa komedien, som kallas ett äktenskap. Det enda, jag kunde märka (och jag hade ögonen med mig) var då och då en snabb blick: hans full af vänlighet, hennes af innerligt förtroende; men han klappade henne icke, och hon hängde icke vid hans arm som en våt handduk. Det der tyckte jag om. Karlen är en karl och skulle ta sig väl ut som till och med löjtnant. Han har, sade majoren mig, rangerade affärer - liksom det skulle angå mig, hvad han hade!

Och så var maten slut och allt slut; och så togo vi godnatt och gingo upp till de blå och gula gästrummen. Vi kommo i prat - det gick undan. Min häradshöMing är en glad själ - men nota bene! - men med rangerade affärer. En märkvärdig sammansättning.

Karlen är bra, mycket bra! Jag gläder mig åt att lilla Rosalie skall bli lycklig. - Han är dessutom icke hälften så dygdig som jag: han dricker gerna punsch. Nog af - karlen är passabel och bra att ha i slägten. Godnatt.

(Påföljande morgon).

Nu skall brefvet afgå. Mitt hjärta slår lugnt som pendeln i mammas gamla pendyl. Jag har i natt utfunderat en hämnd; ty något skall han lida för han tog bort Rosalie. Jag narrar honom att dricka sig pirum dagen före bröllopet. Han skall ha kopparslagare och bondånger på den lyckligaste dagen i sin lefnad. Eosalie skall se djuret. Och jag sitter der med ett stop svagdricka i magen, men med en helgongloria kring min tinning.

Olika skolor.

va' en fasliger backe», yttrade gamle Per och höll inne de flåsande hästarne. »Sauna backar finns inte i hela Skaune», fortsatte han mumlande, under det att han mot knät bröt en kaka s. k, hästbröd, som han samvetsgrant delade mellan ett par stora, feta hästar, som dragit den tunga täckvagnen uppför Ramstab ack arne, hvilka i sin trakt äro namnkunniga, eller hvad man kallar »berömda», för sin längd, sina mångformiga svängningar och för alla de olyckor, som der timat, då de om vintrarne »stått som spegelglas».

Nu var det högsommar, och från höjden hade man en af dessa härliga utsigter, som skulle gjort en turists förtjusning; just något, som skulle tagit sig väl ut i en teckning eller en resebeskrifning. Gamle Per, stalldrängen på Georgsvik, såg ej all denna skönhet. Hans sinne var ej så »funtadt», att han brydde sig om naturen, ty som

infödd slättbo tyckte han, att berg och skogar voro fula och tråkiga både för folk och »ög». Hans favoritämne var hans ungdomshistoria; fastän Per som kuskelev på Flyinge under »Ehrengranaten» väl mindes, huru hans »glada ungdomsdagar» varit interfolierade med bra mycket stryk. Men »däd va ändau en roli' tid», fast man satt som det gällt lifvet, när man profkörde Ehrengranatens gamla faéton med gubben inuti. »Då vankades däd», sade Per, »mien smörj, om man körde på en sten eller så, men däd va ändau roliet,»

»Här är förtjusande», yttrade en ung flicka, som såg bra ut, utan att vara hvarken vacker eller behaglig. Hon var ännu i de så kallade slynåren, men redan i besittning af en självtillit, som åt hela hennes uppträdande gaf en karaktär af öfverlägsenhet.

Också var hon sin mors förtjusning och föremålet för sina tanters beundran; familjens skönhet, snille, konstnärinna - ja allt. Hon var van att beundras af alla som kommo till Georgsvik, och de enda, som ej kunde med fröken Betty, voro kammarjungfrun och pigorna samt godsets underhafvande, hvilka icke kommo i tillfälle att beundra hennes talanger.

»Förtjusande!» upprepade fröken Betty och hoppade ur vagnen. »Jag tar en skizz af det egendomliga landskapet, och du, Adolf, får se på.» Adolf var hennes kusin, löjtnanten, som sockensqvallret redan utnämnt till fröken Bettys tillkommande man. Äfven han hoppade ur, så att hennes nåd på Georgsvik ensam satt qvar med sin »Lady» i knäet och med sin mans syster, gamla fröken Olena Gyllenkrantz, vid sin sida.

»Ack, det barnet!» yttrade hennes nåd Gyllenkrantz, »nu tecknar hon sig ett minne af detta sköna ställe. Hör Per, är här inte vackert?»

»Vackert? däd växer ju inte ett strå på di backarna, bara skog och enebuskar och ingenting, som du'er ät äda. Dä va' just här i backen, som pastor Kröning körde ihjäl sej och hans bägge ög för-derfvades, så att man fick löfte skjuta dem; det var stor skada på ögen».

»Hvilken rå människa!» yttrade fröken Olena, som var en bedagad adlig jungfru, hvilken för bröstbeklämning hade med sig Ehrenkrooks karameller i en emaljerad kopparask, sådan man i våra upplysta tider har stående som en antiqvitet på ateniennen; ty mycket, som for trettio år sedan ännu fanns till temligen allmänt, är nu verkliga ålderdomslem-ningar från en förgången tid.

Hvar hafva alla dessa vackert emaljerade små dosor och askar, som i min ungdom prydde en och annan toalett, tagit vägen? Hvar dessa granna solfjädrar, dessa parasoller, som man numera vändt upp och ned, alla dessa familjporträtter, som prydde salsväggarne på en och annan adlig sätesgård ? Allt har försvunnit, är bortsopadt af den nya tiden, som ingen forntid behöfver.

»Ack!» sade öfverstinnan Gyllenkrantz och svepte en sjal kring »Lady», ty det drog från fönstret, som fröken Olena nödvändigt ville ha öppet i anseende till andtäppan, »ack, jag förstår knappt, hvarifrån Betty fått sitt briljanta hufvud. Aldrig har jag haft sinne för poesi, fastän jag läst mycket, och icke heller för talanger samt allra minst för vetenskap. Göran, man min, är en hedersman, men är alldeles icke fallen för hvarken det ena eller det andra, bara det växer bra på Georgsvik och han får väl betaldt för produkterna.»

»Men det ligger ändå», sade Olena, »poetiska anlag inom slägten - hax! hax! hack - hm, det är skönt att få andas frisk luft - det har», återtog fröken Olena, »hax! hax! - funnits verkliga skaldeanlag i slägten.»

Öfverstinnan mindes nu, huru illa hon förplumpat sig mot sin svägerska, hvilken verkligen skrifvit en romantisk berättelse, som (att man kan glömma sig så!) låg inbunden i rödt marokäng på förmaksbordet och som hette »Människohjärtat, själsmålning i tio kapitel, af Olena.»

»Ja, du har rätt», ändrade öfverstinnan, »men det egna är, att dessa poetiska anlag uppenbarat sig endast på fruntimmerssidan, icke på den manliga.»

»Man skall ej vänta särdeles poesi hos en gammal militär, som fått sin bildning bland 'kamrater', som är ett högst - hax! - hax! kuriöst slägte - hack!»

»Men ej nog dermed. Betty skulle, om hon varit gosse, blifvit en stor vetenskapsman. Botanik kan hon och förundrar ofta trädgårdsmästaren der hemma, då hon säger: det der är en delphinium, en pulsatiila, en verbena, en scorpioides - ett underligt namn för en så vacker blomma. Allt vet hon, och allt vill hon veta. Hon var alldeles förtjust, då menageriet förevisades i M. Der stod i tidningen, att på en viss dag skulle ormarne fodras med lefvande kaniner. Betty gaf sig nu inte, utan fick följa med pappa, och så fick hon se, huru de otäcka ormarne krossade de arma kräken led för led och ändtligen sväljde ned dem lefvande. Betty såg själf, huru de ännu rörde på sig i ormens mage.»

»Det är ändå underligt», sade fröken Olena, »att inan stiftar lagar mot djurplågeri, men låter ett det svåraste och ohyggligaste364 UK ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

sådant förblifva ett folknöje, ett tidsfördrif för massan. I sanning, det är ej vetgirighet, som lockar denna att beskåda dylika scener och afrättningar; det är barbariet och råheten, som uppmuntras i en form och straffas under en annan - hax! hack!»

Ingen kan neka, att fröken Olena hade fullt rätt; vi straffa djurplågeriet, men upphöja det derjämte till ett folknöje.

»Emellertid var det hos lilla Betty ett rent vetenskapligt intresse», tillade tant Olena försvarande.

»Ja, det är klart; hennes ömma hjärta rördes, det förstås», sade öfverstinnan, »men hon är sådan: vetande, kunskap och talang framför allt! Eljest är hon oändligt känslig. Här om dagen höll hon på att dåna, då en spindel sprang omkring på hennes krage. Hon blef så altererad, att hon bleknade, stackars barn. - Och för råttor, grodor och sniglar är hon rädd äfvensom för åskan och f Or det minsta buller samt för det minsta tecken till förebråelse. Pappa, som är knekt från topp till tå, ryter till någon gång; men då han märkt, huru Betty blifvit sorgsen och hela veckan icke talat och knappt velat äta, så har han numera upphört, men, stackars barn, hon har gråtit ut sin sorg vid en moderlig barm!»

»Ja, en öm mor är du, det kan ingen neka», sade fröken Olena och citerade en vers ur »Människohjärtat».

Blott för detta häfte på l ^ tryckark, som, då fröken Olena endast var nitton år, utgafs på farbror Abraham Gyllenkrantz' enskilda bekostnad och som i en tidning omnämndes med några smickrande ord, men som för öfrigt lästes af få - och köptes af ingen; blott för detta »Människohjärta» hade fröken Olena förfelat hela sin bana som qvinna. Hon var i botten en ganska praktisk natur och i sin ungdom långt ifrån obehaglig, men det olyckliga häftade »Människohjärtat» och det beröm, detta försök fick, förvandlade den beskedliga människan till en person, som bittida och sent och i drägt och åthäfvor förkunnade, att hon var en af dessa himmelens utvalda, som af recensenterna kallas för »snillen» och som den otacksamma efterverlden glömmer. Hon ansåg sig tvungen att hvarje ögonblick vara snillrik och lärd och stötte ifrån sig en hvar ung man, som, under andra förhållanden, skulle velat anmäla sig; men det finnes högst få, som vilja ha en hustru, som icke kan något annat än tala om grekernasOLIKA SKOLOR. 365

filosofi eller som kan uppläsa poemer på tre, fyra språk och som dertill själf är »produktiv».

Fröken Olena fann själf, att hennes »Människohjärta» väl var snillrikt, det förstås, men icke »gediget», icke genomtänkt nog. Hon studerade derför stora mästare och läste filosofi och historia och hundra andra ting. Först när hon hunnit till sina trettio år, uppträdde hon med en bok om »Qvinnan». Men recensenterna voro nu helt annorlunda än elfva år förut, och »Qvinnan» förpassades utan appell till snusboden.

Sedan förblef fröken Olena en »misskänd» storhet, som ingen annan hade att vädja till än sina slägtingar och efterverlden, som skulle göra henne rättvisa. Under tiden hyste hon riktigt hat till alla författarinnor och kunde icke ens med författare. Helst hade hon sett, att verlden varit utan all skönlitteratur, hvilket varit bättre än den usla, som nu erbjöds.

Dock, den litterära och snillets ära skulle vara i slägten, och derför hade fröken Olena genom sina råd ledt fröken Bettys uppfostran och lyckats så till vida, att Betty visste mycket och trodde sig veta mera än mycket och att hon

var rik på talanger och »förmågor».

Kusinen, unge Adolf, var från början utsedd till Bettys man i framtiden och in vandes att beundra henne i allting; ty det vill exercis till att lyckliggöra en snillrik gemål. Löjtnant Adolf var en mycket böjlig natur och skulle bli en den allra förträffligaste man och egare af Georgsvik och den framtida, snillrika egarinnan. När man nu får veta, att Bettys mamma var en smula enfaldig och tillika tog åt sig allt det beröm man slösade på dottern, så har man familjetaflan färdig.

»Det var ett 'näpet' landskap», yttrade Betty, som nu återkom. »Jag skizzerade den lilla vyen för att ha den i mitt resalbum. Hvad sägs? Det lilla huset, som speglar sig i insjön; kyrkan der borta och dessa holmar med ek och gran, som höja sig öfver vattnet; allt detta är motiv till en tafla i olja.»

»Som du bör utföra», inföll mamma. »Professor Carleqvist sade, att din pensel var bred och saftig.»

»Ja, gör det, söta Betty! yttrade fröken Olena. »A propos denna vy - den är verkligen charmant - faller mig i minnet några ord jag yttrade i 'Människohjärtat':

'Invid den insjön blå,

Med näckens liljor på,

En hydda står, der friden

Ej störtas utaf tiden,

Fastän hon gammal är och grå.'

»Och i sanning», tillade fröken Olena med bruten röst och snöt sig, »äfven människan blir gammal och grå; men 'friden - ej störtas utaf tiden' - det ligger profetiska tankar i dessa ord ur mitt Människohjärta, som recenserades i Allehanda af kongl, sekter Prackarén - som var en förbåldt hygglig och snillrik man.»

»Ja, det var en mycket hygglig ung man», instämde öfverstinnan, klappande Lady, som ville morra åt Betty, hvilken hade sitt nöje i att förarga djur och särskildt Lady.

»Se så, Adolf, säg åt Per att köra!»

Vagnen rullade fram och försvann i backkrökuingen.

Det var qväll; solen låg glindrande öfver skogsranden och sken så ljusrödt på kyrktornet samt speglade sitt purpur och guld i insjön. Nere vid stranden satt en sjuttonårig yngling och läste i en bok, och det var hans skyldighet, ty han var gymnasist och tillika informator för pastor Sandegrens ende son, en rask och glad tolfåring, som hade godt beröm om sig. Så påstod klockare Söderstedt, som förstod sådant och hade en syster i staden, som »lefde på skolpojkar», bland hvilka de nu presenterade två voro, så att säga, de förnämste.

Det dröjde ej länge, förrän en flicka och en gosse kommo utför backsluttningen i full fart. Gossen var discipeln, komminister Sandegrens ende son Axel, och flickan hans enda dotter - tretton år och kanske en vinter; så der omkring var det, och hon hette Maria.

»Nej, se Gustafsson, som ligger och läser! Beständigt läser han», småskrattade flickan, »hvad är det, med förlof att fråga?»

»Euklides», sade gymnasisten och såg upp under föresats att se märkvärdig ut.

»Ja så - Ömkliges», - återtog flickan med en så lustig min, att Anders Gustafsson omöjligen kunde låta bli att skratta.

»Ja, det är kunskaper, det», sade han, »vet inte Maria, hvad Euklides är för något?

»Åh jo men, vet jag så; det vet jag af Axel.»

»Och hvad sade Axel då?

»Att Euklides var en bok om streck och prickar och att en rak linie är den kortaste vägen mellan två olika punkter; men det vet katten också.»

»Ja, Maria», återtog Gustafsson, »och att två sidor af en triangel alltid äro större än den tredje - huru de tagas - förstår hon det?»

»Ja bevars! en stäfva i en bytta är alltid mindre än hela byttan, huru hon tages», fortfor Maria att skratta. »Jo, det är en lärdom! Axel der, min kära bror, är så lärd, så lärd och går och dinglar med sina gråpappersböcker; men han är så enfaldig och dum ändå; - är du inte, Axel?»

»Ah, inte är jag så dum; men med en sådan näbbgädda som du, så -»

»Reder du dig klent, ja, det var just det, jag sade. - 'Ja, om vi fruntimmer ej hade bättre förstånd än herrarne', brukar mamma säga till pappa, när han har glömt något och mamma har reda på det, och då småskrattar pappa och säger: 'vi tänka vetenskapligt; men ni fruntimmer flöja öfver alla hinder'.

»Nå, Gustafsson sitter der och tänker på de två sidorna och på byttan. Såg Gustafsson vagnen derborta på backen för en stund sedan? Må tro, der satt ett grant fruntimmer och ritade der borta i backen. Ja, vackert är här, och det säga far och mor och jag också. Och så ha de framlefvat lyckliga dagar i den der grå stugan, ty inga hålla af hvarandra så mycket som de. - Vet du, Axel», tillade Maria och räckte ut sin hand åt brodern; »jag hörde här om aftonen, att de bägge talade om sina lyckliga år, och då sade far: 'Gud låte oss få glädje af barnen!'

»Då tänkte jag: Gud låte oss aldrig göra våra föräldrar någon sorg. Vill du lofva mig det, Axel?»

Flickans hela uppsyn var förändrad. Det låg någonting så in-368 UR OHKEL ADAMS PORTFÖLJ.

nerligt i den blick hon fastade på brodern, att denne räckte henne handen och sade: »med Guds hjälp - ja l» Gustafsson hade betraktat dem bägge, men nu slog han ned ögonen.

»Nå, Gustafsson, är det ej bra, att barn lofva hvarandra att aldrig göra sina föräldrar sorg? Vill inte Gustafsson vara med om det löftet?»

»Huru är det, Gustafsson?» frågade Maria allvarligt. Ynglingen teg.

»Jo», började ynglingen och skakade på hufvudet, »det är så, att jag ej kan gifva ett sådant löfte. Min mor har sorg af mig - ja, det har hon.»

»Din mor?»

»Ja, ser Maria, min mor var enka, ty min far dog, när jag var tre år gammal. Jag hade blifvit stora gossen och körde tröskverket i Hjulsta, då jag - det var nu fyra år sedan - en gång kom upp i herrskapets rum och fick se så många stora, rara böcker. Gamle kammartjenar Olsén, som är en beskedlig gubbe och som går deruppe som en gårdvar, sade: 'Ser du, Anders, på den der hyllan stå alla sorters böcker om hela skapelsen - sol, måne och hela verlden med allt hvad deruti är - och der står om allt hvad som händt i denna verlden, och i de der andra böckerna står hvad vår tro är, vår kärlek och vårt hopp.'

Det var som om en solstråle trängt in i min själ genom en springa på en fönsterlucka. Nu först såg jag, att jag var i mörker

- derutanför var sol och värme och utsigt öfver hela skapelsen. När jag kom hem om qvällen, kunde jag ej äta. - Jag lade mig, men min mor hörde, att jag snyftade, och hon frågade, hvad det var.

'Det är något omöjligt', sade jag, utom mig af sorg,

'För Gud är intet omöjligt', sade min mor; 'tala ut, Anders!'

Jag talade då om böckerna och allt hvad de skulle innehålla.

- Jag vill läsa - endast läsa.

Derför, Maria, skär det mig i hjärtat, då hon skrattar åt min läsning. Kanske det, så tänker jag, endast är att skratta

åt, och ändå har min mor sorg af mig!»

»Jag skall aldrig skratta mera, käre Gustafsson», lofvade flickan; »lär mig också litet af er lärdom, men - fortsätt!»OLIKA SKOLOB., 369

»Påföljande dag körde jag åter tröskverket. Det gick i ring - i ring - i en evigt enahanda ring -- men jag körde illa - jag tänkte på de många böckerna.

När jag kom hem om qvällen och hade lagt mig, grät jag tyst; men hur tyst det var, hade min mor hört mig, och snart satt hon bredvid mig och strök håret ur pannan och sade: 'var inte ledsen, Anders; du skall få gå till prosten på försök, och har du verklig fallenhet att läsa, så har Gud sina utvägar. Sörj bara inte längre!'

Sedan fick jag gå till prosten, och huru det var, så skulle jag in i skolan.

Min mor gaf mig några riksdaler. Hvar hon fått dem ifrån, visste jag ej då. Jag for glad in till skolan; jag läste för brinnande lifvet, och då och då fick jag pengar från mor och många hälsningar. Genom prosten fick jag kondition för ett par små gossar, som kunde mindre än jag, och slutligen efter två år blef jag gymnasist.

Då for jag hem igen de tio milen och kom till min mor. Hon hade åldrats och var liksom förlägen, när hon tog emot mig.

'Båd prosten dig ej att vara i prostgården?' frågade hon, 'nu är du bättre vand, än jag kan ha. Gå till prostens!'

'Nej, mor, jag blir qvar', sade jag; 'jag vill ligga i min gamla säng*. Hon prutade emot, men jag var envis som alltid.

'Men du är bättre vand, Anders', sade hon; 'du hade mycket, mycket bättre i prostgården.5

Jag var mycket trött och låg så godt i min gamla bädd, att jag snart somnade. När jag vaknade vid första dagsstrålen mellan balsaminerna, hörde jag min mor, der hon låg, mumla något. - 'Är ni vaken, mor?'

'Ja, käre Anders', sade hon och vände sitt ansigte mot mig. Ögonen voro röda - stackars mor! hon hade gråtit; nu var det hennes tur.

'Mor har gråtit - hvarför grät ni, mor?'

'Ah jo, jag bad Gud för dig, Anders, att du skulle få det bättre i dina dagar, och så tackade jag Gud för det du sofvit så godt i din mors koja/

'Ja, tack sjélf mor', sade jag muntert. 'Med Guds hjälp skall jag löna er, ty då jag får något, så skall ni komma till mig.'

'Åh, jag kan ej vara med bland dina gelikar', sade hon; 'det går inte an/

Den dagen måste jag lemna henne. Hon sade mig rent ut, att hon hade ingenting att gifva mig. Sin enda ko hade hon sålt; största delen af det lilla bohaget äfven, och den gamla 'träsmällan', som med sin enda, svarta visare utpekat min barndoms stunder, var borta.

»Nog af», slutade Gustafsson sin berättelse, »min mor hade vändt allt i penningar för att hjälpa mig i skolan, och denna skolgång skiljer mig för alltid från henne, försätter mig i en krets, der hon icke passar eller har ett rum. I, lyckliga barn», tillade han och tryckte de bägge syskonens händer - »I kunnen lofva att aldrig göra edra föräldrar sorg; det kan icke jag.«

»Stackars, stackars Crustafsson!» sade Maria och såg honom ärligt in i ögonen.

»Snälla Maria», sade ynglingen då, »jag arbetar for att glädja rnin mor, för att löna henne, men - jag kan det aldrig!»

»Jo, läs han sin Euklides, så får man se, hur det går sedan.»

»Jaså», sade fröken Betty, som satt och läste en engelsk roman på originalspråket, men undankastade den och tog en tysk, den hon äfven snart kastade undan och tillgrep en fransk modejournal. »Jaså, mamma vill således, att jag skall gifta mig med kusin Adolf! Åh ja, hvarför inte! Det är så här i verlden, att de så kallade salongs-hjältarne sakna studier och de studerade och lärde sakna umgänges-gåfvor. Männen äro idel halfva personligheter; man träffar ej en enda, som i sin helhet förtjenar en bildad qvinnas aktning och kärlek, ty det är nu ett och detsamma.

Jaså, Adolf 'älskar mig outsägligt' ha ha ha! Ja, mamma lilla, Adolf har verkligen icke mycket att säga - det behöfs ej mycket till, förrän han råkar in på det 'outsägligas' område. Stackars Adolf! mycket god - kanske för god för mig; men - ja - det förstås, att jag säger ja. Någon skall jag väl göra lycklig, som det heter, och då är den beskedlige Adolf lika god som någon annan, och en beskedlig man blir han, det är då ändtligen säkert.»

Några månader derefter firades ett glänsande bröllop på Georgs-

vik, och i samma vecka reste de unga tu till Italien för att i Milano fira smekmånaden.

»De äro som skapade for hvarandra», sade fröken Olena. »Det är en kärlek - ha ha hax! - uppammad med modersmjölken. Hvad de skola njuta under Italiens mörkblå himmel, der solen sitter som en guldsköld på den stålklädde riddarens breda bröst.»

»Det var grant sagdt, kära Olena», sade öfversten, »men väl är, att det välsignade bröllopsbråket tog slut. Goda fyrkar kostar minsann resan.»

»Åh ja; men dertill ha vi råd, käre Gyllenkrantz», sade öfvers tinnan.

»Och få deraf evig glädje», tillade Olena.

Några år hade förflutit, då vi åter hälsa på vid Georgsvik.

»Det är omöjligt, mamma; jag står ej ut med att blygas för min okunnige man, som ej har annat att tala om än hästar och hundar och sina karlbergs historier. Och så är han jalu på hvarenda människa med litet kunskaper och talanger. Han började redan i Italien, då jag talade med en ung musikus. Jag talade italienska, men min käre man kunde blott sin lilla franska och ville lägga sig i samtalet. Mamma skulle sett, med hvilket förakt signor Alexandrini bemötte min snillrike man. Nej, det är omöjligt.»

»Således återstår blott promotionen», yttrade pastor Sandegren, sedan han läst ett bref, hvilket hans hustru, läsande öfver hans axel, redan genomögnat.

Den goda pastorn! Hans ögon lyste af glädje.

»Och vår Axel går också framåt», sade hon, »på sin bana.»

»Ja, för det kunna vi tacka Gustafsson», sade pastorn, »han var alltid en bra gosse. Och han kommer hit med Axel om några dagar.»

Det var ej utan, att pastorskan från barndomen fått en ogemen respekt för filosofie doktorer och magistrar. Hennes far, komminister Hamngren, och hennes man, pastor Sandegren, voro ingendera ma-

gistrar, och CD, som öfvergick dessa bägge, måste vara en utmärkt och mycket lärd man.

Maria tycktes ej reflektera öfver lärdomsgraden, men var mycket belåten med att »pojkarne» skulle komma hem.

När de bägge ynglingarne kommo, svek modet dock den stackars Maria. Gustafsson såg så manlig ut och hade ett helt annat sätt att umgås än för fem år sedan, och då till på köpet såväl pappa som mamma bemötte honom med ovanlig uppmärksamhet, blef hon blyg och visste ej riktigt, huru hon egentligen borde uppföra sig. Gustafsson var der ett par dagar, och hans sinnelag stod i fullkomlig harmoni med den forne gymnasistens och informatorns, hvarför Maria snart kände sig bekant med den långväga gästen.

En afton påminte Anders Gustafsson om scenen vid sjön, om sin mor och detta: »jag har gjort henne sorg», som så ofta föresväfvat honom. »Snart», sade han, »skall jag löna hennes kärlek. Nu kan jag understödja henne och

har redan köpt en ko åt henne samt litet sängkläder och annat hon kan behöfva. Hon lider ingen brist - Gud ske lof för det! Jag kommer att bli prest på landet. Så snart jag är prestvigd och får en komministratur eller ett litet pastorat, så gifter jag mig - om någon vill ha mig. Men», tillade han skälmskt småleende, »det må gå huru det vill, men min mor skall bo hos mig, och min hustru måste älska henne för min skull och för hennes egen.»

Maria var uppmärksam, och hvarje ord träffade hennes hjärta och väckte till lif känslor, som hon aldrig velat begripa; men då Anders - den käre barndomsvännen - med en viss tonvigt sade: »min mor skall äfven vara min hustrus mor», gaf hon sina tankar ord och svarade oskyldigt: »Ja, vi ta' din mor till oss!»

»Lofvar du det, snälla Maria», sade Anders vänligt och fattade hennes hand.

»Hvad sade jag?»

»Jo, kära Maria», inföll modern, »du sade en alldeles obegriplig dumhet - jag kan inte förstå ...»

»Men jag förstår den af hela mitt hjärta», sade Anders Gustafsson. »År det ej så - vi taga mor till oss? Hvad säga nu far och mor?»

»Jo, jag säger», började pastorn, som i botten var en gladlyntOLIKA SKOLOR. 373

karaktär, »jag säger att, fastän Maria på sätt och vis friade själf, så tycker jag, att ...»

»Att det var ganska opassande - hvad skall Gustafsson tänka?»

»Åh jo, mor, han tänker att gifta sig med Maria, och dertill gifva vi vår välsignelse.»

Och så togs der fram en urgammal portvinsbutelj vid supéen, och så drack man de nyförlofvades skål.

»Tack, snälla Maria, för det du förkortade mina preludier! Det var svårare att fria, än jag föreställt mig.»

»Men», sade Maria, »jag kan ingenting. Du skulle haft dig en hustru med kunskaper och lärdom. Du är själf en lärd man pch fordrar kanske mera, än jag kan fylla.»

»Ja, det har du rätt i», sade han småleende; »du är allt bra okunnig för att gifta dig med en filosofie doktor. Jag vet ej ens, om du bevistat någon skola.»

»Nej, Anders, jag har ej gått i någon annan skola än hos mamma.»

»Jaså, du kan intet mera än mamma?»

»Nej, Anders, Gudnås så visst!»

»Ja, det var beklagligt; men din far har snart i tretti år varit lycklig med sin »okunniga» hustru, och jag har beslutat att göra som han. Lofva mig att i allt likna din mor - och jag skall tacka Gud för att du ingen annan skola har haft och ingen annan ärelystnad känt än den att vara en ädel qvinna.»

Många år derefter innehöllo tidningarne berättelser om huruledes öfverstelöjtnant Adolf Gyllenkrantz och hans ädla maka firat sitt silfverbröllop med en stor fest, som varit besökt af deras talrika vänner. Tryckta verser blefvo utdelade, och hedersbruden sjöng en aria för de kärkomna gästerna. På fattighuset hade utdelats l rdr till hvarje hjon, en kaka bröd och en h vetebulle - hvarjämte tio skalp, kaffe hade lemnats. Gästerna skildes sent på aftonen från de lyckliga makarne.

Men löjtnant von Stallsköld sade under hemfärden till sin vän häradshöfdingen:

»Det är då kuriöst, att talanger aldrig kunna begripa, att de374 UE ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

äro ur dansen. - Hon sjöng så skrällande, som om hon varit en gammal sprucken tekopp - hon är behagsjuk, käringen, så gammal hon är, och briljerar med sitt 'snille' - sofver du?»

»Ja, nära på, jag tror du talade om snille?»

»Ja, om värdinnans.»

»Jaså! Åh, det är ingenting att tala om, men kalaset var be-fogadt; det har velat konst till att hålla ihop lyckan i

tjugufem år.»

Gustafsson har länge haft ett litet pastorat. Mor var, så länge hon lefde, i huset och åt, oaktadt alla protester, vid bordet, äfven då generalens på Lyckningsholm - det förnämsta sockenherrskapet - var på besök; men Gustafssons Maria var alltid densamma, eller sådan hon utgått ur sin mors skola, nöjd med Guds vilja och således med allt. Så skall det vara!

Den gamla pendylen.

Ur en väns papper.

Vi tala om lefvande ting och döda ting, och den gamla pendylen, som hänger der på väggen midt öfver soffan, skall tillhöra de senare. Men hur det är, förefaller hon mig mera lefvande än en hel hop förnumstigt folk jag i mina lifsdagar lärt känna. Hon är af obestämd ålder, ingen kan säga, hur gammal hon är; men gammal är hon och förfärdigad af Pehr Lund i Upsala, ty det står på taflan, och hela konsten att få veta på ett ungefär hennes ålder vore att utforska, när urmakaren Pehr Lund lefde. Men han är borta och glömd - ingen vet hvem han var, fastän klockan berättar oss hvad han var. Gömd, glömd - och ännu lefver hans händers verk - ännu rör sig pendeln, en flygande dufva, fram och åter bakom glaset, den ena gången rätt, den andra gången baklänges, än med näbben och än med stjärten förut. Den der förgyllda dufvan bär sig åt alldeles som en människa: det är ej så noga, huru hon i sitt oupphörliga fallande kommer fram- och går baklänges - blott det går. Ännu slår hon på sin lilla klocka sina timslag, skarpt och klingande, ty äfven hon är gammal och ej en nymodig fjäder, som låter som en dödsringning. Det är något lifligt i hennes klingande; det är liksom hon ville säga: »likgodt! - får gå!» - den ena stunden som den andra. Och så har hon slagit, alltsedan hon kom ny och - grann från Pehr Lunds verkstad. Ännu är själfva uret i

fullgodt stånd. »Han gjorde ärligt arbete, den gamle urmakaren Lund», sade herr Götsson i W., som sist såg om henne och gaf henne ett nytt lifförsäkringsbetyg för obestämd tid. »Han gjorde ett ärligt arbete, och ändå är han gömd och glömd, fastän uret lefver och tjugufyra gånger om dygnet påminner oss om sin tillvaro.»

Men det var blott det inre, själfva verket, som var så bra. Fodralet med sina förgyllda pelare och sitt konstiga bladverk hade många gånger blifvit omförgylldt och lagadt. Tiden hade verkat mycket, men mest på fodralet - på stofthyddan skulle jag vilja säga; deremot föga på själen derinotn, hvars dufvoskepnäd hvarje sekund flög sin gamla bana fram och åter utan hvila.

Jag minns den der pendylen från min första barndom. Den hängde på väggen i gamla mormors lilla våning. Jag hade betraktat och beundrat dufvan och lärde mig af de förgyllda, utkrusade visarne först indelningen af tiden - en »qvart - half - tre qvart och fullt. Och så slog hon.

Pendylen uppfyllde sina pligter noggrannare än någon människa och drog sig obetydligt, än för fort, än efter, men rättade vanligen sig själf.

Visa mig en människa, som gör det efter!

Då jag var liten, föreföll mig pendylen som en lefvande varelse - hjärtat, det vill säga pendeln, rörde sig,, och så tänkte hon i urverket naturligtvis.

Det var en morgon om sommaren. Jag vaknade, ty solen lyste mig rätt i ansigtet. Klockan var sju - det såg jag, der jag låg i en liten af stolar byggd, provisionel säng hos gamla mormor, dit jag händelsevis fått resa med. Hon var sjuk, och det var ej så under-l*l& ty hon var så fasligt gammal, hela sjuttio åren eller mera. När man är så gammal, brukar man vara sjuk och klen, detta är ju klart det.

Jag var så der fem år den tiden - ett stadsbarn, som sluppit ut på landet, och jag tackade i mitt sinne rätt innerligt gamla mormor, för det att hon sjuknat midt på sommaren och icke uppskjutit den saken till hösten. Solen sken så varmt och glindrade på de daggfyllda bladen på den stora jasminen, som stod utanför fönstret. Det var omöjligt att ligga och »dåsa» längre. Jag var snart klädd

och ute. Jag gjorde just inga observationer den tiden; men alla jag råkade sågo sömniga ut - dock, det bekymrade icke mig; ty jag hade sofvit som en liten stut, fastän jag troligen drömt en hel hop, emedan jag, då jag vaknade, låg med fötterna på hufvudgärden och hufvudet vid fotändan, hvilket bevisade någon rörelse i sömnen. Sådant hände ofta.

Plötsligen kom min mor. Hon såg rödögd ut, stackars mamma, och så blek, så blek. Hon fattade mig om handleden och ryckte mig med sig. »Kom, Karl, kom in till mormor», sade hon brådskande, »kom!»

Ja - men visst var det roligare i trädgården, der jag med en upptäckares hela fröjd betraktade en grann, randig trädgårdssnigel, som, utsträckande sin långa hals och sina horn, långsamt kröp upp for ett hängande blad.

Ögonblicket derefter var jag inne i mormors rum. Der låg den gamla, blek, men med ett gladt småleende på de tunna lapparne. »Här är Karl», sade min mor. Mormor räckte ut handen och lade den på mitt hufvud. Jag böjde mig ned, ty jag kände, att det var något annat än endast lek. Hvad kunde det vara? Sakta drog mormor tillbaka handen och lade den öfver bröstet; några otydligt hviskade ord smögo sig fram mellan de nästan slutna lapparne, och i det samma slog klockan åtta, skarpt, klingande, afmätt som alltid. Då lyfte mamma mig upp i sina armar och kysste mig. - »Mormor är borta, mormor är borta», sade hon snyftande; »väl dem, som i salighet dö!» Och alla gräto. Den enda, som var lugn, var gamla mormor; hon suckade ej, hon klagade ej, hon var den enda, som icke grät. Jag hade sett en människa dö för första gången, utan att rätt förstå hvad det egentligen var. Det, som tydligast stod qvar i mitt minne, var de åtta klingande slagen, som hördes från förmaket - mitt sofrum; det var liksom klockan velat säga ifrån hvad tiden led.

Allt det der är en barndomshistoria.

Den gamla pendylen ärfdes af moster Adriana, mormors äldsta dotter, enka efter en hederlig landtbrukare. Hon bodde långa vägar från mormor och äfven från oss, och jag kände föga om henne, mer än att hon hade en dotter, som »liknade sig» att bli vacker, sade min far, fästan mamma påstod, att hon såg ut som »folket är mest».

Far skrattade och sade: »åh, det är klart, att vår Hedda ser mycket bättre ut», och då kunde mamma sjelf ej låta bli att småle, ty orsaken, hvarför moster Adrianas flicka ej fick se bra ut, var ändå den, att min syster fanns till, och något värre, än då två kusiner täfla om priset, finnes ej, när mammorna skola döma. Moster Adriana var en sträng och allvarlig fru, som långt ifrån satte sina påsar vid dörren, som man plär säga, och som i alla sina lifsdagar »tagit kas» på min mor, som var så hjärtans beskedlig och god. Moster hade förmögenhet, hvilket ej var fallet med min mor; ty min far hade ett litet ämbete och var just icke affärsman, och så voro vi tre pojkar och en flicka, hvaremot moster endast hade en dotter, det der mästerverket, som var vackert och så snällt. Mamma fick aldrig ett bref från moster, som ej till sju åttondedelar innehöll loftal öfver hennes Ida. Hon spelade piano med fermeté och sjöng som en ängel; hon läste franska, tyska, engelska och italienska och var redan vid sexton år en flicka, som kunde uppträda i societeten och som uppväckte tillgifvenhet, hvar hon kom, såväl bland grefvar och baroner som hos annat folk. I mosters hemort fanns en »friherrinna», som gjorde moster rent af yr i hufvudet med sitt beröm, och så kallade de hvarandra för du, fastän mosters man endast var »possessionat» (icke landtbrukare naturligtvis).

I många år hade jag hört omtalas det lilla underverket och var redan en man i staten med tjenst och lön, då jag kom att genomresa trakten och i förbifarten besökte moster Adriana.

Jag hade en verklig fördom mot Ida, som man får mot folk, som man oupphörligt hör berömmas.

Det finnes ingen människa, som icke känner med sig, att hon ej i allt är, som hon borde vara, och då är det tråkigt att vänta sig att få se en gnistrande stjärna och själf jämföra sig med en bit tenn-föl ium i glans.

Men Ida var vacker, mycket vacker, med ett par strålande, mörka ögon och en drottnings skick och aderton år gammal. Det är väl ej ett fel så egentligen att själf vara tjugufem år, då man för första gången råkar en vacker kusin. Det mest retsamma af allt var dock, att moster icke tycktes så gerna som Ida se mig. Gumman hade ögonen med sig och var ofta liksom »i vägen» och dertill kom, att

hennes mun krökte sig nedåt, då hon frågade mig, hvilka utsigter min bana öppnat för min framtid. Hon tycktes ej sätta mig särdeles högt. Hela min ungdomssträfvan och det mål, jag vunnit och kunde vinna, syntes henne ett lappri.

»Du är mycket välkommen, Karl», sade Ida.

»Men moster tycks ej gilla mina åsigter eller sätta min lycka synnerligen högt?»

»Ja, mamma, ja!» sade Ida med en min af förakt, som jag icke tyckte om. »Mamma, ja, det gör ingenting», och så smålog hon så förtjusande mot mig, men mulnade, då moster ropade. »Se så, farväl med dig så länge! Den enda tid vi kunna prata rned hvarandra är om morgnarna, ty mamma har i alla sina lifsdagar aldrig stigit upp före klockan tio eller blifvit klädd före klockan tolf.»

Vi råkades således på morgnarna i trädgården, der vi plockade blommor och talade om nytt och gammalt. Ida var en flicka, som man nästan ovilkorligt måste tycka om och bli kär i; men det var ändå något, som trädde emellan. Hon log ibland som ett barn; men strax derpå sväfvade ett hånleende öfver de runda lapparne, och den snabba, blixtrande, liksom frågande blicken uppväckte på samma gång förtjusning och en onämnbar fruktan.

Jag har sedan läst om den italienske professorn Palmieris forskningar öfver Vesuvius. Man sitter der under blommande oranger, hvilkas vällukt man inandas, under det att tusen sångare sjunga bland de höggröna bladmassorna; man sitter i en paradisisk nejd med Neapelgolfen under sina fötter och de hundra små seglen, som glida fram öfver dess spegelyta; men plötsligen kännes en lindrig darrning - hvad är det? Själfva fåglarne tystna. Dock, åter är det stilla, och de små seglen skrida dernere i frid, förda af den sakta brisen från land.

Så var det med Ida. Det var ett något, som då och då likt en darrning gick genom samtalet eller låg i blicken. Någonting inre, oroligt, hotande.

Men allt glömdes, då jag såg in i de mörka, leende ögonen, och jag var ingen gammal professor, utan endast tjugufem år, och Ida var intet Vesuvius, utan en skön flicka och min kusin till på köpet.

Vi hade en morgon just inträdt i salen. Der hängde mormors gamla pendyl, och dufvan innanför glaset rörde sig nu lika som tjugu år förut.

Jag vet ej, huru jag fick mod; men jag talade om kärlek.

Ida log så hjärtegodt, och jag fortfor, och innan jag visste ordet af, hade jag fattat hennes hand. Ack, den var så mjuk, så fin, så snöhvit och så varm!

»Vill du älska mig i lust och nöd?» hviskade hon, »käre Karl, tala öppet!»

»Ja, jag tillber dig!» hviskade jag knappt hörbart.

»Tala högre!»

»Jag tillber dig!»

I detta ögonblick slog den gamla klockan - det var åtta skarpa, klingande slag - lika som dem jag hörde den morgonen, mormor dog. Åtta slag.

»Jaså», sade Ida och började skratta, »min kusin Karl gör sin lilla kärleksförklaring på morgon q vis ten; lycka till! Blott litet mer öfning, och det går bra, det är redan passabelt - ha, ha, ha! - 'Jag tillber dig!' I hvilken roman har kusin lärt sig det der? I gamle Lafontaine, ty der har man rikedom på utslitna uttryck. Ha, ha, ha, käre Kalle, du skall tacka mig, ty om jag låtit dig hållas, så hade du 'legat för mina fötter', som det brukades i den gamla romanstilen.»

Hon reste sig upp och betraktade mig med en min midt emellan löje och förakt. »Adjö med dig, lille Kaliet, skrattade hon och flög ur rummet.

Förtrollningen var slut.

Jag kastade en skygg blick på den gamla klockan, liksom jag skulle fruktat, att hennes ärevördiga ansigte skulle vrida sig till ett löje, och dufvan vända sig om för att se på min snöpliga figur.

Många år gingo sedan hän. Moster Adriana var längesedan död »i sina barns armar», det vill säga hos kapten Bogislaus Axel v. H-g och hans maka Ida. Gumman hade på senare tider bott hos dem för att se deras lycka.

Hon hann ej upplefva, då den tog slut. Hela staden förundrade sig öfver att baronens läto försälja den aflidnas hela bo; men Ida hade sagt, att man ej ville ha några sorgliga minnen efter »stackars mamma». De, som dock ansågo sig bättre känna hjärtelaget, trodde, att orsaken^ låg deri, att mosters mobilier voro gamla och urmodiga.

Men den gamle köpmannen i hörnet sade ingenting annat än: »det går åt mynt i det huset, och gummans bo säljes högt. Jaha, jaha, der behöfves allt hvad man kan få.»

Jag bodde några mil derifrån och lät en vän inropa peridylen, det enda minne jag ville ha.

Hon kom en afton, inslagen i en låda, till oss, och jag skyndade mig att placera henne på väggen.

Knappt hade hon intagit sin upphöjda plats, förrän hon började surra, och så slog hon sina åtta, skarpa, klingande slag, nu på qvällen.

Min mor, farmor, som hon kallades, och alla barnen stodo omkring.

»Minns mamma, att hon slog åtta just som gamla mormor dog?»

»Nej, det minns jag icke; men på förmiddagen var det.»

»Jag minns det, ty jag var barn den tiden och - det der åttaslaget glömmer jag aldrig.»

Jag nämnde helt beskedligt icke om att jag vid samma klockslag stått som en narr inför en kokett,, min kusin, nuvarande friherrinnan.

Hvarken mamma eller hustru min eller barnen hade en aning om, att rnan låtit dra sig vid näsan, fastän man bort akta sig, då man känt den lindriga skakningen, som förrådde, att en glödande eld, mäktig och orolig, rörde sig i djupet och när som helst kunde bryta fram.

Det gifves lynnen, som just derför, att ett förstörande element rör sig på djupet, äro blomstersmyckade och skönare än något lugnt landskap, som hvilar på en fast grund. Och då man är blott tjugufem år och står framför en skön, adertonårig flicka, så är man ingen Palmieri, äfven om man anar en vulkan på djupet.

Idas baron var i allo en hygglig man, beskedlig och medgörlig, men förskräckligt enformig. Af hela sin lycka som maka och mor

njöt hon ej annat, än att hon var friherrinna, och att hennes son kallades för »unga baron».

Hon var ej nöjd med detta, och Gud vet, om hon kunde vara nöjd med något. Hon var fostrad i en skola, sträng och ytterst svag på samma gång. Hon plågades af sin mors misstänksamhet och jalusi på alla, ty hon, moster Adriana, fordrade, att Ida blott skulle älska henne och ingen annan. Det gladde henne derför, när Ida blott efter stort motstånd räckte sin hand åt baron Axel, ty honom älskade hon icke och allra minst mera än sin mor, som således var Idas enda kärlek.

Hvilken egoism och hvilka följder!

»Det är så roligt att ha mammas gamla pendyl», sade min mor, »och Ida, som lät den gå under klubban, saknar den icke. Min systers rum äro nu förenade med våningen - filen af de tomma rummen, som blott vid supéerna äro fulla af folk. Det förefaller som en spöksamling, alla dessa artiga figurer, som då vimla derinne, och som, då de gå, lemna tomhet och mörker efter sig. Äro de verkliga, lefvande väsenden, dessa alla, som spöka på kalas?»

»Nej, mamma, de äro blotta vålnader af vänskap, trohet och välvilja, tomma spöken, som ej träffas hvarken af

smekningar eller svärdshugg.»

Och den gamla pendylen hänger der mellan allas våra porträtt. Min fars i b]å rock, med hvit halsduk och med,gul väst, ty så brukades det den tiden, och mammas i hennes ungdom med stora korkskrufslockar kring det blomstrande ansigtet. Så kom jag, tagen i barndomen, med utslagen krage och slätkammadt hår. Det syns ännu i dag, att mor kammat mig riktigt slät, troligen med vatten, som är barnens pomada och hårolja. Derefter åter jag i uniform med min hustru midt emot, samt slutligen Magnus och Malla, bägge i fotografi.

Den gamla klockan har åter kommit till heders, och som det är en familjeklenod, så blir det hon, som slår sina slag ännu, då vi gått vår väg in i det tysta riket, från hvilket ingen vänder åter.

Inte tänkte den hederlige urmakare Lund på att hans klocka skulle ringa en hel slägt i grafven och i tid och otid slå sitt oförgätliga åttaslag.

Det förefaller åtminstone mig, som om en dylik gammal klocka skulle ha erfarit mycket under sin tid.

Man glömmer,, att det är ett mekaniskt verk, ty det lefver ju, det röres, det talar, det har ett hjärta som går, ett urverk, som beständigt vänder på sina många hjul och visar tiden för slägte efter slägte, för de lycklige och de olycklige, för de döende och de, som spritta af lif, och som lika ärligt visar sina timmar för den grubblande rike som för det jollrande lättsinnet.

Du har bedt mig nedskrifva det jag en gång muntligt berättade dig. Jag har gjort det, fastän hela historien är enkel och blott en interiör af några människolynnen,, jämförda med en gammal pendyl.

Vänta! Klockan slår: ett, två, tre, fyra, fem, sex, sju - åtta.

Åter de åtta skarpa, klingande slagen. Jag minns dem, jag glömmer dem aldrig - farväl!

Slottet Corneto i Kyrkostaten.

a té för det att jag ej förmår koka soppa på en spik - nej, icke precis derför var jag en smula orolig, då jag skulle sätta mig ner och skrifva öfver slottet Corneto, som jag icke vet det allra minsta om. Förgäfves har jag ur min ark skickat en dufva för att fråga mig före; hon kom utan något oljeblad tillbaka - hon har ingenting haft att mala om besagda slott. Jag hade väntat något mera af mina kära landsmän, som vanligen lägga sig lika mycket vinn om att väl känna »utlandet» som att icke känna sitt eget; som gråta tårar af det »renaste vatten» öfver de svarta slafvarne i Amerika, men helt muntra betrakta de hvita i Europa; som midt i vintern kläda sig eller rättare gå okläddа, alldeles som det går an i sydliga Europa; med ett ord - skulle då icke en enda känna till slottet Corneto? Det vore kuriöst! Man är här i Sverige icke någon riktig människa, om man ej lekamligen låter förflytta sig genom halfva Europa - själen kan sitta och sofva i någon vrå af hjärnan, der hon har tystnad och mörker att tillgå, det gör ingenting; man blir bildad ändå, blott man varit ute och låtit kroppen röra sig med blixtens hastighet på järnvägarne och äta några delikata frukostar i Wien, dinera i Paris eller smälta några äkta, blödande biffstekar i London. Så der ungefär tänkte jag, när jag af ingen kunde få upplysning om detta slott.

Jag ämnade - läsaren torde ursäkta, att vi så här på tu man hand tala uppriktigt med hvarandra - jag ämnade helt enkelt ljuga ihop en historia under hopp att herrar recensenter,, om jag får några, skulle kalla det för en dikt. Att dikta är något ändå för mer än att ljuga, ty eljest hade vi väl aldrig fått en »diktaren Andersen»; man tar ej titel af ett fel; den ende, som gjorde det, var Timur Len ek, men hans fel låg i ena benet och hvarken i hjärtat eller hufvudet. Hufvudet var snillrikt, och hjärta hade han icke.

Det måste ändå ej vara rätt att låta allmänheten gifva ut sina penningar för pura osanningar, men det hade fått gå för denna gång - ändamålet helgar medlen.

Ingen människa söker lyckan hemma (vi ha en sann fabel om den egenheten) lika litet som vi svenskar söka kunskap hemma - och så hade jag ej heller gjort. Jag skref till flera »väl underrättade personer» och rådfrågade mig till och med i väl underrättade cirklar, som åter är en hel klunga af personer, sammanvuxna alldeles som den

så kallade råttkungen. Som vi veta, fick jag ingenting veta och började derför så här.

»Månen kastade sitt silfverskimmer på slottet Cornetos torn» - men om nu slottet inga torn har? Således »silfverskimmer på den lugna insjön, som omger slottet Corneto.»

Det är ganska möjligt, att der ingen insjö finnes; i Kyrkostaten" är icke så godt om vatten som i Asunda socken, der man består sig 365 sjöar; således: »skimmer på slottet Cornetos tak», ty utan tak kan det väl ej ändå vara. Läsaren behagar benäget förmärka, att jag går mycket samvetsgrant tillväga, när jag diktar.

Jag hade således beslutat mig för taket och skulle just fortsätta med min naturmålning, då dörren gick upp och min vän magistern kom in, klädd i sin gamla grå bonjour och något snedgångna stöflar. Namnet vill jag ej nämna, sedan jag beskrifvit den tarfliga habiten, ty min vän magistern klär sig i svart frack, när han uppvaktar biskopen, och skulle aldrig förlåta mig, om jag presenterade honom för den vördade allmänheten i hvardagsdrägt. Allmänheten är värdigare än någon biskop.

»Hvad gör bror?» frågade magistern och stack fram sin tunna näsa öfver papperet.

»Jag diktar.»

»Jaså, skall det ut på trycket?»

»Ja, det måtte väl vara klart, att jag inte sitter här och ljuger för mig själf heller.»

»Jaså, det skall väl bli något till julen, kan jag tro. Det är fasligt, hvad det utkommer mycket skräp - bror bör inte ta illa åt sig - till julen - hm.»

»Hör på, bror!» började jag, »vet bror någon den allra minsta smula om slottet Corneto i Kyrkostaten - blott en gnista, ej större än salig moster Karin förstod att anbringa på en brödkaka, då jag som barn begärde en extra smörgås timman efter middagen, derför att jag glömt äta frukost.»

»Slottet Corneto», började vännen, »hvar ligger det?»

»I Kyrkostaten.»

»Jaså, i Kyrkostaten - kanske det står något derom i konversationslexikon.»

»Åh nej, der finnes intet tecken; Correggio - en liten stad och en målare; correggidor, som är detsamma som borgmästare; Corsa, Corsica - nej, alldeles intet Corneto.»

»Vänta, min bror! Jag har något, som kan passa. Bror vet, att jag samlar handskrifter, bref och dylikt för framtida forskare i historien.»

»Ja, jag vet, att bror år ut och år in gräfver i papperslappar och böcker.»

»Hm, jag har den lusten, jag; har också funnit åtskilligt, som kan kasta ett oväntadt ljus öfver historiska personer samt tidernas seder och bruk, men för att återgå till det omtalade stället, så fann jag i salig öfverste L:s sterbhus en hel brefsamling, som tillhört salig riksrådet, så ock hela slägten, och bland dessa ett par bref angående italienska angelägenheter från den tid då konung Gustaf den tredje gästade Rom och tog nattvarden i S:t Peterskyrkan, som bror vet inrättades af Michel Angelo, nämligen efter lutherska ritualen. Om bror stryker ut månskenet på taket, så skall jag gå hem och leta.»

Min vän magistern föreföll mig som en ängel. Det vore ju ganska möjligt, att jag fick någonting, som kunde apteras på slottet Corneto. Man sätter, när nöden så fordrar, ett bondhjul på en

herrskapsvagn, och det går omkring, hur omaka det också ser ut. Om nu dessa bref helt enkelt utan omskrifning kunde användas, så sluppe jag skrifva - det går trögt att skrifva, när man skrifver illa - och så sluppe jag att anstränga mitt snille - det går trögt, då man - men det är detsamma, jag behöfver inte sitta här och läsa mitt pater

peccavi och låta se mig i korten. Nog af, jag väntar på min vän magistern, jag hoppas allt af honom.

Efter ett par timmars väntan kom min magister. Han drog ett paket ur fickan; jag ryckte det från honom med en ifver, att man tydligen kunde begripa, att det var mitt halmstrå.

»Bror får akta sig - inte så häftigt. Brefven ha blifvit, särdeles i vecken, sköra af ålder; de lågo på en vind, der det varit takdropp, och ha något möglat - dyrbara handlingar.»

Jag saktade min ifver och började att veckla upp det dyrbara manuskriptet med samma försigtighet, som om det varit en pappersrulle från Pompeji. Brefven voro bra - här äro de nu till den kraft och verkan lag förmår.

Kom d. 18 sept, 1783. Broder käre!

Min Gud, hvad jag länge varit enfaldig, som hemma i Sverige mer än en gång kunnat förgapa mig i våra späda rosor och de der himmelsblå ögonen, som vi likna vid himmelen, vid källan, vid förgätmigej och så vidare. Sant är, att svenska färgen är blått, men derför är det ändå alltför fosterländskt att just derför beundra blå ögon, som se beskedliga ut som en vårdag och oskuldsfulla som en dufvas ögonpar.

Har du med ett ord sett ett par svarta Ögon, riktiga svarta ögon, blixtrande, ursprungligt vilda och dock smältande? - Har du der hemma i polarlandet någonsin fått se, huru ett brinnande, af passionerad lava sjudande hjärta kastar sitt återsken genom ett par nattsvarta ögon, liksom den eviga glöden i Vesuvius återspeglar sig i åskmolnet, som står öfver kratern? Åh nej, du sitter deruppe och dricker vin

och vatten och svalkar dig, under det jag här i Italien dricker eld i fulla drag och släcker branden med falernervin.

Allt gläds härute - himmelen, människorna, vulkanerna och vinet, som växer på dess sidor. Ser du, nu vet jag hvad passion är, nu vet jag - ack! du förstår mig icke. Du der hemma går och brinner ordentligt som ett ljus i en lykta; skall det vara riktigt galant, så rinner ljusbiten och fäller tårar. Svenskarnes ömhet töar - sydlänningens springer ut i blod.

Din kärlek - jag säger detta utan att vilja nedsätta din känsla för Emili - är en kunglig svensk privilegierad kärlek, ett litet dul-garus, som anständigt folk kan ha, utan att bli mindre anständiga. Jag, jag deremot är icke kär - jag älskar icke, jag tillber icke. Nej, jag endast brinner; passion kallas det der, förstår du.

Jag har här gjort bekantskap med en flicka - hon älskar mig och jag henne, men ej på den der svenska fasonen. Hon är en riktig romarinna - okunnig, fördomsfull, bigott; hon beder hvarje dag och stund sitt radband igenom - vi ha ingenting i hela vida verlden att tala om - nåväl. Men hennes ögon glöda, hon smeker mina ljusa lockar, och jag kan ej låta bli hennes nattsvarta svallande hår, då det böljar kring den snöhvita halsen.

Vi ha verkligen ej någondera gjort oss reda för våra känslor; vi endast brinna för hvarandra. Det slutas väl så att jag, då söta pappa ej vill skicka mig mera mynt, måste resa hem igen och låta min donna sitta ensam i de sju kullarnes stad för att dagligen genomvandra Coliseum och falla på knä vid hvarje kors och hvarje altare.

Detta är utsigten för framtiden, broder! Men Maria och jag ega ingen framtid, utan endast ögonblick. Man kan ej elda sin kakelugn med en åskstråle; man kau ej, egentligen taladt, ljumma upp hjärtat med en sådan sorts kärlek som denna. Hjärtat hinner icke med, förstår du. Jag ser dig, broder, du som är en sådan rnoralpredikant i dessa bistra tider. Du säger: Axel tillhör ett lättsinnigt hof, han har insupit dess gift. - Nej, broder, det var ej vid hofvet, jag blef förgiftad. Här var det.

Vet du hvad? Jag gick en afton genom en af Roms minst bebodda delar, månen sken mellan ruinerna, här och der stod en pinie

och såg gles och tråkig ut - här och der smög en eller annan krabat, och i ett annat hörn stodo ett par sbirrer, harhjärtade eller deltagande själfva i dåden. Jag gick der och funderade på hvad? Jo, på att kungen gick till skrift i Peterskyrkan, i katolska hierarkiens hufvudsäte. Min Gud, att kätteriet nu fått gå så långt, att en fördömd kättare,, derför att han är krönt, får på detta sätt häda det allra heligaste. Det är en annan tid än då påfven krönte

Karl den store till romersk kejsare, eller då en af dennes efterträdare stod barfota i snön vid Canossa. Det der tänkte jag på och var stolt att vara svensk; men plötsligen hörde jag en mandolin och det skarpa klappandet af ett par castagnetter. Jag stod midt for ett hvalf, som fordom ledt till något af de kejserliga baden. Jag tittade dit in och sågen trång smutsig gård. Jag smög in i porthvalfvet. Derinne satt en gubbe, som knäppte på mandolinen, och i det klara månskenet dansade en underskön flicka, knäppande takten med castagnetterna.

Allt det der såg lockande ut, och jag inträdde; musiken tystnade, och flickan stannade som en bild midt i dansen. Jag tog mig ärende att fråga vägen till mitt hem. Gubben, som hade ett vildt utseende, sade dock med smidighet, inställsarnt: »Signor hittar inte hem - du, Maria, kan visa den gode herrn nästa gathörn, så hittar han», och i detsamma räckte han fram sin hand liksom för att begära en gåfva. Jag förstod vinken och kastade några scudi i gubbens hand. Flickan lydde. Du skulle sett den smidiga gestalten i den lätta drägt, som höljde hela hennes figur, utan att dölja den sköna rundningen, den spänstiga växten och de eldiga rörelserna.

Det är alldeles icke underligt, att Italien är skulpturens land, konstens helgedom; det ligger i landets och folkets hela bildning. Ser du en sådan fot, en sådan hand, en arm så mjuk, en hals så hvit, intet, intet af allt detta får du se annorstädes än i Kom. Edra fruntimmer äro endast lappverk - en har vackra händer, en annan ett skönt hufvud, en är väl vuxen, en har små fötter - med ett ord, de äro delvis änglar; här får du se en ängel helgjuten, sådan som Gud före syndafallet skapade människan efter sitt beläte. Men till berättelsen.

Flickan följde mig, hon fastade sina svarta ögon på mig, så att jag kände, att jag rodnade, och var glad, att jag har en riktig svensk

hy och spatserade i månskenet. Vi talade nästan intet. Då vi kommo till ett gathörn, utsträckte hon handen och visade mig vägen med några korta anvisningar. Jag fattade hennes hand, och hon lät den ligga qvar.

»Jag måste hem - Maestro väntar», sade hon och ville gå.

Då tog jag upp ett guldmynt och ville bjuda den sköna varelsen, men hon sköt handen sakta tillbaka och sade: »jag vill ej ha guld, utan endast kärlek.»

Och i ett nu var hon borta. Hvad var naturligare, än att jag åter uppsökte huset; jag fann henne.

Stackars flicka, hon är en god katolsk kristen, fastän hon är af zigenarfamilj. Hon är ej gubbens dotter, hon är såld till den gamlej, som lefver på att låta henne dansa och samla in penningar på en tallrik.

Det är klart, att jag var frikostig mot gubben, och således var allting bra.

Emellertid -- lugna dig, min bror! Jag är fri från henne. Den gamle skälmen trodde säkert, att jag har omätliga summor på mig; några banditer angrepo mig på den smala bakgatan, jag fick ett dolkstyng - sådana brukas här i samma skala som örfilar i Sverige. Det var ej farligt - själfva stynget kändes ej mycket; det var, som om en kall orm hastigt sluntit öfver min skuldra. Emellertid blef jag försigtigare och gubben å sin sida äfven försigtigare, emedan han, då jag efter min läkning åter besökte stället, hade flyttat, ingen visste hvart.

Emellertid ser du, att jag pröfvat hvad en glödande passion vill säga, och jag vill (här befanns detta bref söndertrasadt, så att själfva magistern ej var i stånd att af de återstående fragmenten få ihop en mening.

Andra brefvet.

Kom d. 28 mars 1784.

Broder käre!

Jag har bevistat långfredagsmässan i Sixtinska kapellet. Föreställ dig en gråhårig gubbe med blottad t hufvud och barfotad, klädd i en

enkel korskjorta af violett siden - det är påfven på denna dag. Man glömmer alldeles, att denne gubbe är regent, ligger inne i politiken och tusende verldsliga ting. Man ser blott den mänskliga visheten, de gråa håren, den längtande människoanden, som faller ner och tillbeder den gudomliga visheten, den evigt ungdomliga

gudamakten. Sixtinska kapellet hade ej mer sina rika prydnader. Påfvens tron var utan matta och utan tronhimmel. Jag har aldrig sett katolicismen älskligare och mera kristlig än då; den ödmjukade sig och framträdde ej på sitt vanliga vis, pompös och förnäm, som om deras Gud vore Br ah m a och påfven ett heligt träbeläte, som skulle tvagas i den heliga dammen. Jag var verkligen andäktig, ja, tro mig, riktigt andäktig och var nära att önska, att jag kunde fullt och fast tro på relikernas helighet och de elfva tusen jungfrurnas oskuld.

Det skulle vara lugnt att såsom ett barn tro på hvarje legend och hvarje saga och i hvarje bild i kyrkan se en mäktig beskyddare, en vän, som personligen mottog våra små förtroenden och i himlen uträttade våra små kommissioner, alldeles som, då vi voro små, pappa fick, då han reste till staden. Det vore rätt lugnt, eller huru? Jag är lugnare här i Rom än der hemma; min ärelystnad qväfves i denna luft, der så många tusen ärelystnader gått under och blifvit glömda. Hvad lönar det väl mödan att ett helt lif träla för att möjligen på slutet få afsked som major, då ingen mer vet, hvar Cesar hvilar? Mitt sinne har blifvit fridfullare bland ett folk, som har så lätt som det romerska att få sina synder förlåtna - med ett ord, jag är ganska lugn och blott en smula kär.

»Nu igen?» frågar du. - Nå ja, hvad skall man göra i kärlekens land? - »Åter en zigenerska?» Nej bevars, det är en förnäm dam, markisinna, furstinna, jag vet ej så noga, men en skön qvinna, den skönaste jag sett. Zigenerskan saknade själsodling, hon var blott passion; hon var en vildblomma, kraftig, skön, högväxt och härlig, men med sina taggar - denna åter är vekare, skönare, härligare ändå.

Jag såg henne vid begrafningshögtiden i Kristi graf, nämligen den konstgjorda, ty här anlägger man Kristi grafvar i hvarje kyrka.

Hon knäböjde djupt; jag såg blott den härliga figuren, men snart riktade hon sina af tårar fuktade ögon mot höjden. Ack! hon såg himmelen öppen, det goda barnet, och derför såg jag den afspeglad i hennes öga. Jag har sedermera fått ve (ta?) (En stor lapp borta.)

. . . neto är ett skönt slott. Min vän, grefve C******; har bjudit mig dit. Jag skall der kanske träffa henne. Det enda, som är svårt, är, att gamle grefven är mycket bigott och blott efter en svår strid samtyckt, sedan han samrådt med pater Martino (i parentes en gemen jesuitfysionomi - fastän han är dominikan. »Är den karlen», säger Chesterfield på ett ställe, »icke en skurk, så skrifver vår herre en bra oläslig hand.») Pater Martino tillät saken, kanske derför, att han hoppades återföra ett vilsefarande får. - - - -

Ett tredje bref utan ställe och datum, emedan bägge delarne tillika med hela början är borta.

- - - Qvällen var en sådan, som endast Italien kan ega - detta halfdunkel, som är mer än skymning och mindre än natt. Himlen var ej svart, men djupblå mellan de tindrande stjärnorna; hela parken var upplyst af kulörta lampor mellan träden. Du kan ej föreställa dig, huru villsamt detta ljus är tillsammans med stjärnorna. Vi voro ensamma, hon och jag. Det tycktes liksom någonting låg henne på hjärtat. Vi promenerade på de slingrande gångarne; vi hörde blott svagt sorlet af slottets underhafvande, som dansade på trädgårdsplanen efter harpans toner, knäppande med castagnetter.

»Hur är det, grefve», afbröt hon tvärt mina betraktelser öfver naturen. »Huru är det - kan man i Sverige tvinga någon att gå i kloster?»

»Der finnes intet kloster», sade jag, ganska Öfverraskad af den naiva frågan.

»Edra qvinnor äro således fria?» »Ja.»

»Besynnerligt, att ett land, som hvilar i kätteriets mörker, kan göra rättvisa åt qvinnan.»

Du må tro, att detta anfall från de sköna lapparne gjorde mig

vältalig - det flög liksom en dunkel aning genom min själ, att Celestina kanske endast ville utforska mig. Jag beskref vår lycka, våra fruntimmers glada frihet, att man ej med hvarken dolk eller dok hotade den, som ej ville lyda någon annan än sitt hjärtas röst. Hon stannade plötsligen.

»Vet ni hvad, grefve», sade hon brådskande, - »i vårt land blir man snart förtrolig - är ni min vän? Jag tror det.»

»Ja, ja, evigt.»

»Ni är adelsman och kan ej bryta ert ord mot en dam», återtog hon.

»Nej, nej, aldrig!» försäkrade jag och föll till hennes fötter.

»Stig upp, grefve», hviskade hon med en röst, som gick mig genom själen, »stig upp och var blott min vän.»

Vi gingo in i en berså och satte oss vid randen af en liten plaskande springbrunn, hvars lina vattenstrålar underligt skiftade i det osäkra ljuset af de kulörta lamporna, som glindrade mellan träden.

Jag fattade hennes hand och tryckte den till mina brinnande läppar.

»Grefve», började hon, »vill ni rädda mig och kan ni?»

»Ja, jag skall rädda er eller dö. Den, som kan dö, kan allt.»

»Hör mig», bad den sköna romarinnan. »Min farfar, den gamle ärevördige gubben ni sett deruppe, hade en stormig ungdom. Hans häftiga lynne, aldrig tygladt af behof och oberoende af hvarje makt, i en stat der höga slägtförbindelser äro allt, kastade honom ur äfventyr i äfventyr, af hvilka många utföllo blodigt. Åldern har sedan kommit och lagt sin kalla hand på honom; med hvarje hår, som grånat vid hans tinning, har en hemlig röst hviskat i hans inre öra: beställ om ditt hus, ty du måste dö.

Då gjorde han ett hastigt afsprång från den farliga väg, der han hittills störtat fram - sådana äro vanliga, och nu blef han lika vild och oförsonlig i sin tro, som han förut varit det i sin otro.

Jag föddes vid denna omvändelsetid, och min farfar beslöt då öfver den nyföddas öde - hon skulle helgas åt Gud för att försona sin farfars ungdomsfel.»»

»Hvad säger ni?» sade jag bleknande. »Ni, nunna?»

»Ja; ännu återstår mig några månaders frihet - jag kunde räddas ännu - vill ni det?»

»Ja, ja, ni skall räddas.»

»Akta er att låta en enda halfdragen suck röja er för pater Martino; min förmögenhet skall tillfalla ett kloster, der hans syster är abbedissa. Han var den, som fick hand om min farfaders sjuka samvete; det var han, som med sina magra fingrar skoningslöst vidgade hvarje sår och göt gift i stället för tröst deri - det var han, som på detta sätt småningom plockade bort min farfars ofantliga förmögenhet till förmån för kyrkan, det vill säga munkarne, nunnorna och presterna. Den gyllene monstransen, ni såg i Bebådelse-kyrkan, var en skänk af honom - ett gods för hvarje sten. Nu skall det sista offret ske - dotterdottern och hennes förmögenhet.»

»Nej, nej, det får ej ske», rosslade jag, halft förtviflad öfver att ej ha vingar för att genast flyga bort med den sköna, lidande flickan.

»Akta er också, om ni råkar syster Caritas.»

»Hvem är det?»

»Jo, hon har nyss kommit hit; hon skall vara här för att bereda mig på mitt öde. Hon är ung som jag, och pater Martino har derför valt henne - jag känner för öfrigt henne icke. Hon synes här aldrig; hon sitter i sitt rum och beder, säger patern.»

»Jag är vän med Armfelt», sade jag, utan att höra hennes ord, »Armfelt är min konungs favorit. Jag skall skrifva till honom. Det vore möjligt, att Gustaf III i ett handbref bad den helige fadern om försköning för er.»

»Ack, jag skulle ändå bli inspärrad. Ni, grefve, är den rätte mannen.»

»Nåväl, vill ni fly med mig? Älskar ni mig så, att ni vill lemna er lefnadslycka i mina händer?» - En sakta handtryckning blef svaret.

»Ni skall bli min brud», sade jag brådskande.

»Jag har hört er berätta, huru äfven den fattige i ert kalla land är lycklig i sin koja och med sin bibel. Det måste vara en underlig bok, er bibel.»

»Ja visst, en underlig bok, sorn löser alla slafveriets band och som sammanlänkar för evigt ett splittradt slägte, frigörande och fängslande på en gång.»

»Tyst, någon nalkas - vi skiljas; mera i morgon!»

Jag skyndade upp i stora gången och blandade mig i folkvimlet. Allt skulle varit bra, om jag ej förirrat mig på en sidogång och der sett gamle grefven och pater Martino spatserande, inbegripna i ett vigtigt samtal. Gamle grefvens ansigte var blekt och lidande, hans resliga figur böjd af sorg och ålder. Bredvid honom smög patern med sitt trekantiga gulbleka ansigte och sina glittrande svarta ögon, hvars blickar voro stickande som nålsuddar. Jag hörde ingenting af samtalet, men såg på paterns växlande drag, på den värme med hvilken han gestikulerade, att saken var vigtig. Uppträdet föreföll mig vidrigt; jag smög mig derifrån och såg nu den sköna flickan gladt skämtande med några fruntimmer. Ack, de qvinnorna! de italienskorna! förställning är dem medfödd. Man skulle trott, att det var ett gladt, lekande barn - jag visste, att hon stod på brädden af en afgrund, hon visste det själf, och ändå log hon. Qvinnor, sådana äro - - - (brefvets slut borta).

Fjärde brefvet - (fragment).

Hennes svarta ögon blixtrade. »Förskräcks ni, grefve?» sade hon doft. »Hvar är väl ert beprisade hjältemod, om hvilket man så mycket talade, då er kung var i Rom? Hvar er styrka, ni, som genom en af edra representanter brottades och slog ner Neapels konung? Ni darrar för en svag flicka.»

»Hvad vill du? Huru kom du hit? Hvad vill du mig vid denna timma, då alla hvila?»

»Utom de, hvilkas samvete bränner, hvilkas passion glöder eller som rufva på en plan, anlagd i mörkret för att utföras i mörkret. Gamle grefven, ni och jag äro vakna vid midnatt, det är helt naturligt. »

»Flicka tala. Du är nunna nu; du vet kanske hvad försoning vill säga.»

»Ja, och glömska», smålog hon bittert.

»Jag har icke glömt dig», sade jag ursäktande åt min vackra zigenerska, som öfvergått från danskonsten till klostret.

Flickan smålog föraktligt.

»Det är detsamma, huru ni gjort, men jag älskar er än, fastän ni icke älskar mig. Nåväl, grefve, ni måste fly i denna natt.»

»Nej.»

»Ni vill således bortföra fröken?»

»Huru? Hvad?»

»Jag vet hela planen, patern vet den, gamle grefven vet den; det skall ej lyckas er - i hennes armar skall ni dock ej glömma den stackars fattiga flickan, ni öfvergaf för en enda liten dolkstöt i axeln.»

»Flicka, tala.»

»Ser ni, jag vill er väl - fly! Jag är paterns biktbarn, jag är hans verktyg. Se här en dolk - den skulle borrat genom ert trolösa hjärta, men jag vill det ej. Här är en flaska - det är gift, det är aqua tofana, som jag skulle drypa i er dryck, om ej dolken kunde begagnas. Ser ni, jag är beväpnad, men jag vill icke. Kanske det skall kosta mitt lif, sedan jag återvändt till mitt kloster; man glömmer aldrig der att hämnas. - Men det gör ingenting. Jag har ingenting att lefva för, alltsedan jag kom från de mina in i den konstlade verlden, sedan ni glömde mig och sedan jag antog doket.»

»Men hvad skall jag göra?»

»Fly, fly i denna natt! Jag dödar er icke, men tro mig, man har trognare verktyg än en svag flicka; man skall skicka dem i edra spår, hvar ni också vill gömma er inom Kyrkostaten.»

»Nej, jag flyr icke, det må gå, huru det vill», blef mitt beslutsamma svar.

»Ni vill då verkligen offra lifvet för denna flicka? Ni tålde ej ett dolkstyng på narri för min skull. Det var ett prof, min gode grefve; jag ville se, örn ni verkligen älskade mig. En af mina bröder gaf er den lindriga rispan. Hade ni stått profvet, skulle jag lefvat och dött för och med er, jag skulle blifvit er slafvinna, jag skulle blifvit ödmjuk och lydig som ett tämdt djur; men ni stod det ej,

och jag blef nunna - när jag ej kunde tro edra blå ögon, så kunde jag ej tro någon.»

»Således du!»

»Ja, jag. Fly nu, grefve», återtog hon och föll ned till mina fötter, »fly, rädda er ur lifsfaran och låt mig sedan ensam dö eller förtvina.»

»Nej, nej, bed mig icke», sade jag halft förtviflad och reste henne upp; »har jag svikit en, så skall jag ej svika en till.»

»Jag hörde i går afton en öfverläggning mellan gamle grefven och patern», sade flickan. 'Skall en kättare', yttrade grefven rosslande, 'hindra mig att försona mig med Gud? Nej, den tredje oktober skall hon invigas; jämt ett halft sekel efter brottet, kommer försoningen.'

'Det var ett svårt brott; hon var en kyrkans vigda brud, och ni i ert öfvermod trängde in i hennes helgade cell.'

'Det var icke nog, pater; rif upp såret från midten och icke från kanterna, fortfar!'

'Ni kom in, ville bortföra henne mot hennes vilja, ni band en duk för hennes mun, ni lyckades att få henne öfver muren och-------'

'Stanna ej i operationen, pater; låt knifven gå, så tar det slut.'

'Och ni lyckades att ha bortröfvat ett lik - ni hade qväft kyrkans brud för att hindra henne ropa på hjälp.'

'Ja, pater - kan det försonas?'

'Kyrkan kan förlåta allt, om ni offrar allt. Celestina är det sista ni eger utom detta slott, som ni ej kan skänka.'

'Men om han flyr med henne - ni hörde ju själf.'

'Ja, jag hörde hela planen - åh, det svaga nätet rispas sönder af en dolk, som om det vore en spindelväf.'

'Ja, en dolk är enda vilkoret för min försoning med himlen; han måste dö.'

'Ja, grefve, han måste dö den heliga kyrkan till säkerhet och er till försoning.'

»Så talade de och tro mig, man släpper er icke, man fruktar er, man fruktar att låta er resa, ty er konung kunde blanda sig i

spelet, och kyrkan har mer än en gång fått gifva med sig för de kätterska konungarnes fordringar. Således fly och fly snart. Gud beskydde er!» Med dessa ord försvann hon, hviskande: »Jag väntar er en timma i pelargången, der aloen står vid ena pelaren. Jag har nyckeln till yttre porten - kom!»

Tapetdörren slöts. - Nej, jag flyr icke. Det må gå, som det vill. Jag skall taga min fina stålbrynja under kläderna, så springa deras dolkar. Jag skall köpa mig mat i byn, så får jag icke deras gift.

Detta bref afgår i morgon. Hälsa min syster, men omtala ej mitt läge, som hon i inbillningen skulle måla farligare än det verkligen är. Eomarne äro pultroner, kunna de ej smyga så - - - (slutet borta.)

»Ser nu, min bror», började magistern, sedan jag med hans tillhjälp läst dessa trasiga bref - »ser bror? genom en konjektural-kritik kan man maka så ihop saken, att detta hände på slottet Corneto. Slägtberättelsen är, att unge

grefve Axel T. (nota bene det är troligen han, som skrifvit dessa bref) alldeles försvann under sin italienska resa på åttiotalet. Många rykten gingo då och sedan, att han blifvit katolik och munk; andra trodde honom mördad, och åter andra trodde, att han vid någon sjöresa blifvit uppsnappad af någon tunesare eller annan sjöröfvare från barbareskerna. Borta blef han emellertid, det är säkert.»

»Och vidare», sade jag.

»Jo vidare, som bror här ser, på detta svårlästa brefvet börjas en afbruten mening med ordet "neto', och brefven betecknas med C och sex punkter. Räknar man dessa punkter och utgår från C som begynnelsebokstaf, så felas blott bokstäfverna o, r för att få Corneto. Således går historien ihop så der temligen.»

»Ja, min bror, lika bra som forskningarna i historien. Bror kan ej föreställa sig, huru man vid en dylik forskning får lägga ihop och draga slutsatser, ty man har blott lappar qvar.»

»Jaha, det vet jag.»

»Jaha, det är som det kinesiska figurspelet, der man har några träbitar att lägga ihop till en figur, och så lägger man lika lätt en,

som liknar en knäböjande jungfru, och en, som liknar en kamel med två pucklar.»

»Och efter detta kinesiska figurspel dömer man öfver händelser och personer - sådan är då historien med sin mycket beprisade sanning!»

»Jaha, just så», suckade min magister, »det kallas för historisk

kritik. >:

En herre med otur.

Det finnes människor, som långt ifrån för egen del känna sig olyckliga, men som hafva otur och som synas liksom skapade för att vid alla möjliga och omöjliga tillfällen vara annat beskedligt folk till förargelse. Dylika höra till sällskapslifvets typer och förtjena ett eget kapitel. Det är vanligen en liten half-gammal ungkarl, som begagnar pince-nez och en fin käpp med skulpterad krycka af elfenben och som eger en liten »söt», hvit knähund, som morrar, då han tilltalas, och vanligen tar sin tillflykt under en soffa - ovänlig och onoslig på allt sätt, men det trognaste djur i verlden, derför att han ensamt lyder den lille halfgamle herrn »med otur». Denna lilla hvita hund är liksom ett supplement till sin husbonde, »herrn med otur», för att ställa till den förargelse, som denne icke hinner med. Herrn med otur är en förskräckelse för alla husmödrar, husmamseller och andra stackars människor.

Mannen är en af det sjelfförnöjda slaget; han misstar sig aldrig, disputerar aldrig, utan blott småler med öfverlägsenhet och är för öfrigt en stereotyp af sjelfförträfflighet och gentillesse.

Är han bortbjuden, så skakas värdinnan af en art nervfrossa, när han stiger in - sjelfve värden säger med ett bekymradt småleende sitt: »välkommen, hedersbroder!»

Fin och ordentlig, förbindlig framför allt, går »herrn med oturen» sitt öde till mötes. Om i hela det förråd af bröd man hämtat

från bagaren finnes en enda liten sten, så får herrn med oturen just den och håller på att bita af sig en tand på densamma. Finnes en enda tallrik med skadad glasyr eller en knif, hvars blad ej sitter väl fast i skaftet, eller en enda servett bland tio dussin, som har en liten rostfläck, så faller den just i hans händer. Värdinnan vågar knappt andas af farhåga att någonting skall misslyckas för herrn med oturen. Om hon har hundrade gäster, så tänker hon ej på de nittionio.

Vaktmästarne, de må då heta Andersson, Pettersson eller Lundström, frukta och äro förargade på »herrn med oturen». Drar Andersson ut korken på en porterbutelj, som råkat i jäsning (den enda bland femtio) och innehållet

sprutar fram, så står »herrn med oturen» alltid i närheten och besprutas af porterfradgan. Olyckas det för Pettersson med en såsskål, så får alltid »herrn med oturen» sås på sig, och om ingen annan olycka händer Lundström, så fastnar en af hans rockknappar i den olycklige herrns peruk.

»Det är då ett kräk, den der», säga de alla ute i köket, »alltid är han i vägen, alltid går det rasande för honom. Si, han äter allting med silfvergaffel, och nu såg jag, hur en bit hummer hoppade som en groda ner på golfvet. Akta dig, Lundström, ty den ligger i närheten och bakom en af Stolarne. Om det kräket ändå lagt den under bordet! Och så den f b-nåde hundrackan, som sitter under hans stol och som man ettdera trampar på svansen, så att hon skriker, eller som biter en i benen, då man går förbi.»

Värden har från Göteborg fått hem ett helt trä friska ostron och bjuder på ostronfrukost. »Herrn med oturen» är oundviklig gäst. Han är en konnässör af ostron och känner på pricken, om de äro lefvande eller döda, om de vuxit på sandbank, lera eller på en klippa i hafvet. Man börjar - man uttömmer sig i förtjusning - värden gör sig redan säker om att ha lyckats, då »herrn med oturen», på hvilken man oaflåtligen fästat blicken, i ett nu förvandlas. I hela träet fanns ej mer än ett enda ostron, som redan börjat skatta åt förgängelsen, och detta fick han, naturligtvis.

»Bevars! käre bror, jag fruktar att du fått . . .»

»Hm, ingenting . . .förträffliga ostron för öfrigt; men - -»

»Men tag ett annat!»

Herrn med oturen tömmer några droppar porter - och återfår sin glada min, hvilken dock genast förmörkas. Han börjar syna glasets återstående innehåll.

»Är det något?» frågar den bekymrade värden.

»Åh, ingenting, men en liten skärfva är borta på glaskanten; man kunde lätt i en så mörk vätska som porter få i sig en dylik glasskärfva; men jag hoppas att ... att...»

»Så ledsamt! - Åh nej, det är ett gammalt glas, som olyckligtvis kommit med. Det der glaset fick jag efter min salig svärmor. Tag dig några ostron till!»

»Nej, jag tackar, jag har fått nog - högst delikata ostron», svarar herrn med oturen, tar fram sin fickkam och kammar det tunna håret från sidorna till anslutning med »turen» eller, som vaktmästar Lundström kallar den - »perukspektaklet.» »Det kan inte hin begripa hvad sådant folk har ute att göra», säger vaktmästaren.

Efter den lukulliska måltiden går man ut i det gröna - i trädgården eller parken. Ack, hvad naturen är förtjusande l Och allt skulle vara bra, om icke »herrn med oturen» råkade att genast vricka venstra foten på en liten sten. Alltsedan han var ung, har han haft anlag att vricka venstra foten, och detta passar han alltid på med vid något högtidligt och gladt tillfälle. Värdinnan kommer med ättika och Rigabalsam, men »herrn med otur» behöfver intetdera; han är van att vricka foten, men förmår icke att gå lika fort' som det öfriga sällskapet. Han sitter på en bänk, medan det »lägger sig» i foten. Värden blir qvar som sällskap.

»Bror bör följa sitt främmande», säger den lille herrn, »jag är snart bra igen.»

När värden gått bort, så beger sig herrn med oturen in i den skuggigaste delen af parken för att i rö filosofera i bersån.

Lilla Emma, värdens äldsta dotter, hade der händelsevis sammanträffat med pappas förste bokhållare. Inte vet jag hvad de talade om, men säkert är, att »herrn med otur» icke så egentligen hade der att göra just då. Lilla Emma plockade sönder ett blad, och bokhållaren ritade runor i sanden.

»En charmant skugga», säger herrn med oturen, som blott tänker på sig själf och således icke förstår det allra minsta. »Vore det

ej möjligt att få höra ert piano, min fröken? Det var längesedan jag hade denna konstnjutning ...»

Af denna artiga propos, uttalad mal å propos, förstår man, att herrn med oturen är musikalisk.

Resonen dertill är, att han är bara känsla. Han bränner sig af en ljum tallrik och genomisas af en kall nyckel; han är i sjunde himlen, då han hör någon gammal mästare, men ligger på glödande kol, då han trakteras med Offenbach eller Wagner. Han är en gifven beundrare af forntidsmusiken, men en naturlig fiende till framtidens. Hvar han är, sitter han som en näktergal bland kråkor eller en reseda bland nässlor. Som halfgammal ungkarl med eget hushåll är han stereotyperad i en viss form. Allt utom denna form är oriktigt, obehagligt och pinsamt. Han tackar dessutom Gud för att han ej är som andra människor. Han försummade ännu aldrig någon visit; han har en outsäglig fruktan för att folk skall sakna honom. Han deklamerar (fastän han är hes, men det hjälpes med kongl, danska karameller) han har en viss grad af sällskapsqvickhet - kommer, efter långa intervaller af tystnad, med ett och annat utfun-deradt infall, vid hvilkets utslungande han ser sig omkring för att skörda belöningen.

Med detta briljanta hufvud är det ungefär som med de kulörta lyktorna styrbord och babord på en ångbåt - det är möjligt, att de ses långt borta; men stöter fartyget på, så finnes ingen i närheten, som kan vittna, att han sett lyktorna tända. Det blir ett tvisteämne.

Nog af - det finnes ingen, som på en gång känner sig så belåten med sig själf och så noga vet, huru allt bör vara, som »herrn med otur».

En herre, som sköter sin hälsa.

I'nom sällskapslifvet råder samma lag som inom hela den lefvande naturen för öfrigt. De enklaste karaktärsformer - det andliga

lifvets grässorter -- äro de vanligaste, och blott här och der springer någon större, praktfullare eller kuriösare art i dagen.

Der borta vid fönstret står en herre med lingult, i johannislockar ordnadt hår, en smula kal i hjässan, dock ej mycket. Denne herre är, liksom »herrn med oturen», en af sällskapslifvets utmärktheter, fastän han snarare är ful än vacker, snarare enfaldig än snillrik - en lång, mager figur, på hvilken skjortbröstet sitter som på en bräda och den svarta fracken hänger kantigt och stelt som på en klädhängare. Mannen är på det hela taget mycket fin och tyckes just lägga an på att vara i »fullgodt stånd» efter modets fordringar.

Han samtalar med en liten tjock herre, som synes orolig och bestämdt skulle hellre fly än illa fäkta, om ej den långe hade försäkrat sig om en af hans frackknappar.

»Jag har själf försökt det på min egen kropp», säger den långe; »man tar tre torra rönnbär - nämligen frusna före torkningen - dem tar man in hvarje morgon före kaffet - ja, ja - jag vet hvad herr lifmedikus vill säga - kaffe är skadligt för hälsan; men mitt kaffe kokas på en tredjedel cicoria, en tredjedel målet, brändt kornbröd (korn bör det vara) och en tredjedel vanligt, lätt rostadt kaffe. Jag vet ej hvad herrar läkare tänka om denna kaffesort; men minsalig mormor, som afled vid 87 år, och två hennes systrar, som uppnådde 88 år, drucko sådant kaffe, hvilket således befordrade lifslängden; men det kan alltid vara af intresse att känna hvad, snart sagdt, sekelgammal erfarenhet lärt oss om hälsans bevarande och lifvets förlängande.

Jag är ej så alldeles utan medicinska kunskaper; jag har läst Hufelands »Konsten att lefva länge» och Segerstads lilla läkarebok, Vesterdahls och andra, att ej tala om Pontin och Wistrand. Häsch! Häsch! -- Jag har, som herr lifmedikus hör, fått mig en katarr. Det finnes, jag vet ej hvad herrar läkare tänka om den saken, icke något bättre medel mot dylika åkommor än att stryka näsan och fotsulorna med bocktalg. Jag har alltid hemma en bit veritabel bocktalg för detta ändamål -- Häsch! Häsch! Eljest har jag ett ovanligt starkt bröst, fastän det icke just är höghvälfdt. Då direktör Mattsson byggde orgeln i M., så förmådde jag blåsa upp blästerprofvaren till sex grader, som ger samma luftstyrka som en häst eller boricka, enligt vetenskapliga undersökningar.

Ja, om jag icke varit den jag är och ej min familj satt sig deremot, hade jag bestämdt blifvit läkare; men nu blef vägen en annan, och min forskning måste stanna vid mig själf och min kropp, under det att herrar läkare inhämta sina kunskaper på Serafimerlasarettet; men, bildligt taladt, är hvarje tänkande människa ett lärorikt lasarett, om hon rätt studerar sin natur och sina egenheter, samt noga akt-gifver på allt. Jag, till exempel, har så långt jag minnes (salig mormor, som lefde till 87 års ålder, lärde mig det) dagligen tre gånger betraktat min tunga, så att

jag kan följa hennes dagliga olikheter och efter olika mat. Hon spelar i gult, då man ätit gula ärter, i grönt efter spenat, grått (så kalladt rådjursgrått), rödgrått, då man ätit ostron, med en liten dragning i violett, då man ätit hummer. Detta är en egenhet för all fiskrnat.

Då jag var i Italien, observerade jag, att munkarnes tungor hvarje fredag voro gråvioletta af fastmaten, men återfingo sin behagliga rosafärg på köttdagarne. Det är högst märkvärdigt. Men min salig mormor sade alltid: Teofil! sade hon, tungan är kroppens termometer -- nej, barometer, sade hon, som tillkännager alla väderleksförändringar i magen.EN HEBRÉ, SOM SKÖTER SIN HÄLSA. 409

Kanske jag uppebållit herr lifmedikus?

»Förlåt», yttrade nu den långa herrn och släppte knappen, »men det kan vara af intresse äfven för den verklige vetenskapsmannen att höra hvad en autodidakt vunnit som resultat. Häsch! Häsch! - En dilettant . . . Häsch! Hääsch - hack ...»

Den långe herrn är således »en herre, som sköter sin hälsa». Detta är en af sällskapslifvets intressantaste typer, som uppfostras vid brunnar och bad och antingen, som denne, bli avtodidakter i medicinen eller blinda auktoritetsryttare. Dessa senare kunna ej nämna en vinsort utan att citera en läkare, som berömt det vinet mot någon åkomma, eller nämna ordet motion utan att åberopa ett par dussin läkare för att bevisa det nyttiga i att ej lefva instängd som ett murmeldjur.

I samma proportion som den självflysande solen öfverträffar månen, som lånar sig fram - i samma mån af ofelbarhet och inre klarhet står avtodidakten framför auktoritetsryttaren.

Avtodidakten har vanligen rest mycket, åtminstone inom Europa, auktoritetsryttaren på sin höjd till Karlsbad. Den förre talar beständigt om Nizzas klimat och pyreneerbaden, den senare om Sprudeln. Ja, han bjuder er snus ur en dosa af sprudelsten och har derhemma ett inkfusteradt kornax. Öfverallt hafva dessa herrar medfört sin magra, spensliga lekamen, som åtnjuter en »oafbruten berghälsa», alldeles som ett segelfartyg, som år ut och år in står i en docka under reparation. Det får inga läckor och skamfilas icke, utan vårdas som en klenod och bibehåller sig således kärnfriskt.

»Vackert - ja skönt väder i dag», säger herrn, som vårdar sin hälsa. »Min termometer stod på 18, då jag gick hemifrån - vinden behaglig, fastän från öster; innehåller mycket ånga, sedan den upphämtat fukt från Östersjöns stora vattenyta - men Östersjön af-dunstar ej på långt när så mycket som Medelhafvet», berättar avto-didakten, under det att auktoritetsryttaren talar om att luften vid Lysekil är inpregnerad med saltpartiklar, så att lungorna konserveras för röta.

»Jag brukar aldrig hölja igen täcket, när jag stiger opp, emedan utdunstningen då intränger i sängkläderna - eljest ligger jag på hård madrass med blott en filt och en hård hufvudkudde. Klockan410 UR ONKEL ADAMS POKTFÖLJ.

tu hvarje natt kommer jag hem från någon supé, och klockan omkring 11 förmiddagen stiger jag upp och kläder mig», berättar mannen med det platta skjortbröstet. »Fisk bör alltid kokas i smör och kött vara blodigt. Det blodiga köttet är dubbelt mera närande än ko-kadt», påstår den magre herrn, på hvars hela kantiga figur man snarare tyckes spåra dålig, föga närande föda,, under det att simpelt folk blir starkt och dugtigt på hafrebröd och sillake. .Dylika spindelfigurer som »herrn, som sköter sin hälsa», lägga just an på att endast förtära kraftig föda, fastän den ej just har välsignelse med sig.

Hvar man träffar en dylik herre, vänder sig frågan beständigt kring hälsan - angår det, som är hälsosamt eller skadligt i mat, dryck, lefnadsvanor, bostäder och nöjen. Allt afväges på guldvigt och utgör ett stående tema.

En dylik herre lefver af dietiska skäl vanligen ogift. Han tjenst-gör på sin lekamens lasarett, studerar sig själf och blir slutligen så säker på sin sak, att han, när han en gång dör, högeligen skall förundra sig öfver att en dylik händelse någonsin kunde inträffa. Han har hela sitt lif »motat Olle i grinden». För öfrigt är han ofelbarheten själf och läser alla möjliga böcker i ämnet, men föraktar medicinen sorn vetenskap. Den är blott en erfarenhetslära,

som han kan - han och ingen annan. Sådan är »herrn, som sköter sin hälsa»; men ibland händer, att en liten tjuserska för några ögonblick afbryter hans dietiska funderingar - han blir kär - han beslutar att lemna det fria, hälsosamma ungkarlslifvet, det enda, der man kan, utan att störas, endast sköta sin egen hälsa. Han knäfaller vid kuller-stolen och stiger upp som en annan människa. Han håller af sin hustru så mycket, att hon får laga maten, som hon tycker; han glömmer för hennes skull hela detta register om hvad som är nödigt för hälsan. Han har flera omkring sig, som han älskar mera än sig själf. Han lefver ett odietiskt lif midt i familjelifvets paradis; men blir fetare, gladare, lyckligare och behöfver ej hålla folk i frackknappen för att fängsla deras uppmärksamhet. Det är väl möjligt, att han ej blir 88 år gammal; men han hinner ändå att vara lycklig i några år - i stället för att hålla diet i nära ett sekel. Alla snillens vän.

är något eget, att man, om man vill måla typer, måste Jåi\$]iJ) hämta de flesta från de gamla ungkarlarnes glesnande leder. De gifte herrarne förlora småningom sin individualitet - de ha andra att tänka på än sig självfva, flera hjärtan att glädja eller åtminstone flera magar att fylla. Detta verkar störande på den egna karaktärens utbildning; man befinner sig liksom under en örtagårdsmästares bestämmande vilja. Man ämnade sig att bli en rosenbuske, men lilla frun gjorde deraf ett träd med stam och rund krona i toppen -; man ämnade sig att bli ett träd, men blef i stället en klippt medlem af en häck, nog af: man kan ej få utveckla sig, som man bäst ville, och detta gör, att man helt enkelt förlorar sin originalitet, den typiska, rena stämpeln, som utmärker en gammal ungkarl, som kunnat antingen blifva buske eller träd, innan någon vård blifvit slösad på förstörandet af det bästa en människa har: sin egen karaktär, sina egna åsigter, vanor och bruk.

Det är en snart utdöd typ, dessa snillebeundrare - eller också felas det nu snillen att beundra. Den, som något känner människorna, kan genast se, om en person är eller vill vara ett snille. Håret står rätt upp i pannan och rätt ut från tinningarne - lockarne äro kammade i form af ett klöfveress. Den snillrika pannan skall vara bar ocli åskådlig, ty alla herrar med nedstruken lugg äro hvardagsmän-niskor utan högre lyftning.

Dertill kommer ett par snillrika ögon - antingen små och plirande, som »gnistra af qvickhet och humor», eller stora, stora, så att man genom dem kan titta in i själens fördolda verkstad. Sådana ögon egas ej af andra än snillen.

I den goda staden E. bor i det stora, h vi trappade huset vid torget en gammal ungkarl, som just har detta signalement. Han kallas endast herr K., ty snillena förakta alla titlar och Utvärtes utmärkelser. Deras ära kryper fram inifrån som kåda ur en »fyrsticka.» Herr K. är gammal ungkarl med gråhvitt hår, som dock kammas som klöfveress och står såsom en förmur framför en kal fläck i nacken; för öfrigt är han hvarken stor eller liten, hvarken fet eller mager, men begåfvad med en liten trind mage och ser helt reputerlig ut. Han är stadens snillrikaste man - han är litteratör på stället och har ett vackert, i halffranska band bundet bibliotek af allt, som ut- och hemlandet producerat märkligt och bra inom litteraturens onfråde. Han kan en tredjedel af Tegnér, hälften af Stagnelius - småbitar af Vitalis - några prof af Bellman och till och med Kexél - att ej tala om Atterbom, Geijer och andra Sveriges stora snillen. Han är dessutom bekant med en mängd snillen. Han talar om Atterbom, som om han umgåtts med honom i åratal; de ha råkats på en ångbåt mellan Upsala och Stockholm, och det heter: »jag sade till Atterbom», och »Atterbom sade till mig», och »Atterbom och jag» och »jag och Atterbom» - i en vefva.

Han kände äfven Tegnér, ty han har ätit frukost vid samma bord som den store skalden (gående frukost) och hulpit Tegnér med att slå sås på humraerpastejen, ty Tegnér tyckte om hummerpastej.

Alla snillen - det är en alldeles egen omständighet - tycka om hummer, och det går till och med i herr K:s eget hushåll åt ganska många fyrkar för hummer, som aldrig får felas vid hans bjudningar. Denna hummer ger då alltid ett osökt tillfälle att omtala den store skalden och recitera några tegnérianska verser. »Tegoér åt hummer - och jag åt hummer - det var hos grosshandlaren Käckbergs, tror jag - ett rikt hus - ty: 'Rikt var huset; hvarhelst du skådade, mötte ditt öga fyllda källrar och proppade skåp och rågade visthus', som Tegnér yttrar sig i Frithiofs saga. Snillrikt! Det slog in på Käckbergs, och troligen kom Tegnér ihåg sina egna

ord i tredje sången af sagan. Det är högst intressant att studera dessa »siare och skalder» i hvardagslag - eller så

der samlade,» Herr K. sysselsatte sig med vittra idrotter.

»Jag skref en stor kantat, då vattenledningen invigdes, och Palmer (herrskapet kände troligen den snillrike Palmer?) läste mina verser och erkände, att de voro ypperliga. 'Dina verser, bror K.' - (ty vi voro som lif och själ, jag och Palmer - genast i ögonblicket) - Mina verser äro så att säga en hel vattenledning', sade han. Var det ej roligt sagdt?

'Snillets våg sprutar fram genom hvarje ord', sa' han. Men jag har dock aldrig varit annat än dilettant. Mina små försök försvunno inför dessa store som en ljuslåga för solskenet.»

Herr K. ser sig omkring och hör ett sakta mummel.

»Nej, mina vänner - om jag af Gud erhållit något litet anlag att yttra mig i bunden form, så ha mina anlag aldrig fått utveckla sig. Det kan ej ske i en småstad. Obegripligt med Tegnér, som bodde i det tråkiga Lund; men han omgafs af ungdom och hade blott fem mil till Köpenhamn. Händelsen med Palmer är af ett visst intresse. Som herrarne veta, bor jag vid stora torget, snedt emot gästgifvaregården. Der har jag talat med Liuqvist - kyparn - att ta reda på, när utmärkta män komma till staden. Jag vill se dessa och, så godt jag kan, representera staden; ty vår hederlige lagman och vår borgmästare känna ej till annan litteratur än den, som står i domböckerna - ha ha ha!

Kom så Linqvist en morgon och sade: 'En, som heter Palmer, har kommit - han begärde en bit salt till frukost, men frågade efter, om staden hade någon boklåda - jag gaf honom reda på bokbindare Wäckander, som säljer böcker i öppen böd.' »Han är litteratör», sade jag vid mig själf. - »Beställ en god frukost för fyra - det blir skalden, jag, magasinsförvaltaren och kaptenen - eller de ende här i staden, som sätta värde på 'snille och smak.' Vi äta i grå rummet och skola uppassas af Lovisa, som ser rätt snygg ut och har qvicka och näbbiga svar, som skola mycket roa min vän Palmer.»

'Herr K. är således vän med herr Palmer?'414 UR ONKEL ADAMS POBTFÖLJ.

»Ja, jag känner honom från 'Yttersta domen' - farväl, käre Linqvist - jag kommer strax.»

Snart derefter gjorde jag mig ärende snedt öfver. I värdshuslokalen satt en lång karl med nedstruken lugg och studerade matsedeln. Omöjligt! det kunde ej vara 'snillet' Palmer; men ibland se äfven snillen dumma ut. Jag gjorde klokt i att fråga Linqvist; ty han upplyste örn att karlen med nedstrukna luggen var den nye inspektören vid Lingonkulla.

Sedan verldens skapelse har aldrig någon inspektor utmärkt sig i litteraturen, utom i de senaste tiderna tullinspektören på Sandhamn; (jag har i min autografsamling en tullförpassning med hans egenhändiga namnteckning), men han äter kronans kaka och har uniform, så att det med honom är ett undantag. Han är ingen vanlig inspektor, han, och derför är han ett snille, han.

Palmer gick med starka steg fram och tillbaka i lilla gula kammaren.

Af en egen tillfällighet står der Voltaires bild på ett skåp - litet flugsmutsad och gammal, med inskriften »Walter» på piedestalen.

Det var som det ena snillet välsignande nedblickat på det andra. Man finner ofta dylika sammanträffanden. Nå, jag steg in och anmälde mig snart, sade mitt namn samt att jag och några andra det snillrikas vänner i E. önskade att se honom på en liten tillfällig frukost. Vi hade alla tre - jag, magasinsförvaltaren och kaptenen - hade alla med förkärlek fästat oss vid hans skrifter. - Jag kunde ett par rader uti 'Yttersta domen i Kråkvinkel', hvilka jag reciterade ur minnet. Det tycktes smickra honom: 'Så liten stad, så mycken smak', yttrade han med 'Äreporten' af Anna Maria Lenngren.

Sedan intogo vi vår frukost och kommo i den mest glada och upprymda stämning.

Snillrika infall riktigt haglade - de frustade fram som det sjudhetaste vattnet ur Islands Geysir eller Sprudeln vid Karlsbad.

Hvilka oförgätliga ögonblick af ett hjärtligt meddelande mellan tvänne själar, som fattade hvarandra. Sådana

stunder äro ej 'för stunden' mina herrar, de tillhöra efterverlden.

Jag har ett album, der jag antecknade allt - detta album,ALLA SNILLENS VÄN. 415

skall nu i sena ålderdomen glädja mitt hjärta; men ej nog dermed

- jag har äfven minnen - och bland dessa vill jag, apropos af min vän, snillet Palmer, visa er ett.

Då han skulle resa, lade han sin egen utrökade cigarrstump på kakelugnsnischen - jag tillegnade mig den. En cigarr, som blifvit utrökad af den nya tidens 'Krysostomus' är något märkvärdigt. Se här påskriften: 'denna stump är lemningarne efter den cigarr, som satirikern, politikern m. m. Henrik Palmer den 18 Juni 1844 .. .' Mina herrar! denna cigarrstump är en 'unique.'

Mina herrar! Här sen I under glas - hvad? Jo, en penna; blott en penna, en vanlig gåspenna - illa formerad och bläckig långt opp - det är en obetydlighet, en vanlig penna - Nej, mina herrar, sen påskriften: Med denna penna skref Franzén första kladden till 'Människans anlete'.

Mannen kastar triumferande blickar omkring sig - första kladden till Människans - hva sa' jag? till 'Människans anlete' - sa' jag - detta är den pennan och alldeles 'unique'.

Se här i mitt album ännu en unique - se här. Detta är den store Geijers egen handskrift - hans hand har hvilat på detta papper

- dessa tankar strömmade i detta ögonblick genom hans genialiska hufvud; hör bara: Tå Upsala gas tgi f varegård beställas två löshästar att skjutsa till Märsta klockan 7 förmiddagen etc. etc.

E. G. Geijer.'

Man intränger här i den märkvärdige mannens enskilda lif: '2 löshästar' bevisa., att han egde egen vagn och tillhörande seldon; 'klockan 7 förmiddagen', att han ämnade sig till Stockholm, och årtalet, att han stod i begrepp att omfatta den nya tiden med sina sympatier.

Ja, jag har många dylika minnen af mina store samtida. Jag såg Dahlgren på Kyssvijks på Nya Kungsholmsbrogatan och gubben Hjortsberg och Svewelin på operakällaren - ja, jag minnes Lorenzo Hammarsköld, som jag en afton såg på Hamburger Börs, nära Jakobs torg. Det var märkvärdigt! Jag nalkades honom och skulle gjort hans bekantskap - då det började klämta. Det var eldsvåda, och Lorenzo rusade ut.

Det var, mina herrar, en annan kritik än nu för tiden; det var416 UR ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

allvar i leken den tiden. Nu behandlar man den saken, som om man hade med glaskram att göra. Det är också ingen brytningstid vi lefva i; det är icke tvänne skolor, som träda i kamp med hvarandra, utan på sin höjd skolpojkar, som myra in någon bondkanin med snö, när han far förbi skolan och som bäst tackar sin Gud för det han slipper det der bråket. Det var ungefär detta min vän Tatterraan, som dog för tidigt för litteraturen, en gång sade, en oförgätlig stund på Tre Remmare - i det inre rummet, förstås. Tatterman var kanske sin tids största snille - vi voro som lif och själ.

'Apropos', så sade Tatterman en gång till mig (ty mig förtrodde han allt), 'Hör på, broder K., du beundrar litteratur och konst, litteratörer och konstnärer?'

Ja visst! jag gör mig en ära af -

'Det hände sig en gång', återtog Tatterman, 'att en fattig torpare skulle på kalas och hade klädt sig i sina bästa kläder. Mor, har du bränvin hemma? sade han. Ja, en bottentår, men inte en half sup, - Slå tåren på västen, så att jag luktar som folk, sade torparen/

Det var ett infall i Tattermans stil. Skada på yngling, det var ämne till en litterär celebritet, en sann storhet. Vi vore vänner i lif och död och delade sympatier och idéer; det var utbyte, mina herrar! Det är genom utbyte stora tankar födas. De salas ihop. Det är minsann inte en mans göra att blifva ett erkändt snille. Man blir inte en celebritet af sig själf heller.»

En herre, som vet allt.

tt bevis på att vi befinna oss midt i upplysningens tidehvarf och att blott något litet felas i att mänskligheten numera nått kulturens höjdpunkt är, att allt oftare förekomma bland oss personer, som »förstå allt», veta allt och duga till allt. Hvart man vänder sig här i verlden, träffar man på dessa mänsklighetens och bildningens representanter, som likt solglas koncentrera allt ljus och allt värme och som tillika utgöra förstoringsglas för allt vetande. De ha samma egenskap som kol: de uppsupa hvarje ånga, komprimera den och dekolorera hvarje grumligt föremål. De äro tidehvarfvets ypperste, som, redan i barnskorna beundrade 'af mor och far, sedermera eröfra allmänhetens förtroende och hyllning, ehuru afunden - människans arfsynd - ibland försöker att nedsätta deras storhet.

En herre, som förstår allt, är vanligen en sådan der »halfgam-mal» person, som redan på ryggen ser så lärd ut, att man knappt vet, om man skall våga betrakta honom framifrån. Med en likgiltigt plirande blick åskådar han från sin upphöjda ståndpunkt verlden. Han ser allt i stort och låter detaljerna fara. Endast höga tankar sysselsätta hans själ, och det är han, som efter sitt sinne omskapar hela verlden med allt hvad deruti är.

En annan sort äro sådana, som känna hvarje liten småsak och omfatta universum med en blick, den der genomtränger och förklarar allt.

Redan i sitt yttre företer en sådan herre någonting egendomligt. Snillet är alltid ungt, och derför förblifver en sådan figur alltid ungdomlig, äfven om han måste kamma upp nackhåret öfver hjässan och ha lösa framtänder. Hans drägt tillkännager en vårdslös elegans: gul väst, en löst knuten blå silkeshalsduk om den styfva skjort- eller löskragen, en guldknapp - kanske två - i veckskjortan och en mjuk, brungrå filthatt på hufvudet, då han är ute. Man ser redan på denna utstyrsel, att han tillhö? det evigt unga hof, som omger kulturens tron och som från ofvan i rikt mått fått sig tilldeladt alla möjliga »förmågor».

Dessa figurer uppträda alltemellanåt i sällskapslifvet och låta sitt ljus lysa för människorna.

Vi hade nöjet att en gång göra en dylik erfarenhet.

»Enligt min tanke», sade gamle konrektorn, som är en från den klassiska tiden qvarblifven pedant, den der lik mastodonten ännu påtar i forntidens dy, »enligt min tanke äro de klassiska språken nödvändiga för all sann bildning.»

Kungl, sektern var af en annan mening. (Denne herre är en af dem, som förstå allt, och sådana äro i verkligheten hvad man fordom trodde om paradisfogelo: skapade endast att flyga och således i saknad af fötter. Af denna orsak slå de heller aldrig ned på något ställe, utan sväfva oupphörligt omkring i etern, nedblickande på hela skapelsen. En sådan figur är, mänskligt att tala, »ingenting», ty för att vara någonting behöfs fotfäste och en plats - och således är han kungl, sekter, ett ämbete, som icke finnes till, eller litteratör, en titel, som hvem som helst kan ta sig).

»Klassiska språken», sade kungl, sektern med ett småleende, som bevisade hans Öfverlägsenhet, och med de små gnistrande ögonen i oupphörlig rörelse åt sidorna för att observera, huru hans svar skulle slå an, »klassiska språken voro fordom den brygga, som öfver medeltidens djupa och nattsvarta afgrund ledde till den nyare tidens solljusa höjder. Grekiskan och latinet (vi bry oss ej om hebreiskan, som blott läses för prestexamen) voro den hängbrygga, som en gång gjorde, att mänskligheten kom öfver det mörka svalget; men nu, min bäste konrektor, äro vi på fast mark och behöfva verkligen icke att släpa med oss en gammal bro; den tillhör ej vårt nya sätt att ryckaEN HERRE, SOM VET ALLT. 419

fram. Mänskligheten behöfver ej mera denna tunga apparat, som var nödvändig för våra fäder; blott några lätta pontoner. Vi äro alla, såväl konrektorn som jag och jag och konrektorn pontonierer i ljusets,, det sannas och det skönas tjenst - eller huru, mina damer?» fortfor kungl, sektern, vändande sig till mänsklighetens »skönare hälft». Fröken Mimi delar mina åsigter, jag ser det på frökens blickar, hennes nåd Ruttenborg och fru Samuelsson och -

ja, jag är öfvertygad, att ni 'alla, mina damer, dela mina åsigter?»

Fröken Mimi, som ej mera är ung eller lägger an på lekamlig skönhet, har deremot en den allra som förträffligaste själ. Hon har dessutom ett ljust förstånd och läser aldrig annat än engelska böcker, emedan endast engelsmän numera kunna känna och tänka djupt och varaktigt.

En lättsinnig fransman utstrålar som en varm metallkula inom några ögonblick all sin värme, hvaremot den djupsinnige engelsmannen kan som en upphettad sandsäck hålla värmen qvar under hela lifvets resa.

Mimi slog upp sina ljusgrå ögon och sade:

»Kunglig sektern har visserligen rätt; ty om ej så vore, måste qvinnan, som saknar den så kallade klassiska bildningen, förblifva en lekboll - en leksak - en öfverflödsartikel - ett föremål för mannens passion - icke för hans vördnad.»

»Hm, hm!» mumlade konrektorn och gick.

»Mina damer! Jag tackar fröken Mimi för den sanning hon uttalade. Det är qvinnan, som skall reformera och föryngra verlden. Endast genom henne kommer kulturen att växa inifrån och utåt och ej som fordom utifrån och inåt.»

Fru Samuelsson anmärkte, att konrektorns frack såg en smula antik ut.

»Han är klassisk med de långa skörten>, sade kungl, sektern. »De äro en qvarlefva af togan, som egentligen var en sorts nattrock. Jag har studerat denna lilla gren af bildningens historia.»

»Men det var ju icke några riktiga kläder», anmärkte fru Ruttenborg, »utan på sin höjd ett badlakan.»

»Ja, något ditåt; de gamle begagnade också mycket bad. Det är klart, att den yttre hudutdunstniugen, vare sig af varmt, 40 gra.»420 UR ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

der Celsius - det vill säga blod varm t, som de gamle hade i sina tepidarier - och kallt, 10 grader Celsius eller hundragradiga skalan, förändrar den galvaniska strömmen, som går genom nervsystemet från lilla hjärnan och från det vegetativa systemet, och att denna ...»

I detta ögonblick hördes tullförvaltaren straxt bakom talaren säga till häradshöfdingen:

»Jag nyttjar alazarinbläck, ty vitriolbläcket fräter stålpennorna, »

»Ja», infaller kungl, sektern, »det är genom den nya svafvelsyran. Den bästa bläcksort är hvad man kunde kalla krombläck. En lösning af karnpesch-extrakt, hvartill man lägger kromsurt kali, jag minns^ej proportionen; men om" jag kan göra tullförvaltaren en tjenst, så ... Jag nyttjar själf alltid krombläck, (med en blick full' af betydelse) och jag har skrifvit något litet, jag också . . . Men - för att fortsätta," mina damer - nerverna äro ledare för elektriska strömmar. Bevis derpå äro till exempel darrålen, den elektriska rockan, de lysande infusorierna, lysmasken - ja, äfven våra känslor.»

»Ack», infaller fröken Mimi, »huru mycket skönt har ej kungl, sektern sagt i sin härliga dikt 'Känslornas svallning', och melodien sen!»

»Åh,9 det der skapades af ögonblicket och (med kringirrande, frågande blick) lefver blott ett ögonblickslif. Dylika saker likna de små bläddror, som stiga upp från en varm källa och brista; de bevisa blott, att det gifves en inre värme, som för några ögonblick omkläder sig med ett omhölje och sedan brister. Då försvinner värmen, och materien sjunker ned i sin obetydlighet.»

»Så skönt!» suckade fröken Mimi, »det hörs, att kungl, sektern är djupt religiös.»

»Ja, hvem är icke det? Det är klart, att alla känna sig tryckta af materien, att själen är en fånge, som ligger bunden af materien och af materiela omsorger - hvilket förtryck, hvilket slafveri under det ändliga! Vårt lif är en lifegenskap!*

»Ja», suckade fröken Mimi, skakande graciöst sina långa, räknade lockar - ty Mimi begagnar ännu sådana, men tillika chignon

och står således på skiljovägen - »ja, ack ja, lifegne äro vi alla liksom ryssarne!»

»Ryssarne, min bästa fröken, hafva en stor verldshistorisk mission. De äro bildningens pionierer, som rödja väg i vildmarkerna. De tränga fram till Stilla hafvet å ena sidan, och den tvåhöfdade örnen griper redan med sin ena klo i den kinesiska draken, sträckande sin andra mot Centralasien, under det näbben gapar öfver Europa. För att i en bild teckna de stora nationerna, så se vi, att Ryssland och Nordamerika ha samma uppgift på hvar sin kontinent. De bryta upp den förut obrutna andliga jordmånen; de gå fram med järnstör, hacka och spade. Tyskarne plöja på vanligt bondmanér sina ärfda tegar, som förut legat skilda genom djupa diken. Det är Bismarcks storhet, att han täckdikat hela Tyskland, så att det nu liknar ett enda stort fält. Frankrike åter motsvarar alldeles kungl, landtbruksakademiens experimentalfält. Man kör beständigt djupare och göder jorden med blod, ett konstigt gödningsämne liksom superfosfatet. Nog af, mina damer, hvartåt vi blicka, finna vi nedslående likheter. Det är den nya tidens sätt att fatta en fråga som en helgjuten bild.»

Under detta tal hade en hel hop af sällskapet samlat sig. Kungl, sektern bestod omkring sig en blick, »ett kungarike värd ».

»Min Gud, huru klart!» sade Mimi.

»Ja, det är just kungl, sekterns konst», smålog huldt fru Ruttenborg.

»Tänk, att det är bra skönt att höra nya idéer, blixtrande af snille!» instämde lilla fru Samuelsson, som aldrig hört ett ord, men som nu så oförmärkt såg på klockan, om det ej vore tid att få supéen.

»Det är kristendomens uppgift», fortfor kungl, sektern, »att i den odlade jorden utså det godas frö. Vi äro alla ingenting annat än förarbetare på detta fält, vattnad t af blod och tårar, af svett och möda.»

»Så skönt», suckade Mimi, »så högt, så ädelt!» Nu kom matbud, ett ljufligt och gladt budskap för litet hvar, ty den lekamliga födan är dock något.

»Delikat tryffelpastej», sade kungl, sektern, som förstod äfven kokkonstens mysterier, och så beskref han tryffeln, huru den rotas upp af svin och stufvas af människor; hvilken plats den innehar på det kulturhistoriska området och huruledes svampar i allmänhet innehålla qväfve samt äro lika närande som kött. Vidare visade han, hurusom detta svampätande är en återgång till samma ädla naturtillstånd, som utmärker kamtschatkadaler och kosacker, som äro ryska undersåter, och sist insinuerade han, att genom svampätandet skulle kulturens frö spridas vida i det oändliga Östern. De hade der inga viner som vi, men de hade flugsvamp, med hvars förtärande de höllo humöret uppe, ty, slöt kungl, sektern, både vin och flugsvamp fröjda människans hjärta.

Kungl, sektern beundrades af många. Men konrektorn smuttade på sin tekopp och mumlade någonting om aliquid in omnibus, nihil in toto, och tullförvaltaren och Häradshöfdingen ryggade vördnadsfullt tillbaka för den all vetande kungl, sektern.

Men denne lefver i alla fall ett lyckligt lif. Hans själffortro-ende är obegränsadt liksom hans förakt för hvad annat beskedligt folk tror och tänker. Man ser detta i draget kring mungiporna. Bäst lyckas han dock hos damerna - icke just de yngre, ty dessa dansa hellre än de filosofera, utan hos de något äldre, der själen och den andliga lekamen blir skönare i samma mån som den »förgängliga delen» blir äldre och mera hopkrupen. Den all vetande kungl, sektern är snart öfver fyrtionde året; det kan ej fela, att han måste »fästa sig», och i stadens kotterier undras icke öfver om han skall gifta sig, utan med hvem han skall det. Man uppsätter beständigt nya på förslaget, fastän mannen i fråga ej ens tänkt på att söka inträde i det heliga äkta ståndet, men det finnes så många, som just skulle passa honom, och mer än en ädel själsfrände med chiguon i nacken har föresatt sig att förljufva hans dagar, bara någon möjlighet ges.

Han »fäster sig» dock icke, utan går qvar i den historiska ljusgula västen och den blå halsduken, hvilka plagg allt mindre passa hans drag.

Småningom kommer han ur sin roll; han följer ej med sin tid; han blir en representant af en försvunnen bildningsperiod, pratar omEN HERRE, SOM VET ALLT. 423

Franzén, Wallin och Tegnér, långt sedan de alla tre blifvit öfver-glänsta af den nyare tidens större snillen, af dem, som länge sedan med kritikens hackor »puttat ner» det hederliga klöfverbladet i glömskans djupa graf.

Slutligen är den allvetande, han, som förstod allt, inskränkt till att berätta roliga anekdoter från den tiden, han frukosterade med Dahlgren eller råkade Atterbom på ett kalas, eller till roliga infall och historier. I början går det bra, och man hör på, sedan måste han hålla sin åhörare i rockknappen för att få behålla honom.

»Nej, nu är gubben tråkig», säger den nya tiden, och den äldre säger: »nu gör gubben sig löjlig.»

Då man är både tråkig och löjlig, är det bäst, att skådespelet tar slut. »Den all vetande» dör, och lycklig han, om han slutligen begrep, huru oändligt litet han förstått och huru gagnlöst hans lif förflutit under det beständiga jägtandet efter att förstå allt, utom den enda lilla sanningen, att han varit en - narr.

Skånska bilder.

1. »Paugen frå Brobby».

här framställde drängen är på det grannaste utstyrd med höga stöflar, hvita ullstrumpor, nya, gula skinabyxor och tröja - bärande på det ljuslockiga hufvudet en hatt med smala bräm; ty »paugarna bruga saudana» och bara »mannana de bredskygga». I handen bär han någonting inknutet i en rutig näsduk. Allt gentilt och på det ståtligaste.

»Paugen» är bestämdt på en vigtig vandring; men vi följa honom och få snart reda på hela saken, ty han talar bestämdt »for sej sääl» (för sig själf).

Såvida vi förstå den skånska munarten, skola vi förstå hvad han går der och »muttlar» »for sej sääl.»

»A de sia, att ja gaor for inte. Däd blir min säg däd, sau visst som jag heder Ola Maonson och ä frao Karaby udbrydningagaor nommer fira. Där sidder far i goa omständigheder och krusar inte for ett rondstyck for nåen - det ved ja. Han gir kruna hinnas deel, och prästen faor sin deel, och har går och grong (grund), udan att han borgat så myttje som liddjer på min nagel. Komsaren (länsmannen) sääl staor pao tao for han, och prosten lytter på kalutten, når han råger fader rosthållaren, som an skääls (kallas).

A de sia, att ho är stif i nacken - sia de; män dä gir völlSKÅNSKA BILDER. 425

mässej, kan ja tänkja och tro, for si en såen paug sidder inte i hvar husknud heller. Dessudon så är faer svagelig och hoster uhischelia nattati, så. att däd inte kan tova så länge for ja tar gaoren sääl, og då kan Petter Pers Karna i Suttebäcken tacka sin evinnerlige ska-bare ät få aga té kjörkja ätter ög, som stao som lejon.

Men gaor det emod, så prekelerar jag inte länge i den kousan* udan vänner näsa åt annat håll. Alla har jag bogen i kluden och ringen i västalomman ihop ma klocka ja bytte mej té på Longa markad (Lunds marknad) borte på Löfdals kru (krog). Men den som fore komme té möllan, faor först målet.»

Såvida vi kunna skånska, är hela historien klar. Det är unge Ola Månsson i Karaby utbrytningsgård nummer fyra, som oaktadt dåliga spådomar nu beger sig ut för att fria. Hans far är rusthål-lare och hennes far också rusthållare; ty det kan ej falla honom in att gifta sig under sitt stånd och icke heller att tjena, då han är ende sonen.

Vore han en husmansson, så måste han tjena; men gjorde, med den själf känsla, som han tyckes ha, de vanliga fem förbehållen, hvilka utgöra själfva basen för alla underhandlingar i den vägen.

Dessa fem grund vilkor, som en skånsk dräng, betingar sig, är mien mad - go mad - mad i rattan tid - madaro och nattaro. Under dessa betingelser åtar han sig att arbeta för två, och deri håller han ord. Skåningen är en stark arbetare.

Vi kunna ej redogöra för huru den elegante drängens ärende aflopp; men då teckningen är gjord 1830, är så mycket säkert som att hans öde för länge sedan blifvit afgjordt och den smalskygglga hatten blifvit utbytt mot en

bredskyggig, som kunde passa en »man», det vill säga en gift karl eller en sådan, som i Jämtland, om häri också ej är mera än tjuguett år, kallas en »gobbe» (en goeb).

2. En husman.

Det finnes ingenting stolt i detta ansigte, som beskuggas af »mannens» symbol, den bredskyggiga hatten. Stackars karl! Han »bor té huse» og lefver af att göra dagsverken med »digning» (dikning) eller, som det här synes, med att »hogga bränne», som veden heter på det skånska tungomålet. Han, äfven han var en gång i Arkadien och fick som dräng både mien mad, go mad, och mad i rattan ti och fick åtnjuta både »raadaro» och »nattaro«, ända till dess en amorpil sårade honom och han slöts i hymens boja. Sedan så var det så der med både »maden» ocb »madaron»; men han bibehöll dock som en äkta skåning sitt sinneslugn; ty han är en ödets man och skulle, om ej yttre omständigheter kommit emellan, kunnat vara både rust-hållare och nämndeman.

På ytan af det skånska folklynnet ligger ett orubbligt lugn, någonting säfligt och trögt, men detta hindrar ej, att der på djupet går en mäktig ström af själf känsla och själf med vetande.

Nils Månsson från Skumparp, den skånske bonden, som fordom på våra ståndsriksdagar genom sin rättframma öppenhet, sin bottenärliga tro på det godas seger, sin förmåga att i få ord uttala en stor sanning och det lugna och flärdfria i hela sitt uppträdande verkade så mäktigt, var en äkta skåning - en af »mannarna» i Sveriges sydligaste och rikaste provins.

Nils Månsson hade ingen polityr, men utanpå en karaktär af det »renaste vatten» satt der ett skal, demanthårdt nog att ej allenast göra repor, utan äfven framkalla själfsprickor i det tillhårdnade, längesedan utdömda gamla, som måste bort, innan ett nytt, bättre kunde sättas i stället.

Ännu lefva många, som minnas Nils Månsson i Skumparp, då han, vid fråga om att inskränka tryckfriheten för att hindra tryckmissbruken, reste sig opp från sin bänk och med sin breda, skorrande skånska dialekt yttrade några ord - ungefär dessa:

»När Gud skabade värden, så sa' han - »varde ljus», och det

vart ljus, och då va inte hans mening, att vi skolle släckia ud det ljus vi fat.»

Dessa enkla ord, uttalade med klar stämma och denna egna vibrerande ton, som röjer djup känsla och fast öfvertygelse, gjorde hela förslaget till intet. Men Nils Månsson var äfven talare på sitt sätt - ingen öfvergick honom i logiskt sammanhang och kraftig bevisning. När han efter en oppositionsriksdag kom hem igen, hade ryktet om hans stora talareförmåga spridt sig bland Lunds studenter. Man hade ej den tiden någon akademisk förening, och icke en ibland hundrade hade under de förflutna terminerna läst i en tidning, med undantag af »Nytt och gammalt, Lunds veckoblad», som visserligen ej skakade på verldens hörnstenar.

Men ryktet hade sagt,, att Nils Månsson var en ärans man, en dugtig bondgubbe, och en del mindre försigtiga studenter, bland hvilka ingen enda »framtidsman» (ty sådana igenkännas på deras försigtighet att aldrig ha en egen tanke, förrän en förman anslagit tonen) befann sig, gjorde en bjudning, hissade gubben (hvilket var tungt nog) och hurrade för honom. Detta var allt; men ej långt efter förnam man, att det lilla ungdomsruset blifvit beskrifvet som ett »uppror», en art revolution, utförd i den goda, rättrogna staden Lund. Man skulle ta reda på uppviglare och anförare; men det befanns, att några dylika icke funnits till, och dermed förföll denna oro inom den lärda fe-publiken.

Nils Månsson var hemmansegare, men snarare fattig än rik, och

"att han valdes framför många rika, bevisade, att valmännen själfva

hade en fläkt af hans anda och ej krälade i stoftet for rikedomen.

Ännu i denna dag behöfva vi dylika valmän och män lika Nils

Månsson från Skumparp.

Om en vanlig, verklig »husman» är ingenting märkligt att säga. Vi framställa jämte honom en annan bild, nämligen den af

3. Nils Hansson,

vår gamle studentväckare i Lund.

Nils Hansson var en femtioårig man, som bodde i ett litet för detta hvitstruket hus, »udanfor Kloster.» Boningen var, som det

brukades der söderut, byggd af lera och långhalm och ärrig som en runsten. Den lilla kojan gaf skydd åt Nils Hansson »ma qvinga och börn» och tjenade äfven i en sidoskrubb till uthus.

Det hände derför en gång, då några af gubbens många bekanta studenter (ty alla hade någon gång funnit behofvet af att blifva »väckta») passerade förbi, att de märkte, att huset skakades i sina grundvalar. Dörren var låst, men det fanns en kraft derinne, som sökte spränga hyddans ena hvitmenade vägg. Den bugtade starkt utåt, och slutligen stack ett tryne fram genom väggen. Det var Nils Hanssons egen gris, som lik en ny jätte Finn försökte att störta templet för hemmets gudar.

Nils Hansson hade flyttat in från landet för att arbeta hvad som helst; men beslöt sig snart att väcka »barrar», som ville vara »flidia». Der befunno sig vid tiden för vår lilla berättelse två dylika »harrar», som hade de största skäl i verlden att vara »flidia»; ty de voro bägge fattiga - mycket fattiga. Den ena bodde på »Mårtens gada», den andre i en gränd vid »Sönnergada»; men de voro mycket goda vänner och delade ljuft och ledt, spisade sin mat ur samma hämtare och hulpo hvarandra med böcker. Bägge hade den mest lifliga vilja att vara »flidia»; men vilja och förmåga äro ej just alldeles detsamma, hvilket de noggrant erforo, då de naturligtvis till examen skulle repetera Ciceros de Oratore. Visst hade den gode Cicero, »fäderneslandets fader», kunnat göra något bättre och trefligare än att s amman skrif va den boken, och de lärde munkarne, som präntade den* på pergament och såmedelst »räddade den» undan förstörelsen, kunde väl hittat på någon annan penitens än en af den art, att den som en transportsedel gått man ifrån man ända till vår tid.

Men det har skett, och professorn i latinet ansåg hela bildningsverket förfeladt, om ej den studerande ungdomen fått njuta af »vältalaren». På de gamla korstolarne i Lunds domkyrka föreställes en stork, matande sina ungar med en hästsko - detta var en bild, föreställande studentgossarne, som af herr eloquentise professorn andligen matades med Ciceros de Oratore.

Dagarne voro räknade, ja, timmarne, de ville ej räcka till utan under af vaksamhet och flit.

Således: »Käre Nils Hansson, väck oss klockan tre - för all del - inte senare än klockan tre.»

»Ja, dädd ä en säg - lida pao mej», sade Nils Hansson, som kunde vaka som en uggla.

Och klockan före tre på morgonen, under höstterminen, då det regnade, som om himmelen varit öppen, och piskade på domkyrkans dubbeltorn, under det att vattnet letade sig ner i Kraftkyrkan liksom för att dränka både biskop Birger och jätten Finn, fick man höra klampandet af Nils Hanssons träskor i trappan. Man hörde ljudet, men behagade ej vakna vid en så obetydlig anstöt - mera ville det till. Nils Hansson hade en viss känsla för det passande och qvarlemnade derför träskorna i förstugan och inträdde på strumpsockorna. Helt tyst och beskedligt eldade han och insatte kaffepannan. Efter detta arbete, som verkställdes vid skenet af hans egen »löjta» (lykta), tände han på den slumrande ynglingens lampa.

Det fanns hvarken stearinljus eller fotogen den tiden, och talgljusen voro dyra. Man begagnade derför en simpel blecklampa, som underhölls med rofolja af dem, som hade anlag för slöseri; men med trän af de mera sparsamma. Läkareämnen hafva alltid utmärkt sig genom anlag för öfverdåd, och således begagnade de olja, hvaremot herrar seminarister för sina lärda forskningar begagnade den billigare tranen.

När ändtligen lampan genom Nils Hanssons försorg strålade med sitt klaraste ljus, började själfva »väckandet».

Nils Hansson hostade - åh nej, det tog inte, - han ruskade på bordet - lika förgäfves; ty man ville ej vakna.

Slutligen grep Nils Hansson patienten i axeln, ruskade och sade:

»Harre, nu ä klockan möe Öfver tre. Nu ska han öp! Däd doger inte lidja och sofva länger. Den andre kommer om några min utter.»

»Käre Nils Hansson, jag är så trött.»

»Ja, sao säja di allihopa; men opp ma se nu, däd sier jag!»

Vanligen verkade detta; men ibland ville ungdomens goda sömn-gåfva trotsa både Nils Hansson och den fria viljan.

Mannen var en fin människokännare och visste att ta sitt folk på den ömma sidan, och derför behandlade han sina ynglingar på olika sätt för att få dem vakna och krya nog att läsa de Oratore.

Till den ene af dessa bägge höll han, då alla hans vanliga kraftord ej ville hjälpa, ett litet tal.

»Ja, der sitter nu hans stackals faer derhemma och tror, att han är flidi och arbedar, imens han liddjer och sofver sona en stud här i Long.

Stackals faer, om han bara får sorg af sin påg, sorn han tänker på och vakar för. Stackals hans faer!»

Detta verkade. »Nej, gubben skall ingen sorg ha, Nils Hansson! Nu är jag vaken.»

Kamraten, som hade mera ärelystnad, väcktes på ett annat sätt, då alla medel förlorat sin udd.

»Ja; dä sier då alla, att däd ingenting blir å han - han blir en riktig stackal, ett spettackel, när han kommer i examen. Tacka vill jag professor Dahl*), när han va student, däd va karl té läsa, och oppe va han tvau och tre, nar det föll fore; men däd blef annat té karl däd, än han blir!»

Ärelystnaden tvingade den stackars ynglingen att vakna.

Och bägge dessa voro på nittonde året, fattiga och utan vänner och utan namn. I sanning, Nils Hansson var dem en uppriktig vän, ty han menade det han sade.

Nils Hansson var föröfrigt vedhuggare och sågade och klyfde sina »harrars bränne»; men man påstod, att han dervidlag tog sig ganska ansenliga sportler, emedan alla »knuder», som ej läto klyfva sig till ved, enligt ackord, skulle tillhöra honom.

Man påstod, att »knuderna» blefvo både större och flere än just vedlasset tålde vid; men om man klagade, så fick man veta, att han sågade all professor Dahls ved, och dermed fick man sig nöja. Slutligen togo de bägge ynglingarne sin kandidatexamen. Nils Hansson, som aldrig just visat något förtroende till deras »flid», trodde ej den på Mårtensgatan boende, när han, efter det vackra talet om att han skulle bli ett »spettackel i exaomen», fick till svar: »nej min gubbe, nu är jag kandidat.»

»Jo, däd ä han lig till, han, - nej, opp ma sej och ligg inte der och lada sej!»

*) Då akademiadjunkt, död som prost och kyrkoherde i Beslöf.

»Vet du inte skäms, ut med dig!»

Besynnerligt l Nu var han då riktigt vaken/och ändå så blef han qvar, der han var.

Nils Hansson fann sig förnärmad och mumlade, under det att han klampade utför trappan med föresats att utforska sanningen, innan han ville tro. När han derför kom till nummer två, eldade han som vanligt; men bröt snart tystnaden. »Däd var alldeles galet hos den andre, han ville inte opp, udan blef arger i stället - han, som annars ä en så beskedlig påg.»

»Ja, nu behöfver han inte stiga opp klockan tre; ty i går togo vi examen, och det gick bra.»

»Hi, ja, ja' kunne tro däd, hi, ja, nu ska kandidaten dricka kaffeet på sängen, däd ska kandidaten, för si dä har jag alltid sagt, att kandidaten snart skulle bli kandidat.»

Nils Hansson riktigt slösade med den nya titeln.

»Nu går ja' bort till den andra kandidaten -ja' ska' väl hälsa från kandidaten till herr kandidaten i Mårtensgada ?»

Och glad som ett vinterny återkom Nils Hansson till den andre kandidaten, som han bjöd kaffe på sängen.

Allt var godt, allt var glömdt, terminen, professorerna och den stackars Cicero de Oratore, som verkligen dragit det kortaste strået. Sedan intressantare ämnen kommo fore, behöfdes ej mera Nils Hansson; men nya slägten vuxo upp, och de i sin ordning fingo veta, hvilka exempel af »nid» desse bägge »kandidater» varit och hvilken heder Nils Hansson förvärfvat genom att väcka dem klockan tre. »Däd var annat té flid än döras, som nu ville sofva.»

Det var en husman i Lund, der han bodde »udanom Kloster» och tusentals höst- och vinternätter ältade sig in till den lärda staden för att väcka studenter; men

»De äro män i staten De forna pojkarna -

och de fleste ha glömt den påpasslige Nils Hansson. Ljus i mörker.

ka' vi gunga Pockestenen?'» frågade mig min lille barbente vägvisare genom skogen. »Det der stora berget, som ligger deruppe på backen, är en 'rockesten' - för si han rör på sig, då man sätter axeln emot och skjuter på duktigt. Det är konstigt det; ty si stenen är större än vår stuga och tung sen .- ja, alldeles fasligt tung.»

Den lille pysen sprang vig som en katt uppför bergklinten, satte sin ena 'axel mot »rockestenen» och sköt duktigt på, men släppte sedan i hast. Riktigt, gossens svaga kraft hade förmått att rubba stenens jämvigt, och nu gungade den fram och tillbaka, liksom den blifvit rörd af osynliga jättehänder. Klippan hvilade nämligen på eu bergkant just i sin järnvigtspunkt, och det väldiga blockets spets beskref en kroklinie mot horisonten.

»Ä'ke de' roligt?» sade pojken och skrattade, så att den hvita tandraden glindrade.

Det är klart, att hans och min uppfattning af fenomenet var himmelsvidt olika, ty jag insåg den naturliga orsaken, hvaremot han syntes tro på något trolskt; ty han talade om, att »för många kungars tid sedan» hade en jätteqvinna kastat dit stenen, men Sankt Per hade låtit den falla så, att den »aldrig i verlden skulle få ligga stilla, så snart en 'döpt kristen' ville rubba honom» - och si, lille Anders visste med sig, att han var en ordentligen döpt, kristen människa.436 UR ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

som kunde försätta berg med sin tro och sin ena axel, bara han sköt på bra. Men huru min lille vägvisare slamrade om jätteqvinnan och S:t Per, föll jag på ändra tankar än han. Jag hade nämligen nyss läst några arbeten öfver Frankrikes beständiga revolutioner och den fortgående kampen mellan intelligensen och den råa styrkan, kapitalet och arbetet. När man fått dylika funderingar i hufvudet, betraktar man en så kallad rockesten med andra ögon, än den betraktas af en liten tolfåring, fostrad i skogen. Vi bägge - jag och han - voro på platsen representanter just af dessa två krafter, som kämpa om herraväldet, utan att någondera förmår bibehålla sin ställning. Mänskligheten är i sin helhet en »rockesten» - en ofantlig klippa, som hvilar på järn vigtspunkten. é Derför kan ett barn bringa den i gung-ning, men hundra tusen kraftiga män förmå ej att flytta den en enda linie ur sin ställning. Det är denna lättrörlighet, förenad med denna ofantliga tyngd, som gör, att det alltid förefallit oss, som om vi förmådde flytta en klippa, derför att vi förmå störa hennes jämvigt. Men ingen kraftansträngning förmår mera än att sätta henne i rörelse, och sedan gör hon lika många gungningar, om ett barn eller en jätte rubbat järn vigten.

En människa är alltid ett barn af sin tid och den natur, som omger henne. Det är derför tallskogens sus, de sorlande backarne, som likt brutna silfverband falla utför branterna, de kala bergsytorna och den ljusblå, nordiska sommarhimmeln ge en svensk någonting allvarligt besinnande, någonting reflekterande, som svårligen så lätt uppkommer, då man med blicken Öfverfar slättlandets böljande sädesåkrar och insjöarnes vänliga små speglar,

infattade i sina ramar af grönskande ängar.

Min lille ledsagare, som trodde, att jag ej kunde tröttna att beundra »rockestenen», omgjorde experimentet många gånger; han visste icke han, att jag var fjärran borta och med min tanke genomströfvade ett långt galleri af ljusa och mörka taflor, många så mörka, att man måste se dem i en viss dager för att få se åtminstone någon ljuspunkt på den nattsvarta ytan, och andra med dagrar, som åskådliggjorde det hela. Och det är, tänkte jag, sedan jag gjort min vandring genom verldshändelsernas långa galleri, det är dock nu snart tvåtusen år, sedan det lofvades oss, att vi alla skulle lyda en herde och samla

oss i ett fårahus. Det är för nära tvåtusen år sedan detta eviga ord, försoning, ljöd som ett frälsningens ord öfver land och öar, från pol till pol, bland alla folk. Och ännu stå de oförsonade mot hvarandra. - Dock, vi spåra, att en försoning fortgår. Men hvarje förändring måste gå inifrån och utåt - ej tvärtom. Således först försoning mellan samhällenas olika klasser och sedan mellan folken.

Och huru tillgår då denna försoning? »Ordet» har, såsom sådant, lärt oss nödvändigheten af en försoning, som hvarje människa behöfver, försoningen mellan sig själf och himlen - det är den inre kärnan; men för att göra detta till en verldsprincip hafva vi behof af yttre krafter. Naturens bok måste också genomletas med lika tillförsigt och lika uppmärksamhet som bibeln. Och hvad är naturen annat än, äfven den, ett uppenbaradt ord, som det tillhör oss att rätt förstå och begagna. Nog af: det är naturstudierna, som skola rädda mänskligheten ur mörker till ljus. De hålla nu på som bäst med detta arbete.

Den tiden är snart förbi, då den så kallade arbetsklassen antingen rent af hatade eller med en art spökrädsla kom i beröring med intelligensen. Den kändes alltid som ett förtryck, nu kännes den icke så mera. Arbetsklassen börjar själf att söka efter lösningen af hvarje gåta, den börjar fatta, att den står i kompaniskap med intelligensen, att de bägge arbeta för samma mål och till ömsesidigt gagn? och allt detta är ett växande, som går långsamt, men säkert. Om vi ingripa, så verka vi endast förstörande. Det är ej striden, utan samarbetet, som är till välsignelse. De behöfva blott förstå hvarandra för att blifva bröder. Om några raska sjömän, i känslan af sin fysiska styrka och sitt djärfva trots mot elementemas raseri, hade fått se en liten h vardagsmänniska, klen som en spindel, trippa på en af Paris' trottoarer, skulle de skrattat åt mannen. Hade de fått blicka in i hans arbetsrum och sett honom sysselsätta sig med experimenter, tysta och obetydliga, så skulle de också skrattat, ty att sitta så der vid en lampa och helt enkelt med de smala fingrarne vända på ett slipadt glas är ju blott ett »latmansgöra», och hela karlen kunde vändas upp och ned af en stark sjömansnäfve. Hvad är det för ett kräk, den der spindeln?

»Det är en vetenskapsman,»

»Hvasa? En vetenskapsman - jo, den skulle ta sig väl ut på ett däck - han skulle flyga bort som en papperslapp vid första bris,»

Några år derefter voro dessa samma raska sjöbussar i lifsnöd i Biscayabugten. Vågorna gingo skyhöga, stormen tjöt i tackel och tåg - och det var natt, djup natt. Man visste ej, hvar man befann sig, man trodde vid hvarje stöt af vågen, att man krossades mot en klippa. De raska bussarne funno, att deras alla krafter ingenting förslogo i elementernas karnp. Der hemma sutto hustrur och barn och väntade, men fingo vänta förgäfves. Dessa hustrur skulle bli enkor och dessa barn utan skydd och hjälp kastas ut i verlden. »Gud hjälpe oss alla! Hoppet är ute - det knakar i hvarje fog-ning, och snart äro vi inne bland bränningarne.»

»En blänkfyr i babord!» ropas från mastkorgen. Fyr i babord! En fyrbåk! Ljus! Räddning! Kaptenen ser på sitt kort:

»Det kan ej vara någon annan än Fresnels nya fyr vid Ga-ronne. Kasta om rodret! Lugna er karlar! Med Guds hjälp äro vi räddade.»

Fyren sken öfver vågornas tummel, lugn midt i stormen, som en ängels blick öfver det mörka hafvet - det var en högre ande, som såg ut öfver de tumlande vågorna och visade vägen. Det var fyren vid Garonne, en fyrbåk efter Fresnels system, som blickade så klart och så långt - så glänsande och förhoppningsfullt. Och hvem var denne Fresnel, hvars namn sjömännen välsignade sorn ett Guds redskap?

Jo; den der svaga spindelfiguren vi sågo trippa fram på Paris' trottoarer - han, som sedermera satt framför lampan och, med de smala fingrarne vridande på en glasbit, påfann det nya lysuingssättet, som sedan räddat tusen raska sjömanslif och låtit tusen familjer få behålla sina stöd - det är stort, det är intelligensens välsignelse-bringande storhet, det är en vink om naturstudiernas försoningsarbete; ty icke ville någon sjöman, hvars lif blifvit räddadt genom det långväga skenet af en Fresnels fyr, sedan skratta åt den lille vetenskapsmannens »latmansgöra», lika litet som vetenskapsmannen kunde le åt sjömännens mod och kamp.

Hvarhelst man kastar blicken, återse vi samma fenomen, eller

huru naturvetenskaperna utgöra liksom ett nödvändigt supplement för en verklig och genomgripande försoning emellan samhällenas olika lager. Den svartmuskige kolgräfvaren i stenkolsgrufvorna anser sitt lif skyddadt mot gasexplosioner. Hans far ligger krossad i någon af de många gångarne, som sammanstörtade, då han med sitt gruf-bloss lyste sig fram deri. Då blef den, som nu fortsätter arbetet, faderlös. Men han själf lyser sig med en Davys säkerhetslykta och vet och tror, att hans barn icke skola sakna honom som ett krossadt lik i det mörka djupet. Davy hade vid sina kemiska experimenter funnit, att antändliga gasarter icke tändas genom ett fint metallnät. Det var hela upptäckten, som sedan förekommit så många olyckshändelser i kolgrufvorna.

Ju mera vi intränga i naturvetenskaperna, desto sällsyntare bli olyckshändelserna, som oftast bero af okunnighet. Det behöfs ej mera, än att kroppsarbetaren får klart för sig, huru han har en vän i hvarje själsarbetare, förrän han finner, att vi alla äro arbetare i samma verld och för samma äudamål - försoningens och samarbetets.

Det är just ett litet otrefligt rum, der kemisten sitter och gör sina experimenter. Det är rent af ett spektakel med hans försök med några stenkolöbitar eller annat, som han har i lådor eller flaskor. Min Gud, hvad den mannen gör sig besvär med sina små smulor! Nej, se, hur han med ett förstoringsglas tittar på ett litet grand han har på en papperslapp. Jo, det är att göra gagn det!

Några år derefter reser sig ett steupalats utmed den slingrande ån i en förut obebodd dal. Hvilka ofantliga ugnar, hvilka valsar och maskiner äro ej der i oupphörlig rörelse - hvilka insjölika bassänger utbreda sig ej för afdunstningen af någon saltlösning! Trehundra arbetare behöfvas till en början - och om några år tretusen. Arbetet vidgas alltjämt, och en hel arbetarstat uppstår i den trånga dalen, på hvars grund knappast några får hade nog bete. Der borta ar arbetareföreningens hus - der har man ett godt bibliotek. Hvad är det väl, som så omgestaltat hela trakten, der nu tusen idoga människor, män, qvinnor och barn, finna arbete och utkomst? Jo, det der lilla grandet, som kemisten så noga betraktade med sitt synglas, som han vägde på sin lätta våg och som den egentliga arbetsklassen, sådan den fordom var, ansåg för något att skratta åt.

Och hvem byggde dessa stora fabriker? Jo, de samlade kapita-lerna; ty utan dem hade vetenskapsmannens upptäckt förblifvit ett experiment, som fallit i glömska för sin litenhets skull. Om vi följa fabrikatet från dess början, då hela dess massa kunde rymmas i ett nötskal, till dess hafvet befares af skepp, lastade dermed - om vi jämföra den trägne forskaren, som ensam i sitt lilla mörka laboratorium gjorde sina många försök, innan han lyckades, med dessa tusen familjer, som nu upprepa hans försök i medvetande af att lyckas - med hela denna stora verld från Europa till Kamsehatka, som nu begagnar hans upptäckter i så omätlig skala, huru måste vi ej inse naturvetenskapernas verldsförsonande uppgift och, utan att dyrka penningen, beundra de resultater de samlade kapitalerna frambringa till välfärd för arbetaren - den nämligen, som ej blott genom namnet har den hedern att vara det.

Vi ha för ögonblicket en dylik bild framför oss i stenkolsborrningen i Skåne. Dessa jord- och bergsborr äro påhittade af mecanici - men stenkolens mångsidiga användning af kemisten och grufdriften af geognosterne. Ingen af dessa är i ordets inskränkta betydelse »arbetare». De anses ej höra till den egentliga arbetsklassen, men äro dock egentligast arbetare, ty det är de, som äro orsaken till att tusental af människor få arbete och bröd, själfständighet och lycka. Det är desse, som forska efter naturens lagar och söka att bringa dem i dagen, som äro vilkoret för det egentliga arbetet och som förskona människorna från det grofva, tunga och maskinmässiga

muskelarbetet, ty järnet arbetas själf af ångan och vetenskapen. Och när fransmännen borrade sina första artesiska brunnar i en för torka öfvergifven oas i öknen, så kallades det klara vattensprånget af beduinerna för »välsignelsebrunnen».

Så springer det fram en välsignelse, hvarhelst forskningen sänker sitt borr in i naturens tysta verkstäder - öfverallt uppspringa välsignelsebrunnar ur djupet - öfverallt är det åter en Moses, som med sin staf lockar det läskande springvattnet ur klippan - lockar fram räddningen - försoningens och kärlekens klara flod.

Min lille vägvisare hade, tröttad af sitt arbete, satt sig på en sten och betraktade med sina qvicka, glada ögon berget och skogen och himlen och »herrn», som liksom fastnat vid »rockestenen». Hvad

han tänkte, vet jag icke; men säkert var, att han alldeles icke tänkte på intelligensens och kroppsarbetets jämbördighet i det stora samhället. Icke tänkte han på att vi här i verlden hafva mera än en ofantlig massa, som lätt nog låter bringa sig ur jämvigten, så att den svigtar, men liksom hans märkvärdiga »rockesten» icke oaktadt sin gungning framskrider ett enda tum längre än för tusen år sedan. Och icke heller tänkte han på att det är en blott barnlek, men ofta en farlig lek, att sätta massor I rörelse, som äro så lättrörda just derför, att de hvila på blott få punkter - då det höfves dem, som inse sambandet mellan alla, att genom sin tro och sin enighet »försätta berg».

Hvad hafva vi lärt?

1848.

var en tid. då ofantliga folkmassor från den vida östern vältrade sig öfver Vestern och under det att de tycktes förstöra civilisationen, själfva mottogo en sådan - i vår tid föregår en vandring af idémassor, som gå från vester till öster för att förstöra barbariet och råheten och kanske bli smittade deraf. Vårt år kommer att hafva mycket att säga, när det en gång kommer in på häfdernas skolbänk och blir examineradt af den historiske forskaren. Den lexan skall gå som ett vatten: störtadt förtryck, fri het, jämlikhet, rättvisa, allt hvad mänskligheten i årtusenden drömt om, har det lilla 1848 tillskapat. Det är dock mer än troligt,, att, om examinatorn fortfar att fråga de andra barnen, de ännu yngre, 1849, 1850 och så vidare, så låter det begripa sig, att 1848 års händelser på sistone ej voro så lyckliggörande, sorn man trott; att hela denna rörelse väl varit ett steg framåt, men lika litet ett jättesteg som något annat. Orsaken tyckes ligga deri, att vid hvarje nytt uppslag af den gamla frågan, vid hvilket tillfälle som helst då massorna röra sig, kommer alltid något nytt, ännu oförstådt intresse upp och blandar sig i leken och skämmer bort den af den politiska ve^ tenskapen beredda, om också ej alltid förutsedda, blandningen. Således slår beräkningen aldrig riktigt in; utan då det ena partiet tror,

att färgblandningen skall bli röd eller grön, och det andra påstår, att den måste bli svart som natten, så blir den i stället så der gredelin, och de neddoppade förhoppningarne, som voro betade af publicister och skriftlärde, erhålla en färg, som gör en omfärgning straxt efter nödvändig.

Vi för vår del hafva icke egentligen trott på att verldens politiska pånyttfödelse var afgjord i år; vi tyckte oss ega skäl till denna förmodan, redan då italienarne ville gå längre i reformer än deras öfverhufvud, som tycktes hafva klart insett både nödvändigheten af en reform och dess gräns eller den punkt, der den till följd af folkets närvarande moraliska och intellektuela kraft måste stanna för att ej frambringa en reaktion. Vi fingo ännu mera skäl för denna åsigt, då revolutionen i Frankrike utbröt, ty det var tydligt, att ett alldeles nytt element blandat sig i kampen - detta var arbetets anspråk. Förut visste man ej af mer än två slags aristokratier - den, som grundade sig på börd och nåd, och den, hvars skäl utgjordes af penningar. Den arbetande klassen hade alltid hittills varit ett blindt verktyg för någotdera; arbetets krafter hade alltid spelat den underordnade rollen af medel; nu först behagade arbetet ställa sig upp som ändamål. Detta skedde naturligtvis bakvändt, orättvist och illa; men det oaktadt fauns intet annat medel mot dessa nya krafter än kanoner - ett bra medel för ögonblicket, men som ganska säkert icke hjälper saken på längd. En reaktion måste inträda, och hvem som kommer att segra, det veta vi verkligen icke ännu, det kan bli frihetens vänner, men det kan lika väl bli despotismens; det kan bli upplysningens och bildningens, men det kan lika väl bli råheten och mörkret, ty despotismen och råheten kunna

lika väl skaffa sig kanoner som friheten och civilisationen, och om det kommer an på att segra genom att slå ihjäl folk, äro de förre bestämdt de starkaste.

Folkkraften är, så länge ej nationerna genom sin hela massa mottagit civilisation och humanitet, en naturkraft, en flod, som lika väl störtar fram i en kanal, gräfd af banditer, som byggd af snillen och ädla män. Det beror endast på hvem som gräfver först och djupast, och - låtom oss minnas -- det är ej de ädlas sed att gräfva minor; man griper till helt andra medel, då man råkar att444 UK ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

förlora allt, än då man kan vinna ett obestämdt något. Vi finna således, att reaktionen mot frihetsidéerna verkligen har-mera makt, än man i uppbrusningens ögonblick vill tro, och mera ihållande verksamhet, än man ens vill bekänna.

När de beskedlige wienarne och de » wi tz»-fulle berlinarne också togo sig för att göra revolution och vi hörde talas om »das grosse Vaterland», sågo vi, att det skulle gå ännu mera befängdt. Här blandade sig den tyska unionsidéen ihop med republikanska, med börds- och penniugaristokratiska idéer, och arbetsanspråk började att vakna derför, att det brukats i Frankrike. Man kan icke heller skåda något ömkligare än detta tyska spektakel, der den ene teore-tiske hexmästaren pratade »den anden munden fuld», ett slags guld-tinktur, sådan som alkemisterna fordom nyttjade för att göra bly till guld - hvarhelst man dröp en droppe tyskhet in i en dansk, ungersk, polsk eller annan nationalitet, påstod man, att den genom ett hokus pokus förvandlades till en tysk nationalitet, och hvad jord-lapparne angick, trodde sig det fria Tyskland icke lappadt nog förut, utan ville tråckla på sig så mycket brokigt det kunde. Under hela detta befängda spektakel hörde man talas om »das grosse Vaterland» och om rättvisans seger och upplysningen.

Eättvisan uttryckte sig klart derigenom, att man ville från det lilla Danmark rycka en provins, som är verkligen dansk, fastän den ligger beqvämt till för Tyskland, ty då man vill vara riktigt rättvis och human, aktar man sig för de store, men anfaller de små, som man tror värnlösa. Det första bruk det nyskapade folket gjorde af sin makt, var att bryta folkrätten, och det första bevis på sin upplysning det gaf verlden, var, att det i sin ifver att bli stort i geografisk vidd, förbisåg, att det inom sig hade oändligt mycket att göra, innan det själft var fritt. Med ett ord, att den tyska revolutionen slutar med att »das grosse Vaterland» blir som förr ett aggregat af små delar och långt ifrån en enda konfederativ stat, är temligen klart, och hela affären stannar vid att det får sig konstitutionela monarkier af alla modeller och att de goda tyskarne få prata litet mera, så att ej deras idéer må bli sammanmältade. Det är vackert så - och för närvarande kan man ej hoppas stort mera.

Af alla dessa händelser finner man tydligen, att så länge mas-HVAD HAFVA VI LÄRT? 445

sorna låta leda sig och ej tänka själfva - så kunna de uppvaknade idéerna ej utföras längre än till en viss punkt, och der stannar det genast, om rörelsen ledes eller kan ledas; eller om den ej ledes, går den ett stycke framom för att lika snart gå baklänges igen till den punkt, som kan behållas. Det är således genom att skaffa massorna ljus och klarhet i begreppen, revolutionen förebygges. Bildningen vill reform, men då råheten tages till hjälp, blir det revolution. Det har således aldrig fallit oss in att fira en revolution som en seger - ty själfva denna våldsamma omvältning bevisar, att der äro krafter med i spelet, öfvermäktiga krafter, som äro fruktansvärda, om de ej låta leda sig eller om de användas af dåliga ledare - dessa makter äro armstyrkans, den djuriska kraftråhetens och barbariets, aldrig humanitetens och rättvisans bundsförvandter, så att de veta deraf. Det är en lycka, om civilisationen kan locka dem till hvila - det är lycka mer än konst.

Det är sorgligt att se, hur Italien, som i lugn under sin påfve kunnat bli en mönsterstat, låter slå sig och springer undan; det är sorgligt att se Frankrike återgå genom barbari och blod till en reaktion; det är både ömkligt och löjligt att se den tyska enheten upplösa sig i oenighet och hela resultatet blifva några dussin kanonslupar och en ny flagga, som ej ens erkännes af det stora fäderneslandet.

Af allt detta kunna vi lära oss, att ett folk långt ifrån är fritt derför, att det bryter löst - vi kunna lära oss, att det enda medel, som finnes, är alt göra massorna själfständiga i sitt eget medvetande, klara idéerna ända från bottnen upp till spetsen - då gå de framåt, utan att kunna ledas af partichefer, af enskildas intressen, af en blind tro på en

person - och först när massorna icke låta leda sig, behöfva de ingen ledning, då kan der bli enhet och enighet och en folkstyrka - »men när sker detta»? I sanning hvarken 1848 eller kanske ens 1948 - det är långt dit, och vi kunna således spara segersångerna tills vidare för att ej, i likhet med hvad Nils Klim berättar om en dålig författare på planeten Nazor, nödgas äta upp våra förhoppningar igen. Det är grufligt, hvad förhoppningar i gemen och de politiska i synnerhet falla sig torra, när de skola sväljas. Det har varit många politiska notabiliteters död.

Vi hafva antydt hvad alla kunna hafva lärt sig af detta årets händelser; men vi hafva specielt något själfva att lära af vårt eget deltagande i de senaste.

Vi hafva lärt oss, att politiken kan vara ärlig och öppen och det oaktadt hinna målet. Detta bevisar, att vår tid står framom de förflutna och att folken börja blifva mindre barn än förr; ty man behöfver ej narra dem, man kan tala förnuft med dem. Det finnes likväl en mängd mycket förnumstige, de riktigt sluge, som inbilla sig, att de äro politiska heroer derför,, att de kunna slingra sig fram mellan händelserna, tjusa den ene och hugga gifttanden i den andre, utan att det märkes, eller ställa sig i spetsen för en rå massa och flåsa upp kinderna med rop på rättigheter och med påståendet, att de äro folkets män. De borde hafva lärt sig, att om folket bedrogs af deras rop och rör sig, bli de själfva alltid dess första offer; det vill andra politiska genier till att stå sig - de, som bereda rörelserna, göra det sällan - det är således, öppet taladt, en dum politik.

Vi hafva deremot hos oss haft det glädjande skådespelet af en ärlig politik, som väl slutligen blir erkänd af de riktigt sluge - ty den, som vinner, erkännes alltid, icke just derför, att han hade rätt, utan derför, att han vann.

Vi hafva vidare lärt oss att bära aktning för vår militär och särskildt att värdera den indelte soldaten; vi hafva lärt oss, huru denne soldat är lika god medborgare som god krigare; vi hafva erfarit denna disciplin, denna moraliska integritet, denna religiösa grundton, som så märkvärdigt karakterisera dessa äfven fysiskt friska kärntrupper; egenskaper, hvilka måhända äro svåra att någonstädes såsom i denna armé kunna uppsöka. Vi hafva sett, att för den yttre utrustningen är mycket, som torde behöfvas, och vi vilja hoppas, att en kommande riksdag må man ej som hittills betrakta arméen en bagatelle, utan uppskatta såväl dess värde som dess behof såsom de det förtjena.

Vi hafva lärt oss en sak bland det, som för oss är Vigtigast: norrmän och svenskar hafva lärt känna och värdera hvarandra. Efter detta möte skall broderskapets idé genomtränga de bägge folken lättare än förut; de skola finna, att de behöfva hvarandra, att de äro

ett par siamesiska tvillingar, som förblöda båda, om den ene såras, som måste sörja och glädjas, vaka och kämpa gemensamt, utan att derför upphöra att vara individer med hvar sin själ och hvar sin . vilja, fastän af en nationalitetens stora lifsåder förbrödrade med hvarandra.

Vidare hafva vi lärt, att ett folkförbund icke stiftas på kalaser och vid bålar, att skandinavismen, sådan den vid dylika tillfällen besjöngs och fuktades, ännu en tid är en dröm, ett ungdomsrus. Att den ej från detta håll trängt särdeles djupt, bevisade sig snart; ingen af skandinavismens alla skalder och talare, ingen enda af dem, som uppmanade hela Norden att som en man träda under vapen och offra lif och blod för det skandinaviska fäderneslandets sak - ingen af dem har lyft sin hand, då det gällde; alla - ja, verkligen alla - hade förhinder. Den ene var nygift, den andre förlofvad, en annan skulle gagna mera med att sträfva hemma än slåss derute, och hvar hade något af dessa »de obotfärdiges förhinder».

Men sant är likväl, att det hos svenskarne ligger en allvarlig sympati för det danska folket, att de anse det som ett brödrafolk, men dock ej såsom ett med sig själf. Leijonhufvud och Sommelius och flera med dem bära härom vittne för samtid och efterkommande.

Äfven torde en eller annan individ lärt sig, att man icke lättsinnigt må kasta sig in i krigarens allvarliga yrke, ty äfven efter en lång fred kan stridsordern komma och stundom något för hastigt uppå; men om också så skulle hända, må dessa individer lärt sig, att de icke så ofta behöft offentligen yttra sin fruktan för »att slagtas». Krigarens kall är ett af de mest upphöjda och aktningsvärda, han värnar den fredliga tegen, och för rättvisans heliga sak offrar han sitt lif. Honom, den sanne krigaren, tillkommer också derför med rätta en af hedersplatserna

i samfundet. Men det är ett lif, fullt af uppoffring, och man må ej tanklöst kasta sig deri.

Ändtligen hafva vi så der temligen fått lära oss, att det ej är alldeles så säkert med den eviga freden, som var så säker i fjol; vi inse väl med hvarje dag tydligare, att nationerna ej egentligen hafva något att slåss om, att deras intressen äro så der temligen desamma öfverallt; och för dynastiska intressen, så vida de ej äro för-448 UR ONKEL ADAMS PORTFÖLJ.

bundna med nationens, skulle väl egentligen icke något krig uppkomma. Men så länge nationerna sjelfva ej begripa det, så hjälper det föga, att man vet, att de borde begripa det, och sålunda äro krig möjliga och alldeles befängda krig till på köpet.

Slutligen, vi hafva fått ett ytterligare och vigtigt skäl till de många föregående att hysa det varmaste förtroende för vår ädle konung, för den lugna, den värdiga hållning han bibehållit under dessa pröfvomånader, för den fasthet och den klarhet i blicken han visat, då han haft att göra med nya krafter, som ingen tycktes förstå sig på, och det i en tid, som varit så skiftande och så proteus-artad som denna. Vi hafva lärt oss, att han ej låtit missleda sig hvarken af egna fördomar eller andras och att han, äfven i sitt förhållande till främmande makter, bibehållit i minnet sitt valspråk.

Slutet på qvädet är, att vi hafva lärt oss att hvarken hoppas eller frukta för mycket, att ärligt handla och ärligt kämpa, att ej tro, att verldsödet är en taskspelare, som förvandlar ett äpple i en guldring, ty om det ser så ut, så är det säkert, att det är någon (som allmogen tror) »som förvändt synen» - utan vi må lära oss tro derpå, att det är det eviga förnuftet, som går styrande genom verldshändelserna.

Några grunddrag till skandinavismens historia.

ika naturligt det är, att man icke kan tala ett begripligt ord, då man befinner sig i en spiksmedja, der en hel rad hamrar slå spik, lika omöjligt är det att bli hörd, när en hel rad publicister, understödda af ämnessvennernas buller, fjäska med att förfärdiga en ny verldsordning.

Först när någon skada råkar drifhjulet eller råämnet tar slut, kan man göra sig hörd och upplysa de ifriga fabrikanterna om att hela fabrikatet är, som det heter i bruksspråket, »hufvudsvagt», så att det böjer sig, då det skall begagnas. Hjul ställningen i den skandinaviska spiksmedjan har kommit, vill det synas, i något olag, - bullret har på några ögonblick afstannat, fastän ännu en och annan »mästare» roar sig med att »för hand» fortsätta arbetet; men sjelfva den stora fabriken har, af goda skäl, inställt sin rörelse.

Det kan nu vara på tiden att göra några små frågor på bägge sidor om sundet, något litet att tänka på, om så behagas.

Var den skandinaviska så kallade idéen någonsin en idé, så fattadt, att den var klar och möjlig att genomföra?

Var den så kallade idéen någonting annat än en önskan, ett hopp, en dröm om hvad som kunde hända - icke om hvad som borde hända till följd af något föregående?

Det kan ju vara af något intresse att tillse, huru den uppkommit.

Den skandinaviska idéen uttalades först i Danmark.

När?

Jo, icke förr än sedan Uve Jens Lornsen kommit med påståendet, att hertigdömena endast stodo i personalunion med Danmark och detta blott så länge någon af Kristian den förstes, konung af Danmark och hertig af Slesvig-Holstein, ättlingar beklädde Danmarks tron. Dock, skandinavismen vaknade ej ens vid detta. Det dröjde tvärtom så på tiden, att vi hafva skäl antaga, att man endast i högsta nöden ville tillgripa den förtviflade utvägen att räcka en brodershand åt svenskarne.

Ännu då Fredrik VII var tronföljare, antog man af många skäl, att han skulle förblifva barnlös och således den

siste ättlingen af Kristian I:s stam, men detta oaktadt afhördes intet yttrande af skandinaviska sympatier. Först sedan Fredrik VII bestigit sina fäders tron och augustenburgaren ställt sig i spetsen för den slesvigska rörelsen, fann man, att denna terminus ultimus var inne.

Då först, men ej ett ögonblick förut, föddes den skandinaviska idéen och fick nöddopet - i champagne.

Vi svenskar hafva skäl att uppmärksamma detta, då vi, huru vi än forska i vår historia, icke fore detta ögonblick kunna spåra någon Danmarks önskan eller något yttradt behof af att träda i vänlig beröring med Sverige.

Skandinavismen fick således i svenska ögon från början utseendet af att vara af samma slag som den nödfallsutväg, hvilken tvingar besättningen på ett sjunkande fartyg att låta rädda sig af själfva fienden och att stiga ombord på dess skepp hellre än att drunkna; man embarkerar, dock med den tanken, att man hellre velat äntra detta fartyg än nödgas taga sin tillflykt dit.

Låtom oss ej göra danskarne den orättvisan att tro, det de för några granna fraser glömma sitt kära Danmark och hvilka förluster de lidit från Sveriges sida.

Vi svenskar tänka ännu med bitter grämelse på vårt forna Finland och på den makt, som ryckt det från oss; men hela Östersjön ligger mellan oss och Finland; vi slippa åtminstone att se det oss från-

röfvade landet och ryska flaggan svajande på Sveaborg. Men danskarne se dagligen den skånska vallen. Dessa leende fält, dessa bokskogar, dessa städer och byar voro en gång danska kronländer, och hvad skall en dansk man svara sin son, som stående på Fredriksbergs backe pekar öfver vattnet och frågar: »Hvilket land är detta?» annat än: »Det är Skåne-ett land, som svenskarne tagit från oss.»

Och vi svenskar skulle invagga oss i den drömmen, att danskarne skulle kunna glömma allt detta. Kanske! Men senare än vi förlorade Finland,, ryckte vi Norge från Danmark. Finland var blott en provins, ett hertigdöme; Norge är ett helt konungarike.

Och allt detta skulle man tro vara i ett ögonblick glömdt, för-sonadt, förbytt i den mest svärmiska och uppoffrande vänskap? Men skäl funnos dock från Danmarks sida att anse Sverige för moraliskt förpligtadt att på något sätt gengälda Danmarks förluster och nu uppträda sorn dess försvar mot vidare stympning, utan att Danmark på något sätt derför skulle stanna i någon tacksamhetsskuld för hjälpen.

Dessa skäl uttalades väl icke tydligt; men lågo dock som grund för anspråket; ty redan från början antog den danska skandinavismen en pockande ton och lät förstå, att det var vår »skyldighet» att hjälpa Danmark. Någon annan grund för en dylik pligt förefinnes icke i vår historia, som icke på något enda blad har något, som från vår sida skulle framkalla tacksamhet mot Danmark.

Vi veta också, att i Danmark vi numera betraktas med en viss bitterhet af bedragen väntan, sedan svenska folket icke kunde eller vågade sig in i den andamålslösa striden. Sättet, hvarpå våra frivillige blefvo afskedade, äro ett bevis härpå.*

Efter allt detta kan det ej synas oss svenskar annorlunda, än att danskarnes vaknade vänskap var något, som kontant borde liqvide-ras med lif och blod för att i någon mån jämna den gamla räkningen nationerna emellan.

Man har kallat den sårade nationalkänslan på bägge sidor för »gamla fördomar» och har velat påstå, att dessa utplånades derför,

* Man vill nu skylla ifrån sig på Kristian IX; men beteendet var fullkomligt lika under den folkkäre Fredrik VII och framkallade, då som nu, klander i tidningarne.

att studenterna hurrat för ett snillrikt tal af Orla Lehman och med ståt och prång besökt hvarandra.

Det är ändå verkligen icke en »fördom», om man i striden förlorat en arm eller ett ben, äfven om man af nödvändighetens hårda lag tvingas att utan klagan vara lemlästad.

Det är också ingen fördom, att vi tagit länder större än hela det närvarande riket från Danmark och att Danmark i förra tider, som den svagare vanligen gör, passat på att falla öfver oss, då vi voro i nöd från annat håll. Äfven om hatets tid är förbi, så är minnet dock icke utplånadt. Och allt detta tror man, att några talare kunna prata ogjordt eller några publicister kunna skrifva bort eller att det af några fester och kalaser kan bringas i glömska!

Själfva »Fsedrelandet» erkänner nu, att den plötsliga skandinavismen från Danmarks sida såg ut, som hade den varit dikterad af egennytta e] ler tvång.

Fsedrelandet har rätt - det såg verkligen så ut för dem, som ej med vilja blundade.

Ligger det i denna förmodan någonting, som kränker Danmarks ära? Långt derifrån. Det skulle tvärtom vara kränkande att tro ett folk så lättsinnigt, att det bortkastade alla sina traditioner och förnekade sin själfkänsla för att dricka brorskål med grannen och höra på vackra tal. Vi hade ingen tillgifvenhet, ej ens uppriktighet att fordra af danskarne.

Och på svensk sida - hvad har skandinavismen varit?

Den blef här på en gång en modsak. Man antog detta mod, alldeles som man antog krinolinen utan att tänka på något annat, än att det brukades, och allra minst tänkte man på följderna; exemplet uppifrån verkade här som i alla modsaker. Svenskarne kunde också gerna blifva skandinaver, d. v. s. danskarnes »goda vänner», ty hvad Sverige ansett sig behöfva af danskt landområde, egde det sedan länge, och någon fruktan för Danmarks makt hade det ej på länge haft.

Vägen för vår vänskap var således banad, vi hade ej dessa svåra hinder för dess förverkligande som danskarne, nämligen att ega gamla nederlag, landförluster och känslan af materiel underlägsenhet att såras af vid beröringen.

Således fick skandinavismen insteg i Sverige; den blef här ärligt

menad, men gick aldrig längre hos folkets stora flertal, än att man tyckte, att det »var synd om» Danmark. Den slesvigska saken kände man föga eller intet; men det kunde oaktadt alla den danska och svenska publicitetens bemödanden icke hindras, att åtskilligt transpirerade, som spridde en något olika dager öfver Danmarks uppträdande i Slesvig än den åsyftade och så träget förberedda.

Det gjorde, att värman afkyldes, i mån som omvändelsenitet med mera våldsamhet framgick. Ultraskandinaverna hafva själfva qväft sitt svaga foster.

Det föreföll svenskarne alltmera klart, att skandinavismen, må man ursäkta bilden, hårdt nära liknade en brorskål, som man propo-nerar för att få borgen på ett diskontreversal.

Ej underligt då, att äfven de mera för saken lifvade bland svenskarne blefvo allt mera sansade. De ledande i Danmark under denna tid misskände Svenskarnes lynne, då de trodde, att desse skulle låta blindt leda sig af pressens uppmaningar. Sverige beherskas ej af Stockholm som Danmark af Köpenhamn, och folket anser ännu i dag publiciteten vara sin tjenare, icke sin herre.

Danskarne deremot, invanda till lydnad under en absolut konungamakt, voro lättare att bringa till lydnad under publiciteten, som med det nya statsskicket öfvertog makten. Svenskarne åter hafva icke böjt sin öfvertygelse, icke ens under sina konungar - då de en gång gjorde det (under Karl XI-XII) skyndade de genast att rätta felet - möjligen ej på det lyckligaste sättet, men dock så, att man tydligt förmärkte, att de i intet afseende tåla despotism.

Detta folklynne gör, låtom oss upplysa dem, som ledde den skandinaviska rörelsen, derom, att svenskarne långt ifrån låta framdrifva sig af publiciteten., utan i stället, då denna visade sig fanatisk, ovilkorligen drogo sig tillbaka. Det var detta misstag om de bägge folkens lynnen, sorn gjorde, att danskarne väntade så mycket af svenskarne; de visste icke, att det häftiga tidningskriket i Sverige verkade alldeles motsatsen af hvad det verkade i Danmark. Dock, Svenskarnes godtrogenhet behöfde ännu några hårda stötar för att märka det maskineri man gömde under de vackra fraserna om nationernas »solidariska ansvarighet» och satsens tillämplighet på

förhållandet mellan Sverige-Norge och Danmark. Köpenhamnspressen

öfverhölj de Kristian IX vid tronbestigningen med de gemenaste beskyllningar och kallade gatpöbeln till sin hjälp, så att konungen tvingades att göra den olyckligaste underskrift en konung någonsin gjort.

Öfverensstämde detta med Danmarks »fria författning», så är den oduglig, och öfverensstämde det icke, så missbrukade man författningen på ett lika tanklöst som grymt sätt.

Hela beteendet liknade på ett i ögonen fallande sätt vederdö-parnes i Munster, och herrar Ploug och Bille täflade om äran att blifva Johan Bockholds gengångare. Svenskarne, som hvarken ha en så fri författning, att de tillåta sig kalla sin konung för »förrädare», eller så fria åsigter om värdet af sina medborgares blod, ryggade tillbaka för att solidariskt ansvara för dylika öfvergrepp. Man påstår, att de tyska stormakternas anfall mot Danmark egentligen var riktadt mot dess författning. Detta är både möjligt och troligt, men hvem var det, som släpade denna författning i gatsmutsen?

Mellan folken finnes verkligen en solidarisk ansvarighet; men hvem vill ikläda sig en sådan för hvad som beslutas i tidningsbyråerna och utföres af gatpöbeln?

Man borde till och med i E^öpenhamn insett, att detta missbruk af författningen gjorde, att Danmark nu, liksom Frankrike under dess första revolution, fick stå ensamt i sin kamp. Det stora, mäktiga Frankrike kunde segrande genomgå den fruktansvärda krisen af isolering; det lilla Danmark kunde det icke. Det är mycket en örn kan, som en sädesärla ej bör våga. Denna riktiga tanke stod på en gång klar för alla svenskar, som icke varit med på kalaserna och inga löften gifvit och som icke heller utlofvat att utföra entreprenaden af massornas bearbetande för skandinavismens räkning. Men detta oaktadt hyste man sympati för Danmarks sak; fastän den genom de maktegandes åtgörande snart öfverflyttades till sympati för Danmarks arma soldater.

Dessa utskickades illa försedda, utan strumpor och skor, utan de allra nödvändigaste artiklar, midt i vintern för att försvara en omöjlig position, och under det de med sällspordt mod och ännu säll-spordare tålamod kämpade mången blodig kamp, skällde man ut dem i tidningarne och beskyllde dem för att lifvas af en »dålig anda» och »glömma sin pligt».

Och detta gjorde köpenhamnspressen, som icke vårdat sig om, huruvida soldaterna voro bevarade eller hade kläder, då man utsände dem till slagtbänken.

Bland allt det öfriga eländet kunde det knappt bemärkas, att Köpenhamns tidningsredaktioner utsände »korrespondenter», som skrefvo bref från arméen. Dessa korrespondenter beskrefvo »Jensernas» stora »belåtenhet», under det att det å andra sidan ej länge blef en hemlighet, att de saknade allt. Jenserna »brunno af stridslust», hette det, under det de i verkligheten skallrade tänderna af köld o. s. v.

Monrad (konseljpresident just under denna tid) har i folketinget gifvet stämpeln åt köpenhamnspressens beteende i sitt svar till Bille, der han öppet säger honom, att denne var lika ursinnig i sina angrepp, då han sjelf riskerade intet, som han var försagd, då faran nalkades; det var något dylikt svenskarne anade, långt innan Monrad nödgades, med sällspord sanningskärlek, tillrättavisa sin gamle vän i Dagbladet.

Man kan förlåta den politiska exaltationen mycket; men man hvarken kan eller bör förlåta den kalla egoismen, det blodiga rätthafveriet, som utmärkte Köpenhamns ledande press, då den påstod, att det varit bättre att uppoffra hela arméen än att lemna fantasibefästningen Dannevirke. Tänkte dessa herrar, som ej nekade sig sjelfva något, väl då på dessa stackars Jensar, som skulle stympas och blöda för att göra de förra till viljes?? När sedan faran kom närmare, föll modet. Man ville icke lida något sjelf. Ännu mera, man ville ej ens, att konungen skulle upplåta Frediksbergs slott åt de stympade invaliderna. Dessa skulle gömmas i tystnad och glömska för att icke såra allmänhetens känslor genom åsynen af ett elände, som pressen sjelf framkallat. Hvilken bild!!

Skandinavismen har hos folkets stora flertal aldrig varit rätt varm. Under den egentliga pådrifningens tid, då publiciteten med uppbådad ungdom formerade »skallarmar» för att drifva nationen i nätet, ansågs möjligheten liksom sällheten af en union mellan Danmark, Sverige och Norge som ett axiom, hvilket ej tarfvade bevis. Men

sedan fantasien fått hafva ordet, ända till dess den storknade af blod, så fann man skäl i att begagna förnuftet och söka bevis. En dansk författare har i Dansk Månedsskrift gjort ett af de senare

försöken, men detta har så aflupit, att unionen redan på papperet befinnes outförbar.

Han förutsätter, att en union till inbördes »styrka och försvar» kan göras så, att hvarje folk behåller sin statsförfattning och sina egna lagar samt sin egen nationalitet orubbad. Med dessa vilkor vill författaren göra en säker anslutning mellan de trenne folken. Intet af folken skulle hafva hegemonien, utan den uppkomna enheten skulle egentligen vara och förblifva 3/3.*

Människans sunda förnuft borde åtminstone något respekteras, och då skulle ett dylikt förslag allra sist framställas till Svenskarnes pröfning; ty hela förslaget innebär ingenting mer eller mindre, än att Sverige, som nu är den otvifvelaktigt starkaste tredjedelen, skulle betydligt maka åt sig till förmån för sina brödraländer.

I mellanriksdagen finge svenskarne nämligen ett par förmyndare, som skulle låta dem veta; att de, endast om de ville lyda, kunde få sina grannars, bröders och vänners mäktiga hjälp; ty klart är, att dessa grannar, hvar för sig svagare än Sverige, beständigt skulle söka att beherska situationen. Man är i vår tid alltför mycket fallen för att på vinst och förlust inkasta sig i affärer, såväl politiska som merkantila, och således påstår mången om en dylik union: »Det reder sig af sig själf med tiden, blott unionen först kommer till stånd.» Men en dylik union har i femti år varit i stånd mellan Sverige och Norge; vi hafva således ett halft sekels erfarenhet af »huru det reder sig själf». Och med dessa femtio år: har Norge blifvit mera svenskt eller Sverige mera norskt? Nej, visserligen icke. Tvärtom har Norge från det minsta till det största sökt att isolera sig från Sverige,, och de differenser, som uppkommit, hafva väl blifvit utjämnade, men alltid så, att Sverige gifvit efter.

Det är icke troligt, att ett folk, som har så gamla anor som Danmark och som så högt värderar dem, skulle lättare samman-

* Det svenska Aftonbladet vill göra processen kort och helt enkelt sammansmälta de tre nationerna, alldeles som man sammansmälter ingredienserna tjära, talg och blyertz för att få hjulsrnörja. Den gamla föreskriften för ofvannämnda blandning säger dock, att den bör omröras, ända till dess den kallnat; hvilken operation redan nu synes lyckligen genomförd med skandinavismen och således troligen icke behöfver upprepas.

jämka sig med Sverige än Norge, som i århundraden varit ett lydland och som helt nyligen återuppstått sorn ett eget folk.

Norrmännens tillbakadragenhet mot Sverige har väckt både ledsnad och missnöje; men den är ganska naturlig och måste alltid inträffa, då en svagare skall hålla sig uppe i jämnbredd med en starkare. Detta kan ej ske genom annat än en misstrogen försigtighet från den svagares och eftergifter från den starkares sida.

Ingen i Finland tänkte på en egen finsk nationalitet, ett särskiljande från Sverige; men fennomanien vaknade till lif, då det förenades med Ryssland, och detta hade skett äfven under namn af union. Denna försigtighet, detta misstroende till den starkare är ett uttryck för nationernas själfbevarelsedrift, för bibehållandet af deras individuela tillvaro. Lika litet som den enskilda människan kan föreställa sig en salighet, der hon förlorade sin individuela tillvaro och inginge som en atom i det stora hela; lika litet kan en nation tänka sig lycklig eller fri, om den skall ingå eller sammansmälta med en annan - d. v. s. försvinna som person. Af detta skäl blifva unioner mellan fria folk oändligt svagare, än teorien beräknar; ty den mesta kraften förloras i blotta friktionen emellan dem själfva.

Det var blott fordom, under mörkrets tider och med viljelösa folk, man kunde under en despots järnspira sammantvinga olika nationer i samma ok och med samma kraft verka för ett intresse. Vi kunna således, om en förening mellan de tre nordens folk på frihetens och individualitetens grundsatser inginges, långt ifrån vänta oss, att de olika intressena sedan skulle utjämnas. Tvärtom skulle det blifva en täflan om hegemonien, som skulle sluta med - bristning och främmande inblandning.

Men låtom oss antaga, att nordens folk hafva en allvarlig vilja att förena sig till en makt . . . att de alla tre känna behofvet af att sammansluta sig. Om så är, låtom oss förbereda och grundlägga vilkoren för en dylik union, utan att behöfva rådfråga hvarandra, men med fast vilja att af tre skapa ett.

Låtom oss således ärligt fråga hvarandra?

l:o.) Vilja vi alla tre göra allt for att skaffa enhet och likstäm-mighet i våra statsförfattningar?

2:o). Vilja vi heligt lofva (och heligt hålla) att aldrig, då det ena folket anfalles, ställa oss i dess fienders leder?

3:o). Vilja vi upphäfva tullgränsen mellan de tre nordiska rikena och skapa en tullförening, gällande för hela den skandinaviska norden ?

4:o), Vilja vi skaffa oss lika mått, mål, vigt och mynt?

5:o). Vilja vi ändra vår lagstiftning i likhet med brödrafolkens ?

6:0). Vilja vi organisera våra arméer lika och gifva dem en likartad utrustning? och

7:o). Vilja vi så inrätta våra läroanstalter, att de som utgå derifrån erkännas i alla tre rikena?

Det är klart,, att en verklig union icke är tänkbar utan enhet i alla dessa fall.

Skola vi bevaka våra gränser med tullbetjenter, behöfva vi förlora på växel vid hvarje penningtransaktion, mäta och väga med olika mått och äro våra lagar utan samklang - hvad återstår då af föreningen mellan folken? Intet annat än det vi, utan att ingå i en union, kunna erhålla, till och med säkrare, genom ett enkelt fördrag mellan våra regeringar.

Men vilja vi en verklig skandinavisk enhet, så kunna vi småningom lossa de band, som hindra en dylik förening - och detta självvilligt, tvånglöst och när vi anse det möjligt utan att rubba vårt själf bestånd. Om så vore, hade den skandinaviska idéen, som vid den första pröfningen befanns vara af alltför svag sammansättning, blifvit till en sanning.

Vår mäktige granne hånler åt vår tids skandinavism; han domer rätt; sådan den hittills varit, är den visserligen icke farlig, utan vore snarare ett godt medel till inblandning, men derför att fröet, som såddes nu, lades blott på ytan och således ej kunde slå rot, är det långt ifrån gifvet, att ej ett dylikt frö ligger djupare i nationernas sinnen - och befinnes rotfast, redan då det nästa gång visar sig i dagen.

Man har bittert klandrat ultraskandinaverna. Vi göra det icke, emedan vi inse, att dessa, kännande sin svaghet, måste, om de ville vänta något resultat, uppträda som de gjort. Det är blott den svage, som måste tillgripa hvarje medel för att kämpa sig till framgång och

som med seghet och bitterhet måste ersätta den felande kraften. Men om nordens nationer verkligen vilja förena sig, så göra de det utan tvång, utan denna påtryckning, som alltid gör saken i samma mån misstrodd som den ifrigt och ihärdigt fortsattes.

Svenskarne och norrmännen, frisinnade af naturen, låta ogerna framdrifva sig med maktspråk, skrämskott eller hotelser. Den skandinaviska idéen måste således först grundläggas, innan den kan byggas, och detta sker endast derigenom, att de tre folken i denna riktning fatta sina gemensamma intressen och så småningom sammanjämka dem. Detta hör till folkens uppfostran, det är detta historien bör lära oss; liksom den bör varna oss för att, en gång till, bygga ett stort folkförbund omkring en kärna af tomma och meningslösa fraser. I det ögonblick som är, synas svenskarne mindre än någonsin vänta sig styrka och själf beroende af en skandinavisk union.

De svenska ultraskandinaverna hafva nu i samklang med de danska förändrat tonart; men visan är dock den gamla: förenas skola de, om de vilja eller icke.

Vid dessa tillbud måste man ovilkorligt minnas det bekanta uttrycket om Finland, litet travesteradt. Den uppgift,

som nu bör lösas, är nämligen: »Att inom Sveriges gräns eröfra Slesvig åter.

.»

Anmärkningar.

Sid.

3.

Under den gemensamma titeln »Sammanflätade minnen» började Wetterbergh en serie berättelser i Ny Ill. Tidning 1867. De af dessa, som synts oss i egentlig mening göra skäl för benämningen »Sammanflätade minnen», hafva under samma titel intagits i »Ur Onkel Adams portfölj». Några af de öfriga återfinnas bland »Berättelser och skizzer».

»

21.

»Bengt Hyberg» är förut tryckt i Malmötidningen Snällposten 1863.

»

31.

»Ur mitt studentlif» är förut tryckt i Ny Ill. Tidn. 1871.

»

95.

»Lilla konditorn» är förut tryckt i Ny Ill. Tidn. 1867.

»

101.

»Petter Hallqvist och Spader dam» är förut tryckt i Ny Ill. Tidn. 1867.

»

141.

»Fingerborgen» trycktes första gången i Stockholmsposten 1832; särskildt omtryckt i Karlskrona 1873.

»

148.

»Morbror Svante» är förut tryckt i Svalan 1873.

»

157.

»Historien om den siste» är förut tryckt i Svalan 1874.

»

162.

»Ekot» är förut tryckt i Eko 1875.

»

169.

»N:r 26 Kron» är förut tryckt i Ny Ill. Tidn. 1869.

»

180.

»Lycklig hon» är förut tryckt i Svalan 1872.

»

183.

»Allas gunstling» är förut tryckt i Ny Ill. Tidn. 1869.

»

228.

»Händelsevis» är förut tryckt i Ny Ill. Tidn. 1871.

»

253.

»En vrå bland bergen» är förut tryckt i Ny Ill. Tidn. 1872.

»

298.

»Ett namn och en firma» är förut tryckt i Sv. Familjjournalen 1869.

»

375.

»Den gamla pendylen» är förut tryckt i Svalan 1874.

»

403.

»En herre med otur» är förut tryckt i Svalan 1871.

»

407.

»En herre, som sköter sin hälsa» är förut tryckt i Svalan 1872.

»

411.

»Alla snillens vän» är förut tryckt i Svalan 1872.

»

424.

»Skånska bilder» är förut tryckt i Ny Ill. Tidn. 1867.

»

435.

»Ljus i mörker» är förut tryckt i Svalan 1872.

»

445.

»Nils Klim». Holbergs parodi »Nicolai Klimii iter subterraneum». Leipzig 1741.

»

449.

»Några grunddrag till skandinavismens historia» är förut tryckt i Snällposten 1864.

»

450.

Den här omnämnde Lornsen är Uve Jens Lornsen (1793--1838), slesvig-holsteinsk politiker. Han utgaf 1830 en flygskrift »Über das Verfassungswerk in Schleswig-Holstein», i hvilken han fordrade en gemensam fri författning för de bägge, enligt hans åsigt oskiljaktiga, tyska landen, som således skulle blifva fullkomligt oberoende af konungariket Danmark (Enl. Nord. familjebok).